

KÂMİL MÜRŞİDİN PORTRESİ

Necmettin ŞAHİNLER

Ahmed Yüksel ÖZEMRE

*Bu çalışma, hüürmetine yaratıldığımız
Hz Muhammed Mustafa (SAV) Efendimiz'e ve
O'nun temiz Ehl-i Beyt'ine ithâf edilmiştir.*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

TEŞEKKÜR

1. SOHBET: "İNSÂN'DA MÂNEVÎ DEĞİŞİMİN SEYRİ"

KONFERANS: "İNSÂN-I KÂMİL VE TARİKATLAR"

2. SOHBET: "MÜRŞİD-İ MÂNEVÎ NASIL OLMALIDIR?"

3. SOHBET: "ÇAĞIMIZDA TASAVVUF"

SONSÖZ

MİNİK SÖZLÜK

Ö N S Ö Z

Kur’ân, insândan bahsederken iki ifâde kullanır: “*İnsân topraktan yaratıldı*” (En’am/2; Hicr/28; Sad/71) ve “*İnsân Allâh ’ın bir nefhasıdır*” (Hicr/29). Böylece Kur’ân, insânın varlık yapısında iki alanın birleştiğine dikkat çekiyor. Bunlardan biri ölümlü alan yâni beden, ikincisi ölümsüz alan yâni ruhtur. İnsân, bir *vasat-ı câmia*’dır. Başka bir deyişle; farklı unsurları toplayan, birleştiren bir ortam-varlıktır. Bu toplayıcılık vasfı bize şunu ifâde etmektedir. İnsân iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin, hayır ile şerrin, süflî ile yücenin aynı anda barındığı bir varlıktır. İnsân, yaratılanla Yaratıcı arasında bir kavşak noktasıdır. Bir yandan yaratılmış izâfetle fânî, öte yandan Yaratıcı’ya izâfetle ebedîdir. Bu yüzden olacak ki insâna “*Ulûhiyetle ubûdiyyetin birleştiği varlık*” da denmiştir.

İnsânın, özü itibarıyla ilahî nefha yâni Yaratıcı Kudret’in bir uzantısı oluşu, bizi Kur’ân’ın başka bir tespitine bakmaya itiyor: İnsân ile Allâh arasında bir ezeli anlaşma, bir zaman ötesi ahdleşme vardır. Kurân buna *Mîsak* ve *Ahd* diyor ve insânı bu ahdi bozmamaya, hayatını onun gereklerine uygun yaşamaya çağırıyor (A’raf /172-173; Tâha/115). İlâhî nefha oluşun bir uzantısı da şudur: İnsân, Allâh ’ın yeryüzünde halîfesi ve ilâhî emânetin, yâni varlığın gâyesini gerçekleştirme borcunun taşıyıcısıdır (Bakara/30). İnsân, mutluluğu ve ölümsüzlüğü Allâh ’a varmakla elde edecektir. Aynen bunun gibi Allâh ’tan uzaklaşmak insânın mutsuzluğu olacaktır. Kur’ân, ölümsüzlük olayını, Allâh ’a varış olayı olarak ortaya koyar. Son varış noktasının Allâh olduğu, Kur’ân’da açıkça ifâde edilmiştir (Bakara/156; Ankebût/ 8).

İnsânın kudret, şeref ve çilesinin temelinde onun ayrılığı yatar. İnsân Allâh ’tan ayrılmıştır. Burada, Yaratıcı ile aynı olan özün, yaratılmış bir kalıbın içine konmasıyla karşı karşıyayız. Hz.Peygamber: “Bedenleriniz sizin bineklerinizdir” buyuruyor. İşte hayat serüveni, ölümsüz olan özün, ölümlü binek üzerinde gerçekleşen bir yolculuğudur. İnsân bunun farkında olsun, olmasın hikâye budur. İnsân, ezelde aslından ayrılıp bu noksanlıklar dünyasına gelirken, koptuğu bütünle bir anlaşma, bir ahdleşme yapmış, bir mîsak imzalamıştır. Bu mîsakla, Yaratıcı’nın bu âlemde şâhidi olmayı kabûllenmiştir. Ruh, bu mîsakı, beden bineğinde seyrederken de unutmuyor, ama bulanık hatırlamak gibi bir durumda kalıyor. Ne var ki, hatırlama derecesi ne olursa olsun, bir derin istek hâlinde sevgilisini, can yoldaşını istiyor, özlüyor.

İnsânın, bütünden kopup noksanlıklar dünyasına inişi bir çıkışı zorunlu kılar. Aksi hâlde insân kendini tamamlayamaz. İniş insân hayatının bir yarısıdır. Diğer yarısı, çıkış olacaktır. Bir başka deyimle insân varlık dairesini tamamlamak durumundadır. Mâdem ki bir daire söz konusudur ve mâdem ki başlangıç noktası Allâh ’tır, bitiş noktası, son nokta da Allâh olacaktır. Kur’ân’ın beyânıyla “*Allâh hem başlangıç hem sondur*” ve “*Dönüş Allâh ’adır*” (Hadid/3; Bakara/28). İnsânın

Allâh 'a olan hayat yolculuğunun adına *seyr, sefer, hicret, gurbet* veyâ *sulûk* derler. Böyle bir oluş, ucuz ve kolay değildir. Bu yüzden insânın, aslına dönüş yolunda çıkardığı feryat derin ve yakıcıdır. Bu feryat yoksa, insân insânlığını unutmuş demektir.

Bu varoluş yolculuğunun bir adı da **Mi'râc**'dır ve Kur'ân bu yolculuğa dikkatimizi çekmektedir. Bu, objektif bir ifâdeyle insân rûhunun bir faaliyetidir. Mi'râc'la bize tanıtılan ruhî faaliyet, en yüce mertebesiyle Hz.Peygamber'e özgü olsa da öteki insânların bundan nasîb alamayacağı iddia edilemez. Eğer böyle olsaydı, Mi'râc hâdisesi bize duyurulmaz, Allâh ile Peygamber arasında kalırdı. Kalmadığına göre, Kur'ân bizi bu faaliyete çağırıyor demeye mecbûruz. İşte bu Mi'râcî faaliyetin, özelliği, şartları ve nasıllığı karşımıza özel bir eğitim ve terbiyenin kaçınılmaz gerekliliğini çıkarmaktadır. Bu özel eğitime veyâ başka bir ifâde ile ilme genel ad olarak Kur'ân'da da zikredildiği gibi "**İlm-i Ledün**" diyoruz. O hâlde şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki; İlm-i Ledün'ün gâyesi, insânı Mi'râcî faaliyete iştirak ettirmektir.

İnsânın Yaratıcı Kudret'le vâsıtasız diyalogu gerçekleştirebileceği duyular ve madde üstü plânlara gözünü açabilmesi *İkinci Doğum* (Vilâdet-i Sâniye) veya *Mânevî Doğum* (Vilâdet-i Mâneviye) dediğimiz olayla gerçekleşir. Mânevî doğum, maddî doğumun vücûd verdiği et ve kan çocuğuna karşılık bir *Kalp Çocuğu* (Veled-i Kalb) vücûda getirir. Bedensel doğumun ana yurdu rahim, mânevî doğumun ana yurdu ise dünyadır. Mânevî doğumun anne ve babalığını *Mürşid-i Kâmil* yerine getirmektedir. Kâmil bir Mürşid'in eliyle gerçekleştirilen doğum, sonuçta *İnsân-ı Kâmil*'i yâni *Peygamber Vârisi* insânı ortaya çıkarır. İlm-i Ledün'ün bir hedefi de Peygamber Vârisi insân yetiştirmektir ve ***İnsân-ı Kâmil'i ancak bir İnsân-ı Kâmil yetiştirir.***

İlm-i Ledün eğitimin kurumsallaşmış şekli karşımıza *Tarîkatlar*'ı çıkarmaktadır. Çünkü insânların yaratılış ve kabiliyetleri çok değişiktir. Öyle ki her insânı başlı başına bir evren saymakta mübalâğa yoktur denebilir. O hâlde her ferdi kendi yapısı içinde ele almak ve iç tecrübesini bu yapının gerekli kıldığı usûllerle imkân dâhiline sokmak icâbeder. Bu yüzden ki Kur'ân, "**Allâh 'a varmak için vesileler edinin**" (Mâide/35) diyor. Vesile, vahyin verileri ile çatışmayan her türlü usûl ve çâre olabilir. Kur'ân bunu mutlak olarak zikretmiş, hiçbir kayda bağlamamıştır. İşte Tarîkatlar, esâsen, bu vesile edinme esprisinin mi'zac ve meşreplere göre teşkilâtlanmış şekillerinden başka şeyler değillerdir.

Şu bir gerçektir ki, her halka iniş ve genelleşme, bir kâinat kanûnu olarak, beraberinde az veyâ çok yozlaşma ve bozulma da getirmektedir. Bu nedenle Tarîkatların ortaya çıkışı ve kitle hareketi hâline dönüşmesi bir kalite düşüşüne sebep olmuştur. Bu düşüş kendini ilk önce eğitim alanında göstermiş, ilim ve iç aydınlık yerini şekil ve merasime bırakmıştır. Hattâ daha da ilerisi ilmî üstünlük kerâmet üstünlüğüne dönüşmüş, mânevî kudretin yerini kerâmat reklâmıyla kazanılan itibarın alması, başka unsurları sıralamaya lûzum kalmadan, bir yozlaşma ve yıpranmanın yolunu açmıştır. Tarîkatlarda yaşanan bir başka ölçü aşınması

politika ve ekonomi alanında kendini göstermiştir. Zaman içinde tarîkatlar vakıflar yoluyla ekonomik çıkarlara, politika yoluyla da siyasî çıkarlara bulaşarak sekülerleşme süreçlerini hızlandırmışlardır.

Aslında tarîkatların aslî görevlerini yitirerek *tahkik*'in yerine *taklîd*'i ön plana çıkarmalarına tepkiler daha çok erken dönemlerde başlamıştır. Çok enteresandır, hicri 2. yüzyılda yaşamış bir sûfî: "*Önceleri Tasavvuf'un adı yoktu, hakikatı vardı; şimdi ise adı var, hakikatı yok!*" diyerek endişesini dile getirmiştir. Yakın dönemde yaşamış başka bir Türk sûfisi Kuşadalı İbrahim Halvetî (öl.1845) ise tekkesi yandığı zaman şöyle demiştir: "*Elhamdülillah, merasimden kurtulduk!*". Tarih içerisinde tarîkatlardaki dejenerasyona en anlamlı tepki kendilerini "*Meslek-i celile-i Ahmediye*" yâni Hz.Muhammed'in yüce tavrı ve yolu olarak tanımlayan *Melâmîler*'den gelmiştir. "*Benim velî kullarım özel kubbelerimin altındadır ve onları benden başka kimse tanımaz*" kudsî hadîsinin ışığında, niyet ve özü esas alan düşüncelerinin bir uzantısı olarak Melâmîler; tarîkat hayatında hiçbir merasim ve kıyâfete itibar etmemişlerdir. Onlar için ne tâcın, ne hırkanın, ne serpuşun bir anlamı vardır. Önemli olan insânın ne giydiği, nereye gittiği değil, ne düşünüp neler yaptığıdır.

XI. yüzyıla girerken özlemimiz odur ki; XIV. yüzyıldan itibaren, büyük kısmıyla *İlm-i Ledün* ekolü olmaktan çıkıp birer *Mollaizm* alt kurumu hâline dönüşmüş olan tarîkatların, Kur'ân ve Sünnet'in denetiminde yeniden gerçek fonksiyonlarını elde eder konuma gelmeleridir. Böyle bir yapılanma Hakîkati arayan insânımıza beklenen güzellikleri getirecektir kanaatindeyim. "*Kâmil Mürşid'in Portresi*" adlı bu çalışma bu yapılanma hizmetine küçük de olsa bir katkıda bulunmuşsa bunu değerli insân ve gerçek bir gönül dostu olan Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre'ye borçlu olduğumuzu tüm samimiyetimle vurgulamak isterim.

Kendilerini 1986 yılından beri tanıma mutluluğuna erdiğim Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre, irticâlen yaptığı iki sohbet ve bir konferans sonunda bize "tarîkatın nasıl olması gerektiğini ve Kâmil Mürşid'ler elinde nasıl idâre edildiğini" gâyet didaktik bir şekilde anlattığında bu veciz ve yol gösterici ifâdeleri insânımızla paylaşmamamın haksızlık olacağını düşündüm. Özellikle de pozitif ilimlerdeki dirâyetinin yanında Sayın Özemre'nin şimdiye kadar bize gizli kalan bu irfanî yönünü keşfetmek ise ayrı bir bahtiyarlık konusudur.

Kavramların birbirine karıştığı, sahte ile gerçeği birbirinden ayırt etmenin güçleştiği, Mevlâna'nın "*Mide ayranla, kulak yalanla dolu. Kaçıp kurtulmak için bir himmet lâzım*" dediği bir zaman kesitinde Prof. Dr. Ahmet Yüksel Özemre hocamızın çizdiği "*Kâmil Mürşid'in Portresi*", aslını arayış içerisinde olan ruhumuza bir Âb-ı Hayat çeşmesi olmuştur. Himmetinin dâim, hizmetinin kaim olmasını Cenâb-ı Hakk'tan niyaz ediyor, bir ilim adamı olarak ülkemize hizmet ettiği dönemlerde gerçek değeri anlaşılamamış hocamızın bu vesile ile bir *Merd-i Hakk* olarak hakikî kıymet ve kadrinin bilineceğine içtenlikle inanıyorum.

"Ey Rabbim! Benim bulunduğum yerde hatâdan başka bir şey yok. Senin bulunduğun yerde ise bağıştan başka bir şey yok. Öyleyse eksikliklerimi ve bilmeden yaptığım kusurlarımı affet. Rahmetini üzerimden eksik etme. Beni sev ve dostlarına da sevdire".

Trabzon, 6 Şubat 1997
ŞAHİNLER

Necmettin

TEŞEKKÜR

Trabzon'un yerel televizyon kanallarından Kuzey TV'de Ocak 1996 ve Eylül 1996'da canlı yayında yapmış olduğum iki sohbetin pîşekârlığını Necmettin Şahinler yapmıştı. Sohbeti ilgi çekici kılan, sohbeti yapanın şahsiyetinden ya da belâgatından ziyâde, sohbet pîşekârlığını yapan zâtın dirâyeti ve sohbeti yönlendirmesindeki ustalığıdır. Elhak, Necmettin bey bu işin ustasıdır.

Ayrıca 29 Ocak 1996 günü Trabzon'da "Araştırma Kültür Vakfı" salonlarında vermiş olduğum bir konferansın içeriği ile bu iki sohbetin içerikleri birbirlerini tamamlayan bir tevâfuk içinde olunca, Necmettin bey bu konuşmaları videobantlarından deşifre edip bir kitap hâline getirmeğe tâlib oldu. İşte "*Kâmil Mürşid'in Portresi*" isimli bu kitap böylece meydana geldi.

Bu konuşmaların deşifre edilmesi, bilgisayarda disketlere aktarılması ve tashihi pek büyük bir sabır gerektirmiştir. Bu bakımdan Necmettin beye ne kadar teşekkür etsem azdır. Kendisi konuşma metninin doğallığının muhafaza edilmesini arzu ettiğinde bunu da pek isâbetli buldum. Ancak, konuşmalarda doğal olarak kullandığım, bugüne göre biraz Osmanlıca kalan kelime hazînesinin açıklanması için eserin sonuna eklenen "Minik Sözlük" de tamâmen onun eseridir.

Mürşid geçinen pekçok kimsenin Medya'da boy göstermesinden çok önce söz konusu sohbetlerde çizilmeğe çalışılmış olan "Kâmil Mürşid Portresi" idealinin bu yolun yüksek mânevî mürebbileri ile kalpazanları arasındaki farkın idrâk ve temyizi husûsunda gerekli kıstasları temin edeceğini ümit eder, Necmettin beyi de ferâgatli ve dirâyetli mesâisinden dolayı tebrik ederim.

Trabzon, 23 Ocak 1997
ÖZEMRE

Prof.Dr. Ahmed Yüksel

*Kaç nehire, kaç göle yansımakta dolunay?
Bakma sen bu kesrete; Allâh : Ahad, Allâh : Hay!
Ayın binlerce aksi raksederken sular da,
Ay tekdir; ammâ aksi, kesîr olur şuurda.
Ganiyy-i Muhtefî*

I.

İNSÂN'DA MÂNEVÎ DEĞİŞİMİN SEYRİ

("İnsân'da Mânevî Değişimin Seyri" konulu bu sohbet 26 Ocak 1996 Cuma günü akşamı saat 21.30'da Kuzey TV'de canlı olarak gerçekleştirilmiş ve bu tarihi takibeden günlerde izleyicilerden gelen yoğun istek üzerine iki kez tekrarlanmıştır.)

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Değerli izleyiciler..Hepinize iyi akşamlar diliyorum ve sizleri selâmların en güzeli, en anlamlısı, en içtenlisi olan Allâh 'ın selâmı ile selâmlıyorum.

Bu akşamki konuğumuz Türkiye Atom Enerjisi Kurumu eski başkanı sayın Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre..

Sayın Özemre kamuoyunda daha çok Çernobil kazâsı sonrası ortaya çıkan gelişmelerle tanınan ve -o zaman için söylüyorum- haksız eleştirilere, huzûrsuzluklara, iftirâlara mâruz bırakılan çileli bir ilim adamımız.

Ama bu akşam sayın Özemre'yi bu bilinen ve görünen yanının ötesinde; bilinmeyen, görünmeyen yanını; derûni yönünü sizinle paylaşmaya çalışacağız. Ve inanıyorum, beğeniyle izleyeceğiniz bir sohbet yapacağız kendisiyle..

Ben önce hem **Kuzey TV** adına ve hem de Trabzon'lular adına, gerçek bir gönül adamı olan sayın Özemre'yi sevgi ve saygıyla selâmlıyorum, hoş geldiniz diyorum.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Allâh râzî olsun Necmettin'ciğim, çok teşekkür ederim. Ben de bu münâsebetle Trabzon halkına hitab etmekten dolayı son derece mutluyum. Bu fırsatı verdiğiniz için de sizlere müteşekkirim. Sağolun!

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Efendim ben sizin bir otobiyografinizi okudum. Bu otobiyografide "hayatta neler yapabilmiş, nelere de gerçekleştirememiş" olduğunuzu samimî bir dille ifâde etmişsiniz. Güzel şeyler var içerisinde..

Ben önce bu "sobacı" olmaktan başlayan ve sonunda "teorik fizikçi"de noktalanan yaşantınızdan kısa bir kesitini sizin dilinizden dinlemek istiyorum.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Efendim, tabî, çocukların kendi hayatlarında bir sürü hayâlleri olur. Bendeniz üçbuçuk yaşında "sobacı" olma hayâli ile yaşadım. Çünkü evimize sobalarımızı kurmak ve sonra da ilkbaharda sobalarımızı sökmek üzere bir ermeni ustası gelirdi. Leon usta -toprağı bol olsun- çok iyi bir adamdı. Ve onun yanında ben çıraklık etmeye bayılırdım. Onun için hayâlîm sobacı olmaktı. Sonra beş yaşında "tayyâreci" olmaya karar verdim. Ondan sonra Galatasaray Lisesi'nin 6. sınıfına kadar hep mühendis olma hayâliyle yaşadım. 7. sınıfta "fizikçi" olmaya karar verdim fakat 8. sınıfta "teorik fizikçi" olmaya karar vererek o andan itibaren de bunu gerçekleştirenceye kadar kararımı değiştirmedim. Ve Cenâb-ı Hakk'ın lûtf-u keremiyle de teorik fizikçi oldum.

Fakat bu arada rahmetli annem, benim muhakkak mühendis olmamı isterdi. "Evlâdım, fizikçilik sana para kazandırmaz. Mühendis ol da cebine para girsin" derdi. Rahmetli anneciğimin de isteğini yerine getirebilmek üzere bir devlet bursundan istifâde etmek sûretiyle Fransa'ya, *Fransa Nükleer Bilimler ve Teknoloji Millî Enstitüsü*'ne gittim. Orada Türkiye'nin "*ilk atom mühendisi*" olarak mezun oldum. Ama ne yalan söyleyeyim; teorik fizikçilik de atom mühendisliği de bana para kazandırmadı.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Biraz kısa oldu açıklamalarınız.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Başka ne gibi bir şey istiyorsun?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Özellikle şunu telkîn ediyorum. Lise yıllarınızda *manevî bir değişiminizden* söz ediyorsunuz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Tabî, yaşadığım çevre dinî bir çevre idi. Bir kere evimizde herkes namaz kılardı. Babam hâfızdı, mûsikiye son derece vakıfı. Ve "Üsküdar ağzı" denilen, Üsküdar'a mahsus bir Kur'ân tilâvet ekolünün de son temsilcilerinden biri idi. Her perşembe akşamı, yâni cuma gecesi, onun bir buçuk/iki saat Kur'ân terennümü evde bizim huşû içinde dinlediğimiz ve iple çektiğimiz bir andı.

Bir taraftan bu, diğer taraftan da babamın arkadaşlarının bizde yaptıkları sohbetler ister istemez benim Cenâb-ı Peygamber'e karşı büyük bir muhabbetle yetişmeme sebep oldu. Ayrıca Üsküdar'da bir "Attâr Dükkânı" vardı. Ufak; onsekiz metrekarelik bir attâr dükkânı; ama buna attâr dükkânı demekten ziyâde burasına bir "Tasavvuf Akademisi" demek daha doğru olurdu. Rahmetli, kendisi imam olan Sâim Efendi amca attâr dükkânının sâhibi idi ve babamın da dostu idi. Hattâ babam gençliğinde bir müddet orada tezgâhtarlık bile yapmış.

Ben dahi gençliğimde bu dükkânda bir müddet tezgâhtarlık yaptım. Fakat beni en çok heyecandıran, özellikle Cumartesi günleri öğleden sonra o ufacık dükkânın içine sekiz-on tâne âlim, fâzıl, kâmil, meşâyihden ve hattâ gizli evliyâlardan oldukları söylenen bâzı zâtların gelmesi ve bunların tasavvuf sohbetleriydi. Onları hep kirpiklerime dizer, büyük bir dikkatle izlerdim. Babam beni bu toplantılara her cumartesi günü götürürdü. Babamın *Tasavvuf* tarafı yoktu. Merak ederdi, ama o dâima *Şerîat*'ta kalmayı yeğledi.

Ve orası benim tasavvufa ve İlm-i Ledün'e karşı merâkımın uyanmasına sebep olan harikulâde bir akademi oldu. Sonra Allâh rahmet eylesin, makamı Cennet olsun, Sâim Efendi amcanın yâni attâr dükkânının sâhibinin oğlu büyük sanatkâr, ebrû üstâdı Mustafa Düzgünman, onbir yaşımdan itibaren orada benim duymuş olduğum tasavvuf sohbetlerini daha da tahrik eder bir duruma girdi. Ve ben onbir yaşımdan itibaren, büyük bir mistik heyecan içinde, hep aradım. Kendime rehber olacak, beni bütün bu ham hâlimle, ham ervahlığımla kabûl edecek bir zât aradım. Ama bunu da dile getiremedim. Yâni açıkça tâlib olamadım. Fakat bu heyecanım gîtide arttı ve Galatasaray Lisesi'nin 9. sınıfında iken bende, mistik bir heyecanla, "sürekli oruç" tutma isteği doğdu. Ve babama bunu açtım, babam da karışmadı bana.

Ve ben Galatasaray Lisesi'nin 9. sınıfından itibaren, Ramazan ve Kurban bayramları hâriç olmak üzere, üç buçuk sene müddetle sürekli oruç tuttum. Üç buçuk seneden sonra da iki buçuk sene kadar *Savm-ı Dâvûd* tuttum; yâni peşpeşe bir gün oruçlu ve ertesi günü oruçsuz olmak üzere iki buçuk sene daha oruç tuttum; ama bu son safhada çok mubârek bir zâtın etkisi oldu. O da şöyle:

Mâlûm, eski zamanlarda televizyon yok, radyo yok vs yok. Gençler daha ziyâde mûsiki sohbetleriyle eğlenirlermiş. Babam ve iki amcam da gençliklerinde mûsikiye olan telkînleri dolayısıyla gâyet güzel sohbet eder, terennüm eder, çalgılar çalarlarmış. Rahmetli küçük amcam Şevket Bey kimyager ve eczacı, son derece zarif bir zâttı. Keman, lâvta, ud, piyano, kemençe ve ney çalardı. Beste yapar, şiir

yazar ve mevlevî meşrep bir zâttı. Hep ömrü hayatında bir mevlevî şeyhine intisâb etmeyi ümit etmiş; fakat böyle bir şeyh bulamayınca karşısına Cenâb-ı Hakk *Halvetiye'nin Uşşâkiyye* kolundan bir kâmil insân çıkarmış. O'na intisâb etmiş. Efendisi vefat ettikten sonra da O'nun yerine geçen halîfesiyle bir gün konuşurlarken: "Efendim; benim bir yeğenim var, üç senedir devamlı oruç tutuyor" demiş. Bu, kendi efendisi hazretlerini ilgilendirmiş olacak ki: "Şevket Bey o zâtı bize gönderin" demiş.

Hiç unutmam Galatasaray Lisesi'ni bitirdiğim 1954 senesinde Ağustos ayıydı, Şevket amcam bir gün bize öğle yemeğine geldi. Annem ve ağabeyim amcam ile birlikte sofraya oturdular. Ben de oruçlu olduğum halde onların yemeğine değil, sohbetlerine iştirak etmek üzere sofraya oturdum. Sofrada amcam bana hitâben: "Yükselciğim, biliyorsun ben çok mübarek bir zâttan feyz almaktayım. O'na devamlı sûrette oruç tutan bir yeğenim olduğunu söyledim; O da bana: *Şevket Bey, o zâtı bize gönderin* dedi. Böyle bir zâta gitmek ister misin?" deyince ben fevkalâde heyecanlandım. Çünkü senelerden beri beklediğim böyle bir imkân idi.

Hiç unutmuyorum, adresini kaydettim: "Beyazıt, Soğanağa mahallesi, Âb-ı Hayat sokağı, Penah apartmanı,2/2". Ve bunu arka cebime koydum. Fakat araya yaz girdi, ondan sonra üniversiteye girdim. Üniversiteye girdikten bir ay sonra sanırım 1954 senesinin Kasım ayının sonu ya da Aralık ayının başlangıcı idi. Bir gün derslerden çıktıktan sonra baktım ki vaktim var, haydi şu mübarek zâtı bir ziyaret edeyim dedim. O mübarek zâtı ziyaret etmek için kapısını çaldım. Aşağı yukarı bir 15-20 sâniye kadar bir zaman bekledikten sonra karşıma orta boylu, hârikulâde güzel sakallı, fevkalâde nâfiz bakışlı, insâna tesir etmemesi mümkün olmayan harikulâde mübarek bir zât çıktı. Kapıyı açtı, şöyle yukarıdan aşağı beni bir süzdü: "*Evlâdım bizi çok beklettin*" dedi. Yerin dibine girdim tabîî. Hemen kemâl-i hürmet ile içeri girdim, elini öptüm. Ben bu zât-ı muhteremden beş sene, yâni kendisi 4 Temmuz 1959'da Hakk'a yürüyünceye kadar, çok istifâde ettim.

Bu zât benim kontrol edemediğim mistik heyecanımı kontrol altına aldı. Bana "Evlâdım; bu hergün tutmakta olduğun orucu Savm-ı Dâvût'a çevireceğiz; yâni bir gün tutacaksın, bir gün tutmayacaksın" dedi. Ve bu zât-ı muhterem ile beş sene hemdem oldum. Çok büyük himmetlerini gördüm. Bilhassa geçirmiş olduğum ameliyatlar esnâsında, hayatî tehlikeler esnasında himmeti her an dâim oldu. Ve kendisinin vefâtından sonra da O'nun yerini alan zâttan, bu zâtın 1 Nisan 1994'deki vefâtına kadar, 35 sene feyz aldım.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Güzel, gerçi daha sonra tasavvuf konusuna tekrar döneceğiz. Ama ben sizin biraz daha pozitif yönünüzle ilgili bâzı şeyler sormak istiyorum. Şimdi siz, 34 yaşında Üniversite profesörü olmuşsunuz..

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Evet, Allâh böyle bir lûtufda bulundu.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Üniversiteyi de çok erken bir zaman süresi içinde bitirmişsiniz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-O da enteresan oldu Necmettin' ciğim. Şöyle bir şey oldu...

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Efendim özür dilerim, Türkiye'nin de aynı zamanda ilk atom mühendisisiniz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Evet, hasbelkader Türkiye'nin ilk atom mühendisiyim. *Fransa Nükleer Bilimler ve Teknoloji Milli Enstitüsü*'nden 30 Temmuz 1958'de mezun oldum ve diplomam da atom mühendisliği diplomasıydı. Bir master derecesiydi fakat burada enteresan bir durum var; eğer müsaade edersen onu da anlatayım. Ben üç yaşından itibaren fizikî, atmosferik ve semavî olaylara büyük ilgi duydum.

Ve Allâh rahmet eylesin, makamları cennet olsun, babam, annem ve babaannem ile -Allâh uzun ömür versin- benden dokuz buçuk yaş büyük olan ağabeyim de beni bu hususta teşvik ettiler. Kitaplar aldılar, harçlık verdiler kitap almam için...Ve böylelikle bende pozitif bilimlere karşı doğal bir zevk teşekkül etti. Ve bundan zevk almaya, yâni hâdiselerin se-beplerini izah etmeye, kendi kendime izahlar bulmaya çalıştım. Ve Galatasaray Lisesi'ne girdiğim zaman da orada da beni bu konuda teşvik eden harikulâde güzel hocalarla karşılaştım. Ve 8. sınıftan itibaren ben teorik fizikçi olmaya karar verdim.

Fakat 8. sınıftan itibâren ben aynı zamanda kendi derslerimi aşarak bilhassa matematikte ilk önce lisenin 11 ve 12. sınıflarının derslerini sonra da üniversitede ilk iki yılda okutulan hem matematik ve hem de fizik derslerini bitirdim. Öyle ki üniversiteye geldiğim zaman ben üniversitenin 1-2. sınıf derslerine devam etmeye ihtiyaç görmedim. Daha ziyade 3-4. sınıf derslerine devam ettim. Ve bunun neticesinde de çok da iyi bir başarı ile geçtiğim derslerin sonunda o zaman İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi mezunu olmak için lâzım gelen 100 kredi saat yerine, 113 kredi saatini iki buçuk senede yâni beş sömestrede doldurarak mezûniyete hak kazandım.

Bu beş sömestrelilik mezûniyet o zamanda Türkiye'de bir rekordu. Üç senede yâni altı sömestrede bitiren vardı ama üniversiteyi beş sömestrede bitiren hiç yoktu. Yalnız işin enteresan tarafı, ben beş sömestrede İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Fizik Bölümünü bitirdim ama o zamanın yönetmelikleri bana

sekiz sömestre tamamlanmadan diplomayı vermiyordu. ıkış belgesi veriyor fakat diplomayı vermiyor. Bunun zerine bir buçuk sene ne yapacağım diye düşünürken Allāh nasip etti, rahmetli ilk eşim ile evlendim. İlk eşim sınıf arkadaşımdı. Onun Fransa'dan bir bursu vardı. Ben de bu mnāsebetle devletten bir burs bularak onunla birlikte Fransa'ya gittim.

O, *Meudon Rasathanesi*'nde astrofizik doktorası hazırlarken, ben de "*Institut National Des Sciences Et Techniques Nucleaires*"de atom mühendisliği yaptım ve biraz önce söylediğim gibi 30 Temmuz 1958'de atom mühendisi olarak mezun oldum. Bana bir master diploması verdiler. Ben ancak Türkiye'ye döndükten beş ay sonra hakkım olan lisans diplomasını aldım. Yāni böyle bir garābet oldu hayatımda. Benim lisansüstü diplomam master diplomama 5-6 ay daha öncedir.

NECMETTİN şAHİNLER

-Efendim yine ben sizin otobiyografinizde ilginç bir şey yakaladım. Tabiē, insānlar hayāl ederler; yāni siz 34 yaşında profesör olmuşsunuz; beş yabancı dil biliyorsunuz; bir sürü eser ortaya koymuşsunuz. Bir itirafta bulunuyorsunuz ve beni çok zd bu itiraf. Belki izleyicilerimizi de aynı şekilde etkileyecek. Siz Türkiye'ye bir "Nobel Fizik dl" kazan-dırmayı düşünmüşsünüz. Fakat sonradan sizde nasıl bir karamsarlık olmuşsa "Türkiye şartlarında böyle bir ödül kazanmanın Türkiye'de mümkün olamayacağı" şeklinde sizde bir kanaat uyanmış.

Ben şöyle bir soru yöneltmek istiyorum size.. Bu sizdeki kanaat ya da karamsarlık Türkiye'nin gerekli alt yapısı, teknolojik birikiminin olmamasından mı, yoksa bir yönetim/siyāset zihniyeti probleminden mi kaynaklanmaktadır? Yāni sizin gibi belki bugün Türkiye'ye bir takım şeyler kazandırmak isteyen insānlar olacak..

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-şimdi arzedeyim Necmettin'ciğim.. şüphesiz benden sonra Türkiye son derece kıymetli bilim adamları kazandı. Ben de şimdiki bilim adamlarımızın büyük bir kısmıyla iftihār ediyorum. Hakīkten benim kendi yetiştirmiş olduğum talebelerin bir bölümü de beni kendi ilminde aştılar; hattā ilerinde beni kat kat geçenler var. Hepsiyle de çok iftihar etmekteyim.

Bu Nobel Fizik Mkāfatı kazanma arzusuna gelince ben, Galatasaray Lisesi'nin 7. sınıfındanberi "Ben İnřāllah Türkiye'ye bir Nobel Mkāfatı kazandıracaağım" azmiyle hareket ettim. 1961 senesine kadar bu azim ve midimi muhafaza ettim. Hakīkten 1961 senesine kadar gerek doktoram gerek doktoramdan sonraki yaptığım ilmī yayınlar günün birinde fizik alanında ülkeme bir Nobel fizik mükafatı kazandırmak hususunda beni çok teşvik etti ama 1961 senesinde ayrı bir ev açtım. 1961'e kadar babamların yanında oturdum. O zaman geçim gailisi sırtıma bindi. Üniversiteden aldığım maaş yetmeyince gizli olarak Notre Dame de Sion Lisesi'nde fransızca matematik hocalığı yapmaya başladım. Btemi ancak bu şekilde dengeleyebiliyordum. Bu arada ufak tefek tercümeler çıkıyor, onlardan da

üç-beş kuruş para kazanıyordum. Üniversite ise böyle bir formasyonu daha da tekâmül ettirebilmek için dışarıya çok nâdir adam gönderebiliyordu.

Bütün bunlar karşısında ben 1961-62 senesinde bir karar dönemecine geldim. Ve geçmişimi geleceğimi gâyet soğuk bir mantıkla inceledim ve dedim ki: *"Yüksel; Türkiye'nin şartları böyle! Sen bu zamana kadar Türkiye'ye bir Nobel Fizik Mükâfatı kazandırmak için büyük bir azim içindeydin. Ama şimdi görüyorsun ki bu hayat şartları ve üniversitenin bu imkânları içinde bunu yapmanın mümkün olmadığı anlaşıyor. Bunu yapabilmek için senin, muhakkak fikrî kabiliyetlerinin daha da fazla bileneceği bir yabancı üniversiteye gitmen gerek. Hâlbuki parasal açıdan da, üniversitenin imkânları açısından da ve senin ailevî yapın açısından da imkân yok. O zaman ne yapman lâzım? O zaman Nobel Fizik Mükâfatı hayâlinden vaz geçip gerçekçi olmak lâzım!"*. Ve ben bir anda bu ütopyadan vazgeçtim. O zaman kendi kendime: *"Ben ne yapabilirim?"* diye sordum.

Mâdem ki çok iyi bir bilim adamı olmak imkânım yoktu, o zaman en azından iyi bir hoca olmayı istedim. Ve, sahte tevâzu bir yana, sanırım iyi bir hoca da olabildim. Yâni iyi bir hoca olabildim derken lûtfen muhterem seyircilerimiz kendimi methettiğim kanısına kapılmasınlar. Bunun bir takım somut kanıtları var.

İyi bir hoca ne demektir? İyi bir hoca: iyi hayrülhalefler yâni kendisine halef olacak iyi bilim adamları yetiştiren kimsedir. Eser vermiş bir kimsedir. Şimdi ben geçmişime bakıyorum -Cenâb-ı Hakk'a ne kadar hamdetsem, şükretsem azdır- 19 kitap yazmışım. Bunun onikisi halâ üniversitelerde okunan kitaplar. Kimisi lisans, kimisi lisansüstü, kimisi doktora düzeyinden olan kitaplar. 9 da kitap tercüme etmişim. 15 doktora yönetmişim ve şu ana kadar fakîr abd-i âcizin rahle-i tadrîsinden geçmiş olan, üçü müteveffâ 54 tane profesör tesbit edebildim. Bu 54 profesör ve henüz profesör olmamış doçent ve doktorlar arasında şöyle iki elin parmaklarından biraz fazla bir 10-15 kişi var ki bunların, benim kendilerine tadrîs ettiğim teorik fizik, epistemoloji, (*epistemoloji*: pozitif bilimlerin geçerliliklerini ve sınırlarını inceleyen bir bilim dalı olup Felsefe ile pozitif bilimlerin arakesitinde bulunur) ve atom mühendisliği dallarında beni kat kat geçmiş, onlara verdiğim bilgileri daha arttırmış, artık benim kendilerine ulaşmam mümkün olmayan bir takım hayrülhaleflerin yetişmiş olduğunu ve hattâ bunlardan bâzılarının uluslararası şöhret olduğunu, uluslararası etkin bilim adamları olduklarını büyük bir hazla görüyorum.

Şunu da ifâde etmeme müsaadeni ricâ ederim Necmettin'ciğim. Bir bilim adamının dünyada vâsıl olabileceği bence en büyük haz kendi yetiştirdiği öğrencilerinin kendisini ilimde geçmesidir. Ve bunu bana göstermiş olmasından dolayı da Cenâb-ı Hakk'a hamd ve şükürüm sonsuzdur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Bir özel sorum var, tabîî cevaplamamak konusunda özgürsünüz. Biz sizi yakînen tanıyoruz, birikimlerinizin de farkındayız. Fakat bu ülkede düşünen/üreten

insânların her nedense pek kıymeti bilinmiyor ve yalnızlığa mahkûm edildiğini de görüyoruz. Yâni sizin şahsınızda bu bizi üzüyor. Şimdi meselâ bakıyorsunuz; ABD eski dışişleri bakanı Henry Kissinger, görevinin sonunda alıp köşeye atılmamış. Amerika onu gene kullanıyor. Hattâ eski başkanlarını da kullanıyor. Nedir bu Türkiye'deki durum? Hadi doğal kaynaklarımızı israf ettik. Beyin göçü diyoruz. Bu kadar kendini geliştirmiş/yetiştirmiş, alt yapısını hazırlamış, eser vermiş bir şahsiyeti böyle hayatın dışına, üretimin dışına, üretken fonksiyonların/aktivitenin dışına atmanın anlamı nedir Türkiye'de?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Efendim anlamının ne olduğunu bilmiyorum ama bu, bir vâkıa! Yâni gerçekten de ben de ve benim gibi bâzı arkadaşlar da gerçekten de dışarlanmışızdır. Meselâ Cenâb-ı Hakk'a ne kadar hamdetsem şükretsem azdır, benim Türkiye'ye gerek ilim adamı yetiştirmek, gerek üstün kalitede teknisyen yetiştirmek, gerek kitap yazmak, gerek inceleme yapmak ve gerekse pekçok kişiye rehber olmak bakımından kırk senelik bir mürebbîlik hizmetim var. (Helâli hoş olsun! Onu da hemen ifâde edeyim)

Fakat işin enterasan tarafı ben şöhret peşinde değilim, bir kere "şöhret felâkettir"; bu bakımdan şöhretin peşinde değilim. Ama pek az gazete benim hakkımda müsbet yazmıştır, hiçbir ansiklopedide benim ismim geçmez. Ben ister sağ kesimin, ister sol kesimin çıkardığı ansiklopediler olsun, bunlarda ismi geçmeyen bir adamımdır. Bu nedendir? Çok basit.. İnsânlar daha ziyade kendi kafalarındaki şablona göre adamları ararlar ve bu adamları istihdam ederler. Ben ömrü hayatımda, Allâh 'ın lûtf-u keremiyle, bu memlekette sâdece ilim bakımından değil ilim idareciliği bakımından da pek çok hizmette bulundum. (Helâli hoş olsun!)

Bu ilim idâreciliği hizmetinde bâzı yerlerde çok çetin mücâdeleler verdim. Bu çetin mücâdeleler çok kimsenin keyfini kaçırdı. Küçük yaştan beri devamlı sûrette İslâmî bir terbiye ile yetişmiş ve her Cuma namazında "**Bismillâhirrahmânirrahim. İnnAllâh e ye'mürü bil'adli vel ihsân**" âyetini dinleyen ve bu âyetin künhü kendisine babası tarafından telkîn edilmiş, kendisinin feyz aldığı insânlar tarafından telkîn edilmiş olan bir insân, adâlet ve ihsândan ayrılmaz. Ben âmir olduğum zamanlarda insânları mensup oldukları gruplara göre değil, ihraz ettikleri vasıflara göre takdir ve istihdam ettim; lâıyk oldukları mevkilere getirdim. Bunlar, çoğu sefer, reaksiyonla karşılandı. Çünkü dâima sizden belirli bir grubun "çete elemanı" olmanızı bekler gibi bir beklenti içindedirler. Benim tutumum, tabiî, pek çok kimsenin bana karşı rahatsız olmasına yol açtı. Bana ancak ve ancak kanun, tüzük ve yönetmelik çerçevesi içinde söz geçirebildikleri, mevzuâtla çelişik durumlarda bana söz geçiremedikleri, beni robotlaştıramadıkları için bu kimselerin sürekli münâferetlerine mâruz kaldım.

Ve Çernobil kazâsı dolayısıyla yaşadığım çok enteresan olaylar var. Meselâ, ismini vermeyeceğim bir gazetenin muhâbiri sol eğilimli fakat müeddep bir

çocuk vardı. Devamlı sûrette gelir benden beyânat alırdı; fakat beyânatlarımın hiçbirisi yayınlanmazdı. Birgün onu yakaladım, "TAEK yâni Türkiye Atom Enerjisi Kurumu" makam odasına kapadım. Dedim ki: "Evlâdım! Allâh Lillah aşkına bana söyle, bu sizin sol kesimin bana uygulamakta olduğu bu izolâsyon, bu karalama politikasının arkasında ne var? Ben bunu anlamıyorum. Ben burada ilmimin ve vicdânımın bana dikte ettiği prensipler çerçevesinde hareket ediyorum. Benden gelip beyânat alıyorsunuz, bunları basmıyorsunuz. Bastığınız zaman yüzseksen derece ters çevirip basıyorsunuz. Size tekzip gönderiyorum, tekzibi kabûl etmiyorsunuz; mahkeme kanalı ile gönderiyorum, üst mahkemede iptâl ettiriyorsunuz. İllâllah ve Resûlihi, bıktım sizden! Bir daha size tekzip göndermeyeceğim. Ama sizin benden alıp veremediğiniz nedir?" Çocuk güldü: "*Hoca; senin üzerine bizim takım çok gitti, ve gördük ki sen ilminde muhkem bir adamsın. Çok istedik senin pozisyonundan bir adım geri gitmeni, o zaman rezil edilebilecektin. Ama herkes gördü ki bilimsel pozisyonunda çok kuvvetlisin. Ama bizim takımın kafasında bir şablon vardır. Bu şablonda **eğer ilim varsa müslümanlık olamaz, eğer müslümanlık varsa ilim olmaz.** İyi ama sen öbür taraftan, herkesin de bildiği gibi dinine/töresine sâdık bir insânsın. Üstelik ilmin de kuvvetli. O zaman ne oluyor? Bizim sol kesimin kafasındaki şablonu parçalıyorsun. Binâenaleyh bizim sol kesime de senin halkın nezdindeki imajını rezil rûsvay etmek bir vecibe hâline geliyor*" dedi. Ben o zaman uyandım.

Bunun hâricinde tabîî, muhtelif görevlerim esnâsında anlaşmazlık yüzünden, yâni bendenizi birtakım kanun, tüzük ve yönetmeliklere aykırı hareket etmeye zorlayıp da robotlaştıramadıkları için mücâdele etmek zorunda kaldığım üslerim oldu. Ve birçok yerden bu bakımdan istifa ederek ayrıldım. Meselâ,TÜBİTAK Bilim Kurulu üyeliğinden böyle bir mücâdele yüzünden istifa ederek ayrıldım. Kezâ İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığı'ndan da böyle bir mücâdele yüzünden ayrıldım. Yâni demek istediğim şudur ki: "Ben, demek ki, robotlaştırılmadığım için muhtelif çevreler tarafından ister sağ kesim olsun, ister sol kesim olsun, her iki tarafta da rahatsızlık uyandırmış ve her iki tarafın da kafalarındaki şablonlara pek fazla uymayan ve Binâenaleyh zapturabt altında tutulamayan, bu bakımdan da herhangi bir görevle tavzif edilmesi kendilerince mümkün görülmeyen bir adamım. O bakımdan bir izolâsyona iteklenmiş durumdayım. Ama ben kendi durumumdan çok şükür memnûnum. Bunca sene Türkiye'ye, milletime, devletime hizmet etmiş olmanın vicdânî huzûru ve kanaat-ı kâmileyle yaşıyorum. Cenâb-ı Hakk'a hâmid ve şâkirim.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Ben bu hayat kesitiniz içinde son bir soru daha sormak istiyorum size..Belki izleyicilerimiz de telkîn ederler. Sayın Özemre şu anda ne yapıyor?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Efendim, İstanbul Üniversitesi'nden kendi isteğimle emekliye ayrıldıktan sonra hayatım bir hayli heyecanlı geçti. Bir ara bir şirketin genel müdürlüğünü yaptım, yedi ay kadar. Ondan sonra Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığına getirildim. Sonra azledildim. Ondan sonra bir-iki yerde danışmanlık yaptım. Böyle geçici bir iki işle uğraştım. Bildiğiniz gibi bir emekli profesörünün emekli maaşı onun hayatını minumum ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde idâme ettirmesine maalesef yetmiyor. Bunun için ister istemez şurada burada bazan çok ufak tercüme işleriyle, bazan bir rapor yazmayla iktifâ ederek, bazan geçici bir görev bularak hayatımı idâme ettirmekteyim. Hâlihâzırda Eylül 1994'den beri Üsküdar'da İlim ve Fazilet Eğitim Kurumlarının Bilim Danışmanlığını yapıyorum. Ve bu arada da bunların liselerinden Fen Lisesi'nin müdürü istifa edip ayrıldığı için geçici bir süre müdürlüğü de vekâlet ediyorum¹.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Efendim ben bir yazınızı okudum siz bu yazınızda Kur'ân'a göre aklın öneminden bahsederken **akıl ve iman** ikizkardeşler olarak nitelendirmişsiniz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Ama tabî bu nitelendirme benim değil! Bu, Hz.Ali'nin..

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Ve şöyle söylüyorsunuz: "*Akıl temyize, temyiz temkine, temkin itidâle, itidâl hüsn-i zanna ve hüsn-i zan da beşeri münasebetlerde yumuşaklığa, edebe ve sulhe sevkeder. Tabî bunun tersi de var: Vehim su-i zanna, su-i zan tefrikaya ve nifâka, nifâk ise fesâda yol açar.*" Biraz arapça sözcükler çoğunlukta ama siz bunları açarsınız. Şöyle bir soru soracağım. Aklın bu derece **isâbetle ve dirâyetle** kullanılması nasıl gerçekleştirilecektir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Evet; bu, esâsında zor bir soru Necmettin'ciğim. Şimdi, akıl çok enterasan bir mahlûk! Allâh 'ın lûtfettiği büyük bir lûtuf ve akıllı nasıl kullanacağını öğrenmek daha bizim çocukluğumuzdan itibaren annemiz, babamız ve ondan sonra da bütün eğitim süresinde bize verilen terbiye ile mümkün. Şimdi, bizim aklımız nedir? Bizim aklımız: etrafımızdaki eşyâyı tanımak, bilmek, kategorize etmek ve bunlar arasındaki bağıntılardan ve bir de bunların bizim zihnimizde hâsıl ettiği tasavvurlardan hareketle birtakım sonuçlar çıkarmak hususunda bize büyük bir imkân tanıyan bir yetenektir.

¹ Prof. Özemre Temmuz 1995'de bu görevden ayrılmak zorunda kalmıştır. Ayrıca 5 Mayıs 1996'da Bakanlar Kurulu kararıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Danışmanlığı'na ve Nükleer Proje Koordinatörlüğü'ne tâyin edilmiş olmasına rağmen 31 Aralık 1996'da bu görevlerinden de istifa etmiştir.

Fakat aklın herhangi bir şeyi sorgulama husûsunda sınırı yoktur. Eğer insân kendi aklına meclûb olacak, aklını putlaştıracak, aklını herşeyden üstün görecektir olursa gâyet kolaylıkla şirke kaçabilir. İnsânın aklını kullanmasındaki sınır, aklın Kur'ân'ın ve Sünnet'in hizmetine verilmiş olmasıdır. Eğer insân aklını Kur'ân'ın ve Sünnet'in hizmetine verirse bunu dirâyetle ve isâbetle kullanabilir. Ama eğer insân kendi aklını iyice putlaştırıp da ona Kun'ân'ı ve Sünnet'i reddedecek bir yetki atfedecek olursa, o zaman ayağı kayar.

Ama bakıyoruz bugün: birçok akli başında, çok yüksek mertebeler ihraz etmiş kimselerde dahi bu akli dirâyetle ve isâbetle kullanabilme yeteneğini her zaman göremiyoruz. Bu nedenle akıl, iki tarafı keskin bir bıçak gibi hayra da kullanılabilir, şerre de kullanılabilir. O hâlde bizim aklımızı her zaman isâbet ve dirâyetle kullanma hususunda Cenâb-ı Hakk'ın lûtf ve keremine iltica etmemiz lâzım. "Yâ Rabbi, sen aklımı muhafaza et. Yâ Rabbi, Sen beni, sınırını aşmadan aklını, isâbet ve dirâyetle kullananlardan kıl" diye Cenâb-ı Hakk'a iltica etmemiz lâzım.

Çünkü bâzı meselelerde aklını fevkalâde isâbetli kullanan insânların başka meselelerde aklını kullanmada ne büyük ve ne fahiş hatâlar içinde olduğunu görmek insânı gerçekten üzüyor. Bu sâdece pozitif bilimlerde değil, imanî bilimlerde de böyle. İsim vermek istemiyorum ama gerek medyada, gerek televizyonlarda akıllı olup da alenen saçmalayanları görmek insânı çok üzüyor. Şu hâlde demek ki, her ne kadar Cenâb-ı Kur'ân bize aklımızı isâbetle ve dirâyetle kullanmamızı öğütüyorsa da bunu isâbet ve dirâyetle kullanmak, maalesef, herkese nasîb olmuyor. Bu bir ideâl. Asimtotik olarak yaklaşılan bir ideal. Bu ancak Allâh 'ın ve Peygamber'in emirlerine ve tavsiyelerine itaat etmekle, temkin ve teenni ile gerçekleşebilecek bir iştir. Benim kanaatim budur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Ben bir de sizin kullandığınız sözcükler arasında iki tanesi üzerinde çok vurgulama yaptığınızı gözlemliyorum. Bunlardan bir tanesi "*temyiz*", diğeri de "*temkin*". Nedir insânın hayatında bu temyiz ve temkinin önemi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-*Temyiz* bir meselenin en ufak ayrıntılarını, en ufak nüanslarını birbirinden farkedebilmek yeteneğidir. *Temkin* ise hüküm vermede acele etmemek, yâni hayâlinizin aklın önüne geçmesine müsaade etmemek demektir. Çünkü insânın hayâli aklından daha süratlidir. Ben hayâl kadar süratli bir yaratık tahayyül edemiyorum. Binâenaleyh insânın hayâli, çoğu kere aklının önüne geçerek hemen hüküm verdirir insâna. Bu isâbetli bir tutum değildir! *Temkin*, hayâle gem vurarak aklın hüküm verilmesi gereken olaydaki bütün parametreleri, bütün öğeleri, bütün elemanları tek tek gözden geçirdikten sonra vicdânî huzûr ve kanaat-i kâmile ile hükme varabilmesi demektir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim ihyâ hareketi, tecdîd hareketi bizim İslâm düşüncesi içerisinde var. Sizin bu konularda da endişe sâhibi olduğunuzu görüyorum. Yâni dinî uygulamaları ve bunların üzerine birikmiş olan tortuları, yükleri arındırmaya yönelik bu ihyâ hareketi, sonunda, bir sapmaya uğradı. Biz bunu çağdaş müfessirlerde, âlimlerde görmekteyiz. Güzel ifâde ettiniz: Kur'ân'ın ve Sünnet'in emrinde olması gereken aklın, artık, Kur'ân'ı ve Sünnet'i de sorgulayıp reddine izin verir bir konuma geldiğini söylüyorsunuz. Bu, ismi koyulmasa bile, yâni biz böyle yapmıyoruz deseler de bunun bir *dinde reforma* gittiğini düşünüyorsunuz. Sizi böyle bir düşünceye/endişeye iten çağdaş gelişmeler nelerdir? Neden böyle düşünüyorsunuz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, telkîn sâikasıyla benim İslâm Sosyolojisi, İslâm Psikolojisi, Din, Mistizim, İslâm Tarihi hakkında kendime mahsus epeyce bir tetkikatım vardır. Bu tetkikatım dolayısıyla elde ettiğim bir takım sonuçlar da vardır. Her devirde bir ihyâ hareketi olmuştur. Fakat önce *Din ile Diyâneti ayırmak lâzım*. Din başka şey, Diyânet ise bambaşka bir şeydir. Din, Kur'ân ve Sünnet'e göre nâzil olmuş dindir.

Diyânet ise bu nâzil olmuş dinin üzerine gerek sosyolojik gerek psikolojik etkenlerle insânların ekledikleri, senin de biraz evvel çok isâbetle tortu dediğin nesnelerdir. Bunlar nedir? Bunlar *bid'at-i seyyieler*, yâni kötü bid'atlerdir; bunlar *hurâfelerdir* ve bunlar *bâtıl itikatlardır*. Her asırda diyâneti bu tortulardan yâni bidat-i seyyielerden, batıl itikatlardan ve hurâfelerden kurtarmaya yönelik bir takım çalışmalar yapılmış ve bunlardan muzdarib olan kimseler bu yönde eserler vermişlerdir. İşte, ihyâ hareketi budur!

1830' larda özellikle İngiliz sömürgelerinde Afganistan'da, Hindistan'da, Mısır'da bir ihyâ hareketi başlıyor. Afganistan'da: Cemâleddin Afganî; Hindistan'da: Şibli Nûmânî, Muhammed İkbal, Sör Seyyid Muhammed Han; Mısır'da: Muhammed Abduh; Lübnan'da, sonradan Mısır'a yerleşen, Reşit Rıza bu hareketin başını çekiyorlar. Bunların ilk tespitleri, belki de hepsinin yaşadığı İngiliz sömürgelerinin kendilerine vermiş olduğu eziklik dolayısıyla derin bir düşünce, ve bu düşüncenin neticesinde de, İngiliz hükûmeti idâresine karşı içinde bulundukları ülkelerin sefil ve perişan durumunun halkın bâzı dinî kavramları yanlış yorumlamaları neticesinde olduğu hususunda bir kanaat sâhibi olmaları.

Bu ihyâ hareketine bu motivasyonla başlıyorlar. Ve bu ihyâ hareketine başladıkları zaman bunların bu işi hıznırlıkla yaptığını da hiç kimse söyleyemez. Yâni pekçok kimse işte bunlar hakkında İngiliz ajanı yakıştırmaları yapıyor, bunları acımasızca tenkid ediyorlar. Filvâki bunlar, içinde bulundukları topluma İngilizlerin dikte ettirdikleri İngiliz normlarından muhakkak etkilenmişlerdir. Ama târihen sâbittir ki bunlar ittika sâhibi kimselerdir. Abdestlerinde namazlarında, islâmî çizgide olan insânlardır. Fakat İslâm'a bakış

açılarındā, bu dinin üzerine biriken bu tortuları kaldırmak hususunda irâde sâhibi oldukları görölmektedir. Aslında şahsî ve özgün bir stil sâhibidirler. Yalnız, ne yazık ki, bu ihyâ hareketini bir sapıklık dönemi izliyor. Yâni aklı belki de batının etkisiyle sınırsız bir yetkiye sâhib bir konuma getiriyorlar. Kur'ân'ı, Kur'ân'daki bütün âyetleri ve mucizeleri, müteşâbih âyetleri ve Sünnet'i sorgulamaya başlıyorlar. Kendilerine göre akla uymayan ne varsa hepsini reddetmeye başlıyorlar ve aklı ilâhlaştırarak bir nevi gizli bir şirke düşüyorlar.

Ve bunun neticesinde de başka bir akım ortaya çıkıyor. Kur'ân'ı bir fizik kitabı gibi addetmek, bütün fizikî Hakikatlerin, coğrafî Hakikatlerin, jeolojik Hakikatlerin Kur'ân'da mündemic olduğu ve "*İlimlerin Kur'ân'ı teyid etmeye başladıkları(!)*" gibi bir düşünce ortaya çıkıyor. Bu beni fevkalâde rencide eden bir düşünce. Bir kere Kur'ân bir hidâyet kitabıdır. Kur'ân bir fizik kitabı değildir. Evet, Kur'ân bazen sırf yeri geldiği zaman fizikî olaylara, semavî olaylara temas eder ama bu demek değildir ki bir hidâyet kitabı olarak inmiş olan Kur'ân bir fizik kitabı gibi anlaşılsın. Ve bu yeni müfessirler bilhassa son otuz-kırk senede Türkiye'de de pıtırak gibi bitti; Pakistan'da kezâ böyle. Takip edebildiğim kadarıyla Mısır'da da böyle pıtırak gibi bitti.

Bunlar Kur'ân'ın her bir âyetinden çok büyük zorlamalarla ve hiçbir objektif metodolojiye dayanmaksızın bir takım fizikî şeyleri istihraç etmeye kalkıyorlar. Buna da Kur'ân'ın ilmî tefsiri diyorlar. Nedir Kur'ân'ın ilmî tefsiri? Yâni Kur'ân'daki bütün âyetleri ilim çerçevesi içinde açıklamak. Tabîi bunu yaparken çok büyük bir hatâyā düşüyorlar. **Materyalizm** yâni **Dehrîlik hatâsına** düşüyorlar. Meselâ bâzıları: "*Ruh, esasında, takyonların tezahürüdür*" diyebiliyor. Takyonlar nedir? Takyonlar, spekülâtif bir konudur fizikte. Sâdece matematiksel denklemlerin imkân tanıdığı, fizik olarak mevcûd olmayan, tasavvur olarak mevcûd olan, ışıktan daha hızlı gittiği farz olunan (hâlbuki bizim bildiğimize göre ışıktan daha hızlı hiç bir cismin gitmesi mümkün değil) ve zamanın da tersine doğru giden (!) tânecikler. Böyle bir şey tasavvur olarak matematiksel denklemlerin kullanılmayan çözümlerinden çıkan bir neticedir, amma velâkin Tabiat'ta böyle bir şey yok. Ama her halükârda bu, tânecik dediğin andan itibaren maddî bir cisimdir. O zaman sen rûhu takyonlarla izah etmeye kalkacak olursan, sen rûhanî ve mânevî bir Hakikatı ne yapmış olursun? Bir maddeye ircâ etmiş, indirgemiş olursun. Buna hakkın yok! **Maddî hakikatlar ile rûhanî Hakikatler arasında çok kesin bir sınır var.** Sen böyle yapmakla Kur'ân'ı da sâdece maddeye indirgiyorsun. Kur'ân'ın hidâyet kitabı olma vasfını reddediyorsun; onu bir fizik kitabı hâline getiriyorsun. Ve bu müfessirler daha ziyade *müteşâbih âyetleri* kurcalıyor, onlara dayanmaya çalışıyorlar.

Şimdi Kur'ân'da mâlûm Âl-i İmrân Sûresi'nin 7. âyeti müteşâbih âyetlerle muhkem âyetler arasında bir fark olduğunu söylüyor. Muhkem âyetler, hüküm ifâde eden, herkesin anlayacağı âyetlerdir. Ama müteşâbih âyetler herkesin anlayabileceği âyetler değil! Müteşâbih âyetler bâzı ilahî sırları benzetim yoluyla anlatan âyetlerdir. Yâni bir nevi analogi yoluyla, benzetim/istiâre yoluyla anlatan âyetler. Şimdi bunun için Cenâb-ı Hakk Kur'ân'ı Kerim'de diyor ki: "*Buların te'vilini ancak Allâh ve ilimde rûsûh sâhibi kimseler bilir*".

Burada, tabî mûhim bir kavram karşımıza çıkıyor. Te'vil kavramı. Te'vil ne demek? Te'vil bir kere yorum demek değil. Te'vil, esas itibariyle, bir âyeti o âyetin Hakk indindeki mahfuz mânâsına rücu' ettirmek demektir. Binâenaleyh Hakk'ın o âyeti yarattığı andan itibaren kendisinde mahfuz tuttuğu asıl mânâsını bilebilmek demek.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Efendim sözünüzü kestim, bu anlattığınız zor bir olay tabî.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Zor bir olay.. Herkesin kısıtlı aklına uyabilen bir olay değil. Herkesin nüfûz edebileceği bir olay değil.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Sözlerinizden "müteşâbih âyetleri yorumlamanın ilimde rûsûh sâhibi olmayı gerektirecek bir alt yapıya ihtiyaç gösterdiği" anlamını çıkarıyorum. Yalnız bu arada size şunu sormak istiyorum. Şimdi muhkem dedik, burada herkes anlaştı. Şüphesiz Kur'ân'ın her devirde insânın aklını aşan bir mânâsı var. Özellikle müteşâbih âyetler bu mânâlara kaynaklık ediyor. Pekiyi, insânlar bu müteşâbih âyetleri anlamaya çaba göstermemeli mi, bu âyetlere bakmamalı mı?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Efendim bakmalı! Şüphesiz hakkın var, bakmalı! Ama bunda da edep sâhibi, temkin sâhibi olmalı! Hayâlinle hareket etmemeli! Tutup da, müteşâbih âyetlerden hareket etmek sûretiyle takyonların ruhu oluşturduğu, *tayy-i mekân* ve *tayy-i zamanın* holografik görünümüler olduğu zırvalarını da ortaya atmamalı. **Çünkü zâten bu zırvaları ortaya atanlar, pozitif ilimlerde yed-i tûlâ sâhibi değiller. Bunlar, sâdece kulaktan dolma mahdut bilgileri olan ve kendi vehimlerini ilim zanneden kimseler.** Benim itirâzım da buna! Gâyet tabî ki müteşâbih âyetlerden haz almak lâzım. Bunu anlamak için cehd-ü gayret sarfetmek lâzım. Ama mâdem ki Cenâb-ı Hakk müteşâbih âyetleri muhkem âyetler gibi inzâl etmemiş, demek ki müteşâbih âyetlerin, içindeki **ilâhî surların bir nebze gizli kalmasını** murâd etmiş demektir. O hâlde bu edebe riâyet edilmesi gerekir.

Meselâ: zât-ı âlîniz ilimde rûsûh sâhibi olsanız, bendeniz ilimde rûsûh sâhibi olmasam! Müteşâbih âyetlerin bir kısmının ya da hepsinin mânâsı da ilmî yakîn, aynel yakîn, hakkel yakîn olarak sizin uhdenizde bulunsa, siz kalkar da bunları bana anlatır mısınız? Anlatmaya yetkiniz var mı? Sorarım bunu size? Kanaatimce bunu anlatmaya yetkiniz yoktur! Çünkü, ben ilimde rûsûh sâhibi değilim. **Allâh ilimde rûsûh sâhibi olmayanlara müteşâbih âyetlerin mânâsını muhkem âyetler gibi apaçık vermemiş.** O hâlde siz de bu hususda Allâh 'ın

sünnetine itibar etmek mecburiyetindesiniz. Ve şu bakımdan da Cenâb-ı Peygamber'in bir hadîs-i şerifini hatırlamanız gerekir: "*Ehli olmayana ilmi vermek, domuzların boynuna inciler dizmek gibidir*". Ben râsih olmadığımı göre bu ilme lââyık değilim demektir. Lâyık olmadığım, ve benim fehâmetim de bunu kavrayacak vüsatte olmadığı için de siz kalkıp da bu müteşâbih âyetleri size ilhâm olunduğu vechile ya da sizin ilmî yakîn, aynel yakîn ve hakkel yakîn bildiğiniz vechiyle bana aktaramazsınız. Aktardığınız zaman ne olur? Aktardığınız zaman ben bunları fehmedemem. Bunlar benim fehâmetimin ve idrâkimin çok dışında olduğu için ben tereddüte, tereddütten şüpheye, şüpheden vehme, vehimden de nifâka düşerim. İşte bunun içindir ki, ilimde rûsûh sâhibi olan bir kimse bu hususda ancak kendisi gibi ilimde rûsûh sâhibi olan bir kimseyle müteşâbih âyetleri zevken konuşabilir. Başkalarına karşı ise muhakkak, *takiyye* uygulamak zorundadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Peki o zaman bu *ilimde rûsûh sâhibi olanların* bir kriterini veriniz. Yâni nedir bu kriter?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Efendim, Kur'ân'ı Kerim bunun bir kriterini ve tanımını da vermiyor. Ama bir sürü insân-ı kâmil ve evliyâullah hazerâtının eserlerine bakacak olursanız, benim kendi istihracıma göre ilimde rûsûh sâhibi olmak demek, bizim gündelik işlerimizde etkili bir biçimde kullandığımız hattâ isâbetli ve dirâyetli bir şekilde kullandığımız aklın ötesinde bir başka türden akıl sâhibi olmak demektir.

İlm-i Ledün'de akıl iki fasıldır. Bir tanesine *Akl-ı Meaş* diyoruz. Bu bizim küçüklüğümüzdenberi eğitimini aldığımız ve bu hususta egzersiz yaptığımız, uzmanlaştığımız bir konu. Yâni bu maddî âlemin eşyaları hakkında bilgi sâhibi olduktan sonra bunlar arasındaki bağıntılardan hareket etmek sûretiyle bir takım sonuçlar çıkardığımız, bu hususta bize yardımcı olan akla, *Akl-ı Meaş* deniliyor. Bunun türkçesine "gündelik akıl" da diyebiliriz.

Bir de *Akl-ı Meâd* var. Akl-ı Meâd, bu görünen yâni zâhirî âlemin arkasındaki ilâhî Hakîkatlara nazar etmesini bilen akıldır. Yâni *Bâtın'a* ve *Âhiret'e* yönelik akıldır. Metafizik Hakîkatleri idrâk ve fehmetmeye yönelik bir akıldır. Ve tabîî bu akıl herkeste yok. Nasıl ki biz Akl-ı Meâş'ı tâ emekleme çağından itibaren bu yaşımıza kadar hep eğitimle, hep egzersizle iktisâb edip kazanmışsak, Akl-ı Meâd'ı da aynı şekilde kazanmak, iktisâb etmek lâzım. Nasıl ki biz Akl-ı Meâş'ı kazanmak için belirli bir yoldan belirli bir tarîkten geçmiş isek, bir eğitim tarîkinden geçmiş isek, Akl-ı Meâd'ı kazanmak için de böyle bir tarîkten geçmek lâzım. Farklı bir tarîkten, farklı bir yoldan geçmek lâzım. Kanaatimce Akl-ı Meâd Allâh 'ın çok az insâna nasip olan büyük bir lûtfu. Müteşâbih âyetlerin, bu görünen zâhirî âlemin arkasındaki ilâhî Hakîkatlerini ve *ledünnî Hakîkatlerin* anlaşılmasını temin edecek olan Akl-ı Meâd, her hâlükârda, Akl-ı Meâş'tan çok daha büyük bir lûtf.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Başka bir soruya geçecektim ama siz biraz bana yol açtınız. Yoruldunuz mu? Önce onu sorayım.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Hayır, hayır; yorulmadım ve bu sohbetten çok haz alıyorum. Allâh senden râzî olsun.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Şimdi Hz.Peygamber'in yükümlülüklerinden bahseden bir çalışmanızda/ araştırmanızda, *tebliğin risaletin temel şartı olduğunu söylüyorsunuz*. Tabîûdir ki bu, dinin "olmazsa olmaz" şartıdır. Ve yine tarih içerisinde her peygamberin umûma şâmil (genel) tebliğinin yanında, küçük fakat yetenekli bir mü'min zümresini ayrı bir eğitim ve öğretime tâbi tuttuğunu da söylüyorsunuz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Tarih de böyle söylüyor.Yâni, *Ashâb-ı Suffe* dediğimiz 20-25 kişilik bir grubu Cenâb-ı Peygamber'in nâzil olmuş olan âyetlerin herkese açıklanmayan mânâlarını da açıklamak sûretiyle yâni İlm-i Ledün'ün sırlarını yavaş yavaş telkîn etmek sûretiyle ayrı bir eğitime tuttuğu gizli bir şey değil.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Ve bu yetenekli seçilmişlerin Allâh 'ın âsâr'ı, ef'ali, sıfatları ve isimleri ile bunların tecellîleri hakkında derin bir idrâk ile donatılmış olduklarını da vurguluyorsunuz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Evet, zâten İlm-i Ledün'ün gâyesi de bu!

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Öyleyse bunun ismini de koyalım. Gerçi Asr-ı Saadet'te bunun ismi konulmamıştı. Zühd deniliyordu, takvâ deniliyordu..

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Efendim, İlm-i Ledün ya da Ledün İlmi dediğimiz, Kur'ân'da da geçen bir ibâre. Kanaatimce en isâbetli isimlendirme budur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Peki tasavvuf sözcüğüyle bunu özdeşleştirmek mümkün müdür?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Tasavvuf ondan biraz farklı. Şimdi tasavvuf dediğiniz zaman insânın aklına daha ziyâde felsefe geliyor.Yâni eğer siz tasavvufu sâdece söz kalıplarından ibâret farzederseniz, sâdece felsefe yapmış olursunuz. Ve bu kısır bir alandır! Bir takım kavramları ele alır, bunlardan bir sistem kurarsanız ve bu sistem üzerinde akıl yürütecek olursanız, yâni Akl-ı Meâş ile akıl yürütecek olursanız bu düpedüz felsefedir.Tabîî bundan da zevk alan insânlar vardır. Felsefenin bir kısmı metafiziktir; tasavvuf da metafiziğe girer. Ama eğer böyle lâf kalıplarından vazgeçip de bunu hâl edinmeye çalışacak olursanız, o zaman sizde yavaş yavaş İlm-i Ledün de teessüs eder. Çünkü esas olan bu hâli giyinmek, dünyaya başka bir vizyonla bakabilmektir. Ve bu vizyonun da Cenâb-ı Peygamber'in vizyonuna uygun olması gerektir.

Hani "akıl sınır tanımaz" dedik ya. Felsefe ise hiç kere hiç tanımaz. Felsefede istediğin gibi akıl yürütebilirsin.Ve, eğer temkin sâhibi değilsen bunun nereye gideceğini de bilemezsin. Ama eğer nefsinin ilk önce zapturabt altına alır, bir nefis terbiyesiyle bu işe başlayacak olursan, ilk önce temyizi ve temkini öğrenirsin. Nefsinin sınırlarını, nefsinin bütün hilelerini öğrenirsin. Nefsinin bütün hilelerini öğrendikten sonra nefsinin sana kurduğu tuzaklara düşmezsin.Temkinsizlik, akılsızlık, acelecilik vs. gibi tuzaklara düşmezsin; o zaman sende yavaş yavaş Akl-ı Meâd'ın zuhur etmeye başladığını da görürsün. Binâenaleyh *tasavvuf* ve *ledünnî Hakîkatleri yaşamayı* birbirlerinden ayırmak lâzım. Sâdece tasavvuf dediğiniz zaman bu, felsefeye kaçır. Eğer orada sözü geçen tasavvufî Hakîkatleri kendine hâl edinmezsen, bunları hâl olarak kazanmamış olursan bu, yalnızca, sözden ibâret kalır; söz kalıplarından ibâret kalır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

-Peki yine bir isim koymak gerekirse yâni bu ilmin pratiğe dönük görevini yüklenen kurum olarak *Tarîkat* karşımıza çıkıyor değil mi?

A.Y.Özemre:

-Efendim, tabîî! Ama bu bir eğitim meselesi. Hem de çok özel bir eğitim meselesi. Nasıl mı bir eğitim meselesi? Bir kere bu, nefse karşı açılan bir *cihâd*ı öğreten ve yaşatan bir eğitim meselesi.

N.Şahinler:

-Önce şunu sorayım hocam. Bu bizim toplumumuzda çok soruluyor. Belki biraz avâmî bir soru olacak.Yâni insânlar hep böyle birşeyler ararlar; buna bazen dâvet edildikleri de olur.*Tüm insânlar bu sizin söylemiş olduğunuz İlm-i Ledün veyâ bunun pratiğini veren kurum olarak tarîkatlardan nasiplenmek zorunda mıdır?* Bir insân için bunun gerekliliği/mecebûriyeti var mıdır?

A.Y.Özemre:

-Hayır, hayır...Bir kere bu yanlış anlaşılmayı düzeltelim. Herkes İlm-i Ledün sâhibi olamaz. İlm-i Ledün sâhibi olmaya da mecbur değildir. Cenâb-ı Hakk çok büyük bir merhametle insânların Kendi rızâsını kazanması için lâzım gelen asgarî şartları tesbit etmiş ve Cenâb-ı Peygamber ile bunu bildirmiştir. Nedir bu? Bu: **Şerîat**'tır. Şerîat'ta bütün insânlar birleşir. Ve bu Cenâb-ı Hakk'ın rızâsını kazanmak için en asgarî şarttır. Bir kimse Şerîat'ın hükümlerini yapacak olursa muhakkak ki Cenâb-ı Hakk'ın kendisine vaad ettiği rızâsını kazanır. Bu da kendisi için yeterlidir!

Şimdi eğer bir insânda, çok özel olarak bir yetenek var da Şerîat'la iktifâ etmez, Şerîat'ın arkasındaki ilâhî Hakîkatları anlamak ister, Allâh 'a karşı herkeste zuhur etmeyen büyük bir aşk duyar ve bu aşkı bir yakınlık, Allâh 'a bir kurbiyyet olarak kabûl eder ve bu kurbiyyeti arar ise, işte o zaman İlm-i Ledün hususunda kendisini eğitecek bir **Mürşid-i Kâmil**'e, bir kâmil yol göstericiye, reşit kılıcıya, olgunlaştırıcı bir kimseye müracat etmesinde isâbet vardır. İnsân kendi kendine olgunlaşmaz. Biz ilk mektebi bitirmek için bile kaç tâne hocanın rahle-i tadrîsinden geçmişizdir. Kezâ ortaokulda da, lisede de, üniversitede de kaç hocanın rahle-i tadrîsinden geçmiştizdir. **İlim kendi kendine iktisâb edilmez. İlim muhakkak bir hoca tarafından öğretilir.** İşte lüdunnî ilimler de sizden daha önce bu yolu geçmiş, bu yolun dikenlerini, tuzaklarını bilen ve sizi de bu tuzaklardan, dikenlerden koruyacak olan bir kâmil mürşidin nezâretinde öğrenilir. Ama tekrar ediyorum, herkes için böyle bir zorunluluk yoktur.

Ve nitekim, bakınız! Gerçekten de kâmil olan mürşitler asla dâvet etmezler. Dâvet peygamberliğe mahsus bir şeydir. **Velâyette dâvet yoktur ve velâyette dâvet olmadığı gibi genel bir tebliğ de yoktur.** Peygamberlikte tebliğ umûmîdir. Velâyette tebliğ hususîdir. Herkesi kendi yapısına/yeteneğine göre yetiştirmek üzere tebliğ vardır. Ve bunun içindir ki, peygamberlik aşikârdır/zâhirîdir. Velâyet batınîdir, sırlıdır, gizlidir. Şimdi bir mürşid-i kâmil'e intisâb etmek için muhakkak sûrette bir talep lâzımdır. İnsân içinde bir iştiyâk duyacak ve Allâh lûtfetmişse bir mürşid-i kâmil bulacak. Maalesef bu yolun pek çok eşkiyası da vardır, onu da söyleyeyim.

Şimdi bir mürşid-i kâmil'e intisâb etmek için demek ki bir talep lâzım. Bu taleple bir mürşid-i kâmile gelindiği zaman mürşid-i kâmil, kemâlinin verdiği olgunlukla temkin ve temyiz sâhibi bir zât olduğundan sizi hemen kabûl etmez. Sizi ancak bir *muhib* olarak kabûl edebilir, sınamak için. İlk önce gidersiniz gelirsiniz; bakalım Mürşid-i Kâmil'inki ile sizin gönlünüz arasında lehim tutacak mı? Lehim tutuyor: mânâ âleminiz açıldı; o zaman sizi yavaş yavaş bu eğitimle yüklemeye başlar. Bu eğitimle yüklemeye başlar ama daha kabûl etmiş değildir. Çünkü bilir ki sizin nefsiniz size pekçok oyunlar oynayacaktır. Bu oyunların önüne kendisi geçebilir de, geçemeyebilir de! Nefsin iyice azgınlaşabildiği öyle hususlar vardır ki insân müracat ettiği, tâlibi olduğu mürşid-i kâmil bile reddeder; hattâ onu suçlar bile. İşte bütün bunlar dolayısıyla Şerîat'ın kendisine yüklediği mükellefiyetlerden

daha fazla mükellefiyetler dolayısıyla tâlibin âhir ömrünün rezil rüsvey olmaması için mürşid sabırlı davranır. Ancak belirli bir dersten sonra tâlibin talebin müsbet cevap verir ve kendisini de ihvân olarak kabûl eder. O zamana kadar muhayyer bırakır; o zamana kadar ayrılırsa gönül rızâsı ile ayrılır kendisine de hakkını helâl eder. Tabî bu tutum, yalnızca mürşid-i kâmillere has bir tutumdur.

Ama şimdilerde kendisini şeyh diye ilân eden öylelerini görüyoruz ki, adam dâiler yâni dâvetçiler çıkartıyor. Kendisinin kerâmet sâhibi, mûcizât sâhibi olduğunu ilân ediyor. Bir sürü ihvân topluyor ve ihvânı da çoğu kere bir ücrete bağlıyor. Bunlar kemâl sâhibi insânların yapacağı işler değiller. Sonra da: "Eğer beni bırakacak olursan işte senin başına şunlar bunlar gelsin!" diye bir de beddua ediyor, lânet okuyor. Bir mürşid-i kâmil Cenâb-ı Hakk'ın Rahmân ve Rahiym isimlerinin de tecellîgâhı olduğundan asla lânet okumaz. Çünkü bir **Mürşid-i Kâmil peygamber'in ahlâkı ile ahlâklanmayı kendisine fazilet addetmiş bir kimsedir**. Cenâb-ı Peygamber nasıl hareket etmişse kendisi de o türlü hareket etmek ve kendi ihvânına da tâliblerine de Cenâb-ı Peygamber'in o güzelim ahlâkını telkîn etmekle mükellef olduğuna inanan bir kimsedir. Onun içindir ki, bu işte, yâni tarîkat işinde dâvet olmaz. Muhakkak taleb olur. Şimdi biz buna tarîkat diyoruz ama **tarîkat esas itibarıyla İlm-i Ledün tedrîsatının eğitiminin sekülerleşmiş hâlidir**. Tarih boyunca kurumsallaşmış hâlidir.

N.Şahinler:

-Efendim o tartışmaya gelmek istiyorum zâten. Önce kurumdan başlayalım sonra onu kâmil bir insân olayına indirgeriz. Ben sizin bir çalışmanızda okumuştum şöyle diyorsunuz: "*Tarîkatların özünde ve hedefinde yalnızca, kişinin nefsinin arınması ve mânevî olgunluğa erişmesi yâni hâl kazanmak, hâl ehli olmak varken zamanla bu uhrevî meşgûliyetin sapsmalara uğrayarak sekülerleştiği yâni dünyevîleştiği görülmektedir*"

Sizin bu tesbitinizin örneklerini Türkiye'de de görmek mümkün. İsterseniz bu sapsmalardan konuşalım biraz. Çünkü dünyevîleşmiş bir tarîkat siyasî bir takım hedefleri olan insânların da iştahlarını kabartıyor.

A.Y.Özemre:

-Maalesef öyle. İlm-i Ledün insânın dikkatini ve yeteneğini sâdece ve sâdece Cenâb-ı Hakk'a yöneltir. Çünkü nedir İlm-i Ledün? İlm-i Ledün, Allâh 'ın esrarını yavaş yavaş sizde teessüs eden Aklı Meâd vâsıtasıyla ihâta etmektir. İhâta edebildiğiniz kadar ihâta etmek ve bunu hâl edinmektir. **İlm-i Ledün tâlibinin esas hedefi Cenâb-ı Hakk'tır**. Cenâb-ı Hakk'tan başka bir şey değildir. Onun bu dünyadaki uğraşı siyâset olamaz. **Binâenaleyh tarîkat şeyhlerinin, insân-ı kâmillerin / mürşid-i kâmillerin uğraşı siyâset olamaz**. Ama nefis maalesef insâna çok büyük oyunlar oynar ve nefsin oynadığı oyunlardan biri de **hubb-i riyâsettir** yâni "baş olma sevdası". O kadar ki, nefsin en son çıkan kötü huyu da işte bu baş olma sevdâsıdır.

Yâni bir insân pîr-i fânî olur, secdeden alnı kalkmaz, dua eder: "*Yâ Rabbî! Sana ne kadar hamdetsem, şükretsem azdır! Ben ki Sana âsî iken Sen beni tuttun, lûtf-u kereminle bu hâle getirip pîr-I fânî kıldın da hamdolsun alnım secdeden kalkmıyor*" dese bunda dahi: "Ben nice insânları geçtim. Bak! Alnım artık secdeden kalkmıyor" kabilinden bir gizli kibir, bir hubb-i riyâset vardır. Bu dahi insânın ayağının kaymasına vesile teşkil eder. Esasında İlm-i Ledün tadrîsatı insânı temyiz sâhibi olmaya ve hatâlarını, nefsin oyunlarını bu kadar iyi ve keskin bir bilinçle idrâk etmeye zorlayacak çok zor birşeydir. Onun için herkesin yapabileceği bir şey değildir. Bundan dolayıdır ki, mürşid-i kâmiller tâlibleri yeteneklerine çok iyi bakarak seçerler ve bunları yeteneklerine göre yetiştirirler.

Bu yeteneğe sâhib olmayanların üzerine fazladan mükellefiyetler yüklemek sûretiyle bunların dünyalarını da âhiretlerini de rezil etmezler. Ve özellikle de bunları hiçbir dünyevî tarafa da yöneltmezler. Ne siyâsete, ne de başka bir şeye... *Ama bugün görüyoruz ki, maalesef tarîkat şeyhi olduğunu söyleyen pekçok kimseler mürşid-i kâmillikten uzak bir tutumla siyâsete soyunmaktalar. Siyâsetin içindeler. Siyasetçilerle düşüp kalkıyorlar. Bu doğru değil! İşte bu, tarîkatlerin sekülerleşmesi ve dejenerasyonuna/soysuzlaşmasına sebebiyet vermiştir.* Onları bigayrihakkın "çete" havasına sokmuştur. Bunda meşâyih-i rûsûm dediğimiz, ehl-i hâl ve kâmil olmayan taklitçi meşâyihin vebâli fevkalâde büyüktür.

N.Şahinler:

-Bir başka soru yine bu çerçevede. Olay geliyor olgun bir insânda/mürşidde düğümleniyor. Fakat şöyle bir ifâde de var: "*Yeteneksiz yol gösterici, nefis ve şeytân ikilisine eklenen üçüncü bir engeldir*". Tabîî, bunun bir kriterinin olması lâzım. Böyle bir talebde olan insânlar mürşidin sahtesi ile gerçeğini nasıl birbirlerinden ayırtedecekler? Bu konudaki kriterler nedir?

A.Y.Özemre:

-Çok isabetli bir noktaya temas ettin Necmettin'ciğim, Allâh râzî olsun! Hakîkaten böyle bir sohbette değinilmesi lâzım gelen bir nokta. Şimdi tabîî, içinde İlm-i Ledün hakkında bir istek olan bunu öğrenmeyi arzu eden ve bunun için de bir kâmil mürşid arayan bir kimsenin nasibi varsa, kâmil mürşidi bulur. Bu bir nasib meselesi... Ve maalesef kâmil mürşidlerin sayısı da mevcûd şeyhlerin sayısı kadar değildir! Tabîî mevcûd şeyhler de belli bir görev icra ediyorlar. *Onları da hiçbir zaman küçümsememek lâzım.* Fakat bunların içinden benim tenkidim, esas itibarıyla: tarîkat eşkiyalarına, yol kesenlere..

Şimdi bir kimsenin yol kesici bir kimse olduğu nasıl anlaşılır? Bâzı kimseler bir şeyhin yanında tarîkatın birkaç dersini görüp de ayrıldıktan sonra elde ettikleri bu fevkalâde ufak, miniminnâcık bilgiyle kendilerini olmuş hisseder, kendi şeyhliklerini ilân ederler. Kendi ellerine henüz daha icâzetlerini almadan kendi kendilerine icâzet verirler. Ve başlarına bir sürü mürîd toplarlar.Tabîî, olgunluk

olmadığı için yaptıkları iş, kendi cezibelerini bu müridlerinin üzerine yüklemekten ibâret olur. Eğer bir şeyh kendi cezbelerini müridin üzerine yüklüyorsa, o şeyh kâmil değildir. Demek ki, bir mürşidin kâmil olmasının kıstaslarından biri o şeyhin yanına girdiğin zaman ferahlanan, çıktığın zaman ferahlamandır. Çıkarken cezbe ile yüklenmiş olarak çıkmak ve ne yapacağını bilememen o zâtın kâmil bir zât olmadığına birinci delilidir. Bu: bir!

İkincisi: Eğer şeyh diye kapılandığın adam seni haraca bağlıyorsa, "*Evlâdım maaşının, bundan böyle, yüzde şu kadarını tekkeye getireceksin*" diyorsa bu da onun kâmil bir şeyh olmadığını gösterir.

Çok yanlış bir şey vardır halk arasında. Halk zanneder ki illâki efendiler hazerâtına yâni meşâyih hizmet etmek lâzımdır, her şeye rağmen. Evet hizmet etmek lâzım ama "*esasında hizmetle mükellef olan o mürşid-i kâmil*". Mürşid-i kâmil kendi ihvânına hizmet etmekle mükelleftir. Nasıl bir hizmettir bu? Bu öylesine ulvî, öylesine muazzam, öylesine mücessem bir hizmettir ki, bu tavsif etmek mümkün değildir. Nasıl bir hizmettir bu? Bir çam yarmasını alacak, bundan harikulâde cilâlanmış bir mobilya yapacak. Bu bir hizmettir. Nefsi tamamen kendisini istila etmiş ve kalbi bir teneke parçası gibi paslı bir insânı o mubârek ilmiyle, bir altından kalbe çevirecek ve böylelikle nefsinin rûha inkılâb ederek mirâcını yapmaya hazırlayacak bir hizmettir. Binâenaleyh bir kâmil şeyhin hizmeti son derece ulvîdir. *Ve esasında kâmil mürşidler evlâtlarına hizmet ederler, evlâtları kâmil mürşidlere hizmet etmez.* Ancak ve ancak istisnâî anlarda sırf onların yetişmesi için kendilerinden bâzı hizmet istenebilir. O da onları sıkımayacak, nefislerini müsbet ve menfî yönden kabartmayacak ve bundan dolayı da "*ben hizmet ehliyim, benim işim tamamdır*" dedirtmeyecek şekilde temkin ve teenni ile istenecek hizmetler olur. Kalkıp da bir tanesinden: "*Evlâdım ne kadar malın mülkün varsa sat ve onu buraya ver*" demek bu insâna kaldıramayacağı kadar bir yük yüklemektir. İkinci kıstas da budur.

Üçüncü kıstas, eğer bir şeyh bir kimseyi "*ısrarla*" dâvet ediyorsa: "*Gel seni yetiştireyim*" diyorsa, bu da onun kâmil olmadığına bir ölçüsüdür. Sâdece bir haber gönderir "*Eh gelsin de kendisiyle bir görüşelim*" derse, o başka..O görüşme esnâsında sen ona tâlib olursan o başka. Ama illâki gelsin onu yetiştirelim derse bu da kâmil olmadığına ölçüsüdür.

Bir başka kıstas, eğer bir şeyh kendisinden keramât ve mucizât zuhur ettiğini iddia ediyorsa bu şeyhin de yanına uğramamak lâzım. Çünkü, bu meselede İlm-i Ledün'de keramât tıpkı kadınların hayız görmesi gibi kaçınılacak bir şeydir. Ve kendisinden istese de, istemese de keramet zuhur eden bir kimse kalkar boy abdesti alır. Yâni tarîkâtın Şerîatı böyledir. Ve kâmil bir mürşid hiçbir zaman kendisinden kendi irâdesinin dışında dahi keramât, mucizât beklemez ve istemez. O sâdece ilim öğretir, o sâdece himmet eder. Kâmil bir mürşid asla ehl-i dâvâ değildir. Binâenaleyh şu anda hatırıma gelen esas kıstaslar bundan ibaret. Eğer bunlara uymuyorsa, tâlib o şeyhin yanından uzaklaşmalıdır. Kendisine daha kâmil, kendisine

daha merhametle muamele edecek bir başka kimseyi aramalıdır. Tabî, içinde İlm-i Ledün hususunda bir eğitime tâbi tutulması için bir arzu ve iştîyak var ise..

N.Şahinler:

-Yâni kişinin kendi içinden gelecek değil mi?

A.Y.Özemre:

-Evet, kendi içinden gelecek.

N.Şahinler:

-Efendim şimdi çok farklı şeyler oluyor, fotokopi yapmışlar her önüne gelene bir kağıt veriyorlar.

A.Y.Özemre:

-Ne gibi?

N.Şahinler:

-Ders kağıtları ortalıkta dolaşıyor.

A.Y.Özemre:

-Olmaz efendim, olmaz! Bir kere her tarîkte dersler gizlidir. Mürşidle tâlib arasındadır. *Ve mürşidle tâlib arasında geçen sözlerin hiçbirisi dışarıya aksetmez.* Bu, tarîkatın edebidir.

N.Şahinler:

-Hocam özür dilerim. İzleyicilerimiz için de bir açıklama olması için sizden ricâ ediyorum. Şimdi böyle bir gizemli hava veriyorlar. Belki bunun da kendine göre bir sırrı alanı var. Ama insânımız bilsin istiyorum, bu tarîkatın ilk adımı nedir? Veyâ şöyle söyleyeyim tarîkata ilk adımını atan bir kişiyi ne ile meşgûl ederler? Genel çerçevede soruyorum.

A.Y.Özemre:

-Tarîkatlar, genellikle *esmâ zikrine* dayanır.Yâni ilk başta Allâh 'ın bâzı esmâlarını zikretmesi tâlibe vazife olarak verilir.Yâni yetenekli olanlar, artık kendileri test edilmiş de bu esmâ zikrini yapabilmek yeteneği kendisinde tesbit edilen kimselere mürşid-i kâmiller bir esmâ zikri verirler. Meselâ, *kelime-i tevhîd*'i şu kadar çek derler. Bunun ötesinde de kendisinin ahvâlinde ve rüyâ âleminde (*mânâ âlemi* diyoruz buna!) vuku bulan tebeddülâtı/değişiklikleri de izlerler. Onun için meselâ tarîkatların pek çoğunda rüyâyâ ehemmiyet verilir. Neden? Çünkü insân

uyuduğu zaman nefsi, *âlem-i misâl'e* gider ve âlem-i misâlde bir takım hâdiseleri müşâhade eder. Yalnız insânın nefsi öyle bir filitredir ki âlem-i misâlde müşâhade ettiği bu hâdiseleri kendi filitresinden geçirdiği zaman, deforme de eder. Renklerini değiştirir, mâhiyetlerini değiştirir..Bununla beraber âlem-i misâli tanıyan bir kimse bu rüyâlardaki bütün deformasyonları hemen tesbit eder; bir mürşid-i kâmil bunların esas mânâsını, rüyâyı yorumlamak, sûretiyle mürîdine bildirir.

Ve bu âlem-i misâl mürşide de, mürîde de iyi bir kıstas olur. Çünkü, nefsindeki tebeddülâtı/değişikliği bu türlü tesbit etmek fırsatı mürşide verilmiş olur. Mürşid de buna göre dersi değiştirmesi lâzım mı, esmânın zikrinin arttırılması mı azaltılması mı lâzım buna göre bir kuyumcu hassasiyeti ile bu zikir sayısını âyarlar ve bundan dolayı da mürîd çok rahat bir şekilde derslerini ikmâl etmeye başlar.*Turûk-i Aliyye* dediğimiz büyük tarîkatlarda nefis tezkiyesine göre eğitim verilir.

Bu "*nefis tezkiyesi*" nedir? Nefsin **yedi** mertebesi vardır. Buna: yedi görünüşü ya da yedi sûru, yedi perdesi ya da yedi duvarı vardır da denir. Bunlar: 1) *Nefs-i Emmâre* (kötülüğü emreden nefis), 2) *Nefs-i Levvame* (kendini kınayan nefis), 3) *Nefs-i Mülhimme* (şeytânî ve râhmanî ilhâma mazhar olabilen nefis), 4) *Nefs-i Mutmainne*...

N.Şahinler:

-Efendim ben Nefs-i Mülhime'nin hep râhmanî yönünün olduğunu düşünürdüm.

A.Y.Özemre:

- Mülhimme çok tehlikeli bir makamdır ve insân ancak efendisine yâni intisâb ettiği müşid-i kâmile *râbitası* çok kuvvetli ise bunun tehlikelerini atlatabilir.

Dördüncüsü *Nefs-i Mutmainne* dedikti (itminan bulan nefis/huzûra kavuşmuş nefis) beşincisi *Nefs-i Râziye* (Allâh 'tan râzi olmuş nefis), altıncısı *Nefs-i Merziye* (Cenâb-ı Hakkın kendisinden râzi olmuş olduğu nefis, yedincisi ve sonuncu nefis mertebesi de *Nefs-i Sâfiye* ya da *Nefs-i Kâmile* dediğimizdir.

Şimdi mâlûm-i âlîmiz Cenâb-ı Peygamber'in nefse karşı cihâdın cihâd-ı ekber olduğunu, en büyük cihâd olduğunu söyleyen pek çok hadîs-i şerifi var. İşte bu yolda da, İlm-i Ledün tadrîsinde de önce nefse karşı cihâd açılır ve nefse karşı cihâd yedinci mertebeden sonra, etvâr-ı sebâ dediğimiz yedi tavidan sonra nefsin yedi tavrını yaşayarak, hazmederek, her bir tavrın hilelerini, hurdasını öğrenmek sûretiyle nefse karşı cihâd biter. Artık şeytân insâna içinden taarruz etmez, hep dışarıdan taarruz eder. Bâzı tarîkatlarda, bu safhadan sonra, zikir gene devam eder ama bu sefer de cehâlete karşı karşı bir cihâd açılır.

Cehâlete karşı cihâdda *meratib-i tevhîd* dediğimiz: *tevhîd-i ef'al*, *tevhîd-i sıfat*, *tevhîd-i zât*, *cem*, *hazretü'l cem*, *cem'ül cem* mertebelerini zevken idrâk etmek mürşid-i kâmil tarafından misâllerle insânda bu mertebelerin idrâkını sağlamak, bir vizyon açmak sûretiyle olur. Ve bu mertebeler de bitirildikten sonra insân gerçekten de belirli bir kemâl derecesine erişir. Ama bu da yetmez. Bunlar hepsi iktisâb edilecek, kazanılabilecek (*kesbî*) derecelerdir. Ama bir de Cenâb-ı Hakk tarafından verilen yâni *vehbî* dereceler vardır. Bunlardan biri de *Mi'râc olayı*'dır.

N.Şahinler:

-Efendim ona geleceğim. Ona gelmeden önce başka bir soru yöneltmek istiyorum size. Önce nefisle mücâdele dediniz sonra da cehle karşı bir mücâdele. Şimdi bâzı gözlemlerimi söyleyeceğim size.. Kendini tasavvuf ehli diye gösteren, yâni ben zikir yapıyorum diyen, (biraz daha açık söylersem en azından birinci derste olan kişi sanki cehle karşı cihâd safhasına geçmiş gibi) "*Lâ fâile illâllah*"ın sırrı ve ilmi kendisine verilmiş gibi davranıyor. Şimdi öyle durumlarla karşılaşıyorsunuz ki, bu kimse güzel şeyler söylüyor ama bütün fiilleri Nefs-i Emmâre'sinden kaynaklanıyor. Ondan sonra da edep dışı bir halle kalkıyor bu fiillerini Allâh 'a teslim veyâ fatura ediyor.Yâni sizin bu konudaki tavrınızı ben bir orijinalite olarak değerlendiriyorum.

A.Y.Özemre:

-Şöyle bir şey var Necmettin'ciğim; bu bir orijinalite değil, fakîrin, tabîf hâşâ sümme hâşâ, böyle bir müceddid olacak bir durumum yok. Biz de sâdece kendilerinden feyz aldığımız mürşid-i kâmillerden telâkki ettiğimiz ve idrâkimiz içinde bulunan şeyleri söylüyoruz.

Ne yazıktır ki tarîkatların sekülerleşmesi sonunda tarîkatların içine bir takım yabancı öğeler de karışmıştır. Çünkü, irfân dediğimiz nesne sâdece İslâmiyet'e mahsus değil! Hıristiyanlığın da yanında kendisine mahsus bir irfânı var, Brahmanizm'in de kendisine mahsus bir irfân mektebi var, Ortodoksluğun da var, *ve ilâ âhiri...* Bunlardan da bir takım alıntılar olmuştur. Ve eğer yanılmıyorsam, XVII.asırdan itibaren İran kaynaklı bâzı rivâyetler Anadolu tarîkatlarının bir bölümüne tesir etmiştir. Bâzı meşâyih bu yeni rivâyetleri eski ve köklü bilgi ve görgüleriyle telif edememişler; telif edemeyince de bu iki kategori arasında bir tekabüliyet kurmuşlardır. İşte, Nefs-i Emmâre'ye Tevhîd-i Ef'al'in tekabül ettirilmesi de böyle olmuştur. Bu vehimdir, yanlıştır!

Şimdi meselâ cehle karşı cihâdda Tevhîd-i Ef'al, Tevhîd-i Sıfat, Tevhîd-i Zât mertebeleri nefse karşı mücâhede bittikten sonra zevk edilecek, ikmâl edilecek şeylerdir. Daha nefs-i emmâresini tanımayan, nefs-i emmâresini bilmeyen, nefs-i emmâre mertebesine ulaşmamış bir kimse ben tevhîd-i ef'ali biliyorum diyemez. Eğer bu şekilde nefs-i emmâresini tanıırken kendisine tevhîd-i ef'al telkîni yapılmışsa bu sâdece onun vehmini arttırır, sapıklığa uğratar ve aynı zamanda da yolunu keser, onu yalnızca *zındık* kılar. Bir insân bir şeyi tam mânâsı ile bilmiyorsa o zaman

vehim kendisini sarar, istilâ eder. Bunu maalesef ben de, senin de buyurduğun gibi, bâzı meşâyihde gördüm. Hattâ ve hattâ kitaplarda dahi bakıyorsun ilk yedi mertebe diyor; buna tekabül eden gök mertebeleri diyor, renkler diyor, altında da kalp mertebeleri ve tevhîd mertebeleri diyor. Hayır, böyle bir şey olmaz. Tevhîd mertebeleri nefse karşı cihâd bitmeden el atılacak şey değildir.

Üçüncü Devre Melâmileri ise sulûka doğrudan doğruya tevhîd mertebelerinden başlarlar; bu usûle göre terakki daha büyük bir cehd gerektirmektedir.

N.Şahinler:

-Melâmiler deyince ben *Kuşeyrî Risâlesi*'nde okudum. *Terk Melâmîsi* var, *Kast Melâmîsi* var, bir de *İstikamet Melâmîsi* var. Niyetim bu konuya girmek değil. Yalnız benim değinmek istediğim olay şu. Kişi nefsi emmârenin bir takım vasıflarını gösteriyor, üstelik de bu hatâlarını düzeltecek, bunları kendi nefesine mal edecek yerde "Ben Melâmet hırkasını giydim, bu tavırlar melâmetlikten kaynaklanıyor" diye bir vehim ortaya çıkıyor. Bu da bir problem değil mi?

A.Y.Özemre:

- Şimdi zâten bak çok iyi bir yere geldin, benim söylemeyi unuttuğum çok can alıcı bir noktadayız. O da şu: ***Cenâb-ı Hakk'la bizi ayıran perde vehim perdesidir, vehimdir. Esas itibariyle İlm-i Ledün insândaki vehmi izale etmeye yönelik bir tadrîsattır.*** Bu vehim tam mânâsı ile izâle edildiği takdirde insân vahdet ilmine nâzır olur. O zaman ne sen sensin, ne ben benim. Senin senliğinin ve benim benliğimin birer vehimden ibâret olduğu işte bu mertebede anlaşılır. Bugün bunu Akl-ı Meâş ile kavramanın imkânı yok. Ama tarîkat terbiyesinin esas gâyesi insânları vehimden âzâde kılmak olmalıdır. Ve böyle olmuştur esâsında. Ama son zamanlardaki uygulamalar bunun maalesef iyi anlaşılamamış olduğunu gösteriyor. ***Mürşid-i kâmillerin esas gâyesi insânı Hakk'a ulaştırmak için insânın vehmini kesin bir biçimde ve tümüyle izâle etmektir.***

N.Şahinler:

-Efendim iki kavram kullandınız. Bunların ikisi de tasavvufî kavramlar. Biri, "râbitası güçlü olacak" dediniz. Demek ki bir râbîta gerçeği var. Bir de "cezbe" dediniz. Şimdi ben önce *râbîta* konusunu sonra da *cezbe* hâlini sizin dilinizden dinlemek/öğrenmek istiyorum.

A.Y.Özemre:

-***Râbîta, bir mürîdin yâni irâdesini bir mürşid-i kâmile takdim etmiş olan bir kimsenin, kendi mürşid-i kâmilî ile arasındaki sıkı, mânevî ve bir bakıma da telepatik ilişkidir.*** Bu ilişki mânevî bir ilişkidir. Bunu kuvvetlendirmenin yolu,

yordamı, metodolojisi vardır. Burada açıklanması gerekmez. Çünkü herkes bunu yapamaz. Bu ancak ehline mahsus bir iştir. Ancak müşşid-i kâmil ile mürîd arasındaki bir alışveriştir. Şimdi bu râbîta mertebesine ulaşan mürîdlerde ne olur? Şu olur: Öyle bir râbîta kuvveti doğar ki, kendi müşşidi ile arasında kaç kilometre olursa olsun "Aman efendim" dediği zaman, müşşidi ona cevap verir. Müşşidi ona "Ey benim güzel evlâdım, halin ahvâlin nasıldır?" dediği zaman sanki kendi yanında imiş gibi onu duyar ve cevap verir. Ve her iki taraftan da bu algılanır. Bu kadar kuvvetli bir râbîta olunca, tabî Necmettin'ciğim, mürîd müşşidi tarafından çok korunur. Her türlü kazâdan, belâdan, sıkıntıdan korunur. Çünkü her an müşşidi ile âdetâ bir nevi telepatik yoldan konuşabilmek imkânına sâhib olur. Bunun kazanılması çok mühimdir. Râbîta budur. Ve râbîta da Cenâb-ı Peygamber'den bir silsile-i zeheble müşşide kadar gelmiş olan himmetin, mürîde akmasını sağlayan bir bağıdır. Bu böyledir.

Ayrıca mürîd zikir esnâsında da müşşidinin mubârek vechini gözlerini yumarak iki kaşı arasında tecessüm ettirir. Buna da "*müşşidi râbîtaya almak*" denir. Bundan umulan faydayı açıklamadan önce bir hadîsde Hz.Peygamber'in: "*Şeytân benim sûretime temessül edemez*" dediğini hatırlatayım. Demek ki bir kimse ister rûyâda ister yakazada Hz. Peygamber ile karşılaşırsa bu Şeytân'ın bir oyunu olamaz. Mürîd, vâris-i nebi mesâbesindeki müşşid-i kâmilinin vechini râbîtaya almakla zikrinin önüne Şeytân'ın aşamayacağı bir engel koymuş olur. Bu sûretle de zikir esnâsında mürîdin zihni, Şeytân'ın etkisi altına alamayacağı, korunmuş bir bölge olacağından mürîd zikrinin füyûzâtını da emniyet altına almış olur.

Şimdi *cezbeye* gelelim. Biraz önce söyledik ki, ilhâm rahmânî ve şeytânî olabildiği gibi, cezbe de rahmânî ve şeytânî olabilir. Şimdi bir kere cezbenin hazmedilmesi lâzımdır. Müşşid-i kâmil hem kendi cezbelerini hazmetmişlerdir, hem kendi cezbelerini mürîdlerinin üzerine yüklemeler, hem de mürîdlerin cezbelerini kendilerinin hazmetmesi için büyük himmette bulunurlar.

Şimdi bâzen görüyoruz. Halka zikri yapıyorlar. Halka zikri yaparken, kendilerinden geçiyorlar, ne yaptıkları belli değil, üstlerini başlarını yırtıyorlar, haykırıyorlar, kaykılıyorlar. Bu rahmânî bir cezbe değil. Bu, tarîkât adâbında bulunmayan bir aykırılık, bir ifrat derecesi. Tabî bunda o zikri idare edene büyük sorumluluk düşüyor. Bir müşşid-i kâmil zikri idâre ettiği zaman, zikir halkasını hiç görmemiş, halkaya ilk defa giren bir kimse dahi olsa onu hiçbir zaman cezbeye getirmes. O türlü idâre eder. ***Müşşid-i kâmilin bir kıstası da budur. Hiçbir zaman evlâdının böyle bir duruma düşmesine müsaade etmez.*** Bu türlü cezbeler şeytânî ya da nefsânî dediğimiz cezbelerdir. İnsânın nefsinin ayağa kaldıran, nefsinin dayanamadığı ve bu türlü davranmak sûretiyle kendisinin büyük mertebelere ulaştığı, kendisine Âhiret kapılarının açıldığını kendisini seyredenlere telkîn edecek bir mizansendir. Şeytânî bir cezbedir.

Rahmânî cezbe umumî adâba ve Şerîat'e aykırı olmaz. Hiç bir zaman olmaz. Bak mesela Mi'râc Cenâb-ı Hakk tarafından *vehbî* bir hususdur. Mi'râcını

yapan bir kimseye Cenâb-ı Hakk tarafından evliyâlık rütbesi verilir. *Evliyâ olmanın yegâne şartı Mi'râc'ını yapmaktır.*

N.Şahinler:

- Efendim biz Mi'râcın sâdece Hz. Peygamber'e özgü bir olay olduğunu düşünürdük.

A.Y.Özemre:

-Cenâb-ı Peygamber hangi olaylara iştirak ettiyse, o Cenâb-ı Peygamber'in Sünnet'idir. Bütün ümmetine de bu kapılar açıktır.Yalnız Mi'râc için Allâh , kendi sevgilisini kendi seçer. Yâni kendi harîmine, kendi huzûruna çağıracağını kendi seçer. İnsân ilk defa kendi isteğiyle Mi'râc etmez. İlk çağrı Cenâb-ı Hakk'tan gelir. Onun için diyoruz ki Mi'râc vehbîdir; Allâh tarafından verilir. Kesbî değildir. Bak meselâ, biraz evvel söyledik insânın nefse karşı mücâhedesinde kemâle ulaşması, cehle karşı mücâdelesinde belirli bir kemâle ulaşması, bunlar hep kesbîdir; kazanılır yâni. Cehd-ü gayretle mürşid-i kâmilin idâresi altında kazanılan mertebelerdir. Ama Mi'râc insânın kendi cehd-ü gayretiyle kazanılan mertebe değildir. Ancak Mi'râc'ını yapabilmek için "*sâfiyet*" mertebesine yükselmesi kazanılan mertebedir. Ama Mi'râc Allâh tarafından verilen vehbî bir mertebedir.

Şimdi Mi'râc'ını yaptıktan sonra da insân tekrar bu dünyanın şuuruna avdet ettiği zaman onda min tarafillah yâni Allâh tarafından büyük bir cezbe hâsıl olur. İşte evliyâ dahi olsa o zaman kendi mürşidine gene muhtaçdır. Hattâ kendi mürşidi evliyâ olmasa dahi, gene ona muhtaçdır. Çünkü, o Mi'râc'tan sonra kendisinde zuhur eden cezbeyi de kendisine olgunlukla hazmettirecek olan gene kendi mürşididir. Eğer hazmetmezse ne olur? Allâh muhafaza etsin. Şerîat'e aykırı ahvâl zuhur eder. Tıpkı Hz.Hallâc-ı Mansûr'da zuhur ettiği gibi..Kalktı Şerîat'a aykırı bir sürü şey söyledi. Bunun üzerine de şehid edildi. Maktul oldu. İşte bu nâkısalarından insânı gene mürşid-i kâmilî korur.

N.Şahinler:

-Efendim sohbetin sonuna yaklaştık. Biraz da özel sorular sorayım. Günlük hayatınızdaki hobiler ve fobiler üzerine biraz konuşalım.

A.Y.Özemre:

-Günlük hayatımdaki tek fobim: "*Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine ve Cenâb-ı Peygamber'in rızâsına aykırı bir işin benden zuhur etmesi fobisi*" dir. Tek fobim budur. Bundan başka fobim yok. Ne yükseklik fobim var, ne karanlık fobim var, ne şundan bundan korku fobim var. Sâdece ve sâdece benden zuhur eden işlerin Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine ve irâdesine ve Cenâb-ı Peygamber'in de rızâsına uygun olmaması fobisi var. Bu fobi ile doluyum.

Hobilerime gelince. Tabîî bir takım mâsum hobilerim vardır. Çok yoğun ve çok stresli bir hayatım var. Daha evvelden şahsî sohbetlerimizde de söylemiştim. 1953 senesindenberi gece uykularım üç, âzamî dört saattir. Böyle 15-20 gün gider. Ondan sonra bir 5-6 saat uyumak lüzûmunu hissederim. Eskiden 3- 4 hafta bunu sürdürebiliyordum, şimdi öyle değil. Peki ne yaparım? Geceleri çalışırım, tefekkür ederim, yazarım. Bütün bunlardan dolayı tabîî büyük bir stres meydana geliyor. Şimdi bu stresi hazmetmek lâzım. Stres ya doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın lûtfettiği mânevî güçle hazmedilir yahut da bunun için bâzı dünyevî meşgaleler uydurulur. Bu dünyevî meşgaleler arasında *mûsıkî* vardır. Mûsıkîden hoşlanırım. Mûsıkîden sâdece hoşlanmam biraz da anlarım. Hem klasik türk mûsıkîsinden hem batı mûsıkîsinden hem hoşlanırım, hem anlarım.

Bunun hâricinde de uzun seneler iyi bir fotoğrafçıydım. Çok fotoğraf çektim. Fakat son zamanlarda gerek enflasyonun artması, gerek emekli profesör maaşlarının bâzı hobileri tatmin etmekten uzak kalan bir duruma iteklenmiş olması ve gerekse başka meşgalelerin ortaya çıkması dolayısıyla artık fotoğraf benim için fazla bir lüks hâline geldi. Onu o kadar sıklıkla yapamıyorum. Bundan 8-9 sene evvel ayda 10-12 rulo resim çeken bendeniz, şimdi senede 2-3 rulo zor çekiyorum. Yâni senede 100-120 rulo resim çekerken, 2-3 ruloyu zor çekiyorum.

N.Şahinler:

-Şiire karşı ilginiz var mı hocam?

A.Y.Özemre:

-Güzel şiir olursa okurum ama şiirden anlamam, bilmem. Daha çok tasavvufî dîvanları okumaktan hoşlanırım. Çünkü insân-ı kâmillerin yazdıkları dîvanlarda enteresan ip uçları vardır. Onlar yaşadıkları hâdiseleri yazarlar da eğer bundan bir parça olsun anlıyorsanız bunların ne yaşadıklarını anlarsınız; eğer siz de o mânevî halleri yaşamışsanız bundan büyük bir zevk alırsınız. Yoksa avâmdan bir kimse okuduğu zaman bunu anlayamaz. Kolay değildir bu.

N.Şahinler:

-Efendim ben sizden hem bize hem de izleyicilerimize bir öğüt olma noktasında son sözü istiyorum.

A.Y.Özemre:

-Geçenlerde Moral FM'de gene böyle bir programda, kulakları çınlasın, azîz dostum Cemal Uşşak bey de programı kapatırken böyle bir şey istedi. O zamanki beyânımı, burada da tekrarlayayım. Ben muhterem seyircilerime "*Emr-i bil mâruf ve nehy-i anil münker*"e kesinlikle ittiba etmelerini yâni iyi şeyleri yapıp, nehyedilen şeylerden kendilerini muhafaza etmelerini öneririm. Bunu yaptıktan

sonra da tevekkül öneririm. Ama nasıl bir tevekkül öneririm? Cenâb-ı Peygamber'in bir hadîs-i şerifi var: "*El hayru fî mâ vak'a*" diyor. Yâni: "Vuku bulanda hayır vardır." Ve gene Cenâb-ı Peygamber'in bir hadîs-i şerifi var: "*Bir işin sonunu sabırla beklemek ibâdet*tir" diyor.

Binâenaleyh ben muhterem seyirci ve dinleyicilerime bu üç öğütü önermek istiyorum. Bunlar benim aşağı yukarı hayatımın son kırk senesinde gerek babamdan gerekse kendilerinden feyiz almış olduğum muhterem zevâtan gördüğüm terbiye dolayısıyla kendime şiar edindiğim prensiplerdir. Ümit ederim ki bunlar İnşâAllâh muhterem dinleyicilerimizin nezdinde de makbûl olur.

N.Şahinler:

- Efendim teşekkür ederim. Hakkınızı helâl edin. Başka bir sohbette buluşmak ümidiyle...

A.Y.Özemre:

- Güzel kardeşim, Allâh senden râzî olsun. Eğer senin sohbet pîşekârlığının olmasa bendeniz burada nasıl gelir konuşurdum? Bu imkânı sen hazırladın; harikulâde de bir sohbet pîşekârlığı yaptın. Allâh seni de iki cihanda azîz etsin, çok teşekkür ederim. Bir kere daha senelerdenberi tanıdığım ve artık âşinâsı olduğum Trabzon halkına da buradan hürmet ve muhabbetlerimi arz etmekten ve kendileri için hayır dua bulunmaktan dolayı fevkalâde mutluyum. Allâh hepsini hayırlara muhâtab kılsın, dualarından da bizi eksik etmesinler İnşâallah efendim.

N.Şahinler:

- Değerli izleyiciler...Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile yapmış olduğumuz bu akşamki sohbeti ister istemez burada noktalamak zorundayız. Hepinize gönül dolusu en içten sevgiler, saygılar..Hoşça kalın..Hayra karşı olun...

* * *

*Tûr-i Sînâ'da değil, Hakikat sînendedir
Âlem-i Kübrâ sensin! Kâlem, Levh, Arş sendedir.
Artık derûnuna göç, keşfet bu avâlimi!
Buna muvaffak olan ebediyyen zindedir.
Ganiyy-i Muhtefî*

İNSÂN-I KÂMİL VE TARİKATLAR

* "*İnsân-ı Kâmil ve Tarikatlar*" konulu bu konferans Türkiye Atom Enerjisi Kurumu eski başkanı Prof. Dr. Ahmet Yüksel Özemre tarafından 28 Ocak 1996 Pazar günü akşamı saat 19.30'da Trabzon'da "Araştırma Kültür Vakfı" salonunda verilmiş ve yoğun istek üzerine de Trabzon yerel televizyonlarından Kuzey TV'de iki kez yayınlanmıştır.

İnsân Yaratılmışların Neden En şereflişidir?

-Cenâb-ı Hakk'a hamd ve şükrederek sözlerime başlamak istiyorum. *İnsânı insân yapan nedir acaba?* Biraz evvel kıymetli kardeşim Necmettin Bey bir Kur'ân âyetine şöyle bir değindi. Ben de müsaade ederseniz değineceğim. Cenâb-ı Hakk diyor ki: "*Biz emâneti göklere ve yere arzettik, kabûl etmediler. İnsâna arzettik, kabûl etti. Çünkü o, nefisine zâlim ve fevkalâde câhildir*".

Bir başka âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hakk: "*Ben, Âdemi balçıktan yarattım. Sonra ona rûhumdan üfürdüm*" diyor. Şimdi buradan çok kolaylıkla anlamak mümkündür ki insânda bir kutsal emânet var. Bu emânet Cenâb-ı Hakk'ın bizzât rûhundan bize üfürmüş olduğu "*Rûh-i Âzam*" dır. Hangimiz acaba, bizde böyle bir emânetin mevcut olduğunun idrâkindeyiz? Hangimiz , bizdeki bu muazzam emânetin hapishane bekçiliğini yaptığımızın idrâki içindeyiz? Hangimiz, hapishane bekçiliğini yaptığımız bu mukaddes emânetin, hapishaneden dışarı çıkmasına cehd-ü gayret sarfetmekteyiz?

Binâenaleyh, insânı insân yapan, insânı *eşref'ül mahlûkat* yâni yaratılmışların en şereflişisi yapan, Allâh 'ın bu mükevvenat âleminde bütün bu kâinatta başka hiçbir nesneye, hiçbir yaratığa vaz etmemiş olduğu kendi Rûhudur, kendi Mukaddes Rûhudur. İnsânı eşref'ül mahlûkat yapan işte budur. İnsân, bir taraftan beden bir taraftan nefis taşımakta ve Cenâb-ı Hakk'ın kendisine nefy etmiş olduğu Rûhu vâsıtasıyla eşref'ül mahlûkat sıfatını kazanmış bulunmaktadır.

Hayvânlarda da beden var, hayvânlarda da nefis var. Ama hayvânlarda rûh var mı? Bâzı filozoflar *rûh-i hayvânî* diye bir şey uydurmuşlar, nefse rûh-i hayvânî diyorlar, ama bu sâdece bir ıstılah farkından ibârettir. Ama Allâh , Kur'ân'ı Kerim' de insâna kendi Rûh'undan nefyetmiş olduğu gibi hayvânâta da, nebatâta da, bu Nâsut Âlemi'ndeki cansız eşyaya da rûhundan nefyetmiş olduğunu ifâde ediyor mu? Hayır. Sâdece insâna ... O halde bilsek de bilmesek de, idrâkine sâhip olsak da olmasak da biz bu dünyada, bu "*esfel-i sâfilin*"de, bu alçakların alçağı, aşağıların aşağısı yer olan bu Dünyâ'da Cenâb-ı Hakk'ın kutsal emânetine sâhib, henüz belki onun idrâkine varmamış ama bu emâneti taşıyan bireyleriz.

Malûm, bir hadîs-i kudsî'de Cenâb-ı Hakk, "***Ben bir gizli hazine idim, bilinmeyi murâd ettim ve bunun için âlemi yarattım***" diyor. Bir başka hadîste de Cenâb-ı Hakk'ın âlemi kendisine mir'at yâni ayna olmak üzere yaratıldığından bahsediliyor. Yine bir başka hadîste Cenâb-ı Peygamber "***Allâh 'ın ilk yarattığı nesnenin kendi Hakîkatı yâni Cenâb-ı Peygamber'in Hakîkatı***" olduğunu söylüyor. Buna ehli tarîk ve tasavvuf ehli *ilk taayyün mertebesi* de derler, *Hızır Muhammed'in Hakîkatı* de derler, *Akl-ı Evvel* de derler. Bunu nasıl adlandırırırlarsa adlandırsınlar, aslında bu adlandırma o kadar önemli değildir! Burada asıl önemli olan, hatırımızda kalması gereken Cenâb-ı Hakk'ın *Amâ* hâlindeyken yâni bu mükevvenatı yaratmadan evvel, kendisini hiçbir sıfatla tavsif etmeden evvel yâni kendisinin tam bir bilinmezlik *gayb* hâlinde olduğu zaman, kendisinden kendisine tecellî ederek, kendisinin bilinmekliği murâd edip bu âlemi yaratmak için kendisine bir ayna ihdas etmesidir. Önemli olan fikir budur.

Ve bunun için de kendisine ayna olarak seçtiğine ***Muhammed*** demiştir. Onun içindir ki Hz.Peygamber'i bütün peygamberlerin üzerinde yükseltmiş, yüceltmış, âlî tutmuştur. Ve hattâ bir hadîs-i kudsî'de biliyorsunuz: "***Levlâke levlâk lemâ halâktül flâk***", (Sen olmasaydın, Sen olmasaydın bu âlemleri yaratmazdım, bu felekleri yaratmazdım) buyuruyor. Bir başka âyette: "***Ve inneke le alâ hulkin azîm***", (Muhakkak ki sen en yüce ahlâk üzeresin); ve kezâ bir başka âyette ise : "***Vemâ ersalnâke illâ rahmeten lil âlemin***" (And olsun ki Biz Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik) buyuruyor.

Hz. Peygamber'in kendisi hakkında ifâde buyurulan şu hadîs-i kudsîler ve âyetler Hz. Peygamber'in Cenâb-ı Hakk'ın indinde nasıl bir kemâl mertebesine sâhib olduğunu gösteriyor.

O hâlde bir insânın anasının karnından, o mubârek yerden doğduktan sonra ihraz etmiş olduğu *hayvân-ı nâtık* mertebesinden yükselerek; önce beşer, sonra insân ve sonra da ***İnsân-ı Kâmil*** mertebesine yükselmesi gerekmez mi? Bu Cenâb-ı Hakk'ın da isteğine, arzusuna uygun bir tekâmül olmaz mı? Ve kezâ insân, bütün bu tekâmülü esnasında Cenâb-ı Hakk'ın kendisini tanımak üzere murâd ederek bu âlemi yaratmasının neticesi olarak, bu âlemde tecellî ettirdiği âsârı, ef'ali, sıfatları ve güzel esmâları ile bütün tecellîlerini o mir'atta, o aynada görmek istemez mi?

İşte bu anlayış, bütün peygamberlere has bir anlayıştır. Ama Hz. Peygamber'de bu anlayış kendisinin özel şahsiyeti dolayısıyla daha da bâriz bir şekle gelmiştir. Cenâb-ı Hakk, herkesin kemâle erebilme potansiyeli olmasına rağmen, ezel hükmü olarak herkesin kemâle vâsıl olmasını murâd etmiş değildir. Öyle olsaydı şimdi hepimiz birer insân-ı kâmil olurduk. Burada da hiç konuşmamıza lûzum olmazdı. Bizim burada konuşmamız, bizim birbirimize ayna olabilmemiz, eksikliklerimizi giderebilmemiz, benim sizden istifâde etmem, sizin de belki benden istifâde etmeniz içindir. Ama hepimiz kemâl sâhibi olsaydık; ne benim ağzımı açmama, ne de sizin beni dinlemenize ihtiyacınız olurdu.

Şu hâlde, buradan şu çıkıyor ki, **"Cenâb-ı Hakk ezel hükmünde herkesin kemâl sâhibi olmasını murâd etmemiştir. Ama kemâl sâhibi olabilmek için cehd-ü gayret sarfetmesini murâd etmiştir"**.

Hz. Peygamber de, Allâh 'ın büyük lûtf ve keremi ile, bütün insânlara bir Şerîat getirmiştir. Bu Şerîatin getirilmesinde Allâh 'ın nâmütenahî merhameti vardır. Neden? Çünkü Şerîat; "Akl-ı bâliğ olmamış kimseler ile, aklını kaybetmiş kimseler hariç, herkese râcîdir ve herkesin tâbî olması gereken bir minimumdur" Yâni, asgarî şartları ve kuralları ortaya koyar.

Cenâb-ı Hakk bu asgarî şartları îfa edenlere Cennet'ini yâni âhiret âlemindeki mutluluğu vaadetmiştir. Allâh 'ın vaadi haktır. Binâenaleyh bir kimsenin bunun ötesinde bir vazife ile, bir arayış ile muvazzaf olmasına gerek yoktur. Durum böyledir ama öyle insânlar vardır ki; bunlar beş vakit abdestle namazla, oruçla, zekâtla, hacı, zikirle iktifâ etmemekte: *"Yâ Rabbi bana vechini göster. Tıpkı Cenâb-ı Peygamber'de vuku bulduğu gibi, ve vuku bulması dolayısıyla sünnet-i nebevî hâline geldiği gibi, bana da Mi'râcımı lütfet. Huzûruna ölmeden evvel çıkarak Senin o güzel, kutsal, mutlu vechini görmemi ve bundan müstefit olmamı, beni de kendi velî kulların arasına almanı bu fakîr ve âciz kuluna nasîb et"* diye dua etmektedirler.

Bu kâbil bir şevk ve arzunun önüne geçmek mümkün değildir. Herkes için bu bir farz değildir ama öyle insânlar vardır ki onlar işte böyle bir arayış içinde bulunurlar. Şimdi şüphesiz ki böyle bir arayış içerisinde olan insânların da bu arayışına cevap olabilecek bir merci lâzımdır. Ancak bu merci, bütün insânlara râcî olamayacağından dolayı çok hususî bir merci olacaktır.

İşte Cenâb-ı Peygamber de, Şerîatı getirmiş ve bunu bütün insânlara farz kıldıktan sonra pek az sayıda seçkin kimse için de özel bir eğitim tarzı ihdas etmiştir. Asr-ı Saadet'te Hulefâ-i Râşidîn ve Ashâb-ı Suffe ve Ashâb-ı Güzin'in bir kısmı buna nâil olmuştur. Niçin nâil olmuştur? Çünkü bunların yetenekleri, fehâmetleri, idrâkleri Cenâb-ı Peygamber tarafından takdir edilmiş ve bunlar çok daha yakın bir tederîs çerçevesi içine alınarak bunlara Şerîatın ötesinde bir başka ilim telkîn edilmeye başlanmıştır. Bu ilmin Kur'ân'da da zikredilen genel adı *İlm-i Ledûn* dır.

Nedir İlm-i Ledün? İlm-i Ledün, Şerîatın bize bildirmediği ama insân merâkının, insânın Allâh 'a karşı aşk, şevk ve isteğinin ortaya koyduğu arzu muvâcehesinde Allâh 'ın sırlarından bir kısmını, bu mükevvenâtı niçin yarattığını, Cenâb-ı Peygamber'i niçin kendisine *Habibullah* olarak seçtiğini ve bu dünyaya bizi niçin saldırdığını ve bu dünyadan kurtulup da anavatana tekrar rücu etmemiz için neler yapmamız gerektiğini bildiren bir ilimdir. Bu ilim, herkesin fehâmetine, herkesin idrâkine, herkesin temyizine sunulabilecek bir ilim değildir. Çünkü herkes bu ilmi kavrayamaz.

Herkesin bir ilmi kavramada çeşitli dereceleri vardır. Kendi özel hayatımıza bakalım. Kimimiz ilkokul mezunu ancak olabilmişizdir; kimimiz ortaokul mezunu olabilmişizdir; kimimiz lise, kimimiz ise üniversite mezunu olabilmişizdir. Ama ilkokul mezunu olabilmiş olanların da üniversite mezunu olmuş olanlar kadar (çok nâdir dahi olsa) çok büyük bir fehâmet, çok büyük bir idrâk, çok büyük bir temyiz sâhibi olmalarına hiçbir engel yok. Şu hâlde zâhirî olsa dahi insânlar arasında bir ilim mertebesinin teessüs etmiş olduğu âşikârdır. Şimdi mühim olan mesele Cenâb-ı Hakk'ın sünnetine aykırı olmaksızın, acaba Resulullah' ın getirdiği Şerîatın ötesinde biz Cenâb-ı Hakk'ın esrârına nasıl nüfûz edebiliriz, ona nasıl kurbiyyet/yakınlık kesbedebiliriz, yâni bir başka deyişle bizim şu beşer hâlimizden kurtularak kemâle doğru nasıl yol alabiliriz?

Esas problem işte budur. Eğer müsaade ederseniz, canınızı sıkmazsam bu akşam sizin sabrınız son raddesine gelinceye kadar anlatmak istediğim de bu! Tabiidir ki bildiğim kadarıyla.. Bilmediğim kadarından Cenâb-ı Hakk'a sığınırım. Ve bundan sonra da suallerinizi muhakkak beklerim. Çünkü bir konferansın, bir sohbetin, bir muhabbetin verimli olabilmesinin başlıca şartı bir girizgâh olan konferans ve sohbetten sonra hâzirûnun soracağı suallerdir ki, esas bu sualler meselenin künhüne, anlaşılabilirdiği kadar anlaşılabilmesine yardımcı olurlar.

İşte Cenâb-ı Peygamber'in çok mahdud sayıdaki Ashâb-ı Güzîn'e telkîn ettiği bu ilim Bakara Sûresi'nin 255.âyetindeki:- Bismillâhirrahmânirrahîm- "**Velâ yuhitûne bi şey'in min ilmihi illâ bimâşâ**" ifâdesine uygun olarak zamanla Allâh 'ın iznine bağlı bir şekilde ve yavaş yavaş genişlemiştir. Bu âyetin mealinden şunu anlıyoruz: "*İnsânlar Cenâb-ı Hakk'ın ilminden ancak O'nun müsaade ettiği kadarını ihâta edebilir, kuşatabilirler*". Bu bir bakımdan hem İlm-i Ledün için câridir hem de, hasbelkader bendeniz gibi pozitif ilimden gelmiş kimselerin iştigal ettikleri, pozitif ilimler için câridir.

Bugün ilim tarihine baktığımız zaman Allâh 'ın insânların fehâmet, temyiz ve idrâkine kendi sâhip olduğu maddî ve mânevî ilimleri birden vermediğini, bu ilimlerin tarih boyunca yavaş yavaş keşfedilip iktisâb edildiğini görüyoruz. Bundan otuzbeş sene evvel *quark* denilen kavram yok iken şimdi quarkların ne olduğunu biliyoruz. Siz de bana: “Bunlar da neyin nesi?” diye soracaksınız ama uzun uzadıya anlatmayacağım; merâk etmeyin. Bunlar çok ufacık, gözle görülmeyen hipotetik tânecikler. Bütün kâinatın yapı taşları. Otuz sene evvel biz ancak proton, nötron, elektron ve müonları biliyorduk. Aradan bir zaman geçti; ve bu zaman zarfında

yapılan muazzam tecrübelerle görüldü ki, elektronla, protonla, pozitronla, müonlan, nötronla maddî Kâinatın yapısını ve oluşunu akla uygun, aklın kabûl edebileceği şekilde izah edebilmek mümkün değil. O zaman ortaya işte bu quark fikri atıldı. Bu quark fikri ağır temel taneciklerin, kaonların, nötronların, protonların da kendilerine mahsus bir iç yapısı olduğuna dair teorik modeldi. Ve bu model tuttu. Ama bu model ne zamana kadar geçerli olur onu da Allâh bilir. Bundan bir asır evvel de bir *Esîr Modeli* vardı. Bütün Kâinatı doldurduğu zannedilen "Esîr" modeli. Hatta kimi Kur'ân tefsirleri bu esir modeline dayanılarak yapılmıştı. Hâlbuki 1905 senesinde Albert Einstein diye bir zât çıktı ve bu Esîr modelinin hiçbir aslı fastarı olmadığını yâni fizikî realiteye uygun olmadığını gösterdi.

Şunu söylemek istiyorum: Bugün pozitif ilimlere ve bunların bizleri rahata ve huzûra kavuşturan, evimizdeki işleri kolaylaştıran teknolojik gelişmelerine bakıp da pozitif ilimlerin son sözü söylemiş olduğunu ve artık ilmî Hakîkatın sonuna erişmiş olduğumuz sakın zannedilmesin. Orada da bir terakki, orada da bir kemâl bahis konusu. Ve oradaki terakki ve kemâl de sürekli bir terakki ve kemâl. Ama biz pozitif ilimlerdeki terakki ve kemâlden değil, biz insânın kendisine mahsus, kendi iç âlemine mahsus terakki ve kemâlden bahsetmek istiyoruz.

Sohbetimize başlarken değindiğim gibi kemâl ancak insânın *hayvân-ı nâtık* seviyesinden yükselip yücelerek İnsân-ı Kâmil seviyesine ulaşması, yâni Cenâb-ı Hakk'ın bu dünyada kendisine **Halîfe** seçtiği insân mertebesine ulaşmasına kadar bir dizi mertebe işgâl etmektedir.

Pekiye de bir insân nasıl Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzündeki halîfesi, O'nun aynası olur? Bir kere insânın Cenâb-ı Hakk'ın aynası olması ne demektir? İnsânın Cenâb-ı Hakk'ın aynası olması demek, iyice dikkat ediniz, şu demektir:

Önce aynaya bakan ile onun aynaya yansıyan ve görünür vasıflarını ortaya koyan hayâlî arasındaki ilişkinin mâhiyetini fehm, idrâk, ve temyiz etmeye çalışalım. Ben aynaya baktığımda aynada gördüğümün gene ben olduğunu söylersem genel idrâke aykırı bir şey söylemiş olmam. Bununla beraber aynada yansıyanın tıpatıp ben olduğunu iddia etmem de mümkün değildir. Zirâ ben fizikî olarak 3 boyutlu bir varlığım. Aynadaki ise yalnızca 2 boyutlu bir yansımadır. Ayrıca ben sağ elimi kaldırdığımda aynadaki sol elini kaldırmakta; ben sol kulağımı tuttuğumda da aynadaki sağ kulağını tutmuş olmaktadır. Bundan başka, eğer aynanın camı pembe renkli bir kristal ise aynadaki renkleri de, benim gerçek renklerimin üstüne pembenin bindirilmiş olmasıyla ortaya çıkan, renk farklılıkları arz etmektedir. Meselâ benim bembeyaz olan saçlarım, bu durumda, aynada pembeleşmiş olmaktadır. Eğer aynanın yapıldığı cam yeşil ise, bu durumda da, saçlarım aynada yeşil görünmektedir.

Bu durum çerçevesi içinde, aynadaki ben olduğunu iddia etmek gerçeğe aykırıdır. Ama aynadaki ben olduğunu inkâr etmek de gerçeğe aykırıdır. Yâni aynadaki ne Ahmed Yüksel Özemre'dir ve ne de Ahmed Yüksel Özemre'den gayridir.

İşte Cenâb-ı Hakk'ın Zâtı'na Bâtını'na ayna (mir'at) olarak seçtiği zâttaki tecellîsi de tıpkı benim bu Dünyâ'da fizikî aynadaki tecellîm gibidir. O kimse ne Hakk'ın aynı ve ne de Hakk'ın gayridir. Cenâb-ı Hakk o aynada kendi Zâtı'nın değil de Zâtı'nı yansıtan âsârının (eserlerini), ef'alinin (fiillerinin), sıfatlarının ve esma'ül hüsnâ'sının tecellîlerini müşâhede eder.

Demiyor mu ki O: "**Küntü kenzen mahfiyyen...**" (Ben bir gizli hazine idim. Bilinmek istedim. Onun için bu Kâinatı yarattım). İşte bu sırta uygun olarak Cenâb-ı Hakk kendisine harîm olarak seçtiği, velî olarak seçtiği, evliyâ olarak seçtiği, Cenâb-ı Peygamber'in prototipine uygun, O'nun ahlâkî ile ahlâklanmış, O'nun vasfı ile vasıflanmış bir kimseyi kendisine mir'at /ayna olarak seçtiği zaman orada tecellî eden (hâşâ sümme hâşâ) Cenâb-ı Hakk değildir. Tıpkı benim aynaya baktığım zaman aynada Ahmet Yüksel Özemre'yi anımsatan, çok anımsatan bir hayalin zuhur etmesi gibidir. İşte Cenâb-ı Hakk'ın seçtiği, kemâle ulaştırdığı, kendisine velî kıldığı kulları da Cenâb-ı Hakk'ın kendisine bu benzetim içinde ayna vazifesi görmektedirler.

Burada tabîî çok ince bir husus var. Allâh muhafaza etsin, insân çok kolaylıkla şirke de kaçabilir, bundan hepinizi ve kendimi de tenzih ederim. Cenâb-ı Hakk'ın Kâmil İnsânı ayna diye seçmesi, ancak onda kendi âsâr, ef'âl ve sıfatlarının ve esma'ül hüsnâ'sının tecellîsi bakımındandır. Ve Cenâb-ı Hakk'ın esma'ül hüsnâ'sının zuhuru, tecellîsi bakımından da en mükemmel zuhur hangisidir? Hiç kuşkusuz Hz. Peygamber'dir. O hâlde biz şer'an da Hz. Peygamber'in ahlâkî ile ahlâklanmak durumundayız; zâhiren yâni. Bâtinen de O'nun ilmi ile ilimlenmek durumundayız ki, Cenâb-ı Hakk hakkındaki bilgimiz de kemâle erişsin.

"İyi, hoca, güzel söylüyorsun; bunlar güzel şeyler de, bir de bunun yolu yordamı nedir? Yâni söylediklerin havada kalmasın." diyebilirsiniz. Evet işte zurnanın zırt dediği nokta burası! Bu işin yolu yordamı nedir? Bugün üç katlı bir entegral almanın bir yolu yordamı vardır. Bugün bir lâzer ışını üretmenin bir yolu yordamı vardır. Pekiyi efendiler, hanımefendiler, **İnsân-ı Kâmil'i üretmenin yolu yordamı nedir?** Eğer müsaade ederseniz, bu fakîr kardeşiniz bilebildiğim kadarı ile buna değinmek istiyorum.

Çok eski bir lâtin sözü "**Bütün yolların Roma'ya çıkacağı**" söylemekte. Pek çok yol yordam vardır ki insânı Allâh 'a götürür. İnsânı zühd-ü takvâ da Allâh 'a götürür, aşk da Allâh 'a götürür, vecd de Allâh 'a götürür, zikir de Allâh 'a götürür, namaz da Allâh 'a götürür. Burada mühim olan kemâle erişmek için mâkul, "insân hayatı ile ve insânın yetenekleri ile mütenâsib" bir yol yordam bulmaktır. İşte bu yol yordam, tâ Cenâb-ı Peygamber'in zamanındanberi, Cenâb-ı Peygamber'in vaz ettiği şekilde önce zikirle başlar.

Nitekim hepiniz gerek gazetelerin ramazan sayfalarında gerek merâkınız dolayısıyla "**Menâkib'ül Ârifîn**" de, "**Tezkiret'ül Evliyâ**" da, yâni evliyâ tezkirelerinde, evliyâ hayatlarında, hikâyelerinde okumuşsunuzdur. Allâh 'a yakîn

olmanın, kurbiyyetin temelinde yine bir hadîs-i kudsî yatmaktadır. Nedir denilmektedir bu hadîs-i kudsîde? "**Kulum bana nâfilelerle yaklaşır;** (Bakınız: "beş vakit abdestle, namazla yaklaşır demiyor. Nâfilelerle yaklaşır, nâfile ibâdetlerle yaklaşır" demiyor!) **o kadar yaklaşır ki Ben onun gören gözü, işiten kulağı, işleyen eli olurum**" denilmektedir.

İşte buradan hareket etmek sûretiyle pek çok din büyüğü, tasavvuf büyüğü demiyorum, bâzı yollar ortaya koymuşlardır. Şahsen tasavvuf bana biraz felsefe gibi geliyor. Yâni tasavvuf sohbetlerinden hiç hazzetmiyorum. Tasavvuf sohbetlerinde, arkadaşlar bazan eteğimden çekerek götürdükleri zaman, kendimi kendi vatanımdan uzaklaşmış hissediyorum. Neden? Evet, ben pozitif ilimler bakımından felsefe yapmış, felsefe öğrencisi yetiştirmiş, doktora yaptırmış bir insânım ama burada felsefe olmayacağı kanaatindeyim. Çünkü felsefe, dâvâ sâhibi olmak demektir. Siz bir tez ileri sürersiniz, ben bir tez ileri sürerim. İkimiz de dâvâ sâhibiyizdir. Hâlbuki **Allâh yolunda İnsân-ı Kâmil'in esas vasfı dâvâsızlıktır.** İnsân-ı Kâmil dâvâ sâhibi olmaz. İnsân-ı Kâmil ancak ve ancak Cenâb-ı Peygamber'in ahlâkıyla ahlâklanmış olur.

Ne diyor Cenâb-ı Peygamber? "**Cidalden çekininiz**" diyor. Yâni birbirinizle karşı karşıya geldiğiniz zaman fikirlerinizi birbirinize kabûl ettirmek için cidalleşmeyin. Bir başka hadîsinde diyor ki: "**Ümmetimin helâki cidal yüzünden olacaktır**". Yine bir başka hadîs: "**Cidâlde sakın ileri gitmeyin!**" Yapmayın da demiyor, ama "ileri gitmeyin" diyor. Bir başkasıyla cidal ederken, yâni fikren mücâdele ederken kendisinin haksız olduğunu anlayıp da cidalden çekinene Allâh cennetin kenarında bir ev bahşeder, diyor. Kendisinin haklı olduğunu anlayıp da cidalden kaçınana ise cennetin orta yerinde bir köşk ihsân eder diyor. Onun için bu fakîr kardeşiniz tasavvufu, biraz, dâvâ ehli kimselerin karşı karşıya gelerek birbirlerini mat etmesi gibi görürüm.

Ziya Paşa: "**Müdâvene-i efkârdan bârika-ı Hakikat zuhur eder**" demiş. Yâni fikirlerin çatışmasından Hakikat nurları çıkar. Bu dünyevî ilimlerde böyledir de tasavvufta böyle bir şey yok. Tasavvuf bir zevk âlemidir. İnsân onu kendi başına zevk eder. Başkası ile didişirse bu bir dâvâ hâline gelir. Onun için kemâl yolunda dâvâ olmayacağına göre fakîr de bundan tevakkî ediyor lâf kalıbına sığdırılan tasavvuftan hoşlanmıyorum.

Nefsin Mertebeleri ve Esmâ'ül Hüsnâ Zikri

Demek ki insânın kemâl yolunda ilerlerken dâvâ sâhibi olmaması lâzım. Tevâzu ile bu işe başlaması lâzım. Tam mânâsı ile teslimiyet lâzım. Böyle bir teslimiyetin Şerîat'sız olmayacağı âşikârdır. **Şerîatsız İlm-i Ledün mümkün değildir. Şerîatsız İlm-i Ledün'e dalmak isteyen muhakkak ki ya küfre ya da zındıklığa gider.** İşte biraz evvel söylediğimiz gibi nâfile ibâdetlerle Allâh 'a

kurbiyyet iktisâb etmek için en kolay ibâdet zikirdir. Cenâb-ı Peygamber de Ashâb-ı Güzin'in bir kısmına bu zikri telkîn etmiştir.

Zikir Allâh 'ın güzel isimlerinin belirli bir silsile içinde belirli sayılarla çekilmesinin nefis üzerindeki etkilerinin müşâhade, idrâk, fehm ve temyiz edilmesi neticesinde hâsıl olan bir zevk-i ilâhîdir. Zamanla ilk başlarda sâdece Kelime-i Tevhîd'le insân Cenâb-ı Hakk'a varabilirken, daha sonra gene Bakara Sûresi'nin 255. âyetinde biraz evvel mealini okumuş olduğum: "**Velâ yuhitûne bi şey'in min ilmihi illâ bimâşâ**" şeklindeki lâfza uygun olarak bu mesele de tekâmüle uğramış, Allâh 'tan bâzı mubârek kimselere ilhâm olunan başka zikirler bu zikirlerle katılmak sûretiyle bu, önce üç esmâya, sonra yedi esmâya, oniki esmâya ilh. böylece çıkarılmış.

Eskiden MS. 9-10. asırlara kadar yâni H. 3-4. asra kadar herkes kendi başına zikrederken sonra, yavaş yavaş, bu zikir âdâbı ve Allâh 'a ulaşma yol, yordam, yöntemleri kurumsallaşmaya başlamış, ve bundan da tarîkatlar zuhur etmiştir. Nedir tarîkat? Tarîkat: Cenâb-ı Hakk'a giden yolda (ki buna *seyr-i sülûk* diyoruz) bu yolu sizden evvel geçmiş, bu yolun tehlikelerini, bu yolun hilelerini, bu yolun sıkıntılarını nefsinde yaşamış bir mürşidin, bir yol göstericinin, insânı reşîd kılıcı bir kimsenin idâresi altında mürîdânın yâni irâdelerini bu mürşide teslim etmiş olan tâliblerin, dervişlerin bir arada toplandığı ve mürşidin idâresi altında belirli bir yol yordam çerçevesi içinde farz ve nâfile ibâdetlerle meşgûl oldukları bir kurumdur.

Nitekim 12. asırdan itibaren günümüze kadar tarîkatlar pek çok şekillerde çeşitlenerek gelmişlerdir. Hulefâ-i Râşidin'in her birinden, Cenâb-ı Peygamber'in kendilerine lûtfetmiş olduğu zikir yöntemleri dolayısıyla, çeşitli tarîkatlar zuhur etmiştir. Fakat bugün görüyoruz ki, Hz. Ömer ve Hz. Osman'dan neşet etmiş olan tarîkatlar ınkıtaya uğramış, tarihin derinliklerine gömülmüş bulunmaktadır. Ama Hz. Ebubekir'den ve Hz. Ali'den neşet etmiş olan tarîkatlar günümüze kadar gelmiş. Özellikle Hz. Ebubekir'den neşet etmiş olan *Nakşibendîlik* ve Hz. Ali efendimizden neşet etmiş olan (iki türlü de kabûl edilebilir ister âlî tarîkatlar, âli yollar, Allâh 'a götüren yüce yollar ister Hz. Ali'ye nisbet edilen yollar diye de telâkki edilebilecek olan) *Turûk-i Aliyye* dediğimiz yollar günümüze kadar erişmişlerdir.

Nakşibendîlik, Şâzelîlik, Halvetîlik, Rufaîlik, Kadirîlik, Sâdîlik, Kalenderîlik hattâ Bektaşîlik vb gibi bir sürü tarîkat gelmiş. Bu tarîkatlar zaman zaman yayıldıkları memleketlerin ve bu memleketlerde bulunan insânların tarihlerinin derinliklerinden gelen etkilerle de etkilenmişler. Bunu da kabûl etmek lâzım. Halvetî tarîkatının âdâbı ile Bektaşî tarîkatının âdâbı arasında sosyologlar için ortaya konulması gereken çok ilginç farklar var. Yol bir, yöntem ufak tefek farklılıklarıyla bir, ama tavır farklı.

Rufaîye tarîkatı ile Kadirîye arasında büyük farklılıklar var. Kadirîye'de burhan yok, Rufaîler ise bir yanaktan şişi saplar öbür yanaktan çıkarır; kılıcı da karınlarından saplar sırtlarından çıkarır. Ama bu, öteki tarîkatlarda yok. Demek ki

her bir tarîkat zuhur ve neşet ettiği yerin kendi özelliklerine uygun olarak böyle birtakım folklorik değerleri de içinde taşımış. Yalnız dikkat edilmesi lâzım gelen husus şu: Bunlar esas itibarıyla insânların harikulâde olaylara meraklarını cezbetmek için kullanılan şeyler. Yoksa bunlarla insân belki vecd, belki istiğrak hâline gelebiliyor ama bu çok zor ve de Şerîat açısından baktığınız takdirde tasvip edilecek tarafı da pek yok. Ama gene de bunlar Cenâb-ı Hakk'ın yolunda kendi nefislerine bu derece azab ederlerse onlara da bizim söyleyecek bir sözümüz yok. Pekiyi, tarîkatların gâyesi nedir?

Tarîkatın ulu gâyesi, biraz evvel de söylediğimiz gibi, kemâle erişmektir. Bunun kendine mahsus bir takım stratejileri vardır. Kemâle nasıl erişilir? Cenâb-ı Hakk Kur'ân'ı Kerim'de: "**Elâ inne evliyâAllâh u lâ havfün aleyhüm velâhüm yahzenûn**" buyuruyor. Yâni: "Ey mü'minler! Biliniz ki Allâh 'ın öyle dostları velîleri vardır ki, bunlara ne korku vardır ne de bunlar mahzun olurlar". Kezâ bir hadîs-i kudsî'de Cenâb-ı Hakk: "**Evliyâ-i tahtel kubâbî**" yâni "Benim evliyalarım, benim kubbelerim altında gizlidir" diyor. Bununla ilgili olarak Cenâb-ı Peygamber de doğrudan doğruya anlaşılması güç çok gizem dolu bir hadîste: "**Mûtu kable ente mûtu**" diyor; yâni: "Ölmeden evvel ölünüz!"

Şimdi, bir ikisi dışında bütün tarîkatlar hep tezkiye-i nefis üzerine giderler. Yâni nefsin saflaştırılması esâsına dayanırlar. Nedir bu nefis, Allâh aşkına? Nefis ne mene şeydir ki bunu saflaştırmağa macbûr tutulalım?

Beyan etmiş olduğumuz gibi, Cenâb-ı Hakk bizim vücudumuzda *üç öge* yaratmıştır. 1) Bedenimiz, 2) Nefsimiz, ve 3) Rûhumuz. Şimdi biz, bedenimizi görüyoruz. Nefsimizin de âsârını müşahade ediyoruz. Karnımız acıkıyor, doyuyoruz; susuyoruz, susuzluğumuz gidiyor; okuma ihtiyacımız beliriyor, bunu gideriyoruz; uyuyoruz. Bunlar hep nefsimizin tezâhürleri. Pekiyi de, içinde hiç rûhunu görmüş olan var mı? Rûhumuzu göremiyoruz. Ama bedenimizin ve nefsimizin derûnunda bu iç içe mubârek kasalara emanet edilmiş olan Cenâb-ı Hakk'ın Rûhu değil mi? Ona Rûhumdan üfürdüm demiyor mu? Biz bunu görebiliyor muyuz? Göremiyoruz. Niye göremiyoruz? **Çünkü rûhumuzla bizim idrâkimiz arasında nefsimiz hükümran**. Nefsimiz bir mahbes rolü oynuyor, bir engel rolü oynuyor. O hâlde nedir bu nefis?

Bu nefis öyle bir mahlûk ki *ölümü tatmaya müheyyâ, fakat öldükçe dirilen bir mahlûk*; hani dokuz canlı derler ya! Beden bir kere ölüyor. Öldükten sonra artık beden bir daha geri gelmiyor. Nefsin başka bir bedende yeniden dirilmesi itikadı ise Brahmanlar'a Budistler'e ait görüşler. Bu sapık itikada reenkarnasyon (*tenâsüh*) deniliyor. Ve bu İslâm'a aykırı olduğu için bizim modern entellerimiz tarafından pek tutuluyor. Hattâ meşhur bir siyasîmizin eşi bile kendisinin ilk reenkarnasyonunun Rus çarı Deli Petro olduğunu söyledi. İşte bunlar nefsin korkunç birer hilesi. Nefis insânın rûha olan yolculuğunda, rûha erişmesini önlemek için tedbir üstüne tedbir alır. Her türlü hileye, her türlü denaate, şenaate, dalâlete baş

vurur. Şu hâlde ne yapmak lâzım? Nefsi tezkiye etmek lâzım demişler tarîkat büyükleri. Bunları da nefislerinde yaşamışlar. Nefis nasıl tezkiye edilir?

Genellikle nefsin yedi vechesi, ya da yedi yüzü, ya da yedi sûru, ya da yedi perdesi, ya da yedi kalesi olduğundan bahsedilir. Bunlara sırası ile verilen resmî adlar şöyledir:

Birincisi *Nefs-i Emmâre*, yâni kötülüğü emreden nefsdır. Nasıl bir mertebedir bu nefis mertebesi? Bu nefis mertebesi insâna: şehveti, hırsızlığı, hiddeti, şiddeti, dedikoduyu, gıybeti, nekesliği, yalanı, nifâkı, hilebazlığı, hasedi, tembelliği, yalancılığı, haksızlığı, sabırbızlığı, muhabbetsizliği, şefkatsizliği, nemelâzımcılığı, idrâksizliği ve bunun gibi hatırıma ne kadar kötü evsaf gelirse insâna bunları emreder.

Nefsin ikinci mertebesi, ikinci vechesi *Nefs-i Levvâme* vechesidir. Nefs-i Levvâme vechesi, kendini kınayan nefis demektir. Bu nefis mertebesinde nefis, vehimle mülevvestir. Vehmin tam gulyabanîleştiği bir durumdur bu. Bu durumda insân kendisinde olmayan evsafı kendisine izâfe ettiği gibi, kendisinde olmayan hatâları da kendisine izâfe edebilir. Her bir şeyde hatâlı olduğunu, günâhkâr olduğunu göğsüne vurarak, tövbe ederek, kendisini kınayarak ortaya koyar. Yâhut da büyük bir paranoya içinde "Benden daha âlâsı var mı? Ben o işi çok iyi bilirim. O kimse mi, beş para etmez, esas bana sor" gibilerinden efelik taslar. Her ikisi de vehimdir. Vehim, yâni kuruntu, insânın kendisine ister müsbet, ister menfî olsun, kendisinde olmayan vasıfları atfetmesi marâzîdir..

Nefsin üçüncü mertebesi *Nefs-i Mülhimme* yâni kendisine ilhâm olunan nefis mertebesidir. Bu ilhâm; şeytânî de rahmanî de olabilir. Çok tehlikeli bir mertebedir. Ve dikkat edilmesi gereken husus şudur ki nefis, her bir mertebede insânın kendisinin gerçek mâhiyetini anlamaması için binbir türlü hile, binbir türlü desise ihdas eder.

Dördüncü mertebe ise insânın yavaş yavaş artık nefsin bu uçkağıtçılıklarını, bu hilelerini-hurdalarını öğrendikten sonra bu bilgisinin kendisine verdiği itminan ile elde ettiği *Nefs-i Mutmainne* mertebesidir. Yâni itminana ulaşmış nefis mertebesidir.

Bu mertebeyi de aşan beşinci mertebe olarak karşısında *Nefs-i Râdiyye* mertebesini yâni Allâh 'tan râzî olan nefis, Allâh 'tan hoşnut olan nefis mertebesini bulur.

Altıncı nefis mertebesi *Nefs-i Mardiyye* mertebesidir; yâni Allâh 'ın kendisinden râzî olmuş olduğu nefis mertebesi.

Ve son nefis mertebesi de *Nefs-i Kâmile* ya da *Nefs-i Sâfiyye*, yâni kâmil ya da saf nefis mertebesidir. Kâmil ve saf nefis mertebesinin hilesini de hurdasını da

aşmaya muvaffak olan bir kimse nefis yönünden bir kemâl mertebesine ulaşmış olur. Kemâlin sonu yok ama bu, ilk kemâl mertebesi.

Nasıl bir kemâl mertebesi? Bakınız Cenâb-ı Peygamber'in çok ilgi çekici bir hadîsi var. Cenâb-ı Peygamber bir seferden döndüğü zaman Ashâb-ı Güzin'e demiş ki: "*Ey ihvânım! Küçük Cihâddan döndük; şimdi zemen en büyük cihâd zamanıdır*". "En büyük cihâd nedir Yâ Resûlullah?" diye sorulduğunda da: "*En Büyük cihâd; nefse karşı açılan cihâddır*" diye cevap vermiştir. Bu, nefsin hevâ ve heveslerine, hilelerine, desiselerine açılmış olan cihâddır. İşte, *Turûk-i Aliyye* dediğimiz bütün tarîkatlarda nefse karşı ve onun yedi mertebesinin bütün hile ve hurdalarını öğretmeye, insânı bu konularda bilgi sâhibi kılmaya mâtuf bir cihâd ilân edilir.

Nefsin bu yedi mertebesine *Etvâr-ı Seb'a* yâni "Yedi Tavrı" diyoruz. Çünkü Nefs-i Emmâre mertebesine ehli tarîk, *Tavr-ı Âdemiyye*, Hz.Âdem'in tavrı; Nefs-i Levvâme mertebesine ehli tarîk *Tavr-ı Nûhiyye*, Hz.Nûh'un tavrı; Nefs-i Mülhimme'ye *Tavr-ı Yahyâviyye*, Hz.Yahyâ'nın tavrı; dördüncü mertebe olan Nefs-i Mutmainne'ye tekabül eden peygamber tavrına *Tavr-ı İdrîsiyye*, ondan sonrakine *Tavr-ı İseviyye*, daha sonrakine *Tavr-ı Mûseviyye* ve nihâyet Nefs-i Kâmile ve Nefs-i Sâfiyye'ye tekabül eden tavra da *Tavr-ı İbrâhimiyye* demektedirler.

Demek ki, nefse karşı cihâd açmanın fazl-u füyûzâtı Cenâb-ı Peygamber'in bu hadîsine dayanmaktadır. Peki; bir kere de sizin fehâmetinize müracaat etmek isterim. Eğer nefse karşı cihâd, cihâd-ı ekber ise (en büyük cihâd ise) bu cihâda kalkışan kimseye ne derler? Tabî ki *mücâhid* ya da *mücâhide* derler. Mücâhid-i ekber, mücâhide-i ekbere derler. Peki ben size sorarım. Ben bakın hiç bir şey yapmıyorum. Sâdece ve sâdece Cenâb-ı Peygamber'in hadîsinden sonuç çıkarıyorum. Kur'ân'ın aklınızı kullanınız, ûlûl-bab'tan olunuz emrine ittiba ederek, sâdece bu emrine ittiba ederek, kendimden bir şey katmaksızın size rücû ediyorum. Demek ki, nefse karşı cihâd edenlere bu cihâdın cihâd-ı ekber olması hasebiyle mücâhid hatta mücâhid-i ekber, mücâhide-i ekbere denilmesi lâzım.

Peki nefse karşı cihâdda vefat eden kimse ne olur? Şehid olur efendim, şehid! Bakınız, buradan tekrar hadîs-i kudsîye dönüyorum. Diyor ki Cenâb-ı Hakk: "***Kulum bana nâfile ibâdetlerle yaklaşır. Bu nâfile ibâdetlerle o kadar yaklaşır ki, ben onun gören gözü, işiten kulağı, işleyen eli olurum.***"

Peki biz yâni ehli tarîk kimseler nasıl bir mücâhedeye başlıyoruz nefsimize karşı? Her bir nefis mertebesinde Cenâb-ı Hakk'ın esmâsından bir tanesini zikretmekle başlıyoruz. Bütün tarîkatlarda çekilen zikirler ve bunların sıralanışı aynı değildir. Bunların hepsini ve aralarındaki farkları burada tafsîlen anlatmam da mümkün değildir. Bu itibarla, bir fikir vermiş olmak için, Halvetiyye'nin bâzı kollarındaki uygulamayı takdim etmekle yetineceğim.

Birinci nefis mertebesinde *Lâ İlâhe İllâllah* zikrinden başlanır. İkinci mertebede *Yâ Allâh* lâfzı celâli çekilir. Üçüncü mertebeye gelince *Yâ Hû*, dördüncüde *Yâ Hakk*, beşincide *Yâ Hayy*, altıncıda *Yâ Kayyum*, yedincide *Yâ Kahhar* çekilir; ve Yâ Kahhar ile nefis de kahredilir ve nefis ortadan kalkınca yâni, "*nefsin mâhiyeti rûha inkılâp edince*" ortaya rûhun güzelliği çıkar. Ve insân belirli bir kemâle erişmiş olur.

Şimdi: "Hoca bizi aldatma! Hem kemâl diyorsun, hem de belirli kemâl diyorsun. Bundan daha üstün bir kemâl de mi var?" diyebilirsiniz. Gâyet tabîî ki var. Onu da anlatacağız.

İşte Turûk-i Aliyye'de nefsin bu mertebelerinin bütün hilelerini, hurdalarını tesbit etmiş, bunları yaşamış olan kimselere kendi mürşidleri tarafından bir belge verilir. Bu belgeye "*İcâzetname*" veyâ "*Hilâfetnâme*" denir. Ama bu bütün Turûk-i Aliyye'nin her tarafında yedi dersi bitiren herkese verilmez. Meselâ Halvetiyye'nin bâzı kollarında 12 dersi bitirenlere verilir. Biraz daha zordur o. 12. derse kadar başka esmâlar vardır. *Yâ Vehhab, Yâ Fettah, Yâ Vâhid, Yâ Ahad, Yâ Samed* esmâları da çekilince 12 ders tamamlanır. 12 dersi tamamlayana icâzetnamesini verirler.

Bu icâzetname ne gösterir? Bu icâzetname, etvar-ı seba'yı ve furûat-ı lâzime dediğimiz beş esmâyı tamamlamış bir kimsenin "Can uyandırmaya yâni tarîkata tâlib olanları mürîd olarak kabûl etmeye, cehrî ya da hafî zikri telkîn etmeye, rüyâları dinlemeye ve dersleri geçirmeye ve derslerini bitirenlere de hilâfet vermeye muktedir bir kimse olduğunu tescil eder". Yâni kendisi de bir *tarîkat şeyhi* olur. Ve bu, böyle, kollar hâlinde sürer gider.

Velî Olmanın Şartı Mi'râc'dır!

İş burada bitiyor mu? Hâşâ ve kat'a.. Şimdi bu dersleri tamamlayanlar nefsin kötü huylarını bilerek bir cihâdı tamamlamış ve nefis hakkında bir ilim sâhibi olmuşlardır ama eğer Allâh Mi'râc'larını lûtfetmemişse bunlar hâlâ ilim bakımından câhildirler. O zaman ikinci bir cihâd başlar. Cehâlete karşı cihâd başlar. Bunun yolu yordamı ayırdır, muhtelif tarîkatlarda ayırdır. Aklınızı fazla karıştırmamak için bunun teferruatına girmek istemiyorum.

Fakat biraz evvel altını çizerek, "*tâlib olanlar*" dedim. Bakınız işte tarîkatların bozulmasının, kurumsallaştıktan sonra sekülerleşmelerinin ve gitgide *tereddi* edip ortadan kalkmalarının *sebeplerinden birisi de talep vâki olmaksızın milleti tarîkata çağırmak ve zorla sokmaktır*.

Bakınız nübüvvet ile velâyet arasında çok enteresan ilişkiler vardır. Velî kime derler? İçinizde sorsam "Velî kime derler?" diye, herhalde yetmiş kişi varsa yetmiş ayrı cevap alırım. Evliyâlar hakkında ansiklopedisi bile yazıldı ama acaba kim bir evliyâyı kendi gözleriyle görüp de isâbetle teşhis edebildi acaba? Söyleyin

bakayım bana kimin hakkında: "Bu yüzde yüz evliyâdır" diyebilirsiniz. Hiçkimse hakkında söyleyemezsiniz. Olsa olsa ancak birisi hakkında hüsnü teveccüh, hüsnü zan gösterirsiniz o kadar! Ama hüsnü teveccüh ve hüsnü zan **yakîn** demek değildir, kesin bilgi demek değildir. Hüsnü zannınızdır. Elinizde bu zannınızın isâbetli ya da isâbetsiz olduğuna hükmettirecek hiç bir kıstasınız yoktur.

Ne diyor Cenâb-ı Hakk? "**Benim evliyâlarım kubbelerimin altında gizlidir**" diyor. Öyle ki evliyâlar diğer evliyâlardan bile gizli olabilir. İki evliyâ karşı karşıya gelse, Allâh müsaade etmedikçe birbirlerinin ya da birisi ötekisinin evliyâ olduğunu anlayamaz. Öyle mürîdân vardır ki, evliyâdır da evliyâ olmayan mürşidi onun evliyâ olduğunu bilmez. Öyle mürîd vardır ki, evliyâdır da, evliyâ olan şeyhinin evliyâ olduğunu bilmez. Son derece gizlidir. Başka bir şey söyleyeyim size.. Öyle evliyâ vardır ki evliyâ olduğunu bilmez. Evet, şaşmayın.

Hz. Mevlâna'nın babası Horasan'dan Anadolu'ya geldiği zaman, kendisi bir velî olmakla beraber oğlunu yetiştirmesini Seyyid Burhâneddin Muhakkik Tirmizî Hazretlerinden istemiş. Bugün Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizi Hazretleri Kayseri'de medfundur. Seyyid Burhanettin Hz. Mevlâna'yı yedi yaşında sırtında hoplatır, kucağında gezdirirken Hz. Mevlâna Seyyid Burhanettin'in sırtında yedi defa Mi'râc yapmış. Ve mâhiyetinin ne olduğunu bilmediği bu olayı Seyyid Burhanettin'e tasvir etmiş. Seyyid Burhanettin hayretler içinde kalmış, secdelere varmış, "Aman Yâ Rabbi bu ne büyüklüktür" diye. Tabîî çocuğa söylememiş, zamanı geldiğinde idrâk eder diye. Yâni demek istediğim bu velâyet çok sırlı bir şeydir. Daha sonra Mevlâna yetişkin iken bir kere daha Mi'râc ile şereflenince bunun anlamı ve idrâki ona verilmiş.

Velâyetin "*sine qua non*" yâni "olmazsa olmaz" şartı şudur: Kim ki hâl-i hayatında "**Mûtu kable ente mûtu**" hadîsinin sırrına mazhar olur, ölmeden evvel ölür de Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıkarsa evliyâ olur. Demek ki evliyâlığın şartı Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıkmaktır, yâni Mi'râc etmektir.

Pekiye de insân Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıktıktan sonra ne olur? Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıktıktan sonra iki şey olur: Yâ Cenâb-ı Hakk, her huzûruna çıkkanı kendi esma'ül hüsnâ'sı ile tezyin ettiği gibi, ondan libaslar giydirdiği gibi, o zâta da bir kaç libas giydirerek bu âleme yeniden **irsâl eder**, gönderir. Yâhut da o zât, şuur olarak Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda kalır; bedeni burdadır. Ona da **mezcûb** oldu derler. Ama zannetmeyiniz ki her gördüğünüz mezcûb kılık ve davranışlı kişi evliyâdır.

Şimdi bu âleme irsâl edilen evliyâ, evliyâlığını ya bilir ya da bilmez. Kendisine çok harikulâde bir hâdisе zuhur ettiğini idrâk eder de, bunu, evliyâlık mertebesine geldiğini kendisine idrâk ettirecek kimse olmazsa anlayamaz. Ama yavaş yavaş kendisinde harikulâde bâzı hâllerin zuhur etmekte olduğunu ve bunun da ancak o mubârek tecrübeye bağlı olduğunu idrâk eder. Bâzıları ise hemen döner dönmez kendisine verilen göreve başlarlar. Kimisi bir mahallenin rahmetine vesile

olur, kimisi bir memleketin, kimisi bir şehrin, kimisi koskoca bir ülkenin rahmetine vesile olur.

Demek ki, evliyâlık Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıkmaktan ibâret. Şu halde bu evliyâlığın nefis tezkiyesi ile ilgisi yok. Nefis tezkiyesi insânı ancak ve ancak evliyâlığa müstehak temiz bir kap hâline getirir. Nefse karşı cihâd kesbî bir cihâddır. İnsân çalışmak sûretiyle bu cihâdı başarır. Bu cihâd içindeyken ölürse de şehiden ölür.

Fakat evliyâlık kesbî değildir. Çalışmakla başarılmaz. Evliyâlık vehbîdir. Allâh tarafından verilir. Allâh tarafından "**İrcii ibâdi**" yâni "**Ey kulum, bana dön**" emri gelmeden önce de o kulun Hakîkaten nâfile ibâdetlerle Cenâb-ı Hakk'a yaklaşmış olması lâzımdır. Ancak bu takdirde insân Cenâb-ı Hakk'ın velâyetine lâyık olabilir ve ancak bu takdirde Allâh o zâtı huzûruna çağırır. Tabî evliyâ olan bir zâtın ilmi, fehâmeti, kemâli, etvâr-ı seb'ayı bitirip de *meşâyih-i rûsûm* dediğimiz resmî şeyhlerde olan bir kimsenin kemâli gibi değildir. Onun fehâmeti başkadır, o artık bir **İnsân-ı Kâmil**'dir.

Nasıl bir İnsân-ı Kâmidir? Bütün âsârını, ef'alini, sıfatını ve zâtîyetini Cenâb-ı Hakk'ın nûrunda yakmış, orada ifnâ-i vücûd etmiş, vücûdu ortada kalmamış, Allâh 'ın nûruyla yıkanmış, Allâh 'ın nûruyla abdest almış ve nûranîler, rûhanîler zümresine katılmış bir kimsedir. Bedeni hepimizin bedeni gibidir. Nefsi yoktur. Nefsi zâhiridir. Evet, o da bizim gibi, peygamber gibi yer, içer, uyur, evlenir çokluk çocuk sâhibi olur ama onun nefsi Şerîat'e uygun hareket eden zâhiri bir nefis hâlinedir. Esas nefsi tamamen rûhlaşmıştır. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın zâtîyeti öyle bir zâtîyettir ki, O'na erişenin herşeyi nûra dönüşür.

Eskiden Orta Çağ'da, gene de bizim mutasavvıfların ve ehl-i tarîkin etkisiyle batıya geçmiş bir kavram vardı. Bütün batı 12. asırdan 19. asrın ortalarına kadar hep ilm-i simyâ yoluyla *Filozof Taşı* denilen bir taşı aradı. Bu filozof taşının arapça mukabili *Kibrit-i Ahmer*'dir. Bu Kibrit-i Ahmer ya da batılıların *La Pierre Philosophale* dedikleri öyle bir taştır ki buna dokunan altın olur. Asırlar boyu batıdakiler Hakîkaten böyle bir taşın mevcûd olduğuna samimiyetle inanmışlar ve bu dokunur dokunmaz insânı ya da herhangi bir nesneyi altın yapacak olan bu taşı hep aramışlardır. Bunun için ne saçmalıklar yapmışlardır ama bu saçmalıkların da "**El hayru fî mâ vak'a/vuku bulanda hayır vardır**" hadîs-i şerifi muktezâsı bir takım hayırlı sonuçları olmuştur. Kimya ilmi de, işte, böyle gelişmiştir.

Tabîi bunu bulamamışlardır ve bunun aslında neye delâlet ettiğini de idrâk edememişlerdir. Oysa ki *Kibrit-i Ahmer: İnsân-ı Kâmidir*. O insân-ı kâmidir ki, Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıkmış, velâyet mertebesini almış ve dokunduğunu altın eden bir kimsedir. Kim ki onunla sohbet eder, onun rahle-i tedrîsinden geçer, nefsinin bütün karanlıkları yavaş yavaş izâle olur, kendisi ise altın gibi parıldar. Esasında bu bir istiâre yoluyla anlatımdır ama batı bunu fehmedememiştir.

Demek ki, İnsân-ı Kâmil bu türlü bir zâttır. Ve esas itibariyle bütün Turûk-ı Aliyye'nin gâyesi de insânı İnsân-ı Kâmil'liğe hazırlamaktır. Tarikatların insâna verebileceği ancak iktisâbî yâni kesbî ilimlerdir. Kendi cehd-ü gayretiyle, riyâzetiyle, zikriyle, namazıyla, taatıyla, itikâfiyle, seyahatiyle, çilesiyle vs. insânın nefsi üzerindeki hâkimiyetini elde edip nefsin bütün hile ve hurdalarını görerek, yaşayarak kemâle ermesidir. Bu iktisâb edilen bir mertebe, bir mânevî olgunluk, bir seviyedir. Bunun üzerindeki daha büyük bir mertebe ise bizzât Cenâb-ı Hakk tarafından verilen mânevî mertebedir.

Peki, velâyet mertebesindeki bir kimseye bu muazzam hâdiseden sonra ne gibi bir hâdisе zuhur eder? Bu zâtta öyle bir ilim zuhur eder ki, bu ilim “*yakîn*” dediğimiz, Kur'ân'da da hâtât Hicr Sûresi'nin 99. ve en son âyetinde: “*Bismillâhirrahmânirrahim, va'bud rabbeke hattâ ye'tiyekel yakîyn / Sana yakîn verinceye kadar Rabbına ibâdet et*” de geçtiği gibi bir “yakîn” dir.

Bâzı müfessirler -Allâh selâmet versin- bu *yakîn* kelimesini *mevt* kelimesi ile eşdeğer tutmuşlar. Hâlbuki *mevt* kelimesi Kur'ân'da çeşityi şekillerde 100 den fazla yerde geçer. Herhalde Cenâb-ı Hakk da *mevt* ile *yakîn* arasındaki farkı bilecek bir Zât-ı Akdes'dir! Buradaki *yakîn* kelimesi, *mevt* mânâsında değildir. Yakîn; şeksiz, şüphesiz, hayalsiz, kuruntusuz, vehimsiz kesin bilgi demektir.

Peki, bendeniz kırk senedir hasbelkader pozitif bilimlerle iştiğâl ediyorum. Atom mühendisiyim, teorik fizikçiyim. Ben atom hakkında kesin bilgi sâhibi olabilir miyim? Mümkün değil! Benim atom hakkındaki kesin bilgi sâhibi olmam mümkün değil. Dünyada hiç kimse böyle bir bilgiye sâhip değildir ve sâhib de olamaz. Çünkü atom hakkındaki düşüncelerimiz, fikirlerimiz ve tasarımlarımız ortalama olarak hemen hemen her yirmi senede bir değişip tekâmül ediyor. *Allâh , ilminin son kertesini kimseye vermez. Evliyâsına dahi vermez.* Evliyâsına sâdece kendi ilminden öyle fasıllar verir ki, bu fasıllar *yakîn* mertebesinde verilmiş olur. Ama sâdece o fasıllarda! Bu *yakîn* Allâh 'ın büyük lûtfudur.

Bir de akıl meselesi var. Biliyorsunuz Kur'ân'ı Kerim aklı çok yücelten, akılla düşünmeyi, akılla tefekkür etmeyi, etrafımızda gördüğümüz hâdiselerden akıl yolu ile neticeler çıkarıp, bunları hayata geçirmeyi bize telkîn eden bir hidâyet kitabıdır.

Biz doğuşumuzdan itibaren aklımız teessüs edinceye kadar hep egzersiz yaparız. Önce annemizi, babamızı tanırız. Ondan sonra civarımızı tanırız. Sonra yavaş yavaş civarımızın bize telkîn ettiği imajların bizim zihnimizde bıraktığı başka imajlar arasında bağıntılar kurarız. Böylelikle akıl sâhibi oluruz. Bu türlü bir akla, yâni gördüğümüz eşyâ ile bu eşyânın zihnimizde oluşan tasarım ve tasavvurları arasında ilişkiler ihdas eden ve tesis eden ve bütün bunlardan da sonuçlar çıkarma yeteneğine sâhip olan akla *Akl-ı Meaş* denir. Bu akl-ı meaş bizim doğduğumuz andanberi bu yaşımıza kadar devamlı sûrette egzersiz yaparak mükemmelleştirdiğimiz bir akıldır. Beş yaşındaki bir çocuğun aklı ile ellibeş yaşındaki normal bir adamın aklı arasında çok büyük bir fark olduğunu bilirsiniz. Beş

yaşındaki çocuk pek çok problem çözemez. Ellibeş yaşındaki adam ise sâdece akıllı ile hayatta çok rahat yaşayabilir. Ama muhterem dostlarım, bunların akılları şu görünen eşyânın ötesine geçemez. Ve kezâ bu eşyânın kendi zihinlerinde teessüs ettirdiği tasarımlarında ötesine de geçemez. Hâlbuki evliyâullah hazerâtında, bu mertebeleri dolayısıyla, bir başka akıl yâni görünen eşyânın arkasındaki Hakîkatları fehm, idrâk ve temyiz eden, hem de vâsitasız sûrette temyiz eden bir akıl teessüs eder ki, buna da *Akl-ı Mead* diyoruz. Bu Âhirete ait, öbür tarafa yâni Bâtın'a ve Gayb Âlemi'ne ait akıl demektir. İşte evliyâullah hazerâtı böyle bir akla sâhibtir.

Nübüvvet-Velâyet İlişkisi

Bu kapsamda Nübüvvet ile Velâyet arasında mevcûd olan bir simetriye de dikkat çekmek isterim. Bunların ikisi de Kemâl'in iki ayrı vechesidir. "Nübüvvet Velâyet'in zâhiri; Velâyet ise Nübüvvet'in bâtınıdır" derler. Demek ki her nebîde Velâyet bâtın olarak mevcûddur. Her velîde de Nübüvvet bâtın olarak mevcûddur. Bundan dolayıdır ki her nebî Şerîati âşikâr bir biçimde tebliğ eder ama Velâyet ile ilgili İlm-i Ledün'ü herkese değil ancak yetenekli kimselere hafîyyen öğretir. Şerîat herkese farzdır ama İlm-i Ledün'ün böyle bir farziyeti yoktur.

*Peygamberlik de Velâyet de kesbî değildir. Her ikisi de vehbîdir. Allâh tarafından verilir. Bir kimse ömrü billâh "Yâ Rabbi! Bana peygamberlik ver" dese, olmayacak duaya âmin denmez. Bu kimse, mümkün değil peygamber olmaz. Çünkü sünnetullaha aykırıdır. Cenâb-ı Hakk *hâtemünnebi* olarak, yâni son peygamber ve peygamberliğin mührü, peygamberlik faslının altına onun bittiğini ilân eden mühür olarak Hz. Peygamber'i göndermiştir. Binâenaleyh böyle bir dua fuzûlî bir duadır, kabûl edilmeyecek bir duadır.

*Ama içinizden kim ihlâs ile her gün: "Yâ Rabbi! Beni evliyâ kullarından kıl" diye dua etse ***bu dua Allâh 'ın kabûl etmemelik edemediği bir duadır.*** Çünkü Allâh , yarattıklarında, mahlûkatında Kendini seyretmeye âşıktır. Onun içindir ki O'nun evliyâsı , dostu, harîmi olmak isteyen bir kimsenin ihlâs üzere yapacağı bu duası geri çevrilmez. Demek ki istekler arasında bu türlü bir fark var.

*Başka bir fark da, peygamberlerin mâsum ve masun olduklarıdır. Evliyâullah hazerâtı ise ne mâsum ve ne de masundurlar. Kabre kadar şeytânın iğvasından kurtulamazlar. Allâh onlara şeytânın iğvası ile buna karşı koyma zevkini, idrâkini vermiştir ama şeytânın iğvasına gene de devamlı sûrette mâruzdurlar.

*Nübüvvet ile Velâyet arasında bir diğer önemli husus da şudur: nebîler Cenâb-ı Hakk'tan getirdikleri tebliği herkese tefhim etmekle yükümlüdürler ve görevleri de o kadardır. Kimsenin vasîsi değildirler. Kimseyi zorâki dine sokamazlar. Zâten Kur'ân'da: "***Lâ ikrâhe fiddîn/dinde zorlama olmaz***" diye hüküm var. Ve peygamberlerin tebliği umûmîdir. Velîlerin ise tebliği umûmî değil husûsîdir. Bir velî aynı bir olayda bir kimseye "***Şöyle davran!***" derse, bir başkasına "***Böyle davran!***" diyebilir.

*Bir başka husus daha var. Peygamberler ümmetlerinin vasîsi değildirler. Peygamberidirler, tebliğlerini tefhim ederler, görevleri o kadardır. Doğru yolu gösterirler fakat vasîsi değildirler. Kur'ân'ı Kerim'de Cenâb-ı Peygamber'in tebliğinden dolayı karşısındakilerin bu tebliğe itibar etmemesinden doğan üzüntüsü karşısında Cenâb-ı Hakk bir kaç yerde âdeta peygamberi itaba mâruz bırakmakta, "*Yâ Muhammed! Sen onları düşünme, onların vasîsi benim*" demektedir. Hâlbuki buna mukabil bütün velîler kendilerine ittiba etmiş olan kimselerin vasîsidirler. Bunların her bir şeyinden sorumludurlar.

*Peygamberler bütün insânları ya da gönderildikleri kavmi kendi dinlerine çağırarak yükümlüdürler. Bundan tevakkî edemezler. Velîlerde çağrı yoktur. Velîler konusunda talep vardır. Talep olursa bile o talebi de ancak tâlibin yeteneğine bakarak müsbet karşılarlar. Eğer talip yetenekli değilse "Sen Şerîatte kal evlâdım!" diyerek geri çevirirler.

Şimdi gene nefse ve nefsin 7 mertebesine dönelim. "İnsânlar uyudukları zaman rüyâ âlemine giderler" deriz. Bu, esâsında *Âlem-i Misâl* dediğimiz *Melekût Âlemi* ile *Nâsut Âlemi* yâni Dünya âlemi arasında kalan bir âlemdir. Nefsimiz, işte, bu âleme gider. Bu âlemde renkli renksiz pek çok kişiyle, pekçok olayla karşılaşırız. Ve bunlar zihnimiz yansır. Ve uyandığımız zaman "Allâh Allâh ne acaip şey, mânâmda başı arslan, kuyruğu deve kuyruğu, sırtında deve hörgücü, vücudu da suaygırı gibi bir yaratık gördüm acaba neye delâlet eder?" diye de bir yorumcu ararız. Neden? Çünkü bunun bu içinde yaşadığımız Nâsut Âlemi'nde bir karşılığı yoktur. Bunun gibi biliriz ki, rüyâ âleminde vuku bulan herşey sâdık rüyâ değildir. Sâdık rüyâ ancak peygamberlere mahsustur. O hâlde ne yapmak lâzımdır?

Âlem-i Misâlde ya da başka bir deyişle Mânâ Âleminde gördüklerimizi bu âlemde yorumlayacak, tevil edecek kimseler lâzımdır. İşte tarîkat meselesinde mürşitler evlâtlarının bu mânâlarını dinlemek sûretiyle onların Âlem-i Misâl'deki seyirlerinin nasıl olduğunu anlarlar.

İçinizde fotoğrafçılıkla meşgûl olmuş olan var mı? Olmuş olan yoksa bile bilirsiniz. Fotoğrafçılıkta çeşitli filtreler kullanılır. Öyle filtreler kullanılır ki ışık kaynaklarını sanki patlatmışlar da etrafa yayılmışlar gibi gösterir. Öyle filtreler kullanılır ki ardındaki eşyanın görüntüsünü deforme eder. Öyle filtreler kullanılır ki, bütün herşeyi meselâ kırmızı gösterir.

Şimdi bendeniz sizinle sohbet etmek üzere geldim. Gördünüz ki üzerimde kahverengimsi bir ceket; yeşil, kırmızı, mavi bir kravat; bir sarı kravat iğnesi; yeşilimtrak çağlayeşili bir gömlek var; gri bir pantolonum, siyah da çoraplarım var. Yüzüm hafif pembe, bıyıklarım ve saçlarım beyaz. Bunu gördünüz. Bir anda arkadaşlar size kırmızı cam dağıtsalar, bu camın ardından bu kardeşinizi müşâhade etseniz, ne görürsünüz? Adamın yüzü kırmızı, kaşları kırmızı, bıyığı kırmızı, saçları kırmızı, gömleği, kravatı, ceket, pantolonu, çorabı kırmızı. Ama dersiniz ki: "Hoca içeri girdiği zaman biliyorduk canım; her ne kadar saçları kırmızı gözüküyorsa da

esâsında onun saçı beyaz. Siz bakmayın onun kırmızı oluşuna". Ve bunu dirâyetle ve selâbetle söylersiniz. "Biliyoruz kardeşim bu böyledir" diye.

İşte mürşid-i kâmiller de evlâtlarının *mânâlarını* yâni rüyâlarını, kendileri o mânâ âleminde çok daha evvel geçmiş, kendi mürşidlerinden o mânâların neye delâlet ettiğini öğrenmiş oldukları için, yorumlama ilmine sâhibtirler.

İşin enteresan tarafı şudur. Çektiğiniz her bir esmâ tekabül ettiği nefis mertebesini tıpkı kirli parkeler nasıl raspa işlemine tâbî tutulur da üzerindeki kirler kazınırsa, nefsin o vechinin üzerine birikmiş kirleri de öyle temizler. Nefsin o vechesinden kirler-paslar gidince, sizin o mânâ âleminde deforme ederek zihninize gelen rüyâlarınızda bir değişiklik olur. Ve sizden beklenen ve adına *müsemmâ* denilen, çekilen her bir esmanın müsemmâsı zuhur eder. ***İşte mürşidin beklediği de o müsemmâdır.*** O müsemmâ zuhur etti mi siz zâten nefsin o vechesinin hilesini, hurdasını artık iyice anlamış, onu yenmiş ve bir sonraki derse geçmiş olursunuz.

Bu müsemmâların neler olduğu katiyyen ulu-orta açıklanmaz. Bakın size, nefsin mertebelerini söyledim, tavırlarını söyledim, zikirlerini söyledim ama müsemmâlar söylenmez. Müsemmâlar Mürşid'den mürîde gider. Mürîd de Mürşid olduğu zaman o da kendi mürîdânına zamanı gelince açıklar. Müsemmâları hiç bir ansiklopedide, hiç bir kitapta bulamazsınız. ***Açıklanmaları yasaktır.*** Eğer açıklanacak olsa mürîdlerin nefisleri, âlem-i mânâda o müsemmâların zuhur etmemesi için her türlü tedbiri alır ve mürîdlerin seyr-i sülûklerinin ve mânevî terakkilerinin önünü keserlerdi.

Kısaca toparlayacak olursak, esas itibariyle bütün cemiyetlerde ister uhrevî ister beşerî olsun bir *İnsân-ı Kâmil ideali* vardır. Mesela Nazizm'de insân-ı kâmil ideali Adolf Hitler'dir. Meselâ Leninizm'de insân-ı kâmil ideali Lenin'dir, Marksizm'de Marks'dır. Sonu "...izm" ile biten her şeyde muhakkak insânların kendilerine örnek olarak aldıkları, benzetmek istedikleri bir şahsiyet vardır.

İslâmiyette İnsân-ı Kâmil'in ekmel örneği ve prototipi Cenâb-ı Peygamber'dir. İster *Şerîat* mertebesinde olalım, ister *Tarîkat* mertebesinde, ister *Hakikat* mertebesinde, ister *Mârifet* mertebesinde bizler, onun için, Cenâb-ı Peygamber'in ahlâkı ile ahlâklanmayı esas fazilet ve hayat felsefesi edinmişizdir. Bu mânevî tekâmül sürecinin yolları-yordamları vardır. Bu yollar-yordamlar, Cenâb-ı Peygamber'in Ashâb-ı Güzin'in bir kısmına ilka etmiş olduğu eğitim metoduna dayalı olarak, gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Bunların kurumsallaşması tarîkatları meydana getirmiştir. Fakat tarîkatlar da, ne yazık ki, zamanla özelliklerini ve sâfiyetlerini kaybetmişlerdir.

Meselâ, biraz evvel dedik ki: "*Velâyette dâvet yoktur*". Hâlbuki tarîkatların bir kısmı, bakıyorsunuz, durmadan adam çağırmakta: "Gel seni olgunlaştırayım!" diye. Aslında tarîkat edebinde adam dâvet etmek yoktur. Kâmil bir Mürşid kimseyi dâvet etmez, meğer ki Cenâb-ı Hakk'tan bir ya da iki kişi için özel emir ala! Bunun hâricinde kimseyi dâvet etmez. Bu bir tarîkat âdâbidir. Dâvet peygamberliğe

mahsustur ve dâvet ancak, Şerîat'a dâvettir. Velâyette dâvet yoktur. Üzerine bastıra bastıra ifâde etmek gerekir ki dâvet yalnızca Peygamberliğe mahsustur, çünkü: *Peygamber hâmil olduğu vazifeyle insânlara tebliğini açıkladığı zaman, o vazife insânlara tahammülleri mertebesinde asgarî bir yük, bir sorumluluk yükler.*

Ama Tarîkat öyle değil ki! Tarîkatın insâna yükleyeceği yükü her babayığit kaldıramaz. Onun içindir ki Mürşid-i Kâmil'lerin mesûliyeti fevkalâde ağırdır. Bir Mürşid-i Kâmil her önüne gelene: *"Tamam evlâdım seni tarîkata aldım; al bakalım yirmi bin tane kelime-i tevhîd çek"* diyemez. İlk önce onu bir muhib olarak kabûl eder; sohbetlerine alır. Ondan sonra yavaş yavaş nabzını yoklar; mânâlarını dinler. Bakar ki bir parça istidâdı var. O zaman temkin ve teenni ile: *"707 tane Kelime-i Tevhîd çekiver bakayım evlâdım"* der. Sonra bakar, mânâ âlemi açılıyor mu, açılmıyor mu? Açılıyorsa ne âlâ, zikir sayısını biraz yükseltir. Ve derslerini geçmesini bekler. Ne zamana kadar? 5. Derse kadar.. Beşinci derse kadar serbesttir olmalıdır mürîd. Beşinci derse kadar yaparsa yapar ama eğer bu işi yürütemiyorsa *"Helâl-i hoş olsun"* diyerek, ona yol verilir. Mürşidi, ona, hakları helâl eder. Çünkü yeteneği o kadar. Beşinci dersten sonra ayrılmak mümkün değildir, o da başka.!

Şimdi demek ki, bu kemâl mertebesine erişmek için bunun âdâbına çok iyi riâyet etmek lâzım ve bu kemâl önce nefis tezkiyesinden geçiyor Cenâb-ı Peygamber'in hadîsinde belirttiği gibi: *"Nefse karşı cihâd en büyük cihâddır"* ve bu cihâdı tamamlayan kimse belirli bir kemâle erişmiş olur. Ama bundan sonra bir de cehle karşı cihâd lâzımdır ve Allâh lûtfediyor, kerem ediyorsa ve nâfile ibâdetler de kişiyi o türlü hazırlamışlarsa, Allâh onu *"Mûtû kable ente mûtû"* sırrına da âgâh eder, huzûruna çağırır. O zaman insân velî olur. Artık ona ne korku vardır, ne de mahzun olur. İşin sonuna gelmiş, görünüşüyle sizin bizim gibi bir âdemoğlu, ama iç âleminde ise Cenâb-ı Hakk'ın aynası ve insânlara rahmet olmuş bir zât olarak hayatını idâme ettirir ve rahmet saçar.

Efendim hepinize çok teşekkür ederim. Bendenizi bir hayli sabırla dinlediniz. İnşâAllâh sabrınızı çok suistimâl etmemişimdir. Hakkınızı helâl edin. Sorularınızı bekliyorum.

* * *

SORULAR

S. - Efendim, sahte mürşidi nasıl tanırız?

C. - Efendim, *Kâmil bir mürşid kimseyi dâvet etmez.* Kâmil bir mürşid, kendisine müracat eden bir kimseyi mürîdliğe hemencecik de kabûl etmez. Yeteneğini ölçmeden, yeteneğini görmeden ona ileride bu hayatını da, âhîret

hayatını zehir edecek yük yüklemesin. Yâni, gittiniz bir mürşid gördünüz, fevkalâde zât dediler gittiniz, "*Gel evlâdım! Seni mürîdliğe kabûl ettim. Bu geceden itibaren her gece 80.000 adet Kelime-i Tevhîd çekeceksin!*"; yanından hemen uzaklaşın! 80.000 Kelime-i Tevhîd çekilmez. Çekilse bile insânı deli eder. Maalesef böylesi görülmüştür, bunu bilerek söylüyorum.

Biraz evvel, Allâh râzî olsun, bir bardak su getirdiler içtik. İçinde 250 gr su vardı. Siz bunu Niyagara Şelâlesi'nin altına koysanız ne olur? Bu bardağa gene 250 gr su dolar. Kâmil bir mürşid karşısındakini yeteneğine, kabına, hacmine bakarak ve ferâseti ile bunu idrâk ederek ona göre yükler. Yavaş yavaş arttırır. Bu bir "*optimal zikri*" bulma meselesidir. 707 adetten başlarsınız, 1000, 2000, 3000, en fazla 3500, 4000'e kadar çıkarsınız. Ama mühim olan oraya kadar çıkmak değil. Yavaş yavaş çıkarsınız, öyle bir an gelir ki, *beklediğiniz müsemma* o optimal zikirde tecellî eder ve ders hemen geçilir. İşte mühim olan o "*optimal zikri*" bulmaktır.

* "*Kâmil bir mürşid kendisine ve kâmil bir mürşidin mürîdânı da efendilerine hiç bir zaman kerâmet ve mucizât izâfe etmezler*". Kâmiller mucizât ve kerametten kaçınırlar. O kadar kaçınırlar ki kendilerinden bir keramet zuhur etse bile tövbe edip gidip gusul abdesti alırlar. Çünkü, kerâmetin zuhuru bir dâvâ sâhibi olmayı gerektirir. Hâlbuki kâmiller dâvâ sâhibi değildirler. Kendilerinden, kendi ihtiyarlarının dışında Cenâb-ı Hakk'ın lûtf-u keremi ile bir kerâmet zuhur eder de bunun farkına varırlarsa tövbe-i istiğfar ederler ve boy abdesti alırlar.

* "*Kâmil bir mürşid mürîdanını vergiye bağlamaz*". Kâmil bir mürşid kendi elinin emeği ya da maaşı ile geçinir. "Evlâdım gel, gel ama bizim dergâhın da bir sürü eksigi var. Sen ne kadar alıyorsun bakayım. On milyon mu? Onun bir milyonunu her ay bize getireceksin" demez. Yâhut hanım mürîdlerin elindeki altın halkalara/bileziklere göz dikip de, "*Evlâdım o üç tanesi sana fazla. Bir tanesi sende kalsın, ikisini bize bırak*" demez.

* "*Kâmil bir mürşid kendisini ilâhlaştırmaz*". Kâmil bir mürşid ayaklarını öptürmez. Arda kalan suyunu içirtmez. Kendine secde ettirmez. Böyle kerih şeylerden uzaktır. Kâmil bir mürşid, kendisini halktan gayrı tutmaz. Cenâb-ı Peygamber kendisini halktan gayrı tuttu mu? *Kâmil bir mürşid Cenâb-ı Peygamber'in ahlâkı ile ahlâklanmıştır*. Kendisi halktan ayrı tutacak hiçbir şekil, tavır, kıyafetle ortaya çıkmaz. Kâmil bir mürşid kendisine de, evlâtlarına da yâni ihvânına da söz getirecek bir davranış, bir biçim, bir kıyafet ittihaz etmez. Şimdilik hatırıma gelenler bunlar. Belki ilerde daha başkaları da gelir²

S. - Nazarî olarak izah etmeye çalıştığınız, insânın Allâh 'ın rızâsını kazanması hususuna itirâzî olmamakla birlikte, vurgu noktalarınız dinin sâdece bâzı ritüellerine, formel ibâdetlerden müteşekkil vechesine olmuştur. Şunu sormak

² Bu bölümden sonraki Sohbet'te bu konu enine-boyuna açıklanmaktadır.

istiyorum. Kendisine musahhar kılınan dünya için çalışması zarurî olan insânın Allâh 'ın rızâsını kazanmasının başka yönleri yok mudur?

C. - Şerîat'te kaldığınız müddetçe kimse size bir şey demiyor ki! Bizim sözümüz hep Şerîat'ın ötesinde bir isteğiniz var ise. Gâyet tabîî Şerîat içinde kalıp da, Şerîat'ın size yüklediği şeyleri yaparsanız kimsenin size söyleyecek hiç bir şeyi yoktur. Ve muhakkak ki, Şerîatın bütün kurallarını yerine getiren kimselere Allâh 'ın âhireti ve cenneti vaad edilmiştir. Allâh 'ın vaadi haktır, hiç korkunuz olmasın!

Ve bununla iktifâ ediyorsanız ne mutlu size! Ama bunla iktifâ etmeyenler de var. Bizim sohbe başlarken vurguladığımız şu: Adam diyor ki: *"Ya Rabbi! Ben seni daha yakından tanımak istiyorum. Kur'ân'ı okuyorum sana âşık oluyorum. Ama beş vakit abdest-namaz bana kifâyet etmiyor. İçimden gelen aşk, içimden gelen cezbe beni sana öylesine çekiyor ki, sana kulluğumu her an hissetmek istiyorum. Ben namaz kılmakla sana kulluğumu hissetmiyorum. Sen bunu zâten emretmişsin. Ben senin zâten kulunum. Ben sana daha fazla hizmet etmek istiyorum. Seni sevmek istiyorum. Sana âşık olmak istiyorum. Ve bunun idrâkini her an zinde tutmak istiyorum. Ama yalnızca namaz kılmakla ben sana âşık olamıyorum ki!"*

İşte bu raddeye geldiğiniz takdirde bir Mürşid-i Kâmil aramanız lâzım. Bulduğunuz Mürşid-i Kâmil ise sizin yeteneğinize bakarak diyecek ki, *"Evlâdım hiç boşu boşuna uğraşma sen zâten doğru yoldasın. Şerîat'a devam et".* Yâhut da: *"Benim güzel evlâdım, sen hakîkaten yeteneklisin. Seni mürîd olarak kabûl ediyorum. Seni bu yolda yetiştirmek benim boynumun borcudur"* diyecektir.

Biz Şerîat'la teklif olunmuşuzdur ve **Şerîat farzdır**. Ama tarîkat diye bir mecburiyetimiz yok. Onu çok iyi belirtmek isterim. Farziyeti olmayan bu müessese de ancak istekli ve yetenekli olanlara açık olmalıdır.

Binâenaleyh Tarîkat'a girmek yâni İlm-i Ledün sâhibi olmak ancak ve ancak bunun tâlibleri içindir. Bir de şu tehlike vardır. Allâh korusun insân Şerîatten Tarîkate geçer. Bu işi kıvıramaz. Hem Şerîatinden olur, hem Tarîkatından. Bütün ahiretini de rezil rüsvay eder. Bu tehlike gerçekten de mevcûddur. Onun içindir ki kâmil şeyhler hiç bir zaman kimseyi zorlamazlar. O yetenek onda yoksa onu kabûl edip de dünyâ ve âhiretini rezil etmezler. Onu sâdece muhib mertebesinde bırakırlar. Gider gelir, Mürşid'in sohbetlerine katılır ama mürşid onu zikirle yüklemes. O kimse mürşide gidip gelmekle kendi Şerîat seviyesinin birazcık üstünde bir idrâk ve muhabbet hâlesine dahil olur, kendisini günâhtan korumuş olur.

Şunu da söyleyeyim. Biraz evvel arkadaşlardan bir tanesi *"Sahte mürşidi nasıl tanırız?"* dedi. Ben burada tabîî biraz ileri gittim. Benim söylediğim sahte mürşidden ziyâde bu kâmil olmayan mürşidler için geçerli. Sahte mürşidler çok çabuk tanınır. Kâmil olmayan mürşidlerin dahi evlâtlarına büyük himmetleri vardır. Çünkü ne olursa olsun, kâmil dahi olmasalar, ihvânı ile meşgûl olmak onları dâima kemâle sevk eder. Bir şeyh, hiç ihvânı olmasın körelir gider. Bir şeyh kâmil olmasın

ama yirmi tâne ihvânı olsun, o yirmi tane ihvân bile şeyhin kemâlini arttırır. Bu ayna meselesidir. Biz birbirimizin aynasıyız: **Mü'minler mü'minlerin aynasıdır.**

Bir buçuk saattir size hitâb etmekteyim. Bana karşı bir sempatiniz var mı? Benim size karşı sempatim var mı? Tabîî ki var. Çünkü vechime baktığınız zaman kendi rûhunuzun güzelliğini gördüğünüz için, kendi kendinize aşık olduğunuz için bana sempati duymaktasınız. Ben de sizin vechinize baktığım zaman, sizin vechinizde "**Mü'min mü'minin aynasıdır**" diye kendi rûhumu müşâhede ettiğim için size âşığım. Onun içindir ki size bir buçuk saattir hizmet ediyor nefes tüketiyorum. Onun içindir ki bu karşılıklı muhabbet ve şefkat, bizim birbirimize fakat esâsında kendi rûhumuza olan aşkıımızdan ileri geliyor. Onun için bir şeyh kâmil dahi olmasa, ihvânı onu muhakkak kemâle yöneltir. Bu bakımdan kâmil olmayan şeyhleri burada benim kınadığım zannedilmesin. Ben sâdece, kâmil şeyh ile kâmil olmayan bâzı şeyhler arasındaki farkı göstermek istedim.

Sahte şeyhler çok kolay anlaşılır. Sahte şeyhler ne demektir? Elllerinde herhangi bir kimseden yetkisi olmayan, yalapşap kulaktan dolma birşey öğrenmiş ve yanına gelen herkesin üzerine kendi cezbelerini yükleyen insân demektir. Kâmil bir şeyhin yanına gittiğiniz zaman, o şeyh size cezbelerini yüklemesin. Onun yanından ferahlamış olarak çıkarsınız. Ama sahte bir şeyhin yanına girerseniz -kâmil olmayan demiyorum- onun yanında hafakanlar basmış olarak çıkarsınız. Ve üstelik ne yapacağınızı bilemezsiniz. Gittiğinize gideceğinize pişman olursunuz.

S. -Âyette bahsedildiği üzere kendisine *Yakîn* gelinceye kadar Allâh 'a ibâdetle mes'ul kimse (eğer *Yakîn* kelimesi mevt ile aynı manada kullanılmıyorsa) *Yakîn* geldikten sonra ibâdetle mes'ul değil midir? Evliyâlara belirli fasılalarla da olsa *Yakîn* verildiğini söylediniz. Bu aşamadan sonra evliyâlar ibâdetle sorumlu değil midirler?

C. -Hayır, bundan kesinlikle bu neticeyi çıkarmamak lâzım! Evliyâyâ *Yakîn* verilir. Bundan ötürü evliyâ eşyâyâ baktığı zaman bu eşyânın ardındaki Hakîkatı şeksiz, şüphesiz, vâsıtasız görür. Ve bunu anlatabilir. Ama bir evliyâ herkesten daha fazla Cenâb-ı Peygamber'in Şerîat'ını ve Sünnet'ini muhafaza ve idâme ile mükelleftir. **Onun için Şerîat'ten asla sapamaz.** Dolayısıyla ibâdet ondan ketmedilmiş, kaldırılmış değildir.

Allâh Cenâb-ı Peygamber'i farz olan ibâdetlerden müstağni kılmadığı için hiçbirimiz, mertebemiz ne kadar yüksek olursa olsun, hiçbir farz ibâdetten müstağni olamayız Cenâb-ı Peygamber'in ahlâkı ile ahlâklanmak isteyen ve O'na âşık olduğu için O'na benzemek isteyen bir kimse bunun dışına katiyen çıkamaz. Bu işin yüksek edebi (Edeb-i Âlî'si) böyledir. Onun için bu *Yakîn* kelimesini, bu şekilde almak, bu şekilde fehmetmek lâzımdır.

S. -İslâmiyet temelinde tüm otoriteyi Allâh inancına bağlayıp insâna mutlak bağımsızlık tanırken, tarîkat ve mürşid kavramlarında ortaya çıkan özel otorite nedeniyle bir çelişki ve sonunda bir şirk tehlikesi yok mu?

C. -Hayır yok. Sözüümüz ise kâmil şeyhleredir..Yoksa kendilerini Allâh ile insân arasında aracı olarak görenlere değil. Kâmil bir şeyh insân ile Allâh arasında aracı değildir. Hâşâ.! Kâmil bir şeyh bir mürşiddir. Bir mürebbidir, tıpkı öğrencisine bilgi aktaran ve nasıl davranmasını telkîn eden bir ilkokul öğretmeni gibi.

Ben üniversitede teorik fizik hocasıydım. Ben ilim öğretiyorum diye Allâh ile talebelerim arasında bir vâsıta mı oldum yâni? Hâşâ, sümme hâşâ.! Ben sâdece ilim öğrettim. Bir mürebbi olarak ilim öğrettim. Kâmil bir şeyh de tarîkatta İlm-i Ledün'ün umdelerini vermeden önce nefis hakkında ilim öğretirken Allâh ile insân arasında aracı olmaz ki, sâdece ilim öğretir.

Eğer bir kimse şeyhini Allâh ile kendisi arasında bir aracı olarak görüyorsa, o apaçık bir dalâlet içindedir. Eğer bu fikri ona kendi şeyhi telkîn etmişse, şeyhi de apaçık dalâlet içindedir. Bunun şekki-şüphesi yoktur!

C. -Bektaşîlik ve Alevîlik'te Şerîat'tan uzaklaşma görüntüleri, Kâmil İnsâna ulaşma hedefiyle bir çelişki içinde değil midir?

Şimdi bakınız, Bektaşîlik ile Alevîliği ayırmak lâzım. Alevîlik denildiği zaman ben hep şunu soruyorum. Kardeşim hangi Alevîlik'ten bahsediyorsun? *Sebeî Alevîliği*'nden mi bahsediyorsun? Yâni Hz. Ali'yi (hâşâ, sümme hâşâ) *Allâh olarak tanıyan* Alevîlikten mi bahsediyorsun? Hz. Cebrâil'in peygamberliği getirirken adresi şaşırp Ali yerine Peygamber'e getirdiği iddiasında olan Alevîlikten mi bahsediyorsun? Namazı, niyazı, orucu, haccı ve abdesti reddeden Alevîlikten mi bahsediyorsun? *Işık Ehli* yâni geceleyin sâdece iki rekat namaz kılan Alevîlikten mi bahsediyorsun? Yoksa senin benim gibi Hz. Ali'yi "*Ene medinetü'l ilmi ve Aliyyün bâbuha / Ben ilim şehriyim Ali onun kapısıdır*", "*Ene ve Ali minnûrin vâhidün / Ali ve ben tek bir nurdanız*" diyen Cenâb-ı Peygamber'in anladığı mânâda Alevîlikten misin? Hangisindensin?

Onun için Alevîlik dediğiniz zaman bu nüansları söylemezsiniz iş tefrikaya ve iltibâsa yâni yanlış anlaşılıma yol açar. Bu bakımdan Alevîliği bir kenara koyalım.

Bektaşîliğe gelince, Bektaşîlik Hacı Bektaş-ı Velî'nin kurmuş olduğu bir tarîkat değildir. Balım Sultan'ın kurmuş olduğu bir tarîkattır. Ve bu Balım Sultan'ın kurmuş olduğu tarîkata gelinceye kadar Bektaşîlikte diğer tarîkatlardan farklı bir şey yoktu. Çünkü Hacı Bektaş-ı Veli de Ahmet Yesevî Hazretlerinden gelen dürüst bir silsileye sâhibti. Ama Balım Sultan daha ziyâde Ortaasya'dan göçen türkmen kavimlerinden bir kimse olmak hasebiyle, Bektaşîliğin âyin ve erkânını XVII. asırda tertip ettiği zaman Hacı Bektaş-ı Veli'nin vaz etmiş olduğu prensipler ortadan

kaybolmuştu. Bunun yerine ise Ortaasya Türk âdab ve erkânı girmişti. Bundan dolayı, gerek terminolojisi gerekse âyinlerini idrâk edemememiz bakımından, Bektaşîliğin bir takım uygulamaları bizlere ters gelmiştir. Bununla beraber şunu söyleyeyim. Bektaşîler arasında fevkalâde sünnî, fevkalâde âlim, fâzıl, çok kıymetli meşâyih zuhur etmiştir. Tabîî böyle meşâyihin zuhur etmiş olması, bunlara aykırı hareket eden kimselerin zuhur etmesine maalesef bir engel değildir. Bu sâdece Bektaşîlik için değil, bütün tarîkatlar için de câridir.

Nitekim Halvetîlik'te de, Kadirîlik'te de, Rûfâîlik'te de çok eksantrik şeyler olmuştur ama bunlar ortaya çıkmadığı için, bu tarîkatların siyasî yanları olmadığı için su yüzüne çıkmamışlardır. Türkiye'de Bektaşîlik dâima bir siyasî yanı olan bir tarîkat olmuştur. Neden? Bektaşîler bilhassa 1826 Vak'a-i Hayriye'si dolayısıyla Osmanlı Hânedânı'na uzun süre büyük bir düşmanlık beslemişlerdir. Bu bakımdan Bektaşîlik bilhassa o tarihten sonra siyâsete çok bulaşmış, devamlı sûrette belirli kesimin destekleyicisi olmuştur. O bakımdandır ki, bize bâzı yönlerden ters gelmesi normaldir.

S. -Hocam, sizin de okuduğunuz "*Elâ inne evliyâAllâh*" âyetinin devamında velîlerin iman edip takva sâhibi oldukları belirtiliyor. Bakara Sûresi'nin ilk beş âyetinde de müttekiler açıklanıyor. O hâlde bu özelliklere sâhip kimse velî demektir. O halde bu âyetlerdeki velî anlayışıyla sizin üzerinde durduğunuz velî anlayışı arasındaki farkı nasıl izah edeceğiz?

Şimdi, bakınız! Burada bir mantık hatâsı yapmaktasınız. Evet, ***bütün velîler müttekidir de, her müttekinin velî olması gerekmez!*** Hani bütün insânlar fânîdir de, her fânînin insân olması gerekmediği gibi. Her fânî insândır diyebilir misiniz? Diyemezsiniz. Atlar da fânîdir ama insân değildir. Gül ağacı da fânîdir ama insân değildir. Taş da fânîdir ama insân değildir.

Şüphesiz Kur'ân'ı Kerim'deki bilhassa "*Elâ inne evliyâAllâh u lâ havfün aleyhim velâhüm yahzenûn*"dan sonra gelen âyetin diğer kalan kısmında, Allâh râzî olsun arkadaşımız onların takvâ sâhibi olduğunun beyân edilmekte olduğunu söyledi. Şüphesiz ki her velî takvâ sâhibidir. Yâni Allâh 'ın emirlerine uymamaktan son derece çekinen bir insândır.

Biraz evvelki konumuza gelecek olursak, bir velî hiç *İbâhacılık* edebilir mi? Şu ya da bu sebepten dolayı farzlardan kendisini soyutlayabilir mi? Soyutlayamaz. Neden? Çünkü Kur'ân'ın emri dolayısıyla soyutlayamaz. Ama her velînin ittika sâhibi olmasına rağmen, her ittika sâhibi velî değildir. Velîliğin *olmazsa olmaz* şartı, Kur'ân'da belirtilmemiş olmasına rağmen muhakkak sûrette Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna çıkıp velâyeti oradan almaktır.

S. -Râbîta, Tevessül ve Vahdet-i Vücûd kavramlarına kısaca değinir misiniz?

C. -Râbita'yı açıklayacağım. En çetrefili budur. Öbürlerini hiç açıklamayacağım. Çok vaktimizi alır ve her zaman da anlaşılmaz. Râbita nedir? Zikrederken, insânın ittiba ettiği İnsân-ı Kâmil'i şu iki kaşının arasında gözlerini kapayarak tahayyül etmesi demektir. "Hocam olur mu böyle iş? Ne demek yâni? Bak gene işte Allâh ile insân arasına adam koydun" denilebilir ama iş böyle değildir.

Râbita niçin yapılır? Bâzı kimselerin literatürde iddia ettiği gibi *şeyhin rûhaniyetinden istimdat etmek...* söz konusu değildir. Nedir Râbita? Bakınız Cenâb-ı Peygamber'in bir hadîs-i şerifi var, ne diyor? **"Şeytân benim vechime, benim şeklime temessül edemez"**, yâni "benim kılığımaya giremez", diyor. Siz ister rüyâ âleminde, ister yakazada, ister bu dünyada birisi ile karşılaşırsanız da, gönlünüz *"Bu zât Hz. Muhammed'dir"* dese, O Hz. Muhammed'dir. Şeytân O'nun kılığına giremez.

Şimdi ilmi ve ahlâkıyla Vâris-i Nebî olan bir *İnsân-ı Kâmil'e* eğer ittiba etmiş iseniz, zikrederken onu râbitaya almanızın anlamı nedir? Namaz kılıyorsunuz. *"Allâh u Ekber"* dediniz durdunuz. İmam efendi okuyor, siz kuruyorsunuz: *"Bizim çeki acaba ödediler mi? Eğer protesto olmuşsa üç gün sonraki borcumu nasıl öderim? Hanımın da acaba dişinin ağrısı geçti mi? Bakalım çocuğun karnesinde kaç kırık gelecek?"*. Bu gibi düşünceler hep zihnimizi işgâl etmiyor mu? Şeytân muhakkak bir tarafından işe karışıyor. Allâh günâhımızı affetsin! Ama bu şartlar altında kıldığımız namazımızın gene de, muhakkak, bir ecri sevabı vardır. Çünkü Allâh 'ın emrini ifâ ediyoruz. Ama kemâli ile ifâ edemiyoruz o başka.

Namazda bunu yaparsınız da Cenâb-ı Hakk'a ulaşmak, nefsinizi tezkiye etmek için zikrederken şeytânın hiçbir şekilde sizin zihninize yerleşmemesi lâzım. Bunun için ne yapıyorsunuz? Zihninizin önüne şeytânın temessül edemeyeceği bir vâris-i nebi'nin vechini getirip oturtuyorsunuz. Bu sâdece Şeytân'ın sizin zihninize girmesinin önüne geçer o kadar.

S. -A'raf Sûresi'nin 172.âyetinde: **"Hatırla ki, Rabbin, Adem oğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkarıp da onları kendi nefislerine karşı şâhit tutarak; - Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diye buyurduğu vakit onlar da; - Evet,Rabbimizsin, şâhit olduk, demişlerdi. Bu şâhit tutuşumuzun sebebi, kıyâmet günü, bizim bundan haberimiz yoktu, dersiniz diyedir."**

Bu âyetin ışığında düşünerek, bebeklerde uyurken görülen gülme ve üzülmeyi nasıl açıklayabiliriz? Bebeğin daha hiçbir şeyi tanımadığını biliyoruz. Acaba insân doğduğu zaman rahmânî bilgiye sâhib midir? Eğer sâhibse daha sonra eşyâyı tanıyınca bu bilgiler perdeleniyor mu?

C. -Efendim bakınız.. Yeni çocuk doğduğu zaman çocuğun rûhu vardır, nefsi de vardır ama daha gelişmemiştir, idrâki yoktur. Şimdi bir başka şey daha söyleyeyim size, çoğu zaman bu bizim enteller bize böhman ederler: "Siz arapça bilmezsiniz ama Kur'ân okuyunca ağlarsınız, ne diye bu Kur'ân'ı arapça okuyorsunuz?" diye.

Kur'ân arapça da olsa, süryânice de olsa Allâh 'a ait her bilgiyi rûh olduğu gibi emer. Rûh her şeyi bilir. Bizim Kur'ân okumamız bizim nefsimiz için değil Rûh'umuz içindir. Kur'ân okuyoruz da ama türkçesini de okusak Kur'ân'ı hakîkaten anlayabiliyor muyuz? Anlıyamıyoruz. Kur'ân'ın kaçta kaçını anlayabiliyoruz? Kur'ân'ın kaçta kaçını muhkem, kaçta kaçını müteşâbih âyet?

Muhkem âyetleri zar zor anlıyoruz, müteşâbih âyetleri anlayabiliyor muyuz? Fehm ve idrâk edebiliyor muyuz? Edemiyoruz. Âl-i İmrân Sûresi'nin 7. âyetinde ne diyor Cenâb-ı Hakk: "**Müteşâbih âyetlerin te'vilini ancak Allâh ve ilimde rûsûh sâhibi olanlar bilir**". Biz rûsûh sâhibi olmadığımızı göre bilemiyoruz. Ama müteşâbih âyetleri okuyoruz, okumaktan da zevk alıyoruz. Çünkü rûhumuz zevk alıyor. Kur'ân'ın hitâbı bizim rûhumuza. Eğer rûhumuza olan bu hitâp idrâkimize gelirse ne mutlu bize. Onun için küçük çocuklarda rûhları bakımından henüz nefisleri onlara bir mahbes olmadığından dolayı rûhları ile etraflarından haberdardır. Ama nefis gelişmeye başladığı zaman, artık rûhun görülmesi mümkün değildir. Bu bakımdan gülerler de, hatırlarlar da, ne yaparlarsa yaparlar. Biz bilemeyiz. Hep rûh vâsıtası ile algılarlar.

Biz şimdi rûh vâsıtası ile algılayamıyoruz. Ne zaman algılayabiliriz rûh vâsıtası ile? Aslî vatanımıza döndüğümüz zaman. Ancak Rûhumuz esas menşesine, kökenine, Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna döndüğü zaman biz de O'nunla algılamaya başlarız.

S. - Yeni Şafak'taki bir yazınızda cinlerin sâdece nefsi olduğunu söylüyorsunuz. Sâdece nefsi olanlar sorumlu mudurlar?

Şimdi insânlarda bir rûh bir de nefis var. Cinlerde sâdece nefis var. Cinler de tabî mükellef. Niye mükellef? Çok iyi biliyorsunuz ki, Kur'ân'da da bir sürü hadîste de geçer. Cenâb-ı Peygamber cinlere Kur'ân okumuş ve içlerinden bâzı kimseleri Kur'ân okuması için de hâlife tâyin etmiştir. Cinlerin içinde de müslüman cinler var, ateist cinler var, hıristiyan cinler var. Cinler muhakkak sûrette mükelleftirler.

S. - Şerîat ile Tarîkat arasında bir geçiş noktası var mıdır?

C. - Böyle bir geçiş noktası yok. Şerîat ayrı bir bölüm, tarîkat ayrı bir bölüm. Bundan buna böyle sürekli bir geçiş noktası, yumuşak bir geçiş noktası yok. Bu kapıdan öbür kapıya geçiş gibi yok. Hattâ tarîkata girdiğiniz zaman, öyle işlerle yâni şeyhinizin sizden isteyeceği öyle işler ile karşılaşacaksınız ki, şer'i bakımdan rahatsız dahi olabilirsiniz. Öyle meşâyih vardır ki, sizden bâzı öyle işler ister ki şer'an rahatsız olabilirsiniz. Mahsus ister. Gene kemâliniz için ister; zor bir imtihan olur bu, sizin için.

Ama şu da var; tarîkatta olmakla beraber, siz Şerîat'ten kurtulmuş değilsiniz. Kesinlikle kurtulmuş değilsiniz. Tarîkatın da bu bizim bildiğimiz,

hepimizin tâbî olduğu Şerîatten başka bir Şerîati daha var. Tarîkatın da Şerîati var. Meselâ bir tane söyleyeyim: "Tarîkatta bir mürşid hiçbir zaman ihvânı ile evlenmez!". Tarîkatın Şerîatinin kurallarından bir tanesi bu. Böyle bir evlilik kesinlikle haramdır. Bir mürşidin mürîdi ile evlenmesi kesinlikle haramdır. Şerîate göre, onun başka bir ananın babanın evlâdı öbürünün ise bir başka ananın babanın evlâdı olmak hasebiyle, evlenmelerine hiçbir mâni yoktur. Ama tarîkat bakımından mürşid ihvânının babası mertebesindedir. Bundan ötürü de hiçbir zaman ihvândan kimseyle evlenemez. Onun için bu sual bana biraz yanlış vaz edilmiş bir sual gibi geldi.

S. -Günümüzde evliyâlık derecesine ulaşmış kişiler var mıdır?

C. - Evlâdım bilsem ki vardır, ilk önce ben gidip kapılanacağım. Ama muhakkak ki vardır. Allâh , bu dünyayı evliyâsız bırakmaz. Muhakkak vardır. Hem de dünyanın her ülkesinde vardır. Emin olunuz. Ama tanımak bizler için mümkün değil tabî.

S. -Tarîkata insânlar kâmil ol mak için girer dediniz. "*Emri bil mâ'ruf ve nehyi anil münker*" yapılan bir İslâm toplumunda da insânlar buna ulaşmak istiyorlar. Anladığım kadarıyla bu anlattığınız daha üstün ve özel bir yol.

C. - Tabî, evet evlâdım. Şimdi "*Emri bil mâ'ruf ve nehyi anil münker*" Allâh 'ın emrettiklerini yapmak, nehyettiklerinden de tevakkî etmek demektir. Bu bütün Şerîati kapsayan temel ilkedir. Şimdi biz, bundan zerre kadar inhıraf etmemekle beraber, eğer gönlümüzde Şerîat'ın üstünde Allâh 'a karşı bir aşk var da, biz Allâh 'a yakınlaşmak istiyorsak ancak, o zaman tarîkatın bize verdiği imkânlardan faydalanacağız. Onu demek istedim.

Ama sohbetimin başındanberi şunu anlatmaya çalışıyorum: *tarîkata girmek ve nâfilelerle ibâdet yapmak farz değildir*. Allâh bunu bize yüklememiştir. Senin için farz olan Şerîat'tır. Yâni "emri bil mâ'ruf ve nehy-i anil münker". Sen bunu yapabiliyorsan ne mutlu sana! Dört başı mâmur yapıyorsan, eli öpülecek insânsın.

Bakın Cenâb-ı Peygamber'in bir hadîs-i şerifi var. Diyor ki: "*Asr-ı Saadette eğer İslâm yüz cüz ise, bunun bir cüzünü yapmayan Cehenneme gider. Ama öyle zaman gelecektir ki, İslâm akaidinin yüz cüzünden bir tanesini yapan Cennete gidecektir*" Kanaatimce işte böyle bir zamanda yaşıyoruz. Hayat çok zor. Hepimizin sırtında büyük yükler var. Geçim yükü var, birbirimiz ile münâsebetlerimizde yük var, âmirlerimizle memurlarımızla sıkıntılarımız var, şu var bu var, bir sürü sıkıntımız var.

Bu durumda hakîkaten Şerîat'ın bütün hükümlerini yapmak çok büyük bir fazilet istiyor. Bunu yapabilen başımızın tâcı. Ona hiç bir sözümüz yok. Onlar zâten yapılacak. Gene söylüyorum: Yanlış anlaşılmasın! Hani bütün bunlara rağmen insânın içinden öyle bir cezbe gelirse bu takdirde ne yapmak lâzım gelir? Onu

anlatmaya çalıştım.Yoksa *Tarîkat'a girmek de İlm-i Ledûn öğrenmek de farz değildir.*

S. -Şeyhlerin Allâh 'tan emir almadığı sürece hiç kimseyi tarîkata çağırmadığını söylediniz. Allâh şeyhlere vahiy yoluyla mı ulaşıyor? Allâh , Kur'ân'la emirlerini tamamlamadı mı?

C. - Şimdi vahy ve ilhâm meselesine gelince, mâlûm Allâh arıya dahi vahyedebiliyor. İnsâna niye vahyetmesin, sorarım? Kendisine mir'at edindiği insâna niye vahyetmesin? Bu insân ki, Cenâb-ı Peygamber'in ahlâkı ile ahlâklanmak onun için sünnettir. Cenâb-ı Peygamber ne yapmışsa, Cenâb-ı Peygamber'e ne vâki olmuşsa o insâna da vâki olur. Ama Cenâb-ı Peygamber'deki vahy umumîdir. Eğer bir insâna vahy vâki olursa o sâdece husûsidir. Meselâ içinizden birine şu anda bir vahy vuku bulsa da Hz. Cebrâîl gelse ve meselâ dese ki: "*Senin ömrün çok uzun olacak; seksensekiz yaşına kadar yaşayacaksın, onaltı tane de torunun olacak*" O kimse bunu size açıklar mı? Bu kendisine gelmiş bir bilgidir. Bunun peygamberâne bir vahy olduğunu kim iddia edebilir? Allâh , arıya dahi Kur'ân'da vahy ettiğini söylüyor, insâna niye vahyetmesin? Biz tabîî edeben Cenâb-ı Peygamber'in önüne geçmemiş olmak için İnsân-ı Kâmil'lere, Velîyullah'a gelen şeylere vahiy değil *ilhâm* diyoruz. Bu bir edeptir. Bu bir tavidir. İster kabûl edilir, ister kabûl edilmez. Çünkü çok ufak şeylerden insânın ayağının kayması ve günâha girmesi mümkündür. Biz günâhtan çekiniyoruz. Elimizden geldiği kadar tabîî. Yoksa hepimiz nefis sâhibiyiz.

Ama bir tarîkat edebi olarak Velîyullah olan bir şeyhin kimseyi çağırmayacağına işâret ettikti. Meğer ki Cenâb-ı Hakk kendisine ilhâm etmiş olsun da "*Şu kulumu yetiştir!*" desin. Ayrıca şuna da dikkat etmek gerekir ki Mâide Sûresi'nin 3. âyetine binâen Allâh insânların dinini tamamlamıştır.

S. -Hocam bize anlattıklarınız bütün tarîkatların ortak özellikleri midir? Değilse hangi tarîkatı anlattınız?

C. - Ben, *Tarîkatın nasıl olması gerektiğini ve kâmil mürşidler elinde nasıl idâre edildiğini* anlattım. Tarîkatın idealini anlattım. Maalesef tarîkatın tatbikatında bunların çoğu yok. Bugün bakıyorsunuz şeyh efendiler televizyona çıkıyorlar, kendilerine ilim verildiğini, şöyle kitaplar yazdıklarını, binlerce kişiyi müslüman ettiklerini, dünyanın her bir tarafında mürîdleri olduklarını, kendilerinden kerâmet zuhur ettiklerini açıkça söylüyorlar.

Yâhut da kendilerini açıkça şeyh olarak göstermeyip de bir sürü saçmalık ihtivâ eden kitaplar yazıp, altıbuçuk saat televizyon programında konuşan mürşid geçinenler de var. Bunları da biliyoruz.

Kur'ân'ı Kerim'i *Kuantum Teorisi* aracılığı ile yorumluyorum diyen iddialı mürşidler de var. Onun içindir ki kendilerine mürşidlik atfedenler ile, Cenâb-ı

Hakk'ın kendilerine mürşidlik verdiği kimseleri (eğer yeterli iz'an, fehâmet ve temyiziniz yok ise) birbirlerinden ayırdetmek çok zordur. Fakat eğer bir parça bu işten anlıyorsanız bu zevâtın nefsânî iddialarının sırtıttığını hemen fehmedersiniz.

Birisi eğer "*Ben mürîdanuma seksenbin kelime-i tevhîd veriyorum*" derse, biliniz ki o mürîdân bir hafta sonra fittıracaktır. Nitekim öyle oluyor.

Yâhut birisi kalkıp da: "*Ben Kur'ân'ı Kerimi kuantum teorisi vâsıtasıyla izah ediyorum*" derse, ben kasıklarımı tuta tuta gülüyorum. Çünkü şu fakîr abd-i âciz kırk senedir kuantum teorisini okuturum. O kadar kitap yazmışım, o kadar doktora tezi yaptırmışım, o kadar doçent ve profesör yetiştirmişim. Ve hattâ bu konuda doktora tezini yaptırdığım talebem Prof.Dr. Yalçın Koç beni bu konuda yetmiş defa katliyerek geçmiş, dünyaca ünlü bir şöhret olmuş. Ve bir başka arkadaşım da yazdığı 380 sayfalık kuantum mekaniği kitabını bana ithaf etmiş. Bu işte bu kadar emeğimiz var. Ben hâlâ kuantum mekaniğinin ne menem şey olduğunu tam mânâsıyla derin bir idrâk ile anlayamamışım.

Hele kuantum mekaniğinin içindeki, temelindeki esas kavramların, birbirleriyle çelişen Kopenhagen ve Paris ekolleri vâsıtasıyla tevhîd edilmesinin gayrı mümkün olduğu vâkıası karşısında ve meselâ, kuantum mekaniğinden kullanılan sonsuz boyutlu *Hilbert* uzaylarındaki flüktüasyonlarla *kaotik* uzaylar arasındaki ilişkiyi bir türlü anlamadığımdan, ben bu adam bunları nasıl anlıyor bilemiyorum. Onun gibi ilâhi büyük bir vahye de sâhib olmadığım için kuantum teorisiyle Kur'ân nasıl izah edilir çözemiyorum. Ama 130.000 lira verdim kitabını aldım, okumak için ve insânların kendi vehimlerini nasıl hâzâ ilim saymak gibi bir maraz içinde olduklarını ibretle teşhis ve tesbit ettim..

Aynı zât meselâ diyor ki, "*Ben Kur'ân'ı gâyet güzel izah ediyorum. Bakınız bu cinler yok mu, bunların hepsi birer mikrodalgadır*". Eyvah hanımlar diyorum ben, vah hanımlar.. Mikrodalga fırınlara sâhib olan hanımlar ne yapacak şimdi? Bu kitabı okuduktan sonra mikrodalga fırınlı hanımlar mutfaklarında cinlerin fink attıkları vehmiyle cinler çarpmasın diye mutfığa, ***Eûzubillahi mineşşeytânirraciym bismillâhirrahmânirrahiym, kuleûzu birabbil felak, min şerrin mâ halak...***" diye girmeleri lâzım. Ama bu dua sebebiyle de cinler kaçacakları için mikrodalga fırını işlemeyecek. Nasıl olacak bu iş, anlaşılır nesne değil!

Binâenaleyh, benim güzel dostlarım ve iki gözümün nûru kardeşlerim, bu işte fehâmet ve temyiz sâhibi olmak çok zordur. Nefis insânı aldatır. Bakın nefisten bütün kötü huylar çıkar da, en son çıkan huy *hubb-i riyâsettir/baş olma sevdasıdır*. İnsân yetmiş yaşına gelir. Pîr-i Fânî olur, alnı secdeden kalkmaz. Ellerini açar dua eder: "*Yâ Rabbi sana ne kadar hamdetsem, şükretsem azdır. Sen beni âsî iken bu hâllere getirdin*". Ayağı küt diye kayar. Çünkü bu beyânda gizli bir kibir, gizli bir şirk, gizli bir hubb-i riyâset vardır. "Biz ne olduk yâhu?" kabilinden gizli bir hâl vardır. Bu iş incedir ince.. Çok incedir. Bu ince iş de her babayığidin kârı değildir. Her babayığit bu işe soyunamaz. Her soyunan babayığiti de kabûl etmezler. Bu

nefesimi onun için tüketiyorum ki, "*Aman iki gözümün nûru dostlarım, bu iş çok tehlikeli bir iştir. Siz, siz olun, bırakın Şerîat mertebesinde kalın. Hele hele vehmini ilim sanan mürşid bozuntularının sakın peşinden gitmeyin!*"

S. -Taleb vâkî olmadan tarîkâta ihvân çağrılmaz. Eğer bu kaide ihlâl edilirse tarîkatlar kurumlaşır ve sekülerleşir demekle hangi tarîkatları kastedtiniz?

C. - İstisnâsız bütün tarîkatları kastedtim. Zirâ bütün tarîkatlar sekülerleşmiş, tereddi etmiştir. Öyle hâle gelmişlerdir ki, en nihâyet "*İllâllah ve Resûluhû*" denilmiş ve kapılarına kilit asılmıştır.Tarîkatlar, aslında, inhitat ve tereddileri dolayısıyla kendi kendilerini ketmetmişlerdir.

S. -İslâm'ın zâhirinin Şerîat, bâtınının ise Tasavvuf olduğu hakkındaki görüşleriniz nedir?

C. - Hâşâ, hâşâ.. Aman Allâh muhafaza etsin! İslâm'ın zâhiri Şerîat'tir ama bâtını Tasavvuf değildir. Kesinlikle değildir. Bâtını Hakikat'tir. Allâh hepinizi o Hakikat'e vâsıl eylesin, âmin..

S. -Esmâ-i İlâhîye'nin insânda tecellî ettiğini söylediniz. Buna açık bir örnek verebilir misiniz?

C. - Esmâ-i İlâhîye yalnız insânda değil bütün eşyâda da tecellî eder. Bakınız şu elimdeki nedir? Bir bardak.. Bardağın içinde ne var? Su.. Bir buçuk saat konuştum çok susadım. Müthiş ter kaybettim. Bu suyu içtiğim zaman, bu su bana büyük ferahlık veriyor. Susuzluk marâzımı gideriyor. Şimdi gelin sizinle şöyle bir zihnî seyâhate çıkalım.

Bu bardak görünen bir kaptır.Bundan dolayı da Allâh 'ın *Zâhir* ismine muzaftır. Bunu meydana getiren tasarımcılarla işçileri ise ortalıkta görünmediklerinden, bu bardağın görüntüsü (zâhiri) onları örtmekte olduğundan bardakta tecellî eden İsim'lerden biri de *Bâtın* olmaktadır.

Bardağın şeklini tasarımcı tasarlarken onu *Musavvir* tahrik etmekte; bu şekil estetik, güzel bir şekil olduğu için de buna damga vuran ise *Bedî'* ism-i şerifi olmaktadır. Öte yandan bardağın hammaddelerinin bir araya toplanıp da camının oluşmasında Allâh 'ın *Câmi'* (bir araya toplayıcı) esmâsının tecellîsini görmüyor musunuz?

Bardağın üretimi bir ilme ve onu teşkil eden unsurlar arasındaki dengeye dayandığından *Âlim* ve *Adl* esmâları tecellî etmektedir.

Bardak, içinde hıfz ettiği su dolayısıyla, *Haftz* isminin ve biraz önce içtiğimde bana rızık olan su dolayısıyla da *Rezzâk* isminin mazharıdır. Bunun

aksettirdiği ışıltı dolayısıyla *Nûr* isminin tecellîgâhı olan bardak mekanik direnciyle de *Kavî*'nin mazharıdır.

İçinde taşıdığı su, çay ve benzerleri gibi bardağın faydası çoktur; bunun için de *Nâfî* ismine muzaftır. Bunun içine çay da koyabilirdik. Düşününüz ki çay yeşil bir ot iken kurutularak tabiatı değişir. Bu değişiklik *Mümît* isminin hürmetine vuku bulur. Çayın hazımsızlık gibi bir maraza şifâ vermesi *Muhyî* isminin hürmetinedir. Bardaktaki su için Kur'ân'da: “*Ve cealnâ minel mâi külli şey'in hayy*” denildiğine göre, bu münasebetle *Hayy* ism-i şerifinin etkisi anlaşılmaktadır.

Bardak kırılır da birinin elini keserse tecellî eden *Kahhar*'dır. Görüyorsunuz; fehâmeti ve idrâki olana, bardak, bâtınından ne çok haber vermektedir. Böylece onun *Habîr* isminin de tecellîgâhı olduğu anlaşılıyor. Eh yâni! Bir bardaktan bunca hikmet südür ediyorsa, bunun altında yatan Allâh 'ın *Hakîm* ism-i şerifidir. Görüyorsunuz basit bir bardak, zâhirî görüntüsünün altında, kaç esmâ'ül hüsnâ'yı örtmektedir. Bu ise onun *Settâr* (örtücü) isminin de tecellîsine mazhar olduğunun kanıtıdır. Bakınız bir basit bardak aracılığıyla sizlere nasıl bir ilim lûtfedildi! Bu lûtfudan dolayı bardak *Lâtîf* isminin de mazharıdır. Hiç beklemediğiniz hâlde İlm-i Ledün'den size verilmiş olan bu bilgiler ise Allâh 'ın *Rahmân*, *Rahîm* ve *Vehhâb* isimlerinin âsârıdır. Hepsî kaç esmâ oldu? Galiba **23 adet** değil mi? Böylece bir tek bardakta bile, çok fazla araştırmadan, Allâh 'ın 23 esmâsının tecellî ettiğini idrâk etmiş oluyoruz.

Velhâsıl-ı kelâm; muhterem dostlarım, vizyonunuza bağlı olarak nereye bakarsanız Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını, âsârını, ef'alini görmemeniz mümkün değil. İşte tarîkatın, kâmil şeyhler elinde ikinci kademesinde “*İlme karşı cehâlet*” bunlarla izâle edilir. Cenâb-ı Hakk'ın ef'alinin, âsârının, zâtının eşyâ üzerindeki tecellîsi ve bunların birbiri ile bağılılığına “*Merâ-tib-i Tevhîd*” diyoruz. Bu mertebeler, sırasıyla: “*Tevhîd-i Ef'al*, *Tevhîd-i Sıfat*, *Tevhîd-i Zât*, *Cem*, *Hazret-ül Cem*, *Cem'ül Cem*” diyoruz. “*Ahadiyyet Mertebesi*” son mertebe ve Cenâb-ı Peygamber'e ait, oraya ancak evliyâullah hazerâtı bir çıkıyor, bir iniyor. Ona sâhip olamıyor.

Sabrınızdan ötürü çok teşekkür ediyorum. Allâh hepinizden râzî olsun. Allâh betinizi bereketinizi, fazlınızı füyûzâtınızı arttırsın. Vahdetinizi tahkim etsin. İki cihanda da azîz etsin. Âmin.

* * *

*Velî her şeyi saklar ama saklanmaz nazar,
Sırrını izhârdan da sürekli eder hazer.
Her an zinde, her an Hayy harîmidir Mevlâ'nın;
Sûreti sîretine, bil ki, olmuştur mezar.
Ganiyy-i Muhtefî*

MÜRŞİD-İ MÂNEVÎ NASIL OLMALIDIR?

"Mürşid-i Mânevî nasıl olmalıdır?" konulu bu sohbet TAEK eski başkanı Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre ile 4 Eylül 1996 Çarşamba günü akşamı saat 21.30'da Trabzon yerel televizyonlarından Kuzey TV'de gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

N.Şahinler:

-Efendim sizinle daha önce yaptığımız sohbetlerde *Mürşid-i Mânevî* konusu üzerinde kısa da olsa durmuştuk. Ama bu akşam daha detaylı olarak bu konuyu ele alıp konuşalım diyorum. İnanıyorum ki bu sohbetimiz manevî bir mürşid arayan fakat "kâmil mürşidin vasıflarını ve insânın mürşid ararken ne tür kıstaslara rücu etmesini gerektiğini" lâyük olduğu gibi bilmeyen kardeşlerimize yol gösteren bir ışık olur. Öncelikle size şu soruyu yöneltmek istiyorum: "Mürşid'in ve Kemâl'in mânâsı nedir ve bu iki kavramın çerçevesini nasıl tesbit edebiliriz?"

A.Y.Özemre:

- Allâh râzî olsun Necmettin'ciğim, teşekkür ederim. Çok önemli bir konuya değindin. İzin verirsen önce *rüşd* kelimesini ele almak istiyorum. *Rüşd*: "*doğru yolu bulup, teşhis ve temyizle donanmış olarak sebat etme yeteneği*" demektir. Bir kimseyi *rüşd* sâhibi (yâni reşîd) kılmak fiiline irşâd etmek denir. Mürşid ise irşâd yoluyla bir kimseyi reşîd kılan demektir. Mürşid-i Mânevî insânları dinin zâhirî ve bâtınî vecheleri hakkında irşâd eden kimseye denir. Kâmil'in mânâsı ise: eksiksiz, noksansız'dır.

Buna göre *Mürşid-i Kâmil*, insânları doğru yola ileterek reşîd kılan *eksiksiz, noksansız* Rehber ve Mürebbî'e işaret eder. İslam dininde gerek Şerîat gerekse İlm-i Ledün bakımından Mürşid-i Kâmil tekdir ve O da Cenâb-ı Hakk'ın: "*Sen olmasaydın, Sen olmasaydın, bu felekleri yaratmazdım!*", "*Muhakkak ki Sen en yüce ahlâk üzerinesin!*", "*Andolsun ki Biz Seni âlemlere yalnızca Rahmet olarak gönderdik!*" diye ta'zîz ve tekrîm etmiş olduğu Hz. Peygamber Efendimizdir. Buna

göre İslâm'da Hz. Muhammed, her Mürşid-i Mânevî için *İdeal Prototip* mesâbesindedir.

İnsânları Allâh yoluna iletmek hususunda irşâd yeteneği ve yetkisi olan (ya da bu türlü hasletlere sâhip olduğunu vehmeden) herkes için geçerli ve şaşmaz kıstaslar, ve bu kıstasların neticesi olarak da zuhur eden mükellefiyetler: **1)** Kendini bu Prototip'e uydurmak, **2)** O'nun ahlâkıyla ahlâklanmak, **3)** Tıpkı O'nun gibi (en azından çevresine) Rahmet olmak, **4)** O'nun ilmine ve hâline gerçekten de vâris olduğunu hâliyle, kaaliyle, tavrıyla, meşreb ve neş'esiyle izhâr etmektir. Durum böyle olunca diğer Mürşid-i Mânevî'lerin kemâli de, Cenâb-ı Peygamber'in kemâline nisbet olunan, ancak izafî bir kemâl olur.

N.Şahinler:

- Efendim biliyoruz ki; İslâm her mü'minin Şerîat'a uymasını farz kılarken, İlm-i Ledün tahsilini farz kılmamıştır. Şerîat akl-ı bâliğ olan herkes için, Allâh 'ın lûtfu olan, bir asgarî müşterektir. Fakat İlm-i Ledün tahsili için durum hiç de öyle değildir. Bu çerçeveden baktığımızda, insânda İlm-i Ledün tahsili için olması gereken yetenekler ve bu noktada Mürşid-i Mânevî'lerin görev ve sorumlulukları üzerine neler söyleyebilirsiniz?

A.Y.Özemre:

- Necmettin'ciğim, senin de isâbetle ifâde ettiğin gibi Cenâb-ı Hakk Şerîat için insânlara *akl-ı bâliğ* olmaktan başka bir şart koşmamış, onlarda bundan başka bir yetenek aramamıştır. Ancak bedenlen özürli olan ya da fakîr kimseler için Şerîat, ibâdetler için kolaylaştırıcı bâzı hükümler de ihtivâ etmektedir. İlm-i Ledün tahsiline gelince durum değişmektedir. Böyle bir tahsil için, ayrıca, insânda bu yönde: 1) bir temyiz 2) bir hevesin, 3) aşkla tahkim edilmiş bir irâdenin uyanmış olması; ve kezâ: 4) izinden gidilecek bir Mânevî Mürşid'in bulunarak O'nun tarafından eğitime tâlib olunması, ve 5) bu mürşid tarafından eğitilmek üzere kabûl edilmiş yâni O'na mürîd olunması gereklidir. Bu dahi, İlm-i Ledün tâliblerinin Şerîat ehlinde farklı imkân ve kaabiliyetlerle mücehhez olmaları gerektiğine yeterince ışık tutmaktadır.

Zâten kemâl sâhibi hiç bir Mürşid-i Mânevî de kendisine müracaat eden birini, onun: 1) kaabiliyetini ölçmeden, 2) edebinin bu işe yatkınlığına karar vermeden, 3) alıcılığının ve fehâmetinin böyle bir eğitime müsâit olduğunu kontrol etmeden talebini kabûl etmez. Çünkü bu fevkalâde mes'uliyetli bir iştir. Mürşid-i Mânevî kabûl edip eğitimini yüklediği bir kimsenin her bakımdan vasîsidir. Onun her bir hareketinden, her bir düşüncesinden ve bunların kemâle uygun bir biçimde yönlendirilip olgunlaştırılmasından Cenâb-ı Hakk'a karşı bizzât ve öncelikle mes'uldur.

Bir İlm-i Ledün tâlibini yetiştirmek, tâbî tutulduğu mânevî eğitimin her safhasını *taklîden değil, tahkîkan* hazmetmesini temin etmek hem Mürşid-i Mânevî'nin hem de tâlibin büyük sabır ve temkin sâhibi olmasını gerektirir. Mürşid-i Mânevî tâlibin dünyevî ve mânevî her meselesine dikkatle, rikkatle ve merhametle eğilerek hâl yollarını göstermek ve onun şuurunu hep zinde ve müessir tutmakla mükelleftir.

N.Şahinler:

- Efendim sözlerinizden İlm-i Ledün tahsilinin hem tâlib hem de Mürşid açısından ağır bir sorumluluk içerdiğini ve bu eğitimin, herkesin altından kolaylıkla kalkabileceği bir yol olmadığını anlıyorum. Aslında tâlib açısından bir başka zorluk daha var: *Kemâl sâhibi olmayan Mürşid-i Mânevîleri (ya da kendilerini Mürşid-i Mânevî olarak vehmedenleri) gerçek Mürşid-i Mânevîlerden ayırma* zorluğu.. Acaba bu konuda bâzı *kıstaslar* vermeniz mümkün mü?

A.Y.Özemre:

-Güzel evlâdım, ne yazık ki, bu yolun uğrusu (yâni eşkiyâsı) boldur. Bir Mürşid'in yanında bir müddet kalıp da mânevî eğitimini tamamlamadan nefsinin hevâ ve hevesine uyarak kendisini Mürşid ilân etmiş de etrafına adam toplamaya başlamış bir kimsenin müridlerine verebileceği mânevî ve maddî ziyân çok büyük ve çok trajik boyuttadır. Bu itibarla tâlibleri uyarma noktasında şu kıstasları tesbit edebiliriz:

1) "Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî ne kendisini bu sıfatla ilân eder ve ne de kimseyi kendisine dâvet eder."

Bu yolun edebi budur. Dâvet Peygamberlere mahsustur ve dâvet ancak Şerîat'a dâvetir. Bir kimsenin İlm-i Ledün'e isti'dâdı olup olmadığı bilinmeden onu İlm-i Ledün öğrenmeye dâvet etmek büyük bir temkinsizlik ve mes'uliyettir. Nasıl ki bir lise hocasının bile talebe yetiştirmekte bir istiab haddi varsa *bir Mürşid-i Mânevî de ancak sınırlı sayıda müridi tekâmül ettirebilir*. Bunun içindir ki, İlm-i Ledün öğrenmek üzere, bir Mürşid-i Mânevî'ye ancak tâlib olunur. Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî ise bir tâlibin bu konudaki isti'dadından, edebinden ve bu müridle kendi istiab haddini aşmamış olacağından emin olmadıkça onu tadrîs halkasına almaz. Ayrıca Cenâb-ı Peygamber'den rivâyet edilen bir hadîsde: *"İlmi ehline veriniz. Ehline verilmeyen ilim domuzların boynuna inciden gerdanlık takmaya benzer"* denilmektedir. Kendine Peygamber Efendimizi örnek alan bir Mürşid-i Mânevî'nin bu hadîsin çerçevesi dışında bir uygulaması olamaz.

2) "Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî kendi propagandasını yapmaz ve yaptırtmaz. Halk kendisine kapılansın diye dâîler (dâvetçiler) çıkartmaz".

3) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî kendisine kerâmetler ve mûcizeler izâfe etmez ve ettirmez"*. Kendisinde olağanüstü kudretler vehmetmez. Onun işi kerâmat ve mu'cizâtla değil ilimledir. Kendisini, hâşâ, Hz.Peygamber'in ya da Cenâb-ı Hakk'ın bir kopyası olarak göstermeye kalkışmaz. O, dâima, *"Ene beşerün"* (Ben ancak bir beşerim) edebi üzere bulunur.

4) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî kendisini gaybdan ya da gelecekte haber veren bir kâhin derekesine düşürmez"*. Onun temel meşgalesi tâlibleri Kur'ân ve Sünnet'in âdâbına aykırı olmayan bir biçimde eğitip tekâmül ettirtmektir.

5) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî verdiği eğitimde merhametli ve rikkatli bir mürebbidir"*. Mürîdlerin fehâmetlerinin, idrâklerinin ve temyizlerinin seviyelerine göre konuşur. Onları fuzûlî şüphelere, endişelere ve vesveselere sevketmez. Aksine O'nun tadrîs sisteminin başlıca hedefi, tâlibleri vehim ve hayâlin hükümranlığından âzâd etmektir.

6) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî mürîdlerini mânen sömürmez"*. Kendi cezbelerini mürîdlerine yüklemeyiz. Aksine onlardaki şeytânî cezbeyi izâle eder, rahmânî cezbelerini de onlara hazmettirir. İnsân O'nun huzûrundan ferahlamış olarak çıkar.

7) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî mürîdlerini maddeten de sömürmez"*. Mürîdlerini kendisine mal, mülk ve para bakımından hizmet etmekle mükellef kimseler olarak telâkki etmez; onlara bu yönde telmihlerde, ya da talebde bulunmaz. Aksine, kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî *kendisinin mürîdlerine hizmetle mükellef* olduğu şuurunu dâima zinde tutan bir zâttır.

8) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî mürîdleri arasında merhamet, adâlet ve ihsân ile muamele ederek topluluğun vahdetini muhafaza eder"*. Onun eğitiminde ve sohbetlerinde dedikodu, gıybet ve siyasete yer olmadığı gibi mürîdlerini bu gibi nâkısaldan uzak tutmak için de himmetini esirgemez. Onun başlıca hedefi, mürîdlerini Allâh yolunda en kolay ve en hızlı bir biçimde tekâmül ettirip ilerletmek ve olabildiğince Cenâb-ı Peygamber'in ahlâk-ı hamîdesiyle bezemektir.

9) *"Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî bu zorlu yolda mürîdlerini hıfzeder"*. Eğer mürîdlerden biri bu yükün altından kalkamıyor da kendisinden ayrılmak istiyorsa onu merhamet ve şefkatle, haklarını da helâl ederek bağılılığından âzâd eder. Hakkında hayırlı dualarda bulunur. Tutup da *lânetler savurmaz*; onun geleceği hakkında, kendi eğitim halkasından ayrıldığı için, felâket tellâllığı yapmaya tenezzül etmez. Kemâl sâhibi bir Mânevî Mürşid mürîdlerini lânet ve beddua terörüyle sindirmeye yeltenmez; aksine onların kalbinde muhabbet ve merhamete dayalı bir adâlet ve ihsân ile hükümrân olur.

10) "*Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî mürîdlerini nefislerinin kaldıramıyacağı zikir ve sair nâfile ibâdetlerle, riyâzâtla yüklemez*". Yüklediklerini de *bir kuyumcu tartısı* hassasiyetiyle ve nefislerinin tahammül sınırını göz önünde tutup dozunu iyi ayarlayarak yükler. Gâye nefsin ezilmesi değil müslüman olmasıdır.

11) "*Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî nezdinde, taklîden icra edilen hurde-i tarîk'in* (yâni tarîkatlarda teşrifat ve merasimlerin ayrıntıları ile ilgili bilgilerin) *İlm-i Ledün yanında bir kıymet-i harbiyesi yoktur*". Yâni böyle bir Mürşid mürîdlerinin İlm-i Ledün'le ünsiyetlerini arttıracak sohbetler yapmayı, onları fuzûlen meşgûl edecek şatafatlı tarîkat merasimleriyle meşgûl etmeğe tercih eder.

N.Şahinler:

-Efendim sözünüzü kestim. "*Hurde-i tarîk'in İlm-i Ledün yanında bir değeri yoktur*", dediniz. Bunu açar mısınız lütfen? Bu tesbitiniz hangi endîşelerden kaynaklanıyor?

A.Y.Özemre:

-Söyleyeyim..Kemâl sâhibi Mürşid-i Mânevîler için tarîkatlardaki teşrifat ve muâmelâtın İlm-i Ledün tadrîsinin önüne geçmesi: *1) hem vahim bir nâkıs, ve 2) hem de bu yolun tahkik vasfını örten, taklîde ve avâmîliğe kaymasına vesile olan, folklorik bir tereddidir*. Bu zevât, bundan dolayı, "sırlı" olur; kendilerini ve mürîdlerini nefsin bu kabil tuzaklarından korumaya özen gösterirler.

Zâhirî şatafatı ön planda tutan hurde-i tarîke karşı ilk tepki *Melâmîler*'den gelmiş ve bu tepki *Hamzavî-Melâmî* geleneğinde de doruğuna ulaşmıştır. Tarîkatlarda bir yandan tefekkür ve ilimden uzaklaşılması, diğer yandan da hurde-i tarîkin ön plana geçmesiyle taklîdin hükümrânlığı başlamış; ve bu da tekkelerin inhitâtını hazırlamıştır. Şeyhlik ise, ma'nâ ve muhtevâsından âdeta tecerrüt ederek, çoğunlukla *babadan oğula intikal eden bir hânedanlığa* dönüşmüş olan bir *ruhban sınıfı* derekesine düşürülmüştür.

Sanıyorum sorunuzun cevabını kısa da olsa verdim. Şimdi unutmadan tekrar kıstaslara dönelim.

N.Şahinler:

-Teşekkür ederim.

A.Y.Özemre:

12) "*Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî mürîdlerini cemiyetten tecrid etmez*". Onlara kibirlerini kabartacak şekilde ayrıcalıklı bir durumları olduğu

şuurunu değil, kazandıkları bilgilerle ancak beşeriyetin hizmetinde ve kibirsiz birer rahmet odağı oldukları şuurunu telkîn eder.

13) "Kemâl sâhibi bir Mürşid-i Mânevî başka biri tarafından teberrüken verilmiş bir Şeyhlik İcazetnamesini kabûl etmediği gibi kendi eğitiminden geçmemiş kimselere de bu gibi belgeler dağıtmaz". Bu gibi *al gülüm-ver gülüm* tarzındaki muamelâtın kendi mürebbiliğinin ciddiyetiyle bağdaşmayan bir *hubb-i riyâset* ve *gizli kibr*'e dayanmakta olduğunun şuuruna sâhiptir.

Benim şu anda verebileceğim kıstaslar bunlar. Daha başka şeyler aklıma gelirse onları da söylerim.

N.Şahinler:

- Efendim öyle kıstaslar verdiniz ki; insân, bu özelliklere sâhib bir Mürşid-i Mânevî'nin var olup olmadığı konusunda ister istemez karamsarlığa düşüyor. Ama şu da bir gerçek ki: **"İnsânın kemâl sâhibi olmayan bir mürşide intisâb edip de umutlarını yitireceğine, sizin özelliklerini verdiğiniz bir Mürşid-i Mânevîyi bir gün bulurum umuduyla beklemesi çok daha güzel"**. Bir de şu soruyu sormak ihtiyâcını duyuyorum. Eğer bir insân kemâl sâhibi olmayan bir Mürşid'e intisâb ettiğini anlarsa ne yapacaktır?

A.Y.Özemre:

-Necmettin'ciğim, şüphesiz meşreb ve davranışları biraz önce saydığım kıstaslardan inhiraf eden Mürşid'lerin de mevcûd olması tabîîdir. Bu kabil bir Mürşid'e mürîd olan bir kimsenin sorumluluğu ise yalnızca kendisine aittir. Senin soruna gelince: *bu sapmaları idrâk ettiği takdirde ya o Mürşid'i bırakıp ayrılacak ya da onun cevrine, çilesine katlanacaktır*. Eninde sonunda *asl ve farz* olan, ille de böyle bir kimsenin peşinden gitmek değil fakat Hz Muhammed (s.a.)'in Şeriât ve Sünnet'ine riâyet etmektir.

Noksan ama gene de bir fikir verebilecek bir benzetme yapılacak olursa Mürşid'lerin durumu profesörlerinkine benzer. İlgili kaanunlarda belirtilen şartları yerine getirmiş olanlara profesör pâyesi verilir. Ancak bu pâyeye, bunu kazanmış olanlar arasında yalnızca bir asgarî müşterektir. Bu pâyeyi kazanmış olanlar arasında dağlar kadar fark bulunabilir. Nitekim profesör vardır; yalnızca dersini tadrîs etmek üzere haftada birkaç saat Üniversite'ye uğrar. Derslerini verir; imtihanlarını yapar. Ama bir sürü şahsî işini gördürmek üzere talebelerine cevreder, ilmî literatürü tâkib etmez, araştırma yapmaz, doktora yaptırtmaz. Doktora yaptırmak istese bile cevrenden, ceberutluğundan ötürü talebe de bulamaz. Kitap yazmaz, ilmî toplantılara katılmaz, ilmî toplantılar tertib etmez, bulunduğu Bölüm ya da Fakülte'nin işleriyle hiç ilgilenmez. Aksine, profesör vardır; derslerini tadrîs etmekten başka sabahdan akşama kadar Üniversite'de bulunmayı, talebeleriyle teke tek şefkat ve merhametle meşgûl olmayı bir fazîlet ve vazife addeder. Sürekli çalışır; ilmî literatürü takip eder; araştırmalar yapar; makaaleler ve kitaplar yazar; yüksek lisans ve doktora tezleri

idâre eder; ilmî toplantılara katılır; bizzât ilmî toplantılar tertib eder; yurt içindeki ve yurt dışındaki pekçok bilim adamıyla telefon, faks, mûtaad ya da elektronik posta aracılığıyla sürekli temas hâlinde bulunur; konusunun yalnızca ilmî yanını değil epistemolojisini, deontolojisini, psikolojisini, tarihini ve sair vechelerini de bilir, araştırır.

Her iki profesör de bilgi aktarmak bakımından talebelerine nâfi olmaktadır ama mürebbilik ve verimlilik evsafı bakımından ikincisinin birincisinin fevkinde olduğu âşikârdır.

İşte Mürşid'leri de, temkin ve teenni ile, bu çerçevede mütâlea etmek gerekir.

N.Şahinler:

- Efendim sohbetimizin sonuna geldik. Son söz olarak ilâve etmek istediğiniz bir şey var mı?

A.Y.Özemre:

-Allâh sizden râzî olsun..İmkân verdiniz konuştuk. İnşâAllâh bu sohbetimiz hayrlara vesile olur. Son olarak şunu söylemek istiyorum. Cumhuriyetin ilânını tâkîben tekkelerin kapanmasından sonra yetmiş sene geçmiştir. Bu zaman süresi zarfında tarîkatların folklorik vechelerine gösterilmeğe başlanan ilgi sonucu kaanunî yasak da yavaş yavaş delinmeye başlamıştır. Medyanın da ilgisi ve dolaylı propagandası sonucu, tekke hayatı yaşamakta olan topluluklar artık gündemi işgal etmekte ve halk kitleleri için bir telkîn, iştîyak ve câzibe odağı oluşturmaktadır. Bu telkîn ve iştîyâkı tatmin etmek ve boşluğu (!) doldurmak üzere pıtırak gigibi şeyhler ve şeyheler(!) bitmiştir.

Bütün bu ânî ve nevzuhur şeyhlerin hepsinin arzu edilen kemâle sâhib olduklarını söylemek güçtür. *Tarîkatların son dönemlerine damgasını basmış olan hatâların, inhîtat ve tereddinin bütün boyutlarıyla bu dönemde de hortlaması ihtimali ise endîşe vericidir.* İşte bundan ötürüdür ki tâliblerin bir Mürşid-i Mânevî'ye kapılanırken bunun kemâli hakkında kıstas sâhibi olmalarının önemi büyüktür.

N.Şahinler:

- Efendim teşekkür ediyorum.. Bir başka sohbette İnşâAllâh yine birlikte oluruz.

A.Y.Özemre:

- Ben de teşekkür ediyorum ve Kuzey TV aracılığıyla artık âşinası olduğum Trabzonlulara en içten muhabbetlerimi iletiyorum. Hayra muhâtap olsunlar İnşâAllâh !

* * *

Sorma bana bilemem, nedir diye *Tasavvuf*?
Hangi *nefis* kesbeder bu muammâyâ vukuf?
İlim midir? Hâl midir? Hikâye, rivâyet mi?
Mürâîlik mi dersin? Ya da hepsinin cem'i?
Eğer yakan ateşse, nedir bunun odunu?
Dâvâ'sızlık olmalı, sanırım,bunun sonu.
Ganiyy-i Muhtefî

ÇAĞIMIZDA TASAVVUF

“Çağımızda Tasavvuf” başlıklı bu sohbet ise 2002 yılının Ekim ayında İstanbul’da bir dost toplantısında gerçekleştirilmiştir.

N.Şahinler:

-Efendim; şu Tasavvuf’un ne olduğunu bir kere de sizden dinleyebilir miyiz?

A.Y.Özemre:

-Tasavvufun, *herkesi tatmîn eden* bir tanımı verilememektedir. Hattâ mâhiyetinin ne olduğu dahi açık seçik ifâde edilememektedir. Bununla beraber insan psikolojisi ve cemiyet üzerinde icrâ etmiş olduğu tesirlerin müşâhadesiyle bunun ne muazzam bir vâkıa olduğunu hemen herkes teslim etmektedir.

Tasavvufun:

- etimolojisi üzerinde de,
- bir *düşünce sistemi* mi yoksa bir *hayat tarzı* mı olduğu konusunda da,
- yalnızca İslâm'a has bir hareketi mi, yoksa her dinin yanında filizlenebilen bir tarzı mı temsil ettiğinde de,

- kalıplaşmış statik bir doktrin mi, yoksa dinamik unsurlar içeren bir ideoloji mi olduğu konusunda da

işin uzmanları da, kendilerini *mutasavvıf* olarak nitelendirenler de aralarında ittifâk edebilmiş değildirler.

Bu kabil kısır tanımlama gayretlerine dalmadan Tasavvuf'u, hâsıl ettiği etkilerinden hareketle kavramaya çalışmak belki en isâbetli yoldur.

N.Şahinler:

-Pekiye Efendim; Tasavvuf'un hayatımız ve cemiyetimiz üzerindeki tesirleri ne olmuştur? Bunun hakkında kısa da olsa bir bilgi verir misiniz?

A.Y.Özemre:

- Tasavvuf'un, târihî gelişimi içinde, bir teorik ve bir de hayata uygulanan vechesi olduğu açıkça görülmektedir. İslâm âleminde Tasavvuf zâviye ve tekkelerde müesseseseleşmiş, gelişmiş ve millî kültürümüzün de *hiçbir kuvvetin ortadan kaldıramıyacağı* bir parçası hâline gelmiştir. Bu kültürün zâhirî vecheleri olan: 1) tekke mîmârîsi, 2) tekke âdâbı, 3) tekke edebiyâtı, 4) tekke mûsikîsi ve hattâ 5) "tekke san'atı" diyebileceğimiz tarzlar kendi başlarına ortaya çıkmış değildir. Bütün bunların ardında Tasavvuf'u *bir hayat tarzı* (Lâtince'siyle: *modus vivendi*) kılmış olanların: 1) irfânı, ve 2) bu irfânın telkin ve ihdâs ettiği o farklı, o avâmî olmayan *estetik* anlayışı yatmaktadır.

N.Şahinler:

- Buna rağmen müesseseseleşmiş Tasavvuf'un bir zaman sonra *sekülerleşmiş* olduğunu ve bir gerilemeye, bozulmaya meylettğini görüyoruz. Sizce bunun sebebi ya da sebepleri nelerdir?

A.Y.Özemre:

- Müesseseseleşen Tasavvuf'un kaçınılmaz bir biçimde dünyevîleşip (*sekülerleşip*) sosyal ve psikolojik açılardan yozlaşacağı daha IX. yüzyılın sonu gibi erken bir dönemde belli olmağa başlamıştır. Kendisi de tasavvufî hayatı dolu dolu yaşayan bir ârif olan Cüneyd-i Bağdâdî'nin tekke ve zâviyelerin yozlaşmakta olduğu hakkında dostlarından birine yazmış olduğu bir mektuptan anlaşılmaktadır. Bu sekülârizasyon, tekke ve zâviyelerin yavaş da olsa sürekli bir biçimde:

- 1) Maddî ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara yönelmeleriyle,
- 2) Hurda-i tarîk denilen rittüel ve teşrîfatın, yâni işin zâhirî vechesinin, ön plâna çıkarılmasıyla,

- 3) Tekkelere, istidâtlarına bakılmaksızın, yeni müridler celb etmenin önem kazanmasıyla,
- 4) Dünyevî güç odaklarının güdümüne girmenin bir politika olarak kabûl edilmesiyle,
- 5) Yaygın olmasa bile, bazı târîkatların alenen diğerlerinden daha üstün oldukları iddiasında bulunmalarıyla,
- 6) Bâzı meşâyîhe ya da pîrâna Cenâb-ı Peygamber'de dahi bulunmayan vasıflar izâfe edilmesiyle,
- 7) Bâzı kimselerin dîvanlarına ya da diğer yazılı eserlerine olması gerektiğinden daha fazla önem atfedilmesiyle,
- 8) Şeyhlik icâzetinin lâyük olmayanlara ve hattâ seyr-i sülûk dahi görmemiş kimselere “teberrüken(!)³” dağıtılmasıyla,
- 9) Dervişleri maddî ve mânevî yönden istismâra kalkışan şeyhlerin ortaya çıkmasıyla,
- 10) Şeyhlik müessesesinin, çoğu tekke, bir hânedanlık gibi babadan oğula geçmesini mümkün kılan bir an'nenin teessüsüyle, ve
- 11) Şeyhlerin tarîkat edebine uymayan tavır ve hareketleri ve müridleriyle lâubâlî olmalarıyla

gerçekleşmiştir.

N.Şahinler:

- Pekiyi ama Efendim; bu bozulmalara karşı hiçbir tepki olmamış mıdır?

A.Y.Özemre:

- Böyle bir genel gidişe karşı tepki gene Tasavvuf mensûblarından gelmiş ve Bayrâmî-Melâmîlik ile bunun tabîî uzantısı olan **Hamzavî-Melâmîlik**, (ya da **İkinci Devre Melâmîliği**) özellikle Tasavvuf erbâbının dünyevî güc odaklarıyla fazlaca içli dışlı olmalarına ve tekke teşrîfâtına karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Böylece 17. yüzyıldan i'tibâren tekke hayatını terkederek cemiyetin içine çekilmiş olan Hamzavî-Melâmîler, Şeyhülislâm'ın kontrolünden çıkmış olmakla, bu makâmın hiddetinin de odağı durumuna düşmüşlerdir. Ama aynı zamanda, Hamzavî-Melâmîler tasavvufî bir hayatın cemiyetten kopmadan ve tekkelere bulaşmadan da var olabileceğinin müşahhas misâli olmuşlardır.

Asıl büyük tepki Türkiye'de Cumhuriyetin ilânından sonra Resmî Gazete'nin 13.12.1925 günlü 243. sayısında yayınlanmış olan 677 sayılı “*Tekke ve zâviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım unvanların men ve ilgâsına dair kânûn*” ile:

- 1) İslâmî tarîkatların büyük bir bölümünün kurumlaşmış ve sekülerleşmiş olmasının hâsıl ettiği ictimâî ve siyasî sıkıntılar,

³ *Teberrük*: uğurlu sayma. *Teberrüken*: uğurlu sayarak.

- 2) Tarîkatların, yeni kurulmuş olan cumhuriyet idâresinin maddî ve mânevî kontrolünün altında tutabilmenin mümkün görülmemesi, ve
- 3) Siyâset üzerinde muhtemel bir takım baskı grupları oluşturabilmeleri potansiyelinin uyandırdığı şüphe ve endişeler

dolayısıyla bunların kurum olarak varlıklarına ve sonuç olarak da folklorik vechelerine son verilmiş; tekke ve zâviyeler kapatılmış; mürîd, derviş, mürşid, dede, baba, şeyh ve pîr gibi unvanlar da lâğvedilmiştir.

N.Şahinler:

- Bu kânûnî uygulamanın Tasavvuf'a olan ilgiyi ortadan kaldırmış olduğu iddia edilebilir mi?

A.Y.Özemre:

- Ne münâsebet! 677. sayılı kânûn ne Tasavvuf'u, ne de tasavvufî hayat anlayışını yasaklamıştır. Kanûnun koymuş olduğu yasaklar türk halkının *islâmî tarîkat* idealine olan samimî ilgisini de ortadan kaldırmış değildir. Millet, artık kendini herkesten ve özellikle de resmî makâmlardan gizleyen gerçek kâmilleri gene de arayıp bulmuş; onlara gene de mürîd olmuştur. Konulan yasaklar da, zamanla: 1) kendilerine yaygın kamu desteği arayan popülist politikacıların ehl-i tarîki sık sık ziyâretleriyle, ellerini öpmeleriyle, himmetlerini dilenmeleriyle; 2) "kültür mirasımız" kalkını arkasına gizlenerek, bazı tarîkatların âdab ve erkânının folklorik yanlarını ortaya koyan semâ, semah, cem âyini, zikir ve burhanların *rûhsuz* "gösteriler" şeklinde geniş halk kütlelerine sunulmasıyla yavaş yavaş kendiliğinden delinmeğe başlamıştır.

Bu yasakların kötü bir yanı da, esefle belirtmek gerekir ki, pekçok şarlatanın bu gizlilikten yararlanıp kendilerini şeyh ya da şeyhe diye ilân ederek mürîdlerini hem maddeten hem de mânen istismâr etmelerine müsait bir zemin hazırlamış olmasıdır.

90'lı yılların ortalarında Devlet eliyle yaptırılan gizli bir araştırma aracılığıyla yalnız İstanbul'da 42.000 şeyh ve şeyhenin faaliyet gösterdiğinin ortaya koulmuş olduğu göz önünde tutulacak olursa durumun vahâmeti daha da iyi anlaşılır, zannederim.

N.Şahinler:

- İşin fikrî vechesini ele alacak olursak, bugün Türkiye'deki tasavvufî fikriyatı nasıl tasvir edebiliriz?

A.Y.Özemre:

- Bugünün Türkiye'sinde Tasavvuf'un fikrî vechesi, **bu konuda hiç bir kânûnî engel olmadığı cihetle**: 1) İlâhiyat Fakülteleri'ndeki Tasavvuf ile ilgili anabilim dalları aracılığıyla, 2) konunun uzmanlarının yayınladıkları özgün eserler ve akademik tezlerle, 3) islâmî tarîkat kültürüne ait kadîm eserlerin eski yazıdan yeni yazıya intikâliyle, 4) yabancı dillerden yapılan tercümelerle, 5) bu konuda yayınlanan dergilerle, ve 6) bazı vakıfların faaliyetleriyle yaygın bir biçimde işlenmekte ve yaygınlaştırılmaktadır. Bu fikrî faaliyetin islâmî tarîkat kültürünün diri tutulmasında ve bu konuya ilgi duyanlara iletilmesinde küçümsenmesi mümkün olmayan bir rolü olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

N.Şahinler:

- Efendim; bugünün Türkiye'sinde acaba samimî bir **Tasavvufî Hayat** sürülebilir mi? Daha doğrusu, tasavvufî bir hayatın sizce fikrî zemini nedir?

A.Y.Özemre:

- Evet, "**Tasavvufî bir hayatın fikrî zemini nedir?**" diye sorulursa buna her mutasavvıfın kendi fehâmetine ve kendinde tecellî eden mânevî zevke ve neş'eye göre verebileceği bir cevabı vardır. Buna rağmen, İslâm'da, **Şerîat'a dayanmayan bir tasavvufun bâtil olduğu** husûsunda bir icmâ olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede içinde Tasavvuf, **ibâhacılık** için bahâne edilemeyecek bir edebdir.

Mutasavvıfların îtikadları arasında bir karşılaştırma yapmanın, hakîkî bir fayda temin etmekten çok, fuzûlî bir cidâle yol açtığı ise bir vâkıdır. Sözden hâle geçememiş kimselerin, yâni **hâl ehli** değil de **kâl ehli** olanların, katıldığı **tasavvufî** (denilen) **sohbet toplantıları** da bu yüzden verimsiz, sıkıcı, münâkaşa ve hattâ nifâka yol açıcı olabilmektedir. Bunun sebebi ise bu kabil toplantılara katılanlardan Tasavvuf yoluna sülûk etmiş kimselerin kendilerini, işin başındanberi kâmil saymasalar bile, **mutasavvıf** addetmelerinden ileri gelmektedir. İnsanın, bu yolda **mânen ne kadar ilerlerse o kadar sükûfî olduğu ve münâkaşa ve cidâlden de o kadar kaçındığı bir vâkıdır**.

Teorik olarak **İslâmî Tasavvuf**un insana en azından, Şerîat'ı özel bir hâl olarak kabûl eden, bir **Âlem Telâkkisi** bahşetmiş olması beklenmektedir. Bu görüş, "Şehâdet Âlemi" (ya da "Zâhir") denilen fizikî âlemi de, "Bâtın Âlemi" denilen fizik-ötesi âlemi de kucaklaması gereken, avâmın idrâk ettiğinden çok daha zengin olan ve bu yönüyle de insanı zenginleştiren yâni **kemâlini arttıran** bir âlem görüşüdür.

Şehâdet Âlemi, bu görüşe göre, Bâtın Âlemi'nin tafsîlen bir yansıması, bir **tecellîsi** gibidir. Böyle bir âlem görüşüne sâhip olan bir kimsenin Zâhir'in şe'niyetini (**realitesini**) aşmış, bunu kucaklayan bir üst Hakîkat'a erişmiş olduğundan söz edilir. Fakat Bâtın'a da nazar edebilen bir kimsenin, "Zâhir'e karşı tutumunda da klişeleşmiş îtikad açısından civârını rahatsız etmemesi ve avâm içinde nifâka sebep

olmaması için daima temkin ve teennî üzere bulunması şarttır. Bu konuda kendisine en emîn örnek ise Hz Muhammed'dir.

Böylece Tasavvuf'un *teorik* vechesinden onun *bir "hayat tarzı" olma* vechesine yâni *pratik* vechesine geçmekteyiz. Mutasavvıfın ahlâk olarak Hz Muhammed'in *ahlâkını yansıtabilen* bir Mürşid-i Kâmil'in (ya da Mürebbi'-i Kâmil'in) ahlâkını kendisine örnek ve rehber olarak alması lâzımdır. Ayrıca bu dünyevî idrâkden ilâhî idrâke giden yolda (*seyr-i sülûk*'da) artık *sâlik* diye anılan kimsenin önündeki iki büyük engeli: 1) *nefis* engelini, ve 2) *vehim* engelini ortadan kaldırılabilesini sağlayan bir yol-yordamın da uygulamaya konulması gerekir.

N.Şahinler:

- Bu engeller nasıl kaldırılabilir Efendim?

A.Y.Özemre:

- Bu yol-yordamın uygulanması esnâsında sâlik iki türlü mânevî makâma (yâni hâl ve tavrını bilip kontrol edebildiği idrâk seviyesine) erer. Bunların biri *kesbî*dir; yâni sâlik bunları kendisine gösterilen yol-yordamı uygulamakla kazanır. Diğeri ise *vehbî*dir; yâni sâlike bu makâmlar çalışmasının bir semeresi olarak değil, Cenâb-ı Hakk tarafından verilir. Ancak 1) eriştiği makâmâtı olgunlukla hazmedebilen, ve 2) kendisinde Cenâb-ı Peygamber'ın o yüce ahlâkının yansımaları beliren kimseler Tasavvuf yolunun îtimâda şâyan rehberleri olabilmektedirler.

N.Şahinler:

- Bir de ister istemez insanın aklına: “Tasavvuf acaba yalnızca İslâm’a mı aittir?” diye bir soru takılıyor. Bu konuda da bizi aydınlatabilir misiniz?

A.Y.Özemre:

- Tasavvuf yalnızca İslâm’a has bir olgu değildir. İslâm Tasavvufu’ninkine benzer bir *âlem telâkkisi* târih boyunca Çin’de de, Hind’de de, Mısır’da da, Yunan’da da, Almanya’da da, İsveç’de de, Fransa’da da, İtalya’da da, ve ilh ... farklı zamanlarda, farklı kılıklarda, farklı terminolojilerle zuhur etmiştir. Bu farklı zuhurların birbirlerine bir sebep-sonuç ilişkisi içinde bağımlı oldukları çoğu kere iddia edilmişse de bunun imkânsızlığı pekçok kere ayrıntılı incelemelerle ortaya konulmuştur. İslâmî Tasavvuf’un *temelinde* Kur’ân’ın bulunduğunu ise Louis Massignon⁴ pek güzel bir şekilde müdafaa ve ispat etmiştir. Bu konudaki en

⁴ Collège de France’da ve Sorbonne Üniversitesi’ndeki École Pratique des Hautes Études’de kürsü sâhibi bir profesör olan Doğu Kilisesi (*Melki*) râhiplerinden Louis Massignon (1883-1962), İslâm hakkındaki derin araştırmalarıyla tanınmaktadır. Hallâc-ı Mansûr hakkında şimdiye kadar yapılmış olan en kapsamlı inceleme onun eseridir. İslâm’a hayrân ve Üsküdar Mevlevîhânesi’nin son postnişîni Ahmet Remzi (Akyürek) Dede’nin (1872-1944) de irfânına âşık olan Massignon, Dede’ye müslümanlığını ilân etmek istediğini ifâde ettiğinde Dede’nin, kendisine: "*Bâtmen, sen zâten*

kapsamlı incelemelerden biri de Muhyiddin İbn Arabî'nin âlem telâkkisi ile Lao-Tzû ve Çuang-Tzû'dan neşet eden Tao-culuk doktrininin âlem telâkkisinin mukâyesesi konusunda Prof.Dr. Toshihiko İzutsu tarafından yapılmıştır⁵.

İbn Arabî'nin âlem telâkkisi: 1) Âlem-i Gayb'da Zât'ıyla mestûr olan Hakk'ı Âlem-i Şehâdet'te en mükemmel tecellîgâhı ve Halîfesi olan İnsân-ı Kâmil'e birleştiren ve ontolojik bir Nüzûl (İniş) ile ontolojik bir Mi'râc'a (Yükseliş'e) mesned olan bir tecellîler eksenini, ve 2) bu eksen etrâfında seyelân eden İlâhî Rahmet'in her ân bir halk-i cedîd (yeniden yaratılış) ile âlemlere yansımalarının idrâklere sunulan *İlâhî Senaryo*'sunu tafsîlen kucaklayan bir görüştür. İlâhî Hikmet'e vâsıl olmak ise işte bu İlâhî Senaryo'yu keşfetmekten, fehmetmekten ve suurlu bir biçimde yaşamaktan ibârettir.

Toshihiko İzutsu bir yandan İbn Arabî'nin *Fusûs* isimli kitabında sergilemiş olduğu *Vahdet-i Vücûd* doktrinine dayalı âlem telâkkisinin anahtar-kavramlarını, diğer yandan da Lao-Tzû'nun *Tao Tê Çing* ve Çuang-Tzû'nun da *Kitap* başlıklı kitaplarında sergilenmiş olan âlem telâkkisinin anahtar-kavramlarını semantik bir incelemeye⁶ tâbi tutarak incelemiş her iki âlem telâkkisindeki anahtar-kavramların medlûllerinin âdetâ bire-bir örtüşmekte olduğunu ortaya koymuştur. Ortaya çıkan sonuç şaşırtıcıdır. Gerek İbn Arabî'nin gerekse Lao-Tzû ve Çuang-Tzû'nun âleme bakış açıları Vahdet-i Vücûd idrâkinin temelde aynı, terminolojide farklı iki versiyonu gibidir.

İbn Arabî'nin anladığı şekliyle Zât, Amâ', Adem, Kenz-i Mahfî, Gayb Âlemi, Hakk, Kader, Rabb, Vahdet, Kesret, Rahmân'ın Nefesi, Rahmet, Nefs, Rûh, İnsân-ı Kâmil gibi anahtar-kavramların Tao-culuk'da yalnızca ontolojik muâdilleri bulunmakla kalmamakta, fakat aynı zamanda bu kavramlar İbn Arabî'de nasıl bir yapı oluşturuyor ve birbirleriyle ne türlü ontolojik ilişkiler içinde bulunuyorlarsa bunların Tao-culuk'daki muâdilleri de kendi aralarında bu yapıyı ve bu ilişkileri aynen muhâfaza etmektedirler.

Çin'de MÖ IV-III. yüzyıllarda doğmuş olan, Çince konuşan iki zâtın 9.500 km uzakta, Mursiye/İspanya'da kendilerinden 15-16 yüzyıl sonra XII. yüzyılda doğmuş, Arapça konuşan bir başka zâtı etkilemiş olması ihtimâli, bir maymunun klâvyenin tuşlarına rastgele basarak Mevlânâ'nın Mesnevî'sini hatâsız yazması ihtimâli kadar imkânsızdır.

müslümansın. Zâhiren, bu papaz cüppesini taşırsan İslâm'a daha çok hizmet edersin" demiş olduğu rivâyet edilmektedir.

⁵ Bk. 1) Toshihiko İzutsu, *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar*, (Çeviren: Ahmed Yüksel Özemre), 2. Baskı, 376 sayfa. Kaknüs Yayınları. Üsküdar 1998. 2) Toshihiko İzutsu, *Tao-culuk'daki Anahtar-Kavramlar – İbn Arabî ile Lao-Tzû ve Çuang-Tzû'nun Mukâyesesi*, (Çeviren: Ahmed Yüksel Özemre), 304 sayfa, Kaknüs Yayınları. Üsküdar 2001.

⁶ *Semantik inceleme*: kelimelerin görünen, lûgat anlamlarının ardındaki medlûllerini, yâni işâret etmekte oldukları asıl anlamlarını, kullanıldıkları metnin kapsam ve bağlamından hareketle ortaya koymayı hedef alan tahlîl metodu.

N.Şahinler:

- Efendim; son bir soru sormama izin verir misiniz?

A.Y.Özemre:

- Estağfirullâh! Buyur Necmettin' ciğim!

N.Şahinler:

- Hocam; 677 sayılı kânûnu değil, bu kânûnun bugünkü uygulanış tarzını nasıl değerlendiriyorsunuz?

A.Y.Özemre:

- Vallâhi Necmettin' ciğim, 677 sayılı kânûn tekke ve zâviyeleri yasaklanmıştır ama Tasavvuf'u yasaklamış değildir. Tekke ve zâviyeleri andıran, iltibâsa yol açan ritüellerle bezenmiş olmamak kaydıyla Tasavvuf sohbetleri de kânûnen yasak değildir.

Ancak bu kânûnun, eşitlik ilkesine uygun olarak, hakkâniyetle yürütüldüğünü söylemek de mümkün değildir. "Mevlevî âyinleri", "Cem âyinleri", bazı tekkelerde alenen yapılmakta olan "toplu zikirler", "Mevlevî Dedeleri" ve "Alevî Babaları"nın *bu unvanlarını kullanarak* televizyonda arz-ı endâm etmeleri müsâmahe ile görmezlikden gelinmekte ve hattâ bâzen de devlet erkânı ve devletin resmî kurumları tarafından desteklenmekte ve kullanılmaktadır. Ama tarîkatla hiçbir ilgisi olmayan⁷ Nûrcular "tarîkatçı" diye nitelendirilmekte ve sohbet toplantılarını da polis pekâlâ basabilmektedir. Bu kabil uygulamalarda, siyâsetin ince hesapları çerçevesi içinde, adâletin rafa kaldırılması maalesef nâdirattan değildir.

Bugün Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da İslâm'la şereflenenlerin çoğunun fıkıh ve kelâm yoluyla değil de hep Tasavvuf yoluyla İslâm'a girdiklerini tesbit etmekteyiz. Bunun sebebi Tasavvuf'un, "Mızraklı İlmihâl" in ezber gerektiren normatif soğuk yüzüne karşılık, Peygamber ve Allâh sevgisini ön plânda tutmasıdır. Bu sevgi bir kere teessüs etti miydi Kur'ân'ın: "*Allâh'a ve Resûl'e itaat edin ki merhamet edilmişlerden olasınız!*" (III/132) emri ve müjdesi uyarınca Şerîat'ın normatif vechesi de kendiliğinden muhabbetle uygulanmaya başlamaktadır.

N.Şahinler:

- Kendilerini gizleyen ve siyâsete bulaştırmayan yâni çıkar gruplarının oyuncağı olmayan Tasavvuf ehline genellikle bühtân edilmesinin sizce sebebi nedir?

⁷ Nurculuk bir tarîkat değil yalnızca bir tavidir. Tarîkatın nefret edilmesi gereken bir şey olduğunu vehmeden câhiller yazılı ve görüntülü Basın'da Nurculuğu ille de tarîkat diye nitelendirmeyi mârifet addetmektedirler.

A.Y.Özemre:

- Tasavvuf: 1) fehâmet, 2) idrâk, 3) temyîz, 4) ilim, 5) iz'an, 6) edeb ve 7) irfân gerektiren bir olgudur. Konunun mâhiyetinin zorunlu kıldığı o şâhâne âhenk içinde bunlara sâhip olmayanların Tasavvuf'u anlaması da, sevmesi de, evrensel boyutunu fehm ve idrâk etmesi de muhâldir.

Heyhât ki günümüz Basın'ında da, İlâhiyât Fakülteleri'mizde de, siyâsî ve sâir mahfellerde de Tasavvuf'a ve Tasavvuf erbâbına alenen sövüp iftirâ atmayı ya da bu kabil sövme ve iftirâlara uygun zemin hazırlamayı bir nifâk unsuru değil de hâzâ bir ilim(!) ve de fazîlet(!) gibi telâkkıy edebilen, ve ekmeğe çalıştıkları nifâkın azametini idrâk edemeyen ham ervâhlar maalesef pekâlâ zuhur edebilmektedir.

* * *

Kapılma sakın vehme! Kâdir değılsin; hâşâ!

Kazâ ve Kader faslı sığmaz Akl-ı Meâş'a

Makbûl görünse duan, kerâmet sende değıl.

İdrâk et kulluğunu! Sıdk ile hükme eğıl!

Yegâne fazîleti, isâbetli duanın,

Ezelî hükme uygun zuhûrudur, bil, ânın!

Ganiyy-i Muhtefî

KADER VE SABIR

Bu sohbet Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile 14 Mart 1998 Cumartesi günü Hoca'nın Üsküdar'daki evinde başbaşa bir konuşma esnâsında kaydedilmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; sizin *İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı* başlıklı eserinizde "akıl": 1) Akl-ı Meâş, ve 2) Akl-ı Meâd diye iki kategoride mütâlea ediliyor. Bunların mâhiyeti ve nasıl kazanıldıkları hakkında bendenizi aydınlatır mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- İnsanın annesinin kokusunu ilk algıladığı andan îtibâren kendisinde Akl-ı Meâş oluşmaya başlar. Akl-ı Meâş, insan ölünceye kadar aile, okul, cemiyet ve medya aracılığıyla ya da bizzât fikrî çalışmalarla gelişir. Akl-ı Meâş: 1) eşyâyı tanımamıza, 2) eşyâ arasındaki bağıntıları teşhis etmemize, 3) bunları ve bunlar hakkındaki bilgilerimizi kategorileştirmemize; 4) eşyânın ya da eşyâdan hareketle ihdâs ettiğimiz soyut bilgilerin zihnimizdeki temsillerini (*röprezantasyonlarını*) tanımlamamıza, 5) bunlar arasındaki bağıntılar ihdâs etmemize, ve 6) bu temsilleri kategorileştirmemize yarayan kudretli bir vâsıtaadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Pekiyi, bu Akl-ı Meâş "Nefs"e mi, yoksa "Rûh"a mı aittir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim Akl-ı Meâş dediğimiz bu tür akıl tamâmen Nefs'e aittir. Zâten Nefs'e ait olduğu içindir ki insanı kolayca hatâlara ve sapıklıklara sevk edebilir. Bu akıl inanılmaz güzellikte fikirler, teoriler üretebildiği gibi ahlâka, vicdâna ve adâlete ters düşen, insanı bu yönlerden rezîl edebilecek nice davranış ve

eylemleri kendisine haklı gösterecek bir iknâ gücüne de sâhiptir. İşte bundan dolayıdır ki ben Akl-ı Meâş'ı vahşî bir küheylâna benzetiyorum. Kim ki böyle bir küheylâna gem ve eğer vurmadan biner de onu kendi arzusuna göre istediği yöne sevkedeceğini umarsa, aldanır. Bu küheylân o kişiyi onun istediği yöne değil kendi istediği yöne götürür; üstünden fırlatır ve üstüne üstlük bir güzel de çiğneyip rezîl eder. Ama kim ki bu küheylâna 1) **Kur'ân**'ın gemini ve 2) Hz Peygamber'in de **sahîh Sünnet**'inin eğerini vurursa, o kimse işte o zaman ahlâk, vicdân ve adâlet yönünden dalâlete düşmez.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; vicdân dediniz de birden aklıma geldi. İnsan bâzen nefsinin şiddetle arzuladığı bir şeyi kuvveden fiile çıkarmak istediğinde, içinde onun yanlış bir işlem olacağını kendisine bildiren ve onu bu işden engelleyen bir dürtü hisseder. Buna sanırım vicdân demekle bir sakınca yok. Ama insan, bâzen de, bu engelleyici dürtüyü hiç hissedemiyebiliyor. Bunun sırrı nedir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Daha önceki sohbetlerimizde ayrıntılarıyla değinmiş olduğumuz nefsin "Etvâr-ı Seb'a" denilen yedi tavrını biliyorsun. Bunlar herkeste bilkuvve yâni potansiyel olarak *aynı anda* mevcûddurlar. "Seyr-i Sülûk"un amacı: işte bu yedi tavrın idrâkini tedricen kuvveden fiile çıkarmak ve herbirinin insana oynamakta olduğu hiyle ve oyunları insanın idrâkine yerleştirerek insânın bunlara bir daha aldanmamasını sağlamaktır. Nefsin her bir tavrına ait: 1) bir akli kullanma yeteneği, 2) bir vicdân duygusu, ve 3) bir adâlet idrâki vardır. Nefsin en alt mertebesi olan, kötülüğü emreden Nefs-i Emmâre'ye has vicdân duygusu ile en üst tabakadaki yâni Nefs-i Kâmile'ye has vicdân duygusu arasında elbette kemâl açısından çok büyük fark vardır.

İşte insanın bâzen Nefs-i Emmâre'sinin şiddetle arzuladığı bir şeyi kuvveden fiile çıkarmak istediğinde, içinde onun yanlış bir işlem olacağını kendisine bildiren, onu bu işden engelleyen bir dürtü Nefs-i Kâmile'sine ait olan ve Nefs-i Emmâre'nin bu arzusunu bastırıp engelleyen üst düzeyden bir vicdândır. Batıda Nefs-i Emmâre'ye **ego** ve bu ego'yu engelleyen Nefs-i Kâmile'nin vicdânına da **superego** denilmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bu açıklamanız gerçekten de çok ilginç. Özellikle ego ve superego ile Nefs-i Emmâre ve Nefs-i Kâmile arasındaki simetri çok çarpıcı! Daha önce bu paralelliğe hiç bir yerde rastlamamıştım. Şimdi eğer izin verirseniz gene akıl meselesine dönelim. Anladığım kadarıyla, Akl-ı Meâş dediğimiz yetenek, nesneleri ve nesnelerin zihnimizde oluşan temsillerini anlamaya, düzenlemeye, kategorize etmeye yarıyor; yâni aslına bakılacak olursa bu akıl Şehâdet Âlemi'nin ve bu âlemin zihnimizdeki temsillerinin anlaşılabilmesi için gerekli olan akıl.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bravo Necmettin'ciğim! Çok iyi özetledin. Yalnız belki bir şeye daha dikkati çekmek gerekir. O da Akl-ı Meâş'ın bir sonuca daima: 1) hâfıza, 2) düşünce, 3) kıyas, 4) istidlâl (yâni *tümdengelim*), 5) istikrâ (yâni *tümevarım*), 6) diyalektik, 7) mantık gibi **araçlar** kullanarak erişmesi keyfiyetidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Pekiyi, Efendim; insan nefsinin tezkiye eder de Nefs-i Kâmile makâmını kendisine mesken edinecek olursa diğer nefislere ait akıl, vicdân ve adâlet nitelikleri ve dürtüleri hâlâ etkin olabilirler mi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Yerinde bir soru, Necmettin'ciğim; yerinde bir soru. İnsan nefsinin tezkiye ederken alt nefis mertebelerine ait bu vasıflar gitgide silikleşerek kaybolur. **Nefs-i Kâmile gerçekten de bütün haşmetiyle egemen oldu muydu**, artık yalnızca ona ait akıl, vicdân ve adâlet etkin olur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Teşekkür ederim Efendim. O zaman Akl-ı Meâd nedir ve nasıl kazanılır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hah, Necmettin'ciğim; işte şimdi, zurnanın zırt dediği yere geldik. Akl-ı Meâş'ın **kesbî** olmasına, yâni insanın çabasıyla kazanılabilir olmasına karşılık Akl-ı Meâd **vehbî**'dir, yâni Cenâb-ı Hakk onu dilediği kuluna bağışlar.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- O zaman Efendim, Akl-ı Meâd'ın **objesi** nedir ve sonuca erişmek için kullandığı araçlar ya da araçlar nelerdir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Akl-ı Meâş'ın objesinin, biraz önce değinmiş olduğumuz gibi, **Şehâdet Âlemi** olmasına karşılık Akl-ı Meâd'ın objesi **Bâtın Âlemi**'dir. Bunun "aracı" ise Hicr sûresinin 99. âyetinde sözü edilen **Yakîn**'dir. Yakîn: "Şeksiz-şüphesiz, vehim ve hayâlden âzâde, kesin, rabbânî (yâni *Rabb'in* indinde mahfûz olan) bilgi" demektir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bu âyette, hatırımda kaldığı kadar: "Va'bud rabbeke hattâ **ye'tiyeke-l yakîn**" denilmektedir. Fakat Kur'an meâllerine baktığımızda bu âyete ve özellikle de "yakîn"e farklı anlamlar verilmekte olduğunu görmekteyiz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- (XV/99) âyetini eksiksiz ifâde ettin. Bu âyetin kelimesi kelimesine türkçe tercümesi: "*Sana Yakîn verilinceye kadar Rabb'ine kulluk et!*"tir. Ancak mevcûd türkçe meallerin bir iki istisnâsı hâriç hemen hepsinde bu âyet: "*Sana ölüm (ya da mevt) gelinceye kadar Rabb'ine kulluk et!*" şeklindedir. Bu yanlış türkçe tercümenin kelimesi kelimesine arapçası ise: "*Va'bud Rabbeke hattâ câeke-l mevt*"tir. Kur'ân-ı Kerîm'de "*yakîn*" kelimesi 10 sûrede 12 kere, "*mevt*" kelimesi ise 45 sûrede 84 kere geçmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın bu iki kelimenin medlûlleri arasında bir fark gözettiği âşikârdır. Aksi hâlde Kur'ân'da, bu bağlamda, yalnızca "*yakîn*" ya da yalnızca "*mevt*" kelimesi mevcûd olurdu. Cenâb-ı Hakk'a Kur'an'da söylememiş olduğunu söylemiş gibi göstermek, bence, yalnızca azîm bir cehâlet değil aynı zamanda O Zât-ı Azîmü-ş Şân'a büyük bir bühtândır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu cidden hayret edilecek bir durum! Pekiyi ama bunun sebebi nedir, Efendim?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Sanırım bunun iki sebebi vardır. Birincisi: bir "tercüme nâmûsu" fıkhdânıdır. Kelimesi kelimesine tercüme yapmak zordur; onun için tercüme yapılmıyor, maalesef meâl yazılıyor(!). İkincisi ise: Akl-ı Meâş'ın gerektiği gibi kullanılmayıp 1) fehâmet, idrâk ve temyizi zor olan, ve 2) Kur'ân'ın lâfzına tam bir teslimiyet gerektiren yerlerde "*ersatz*"⁸ malzeme olarak kendi peşin hükümlerini kullanmak sefâletidir.

Mealcilerin(!), "*Bir kimseye Yakîn verildikten sonra onun Rabb'a kulluğu bitmiş olur mu?*" sorusunu kendilerine sordukları zaman herhâlde kulluğun "gelen, vâkı' olan ölüm" sâyesinde son bulacağına kâil olduklarından Kur'ân'ın metninin anlamını da bu nefsânî (*sübjektif*) anlayışları doğrultusunda deforme (*tağyir*) ederek tercüme etmiş olmaları muhtemeldir.

Hâlbuki ölümden sonra Münkir ile Nekir'e verilmesi gereken cevaplar, Rûz-i Cezâ'da Rabb'in tecellîsi karşısında herkesin bunu tasdik etmesi kulluğun Âhîret âleminde de devâm edeceğine delildir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu durumda acabâ piyasadaki meâllerden hangisine güvenilebilir, Efendim? Ya da şöyle daha doğrudan doğruya sorayım: Hangi meâli tavsiye

⁸ Ersatz: almanca bir kelime olup "gerekli olanın yerine ikâme edilen düşük kaliteli malzeme" anlamındadır. Şerbet yaparken şeker yerine glikoz, sahlep yaparken sahlebin yerine ararot konulması gibi. (N.Ş.in notu)

edersiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Piyasadaki meallerden istifâde etmek mümkündür; ama ne yazık ki hiçbirisi mükemmel değildir. Bu bakımdan sana gönül huzuruyla tavsiye edebileceğim tek bir meâl bile yoktur. Meâl hazırlamak yalnızca Arapça'ya mükemmel bir şekilde hâkim olunmakla ya da İlâhiyat profesörü olmakla başarılabilecek bir iş değildir. Bu aynı zamanda bir *fehâmet*, *idrâk*, *temyiz*, *temkin*, *zevk* ve hattâ *Hikmet* meselesidir. Bak, sana İlâhiyat Fakültelerimiz'den birinin 7 hocası tarafından hazırlanmış olan bir meâlden bir mîsâl vereyim de şaş da kal! Söz konusu olan meâl Türkiye Diyânet Vakfı tarafından bastırılmış ve bu vakfın *İslâm Ansiklopedisi*'nin yanında hediye olarak da dağıtılmıştır. Ayrıca Suudîler tarafından da daha küçük ebadda bastırılmıştır ve Hac'da hediye olarak dağıtılmaktadır. Bu meâlin 79. sayfasında Nîsâ sûresinin 16. âyeti ile ilgili parantez içi bir notta söz konusu hocalar bu âyetin hükmünün Hz Muhammed'in "*hadîsleri ve tatbîkatıyla neshedilmiş olduğunu*" (yâni âyetin hükmünün Hz Peygamber tarafından *geçersiz* kılınmış olduğunu) iddia etmektedirler. Buna ne dersin?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Aman Efendim! Bu nasıl olur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Maalesef olmuş Necmettin'ciğim. Düşünebiliyor musun? Cenâb-ı Hakk'ın: 1) *Habîbim* yâni "Sevgilim" diye hitâb ettiği; 2) "*Sen olmasaysın, Sen olmasaydın bu felekleri yaratmazdım*" hadîs-i kudsîsiyle ve 3) "*Allâh'a ve Peygamberi'ne itaat ediniz!*"⁹, 4) "*Allâh'a ve Peygamberi'ne îmân ediniz!*"¹⁰, 5) "*And olsun ki Sen en yüce ahlâk üzeresin*"¹¹, 6) "*And olsun ki Biz Seni yalnızca âlemlere rahmet olarak resûl kıldık*"¹², 7) "*Eğer O [Resûl] Bize bâzı sözler isnâd etmeğe kalkışsaydı Biz O'nun kuvvetini-kudretini alır, can damarını keserdik de buna sizden kimse engel olamazdı*"¹³ âyetleriyle ta'zîz ve tekrîm ettiği bir peygamber nasıl olur da Hz Cebrâil'in Cenâb-ı Hakk'dan getirdiği ilâhî bir hükmü *kendi nefsânî hükmüyle* tâdil eder? Şimdi sorarım sana; Hz Peygamber'i dahi tanımakdan ve gereği gibi değerlendirmekten âciz İlâhiyat Fakültesi hocalarının bulunduğu bir ülkede, bunlar Arapça'da yed-i tûlâ sâhibi olsalar bile, sen hangi meâle güvenirsin?

NECMETTİN ŞAHİNLER

⁹ III/132. (N.Ş.in notu)

¹⁰ XLVIII/9, LVII/7. (N.Ş.in notu)

¹¹ LXVIII/4. (N.Ş.in notu)

¹² XXI/107. (N.Ş.in notu)

¹³ LXIX/44-47. (N.Ş.in notu)

- Efendim bu durum cidden vahim! Ne yapmak lâzım?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bir kimse kendi vehmini hâzâ ilim zanneder ve her meseleye sübjektif bir tarzda yaklaşacak olursa, maalesef yapacak bir şey yoktur. Türkiye üniversitelerinde 19 İlâhiyat Fakültesi vardır. Bu "İlâhiyat Fakülteleri enflasyonu" hoca ve talebe kalitesini olağanüstü düşürmüş, ve hattâ dinin uygulamalardaki sâfiyetini de olağanüstü ifsâd etmiştir. Kullandıkları terimlerin tanımını bile vermekten âciz, *objektif* ve *sübjektif* olmak ne demektir bilmeyen, düpedüz beşerî rivâyete îtibâr etmeyi geçerli metot addeden nice ilâhiyatçı tanıyorum.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; hiç değilse bir örnek verebilir misiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hadîs konusu ile meşbû bir zât ile konuşmalarımızda, bir hadîsin sıhhati için öne sürülen bir şart olarak, "râvilerin güvenilirliği" şartının güvenilir ve objektif bir kriter olmadığını, ne yaptım, kendisine idrâk ettirmem mümkün olmadıydı. Kendisi, "râvilerin güvenilirliği" şartına sanki bir "Kur'ân hükmü" imiş gibi îmân etmekte ve bunun geçerliliğini tartışmaya kesinlikle yanaşmamaktaydı. Bunun üzerine bir gün kendisine bir hadîs rivâyeti(!) takdîm ettim ve bu rivâyetin sıhhati için ne diyebileceğini sordum. Rivâyetin metni "Her taamdan sonra bir bardak su içmek efdâldir" şeklindeydi ve altında da Buhârî'den kopya edilmiş bir râvîler zinciri vardı. Bu zât râvîlere bir göz attı ve: "*Bu hadîs sahîhtir*" hükmünü verdi. Ben ise kendisine takdîm etmiş olduğum rivâyet metnini benim tertib etmiş, altına da Buhârî'den kendisinin reddedemeyeceği bir râvîler zincirini ilâve etmiş olduğumu beyân ettim. Kendisinin ve kendisi gibi nicelerinin uydurma hadîsleri teşhis ve tesbit etmeleri husûsunda nasıl "yaya kaldıkları" konusundaki bu şakamın kendisinde bir idrâk uyanmasına vesile olmasını temenni ettiğimi ifâde ettim. Fakat o fevkalâde öfkeleni, ve benimle selâmı kesti.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; gene Akl-ı Meâd ve Yakîn bağlamına dönecek olursak, Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine bunlar lûtfedilen nasıl bir zâttır acabâ?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Mi'râc, bir kimsenin, Cenâb-ı Hakk'ın çağrısı üzerine ve Hz Peygamberin: "*Ölmeden evvel ölünüz!*" hadîsine uymasıyla, bedenlen değil nefsen ölümü tadarak, Rûh'unun Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna yükselmesidir. Bu muazzam ve lafza sığması mümkün olmayan hâdiseyi yaşayana: "*Velî* oldu" denir. Yâni evliyâlığın olmazsa olmaz şartı Mi'râc'dır. Velî, dost demektir. Böylece "Allâh'ın Dostu" olan kimseye Allâh, Mi'râc'da: 1) Yakîn, 2) zâtî İlm'inden bir ilim, 3) Hikmet'inden bir hikmet, ve

4) Akl-ı Meâd lûtfeder. Bu vasıflarıyla bu zât Âl-i İmrân sûresinin 7. âyetinde sözü geçen Râsihûn zümresinden olur; ve bu zât, Allâh'ın kendisine lûtfetmiş olduğu oranda, müteşâbih âyetlerin te'vîlini de bilir.

Bir hadîs-i kudsîde: "*Benim velîlerim kubbelemin altında gizlidir*" denilmektedir. Yâni velîleri ancak Allâh bilir. Bir kimsenin evliyâullâhdan olduğunu teşhis etmek üzere hiç bir objektif kıstas yoktur. Bir kimse için avâm: "Bu zât velîdir" dediği zaman fakîrin de: "*Nereden biliyorsunuz? Mi'râc'a birlikte mi çıktınız?*" diye sorasın geliyor. Bir kimseye velîlik yakıştırması yalnızca bir hüsnüzannın ifâdesidir, o kadar! İşin hakîkatını yalnızca Allâh bilir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bir de **Kutup** ve **Gavs** denilen zâtlardan söz ediliyor. Bunların hâdiselerin akışını kendi irâdelerine göre değiştirebildikleri, Kader'e hükmettikleri ve her söyledikleri şeyin gerçekleştiği iddia ediliyor. Bu mümkün müdür?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Kutup ve Gavs denilen zâtlar **fânî mahlûklar** değil midir? Onlara yakıştırılan bu kudret ve irâdeye bakılacak olursa, bunların eski Yunan mitolojisinin tanrılarından ne farkları kalır ki? **Tevhid Dini** olan İslâm'da Cenâb-ı Hakk Kâdir-i Mutlak'dır; bu vasfıyla da, hiçbir mahlûkuyla rabbânî kudretini paylaşmaz, şerik kabûl etmez. Levh-i Mahfûz'u yaratan, Kader'i yazan, Kader'in sırrını saklayan da Allâh'dır. Mülkün de hükmün de yegâne sâhibi O'dur. Gerisi saf vehimdir. Allâh'ın ezeldeki takdîrini mahlûklarının ne sözü, ne irâdesi ve ne de tedbirleri değiştirebilir. Mâlûm sözdür: "*Tedbir takdîri bozmaz*".

Cenâb-ı Hakk nebîlerine ve velîlerine, **eğer onların şahsî kaderlerinde böyle takdîr etmiş ise**, belirli bâzı hâdiseler için Levh-i Mahfûz'dan bâzı bilgileri ulaştırır. Bu ayrıcalığın mâhiyeti Kutup ve Gavs'a avâmın izâfe ettiğinden çok farklıdır.

Allâh Levh-i Mahfûz'u yarattığı zaman pek az sayıdaki kulunun kaderleri ile bâzı hâdisâtın kaderini bâzı yönlerden senkronize etmiştir. Bu, iki saatin de aynı zamanı gösterecek şekilde âyarlanmış olmasına benzer. Bu zevâtın kaderinde de, bâzı hâdiseler hakkında söylediklerinin o hâdiselerin kaderindeki ezelî hükümlere hep paralel olması takdîr edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta: bu kabil zevâtın söyledikleriyle vuku bulanlar arasında bir sebep-sonuç ilişkisinin değil fakat yalnızca, hikmetini Cenâb-ı Hakk'ın bildiği, bir **senkronizasyon**'un var oluşudur. Eğer bu kabil bir zât "Filân yerde büyük bir felâket olacak" derse bu felâket vuku bulur; ama o zât bunu söylemiş olduğu ya da Levh-i Mahfûz'a nazar edip de bunu dolaylı olarak bildiği için değil, fakat o zâtın bu beyânı da o felâketin bu zâtın beyânına paralel olarak vukuu da ezelde Allâh tarafından takdîr edilip de Levh-i Mahfûz'da yazılmış olduğu için vuku bulur. Kutup ya da Gavs işte, haklarında ezelde bu bağlamda hükmedilmiş olan müstesnâ kimselerdir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; ben gene Kader faslına dönmek istiyorum. Kader'in mâhiyeti nedir? İnsan Kader'i ve Kader'in Sırrı'nı bilebilir mi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Mânevî alanda insanın ayağını kaydıran önemli tuzaklardan biri de Akl-ı Meâş'ın "Kader ve Kazâ" sırrını, gene Kader'in iktizâsı olarak, idrâk etmek için çaba sarfetmesi fakat bu konuda vehminin esiri olmasıdır. Oysa insan "Kader ve Kazâ"nın sırrını fehmetmekden âcizdir. Nitekim, Cenâb-ı Peygamber Efendimiz de sırf bunun için: "*Bana Kader'in sırrından sual etmeyin!*" buyurmuştur.

Kader: Cenâb-ı Hakk'ın Mükevvenât'ı yaratmadan önce zaman içinde vuku bulacak olan her şeyi Zât'ına has: 1) Hikmeti, 2) İrâdesi, ve 3) Hükmü ile tesbit etmiş olmasıdır. Kazâ ise Cenâb-ı Hakk'ın: "*Ol! (Kün!)*" emr-i ilâhîsiyle bu Mükevvenât'ı ve Zaman'ı halk etmesinden sonra, vuku bulacak olanların Kader'de tesbit edilmiş olan sıralarına göre zaman içinde tecellî edip vuku bulmalarıdır.

İnsan Kader'in Sırrı'nı bilemez ama bâzı durumlarda geleceği yâni Kader'e göre neyin vuku bulacağını *isâbetle öngörebilir*.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bu beyânınız bana çok ilgi çekici geldi. Lûtfen bunu bir örnek aracılığıyla aydınlatır mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hayhay! Meselâ, bugün günlerden Mart'ın ondördü; ve benim bu ayın 19'undaki piyango çekilişi için bir biletim yok ve bilet alacağım da yok. Bu durum muvâcehesinde Millî Piyango'nun 19 Mart 1998 çekilişinde büyük ikrâmiyeyi benim kazanmayacağımı *hemen hemen kesinlikle* söyleyebilirim.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Ama gene de Millî Piyango'nun 19 Mart 1998 çekilişinde en büyük ikrâmiyeyi kazanma şansınız olduğunda şüpheniz var ki, bakın, kazanmıyacağınızı kesin bir dille söyleyemiyorsunuz. Bunu da açıkla mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Tabî. Sen, pekâlâ, bana hediye etmek üzere yarın bir piyango bileti alabilirsin ve bu bilete en büyük ikrâmiye de vurabilir. İşte bunları ben bilemem. Bu da kaderimin bir parçasıdır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- O hâlde Efendim, insanın Kader ve Kazâ karşısındaki tutumu ne olmalıdır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hah işte şimdi meselenin en can alıcı noktasına gelip dayanmış bulunuyoruz Necmettin'ciğim. Bu tamâmiyle bir **edeb** meselesidir. Ve bu, ancak, "Kader ve Kazâ" faslının **îmânî temelinin anlaşılması** sâyesinde elde edilecek bir edebdir.

Bu konuda: "... Göklerin ve yeryüzünün ve her ikisi arasındakinin mülkü Allâh'ındır. O dilediğini yaratır ve Allâh her şeye kâdirdir"¹⁴ âyetini ele alalım. Bu âyetten anlaşılması gereken şudur: Allâh, Mâlikü-l Mülk'tür; yâni bütün Mükevvenât'ın Hâlıkı ve Mâlikî'dir. Mülkünde bütün tasarruf yetkisi ancak Zât'ına mahsûstur. O bu tasarruf yetkisini Ezel'de kendisine has Hikmet ile izhâr edip Levh-i Mahfûz'una kaydetmiştir. Dilediğini, dilediği gibi yâni bütün kader ve kazâsı ile birlikte yaratır. Bunu tâyin etmek konusunda yegâne Yetki, Hikmet, İlim, İrâde, Hüküm, Hilkat (Yaratma) ve Kudret'in sâhibi sâdece ve sâdece O'dur.

Bir başka âyette: "Allâh sana bir zarar verirse o zararı O'ndan başka giderecek yoktur ve eğer sana bir hayır verirse zâten her şeye gücü yeten de O'dur. O, kullarının üzerinde her türlü tasarrufa sâhiptir"¹⁵ denilmektedir. Yâni: Eğer bir zarara uğradığın zehâbına kapılırsan o zararı Allâh'dan başka giderecek bir zât yoktur. Zararını ortadan kaldırdıklarını **zâhiren** gözlediklerinin hepsi de bil ki Allâh'ın senin hakkında Ezel'de vermiş olduğu Kader hükmüne uygun olarak hareket etmektedirler, ve çoğu da bunun bilincinde değildir. Görünüşe aldanma! Allâh yüce Hikmeti ile bütün Mükevvenât'ın Kader'ini Ezel'de tesbit etmiştir. **Bu görünüşün ardında, her şeyin gerçek sebebi yalnızca ve yalnızca O'nun Hükmü'dür.**

Çünkü Cenâb-ı Hakk: "Şurası gerçektir ki Biz her şeyi **Kader'e** göre yaratırız"¹⁶ buyurmaktadır.

Buna göre Kader bütün bu Mükevvenât'ın ilâhî, yâni Allâh'a mahsûs olan, programı ya da **senaryosudur**. Allâh, her bir nesnenin vücûd âlemindeki zuhûrunun Ezel'de "Ol!" emriyle yaratmış olduğu **bu programa, bu senaryoya** uygun olmasını İlâhî Hikmeti'yle murâd ve takdîr etmiştir.

Dünyevî bir mîsâl aracılığıyla konuyu daha iyi anlamamızı sağlayacak bir mukâyese yapalım. Bilindiği gibi bir **tiyatro oyunu** mutlaka bir **senaryoya** dayanır. Senaryosuz tiyatro denemeleri de yok değildir ama sahneye çıkarken nasıl davranacakları, ne türlü bir oyun sergileyecekleri hakkında aralarında en ufak bir anlaşma olmayan aktörlerin ve figüranların plânsız programsız ve tulûatvârî (doğaçlamasına) sergileyecekleri bir gösterinin seyircide bırakacağı intibâ eninde sonunda bir **karmaşadan** (kaos'tan) ibârettir. Oyuna: 1) **düzen**, ve 2) **anlam**

¹⁴ Mâide/6. (N.Ş.in notu)

¹⁵ En'am/17-18. (N.Ş.in notu)

¹⁶ Kamer/49. (N.Ş.in notu)

bahşeden ancak senaryodur. Senaryonun 1) amacı, ve 2) ele alınış biçiminin *hikmeti* ise ancak yazarının peşinen bildiği, seyircilerin ise oyun bittikten sonra tahmin ya da îman edebilecekleri hususlardır.

Senaryo, oyunun: 1) başını, 2) sonunu ve 3) *iç dinamiğini* belirler. Her bir aktörün, her bir figüranın oyun içindeki: 1) konumunu, 2) davranışını ve 3) konuşmasını yâni, kısacası 4) oyun içindeki *kaderini* tâyin eder. Buna göre her bir aktör ya da figüran, söz konusu oyun çerçevesinde, *iki türlü sorumlulukla* yükümlüdür.

Bunlardan biri senaryoya *sadâkat sorumluluğudur*. Buna göre bir oyuncunun: 1) senaryonun dışına çıkma *hürriyeti yoktur*, aksine 2) senaryoya *cebren uymak, senaryoya kayıtsız şartsız teslim olmak zorunluluğu vardır!* Bu zorunluluk oyuncunun uyduğu yegâne *hakikî* sorumluluktur. İkinci sorumluluğu ise senaryonun kendisine yüklediği *zâhirî sorumluluktur*. Oyuncunun senaryoca belirlenmiş olan bütün hareketleri ve konuşmaları (yâni *rolü*) gene senaryonun çerçevesi içinde kendisine bir takım sorumluluklar yükler. Oyunda, senaryo icâbı, meselâ birisini öldüren ya da evlilik dışı bir çocuğu olan aktör senaryoya göre bunun maddî, mânevî ve adlî sorumluluğunu taşır ve bu sorumluluğu üzerinden atamaz. Zâten senaryolar, genellikle, hep bu türden sorumluluklar üzerine kurulmuş olur.

Bütün oyun süresince oyuncudan beklenen ise rolünü senaryonun vaz ettiği kurallara göre: 1) *teslimiyetle* ve 2) *sabırla* oynamasıdır. Rollerini senaryonun vaz ettiği kurallara göre oynayan oyuncular ise beğenilir, taltîf edilir, değerleri artar. Bu kurallara riayet etmeyenler ise cezâlandırılır; işsiz ve aç kalırlar.

Buna göre, bütün mükevvenâtı oluşturan nesnelerden her biri bu senaryoda kendisine rol verilmiş olan birer aktör ya da figüran mesâbesindedir ve de rolünü en mükemmel tarzda (yâni İlâhî Senaryo'ya harfîyyen riâyet ederek) oynar. Kimse bu senaryonun dışına çıkamaz. Senaryo icâbı (yâni Şerîat tarafından) kendisine yüklenmiş olan sorumluluklardan da kurtulması imkânsızdır.

İdrâk sâhibi bir aktör arada sırada kendisini sahneden tecerrüd eder de sahneyi seyircinin sahneye bakış açısından seyredecek olursa, senaryo icâbı sergilenen oyunun hikmetini daha iyi kavrayabilir ve bu da ona büyük bir iç huzuru bahşeder. Ama bu, dengede tutulması zor ve ipin ucunun rahatlıkla kaçabildiği bir tavidir. Eğer bu tavrını bütün piyes boyunca sürdürecektir olursa senaryonun kendisine doğal olarak yüklemiş olduğu zâhirî sorumlulukları (yâni Şeriat'ı) unutabilir ve tavrı da hakîm bir kimsenin tavrından zındık bir kimsenin tavrına kayabilir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; gene bu bağlamda: "Arzdaki her yürüyen canlının rızkının sorumluluğu yalnızca Allâh'ın üzerindedir. Allâh onun durduğu yeri de (sonunda) gideceği yeri de bilir. Bunların hepsi de apaçık bir Kitap'da kayıtlıdır"¹⁷ âyetini hatırlatabilir miyim?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- İsâbetli olur, Necmettin'ciğim. Çünkü canlıların hem maddî ve hem de mânevî rızıklarının sorumluluğu Zât'ına Rezzâk ismini lââyık görmüş olan Allâh'a aittir. Bunların zaman içindeki bütün durum, konum ve rızıkları Allâh tarafından tesbit edilmiş olan Kader kitabında (Levh-i Mahfûz'da) apaçık yazılıdır. Hiç bir canlı bu kitaptaki programın dışında hiç bir şey yapmağa kâdir değildir. Onlar hakkındaki hüküm Ezel'de her şeyi bilen ve Zât'ına Aliym ismini lââyık gören Allâh tarafından verilmiştir. Herkes bu ilâhî senaryoda kendisine takdîr edilmiş olan rolü Mükevvenât sahnesinde en mükemmel şekilde oynar.

Bununla ilgili olarak: 1) "Siz yeryüzünde de gökte de (Allâh'ı) âciz kılانlardan değilsiniz. Sizin Allâh'dan gayrı ne bir dostunuz ve ne de bir yardımcınız vardır"¹⁸, ve 2) "Gaybın anahtarları O'nun indindedir, onları ancak O bilir. Karada ve denizde ne varsa hepsini O bilir. O'nun bilgisi dışında bir yaprak dahi düşmez. Ve yeryüzünün karanlıkları içinde bir tek tâne bile yoktur ki, yaş ve kuru hiç bir şey bulunamaz ki apaçık bir Kitap'da tesbit edilmemiş olsun"¹⁹ âyetlerini de hatırlamakta fayda var.

Bu âyetlerde anlatılmak istenen şudur: 1) **İnsanlar** ister vehimlerinin ister akıllarının dürtüsüyle, ya da Şerîat'a uygun olsun diye bilmecebûriye aldıkları tedbirlerle **Allâh'ın takdîrinin önünü kesemez**; Ezel'de insanlar hakkında vermiş olduğu hükmünün tasarrufunda O'nu âciz kılamazlar. Aslında, bilebilselerdi ki, aldıkları bütün tedbirler de O'nun kendileri hakkında Ezel'de vermiş olduğu hükmünün gereğinden başka hiçbir şey değildir. Ama nefisleri bu Hakîkat'ın apaçık idrâkine engel olmaktadır. Ama bilinmelidir ki bu engelleme dahi insanlar hakkında Ezel'de verilmiş olan Kader hükmünden bir cüzdür; başka bir şey de değildir. Kezâ: 2) Gayb âlemini de Şehâdet âlemini de en ince ayrıntısına kadar bilen Allâh'dır. Çünkü her ikisinin de Hakiym ve Aliym olan Hâlık O'dur. O bütün bunları Kader kitabında tesbit etmiştir. O'nun hükmünün dışında tecellî eden hiçbir şey yoktur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bu aydınlatmalarınız için size çok teşekkür ederim. Gerçekten de bu bakış açısından bakıldığında insanda bir inşirâh oluşuyor. İnsanın Kader hakkındaki îmânı formel bir îmân olmaktan çıkıp derin bir idrâk ile donatılmış oluyor.

¹⁷ Hûd/6. (N.Ş)

¹⁸ Ankebût/22. (N.Ş.in notu)

¹⁹ En'am/59. (N.Ş.in notu)

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bak sana bu bakış açısını kuvvetlendiren iki âyet daha zikredegim: 1) "Ölüleri, hiç kuşkusuz, Biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her işi yazarız. Biz her şeyi bir **öncü**'de yazmışızdır"²⁰; 2) "Hiç bir şehir yoktur ki Biz o şehri Kıyâmet'ten önce helâk etmeyelim ya da şiddetli bir azâba uğratmıyalım. İşte bu, Kitap'da yazılmış bulunmaktadır"²¹. Bu âyetlerde Cenâb-ı Hakk'ın demek istediği şudur: Yeryüzünde insan sûretinde fakat kalpleri ölü olanların kalplerini de, bedenlen ölerək toprağa girip Cezâ Günü'nü bekleyenleri de Biz diriltiriz. "Ölmeden evvel ölünüz!" sırrına erdirdiklerimizi huzurumuzda Hayy kılarak diriltlen de Biz'iz. Bu olacakların hepsi de Mükvvenât'ın halk edilmesinden önce indimizde mahfûz olan Kader kitabında kayıtlıdır. Biz, "*Küllü men aleyhâ fânin. Ve yebkâ vechü rabbike zül celâli vel ikrâm*"²² âyetinin mânâsı, akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullananlar tarafından idrâk edilsin diye, Kader kitabında, Kıyâmet'den önce her bir şehrin kendisi için biçtiğimiz bir vakitte helâk olmasını da bir kural olarak vaz etmişizdir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Aklıma bütün bunları te'yid eden üç âyet daha geldi, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Lûtfedersen memnûn olurum, Necmettin'ciğim.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Estağfirullâh Efendim. Birincisi, Hacc sûresinin 70. âyeti: "*Bilmez misin ki Allâh gerçekten de göklerde ve yeryüzünde ne varsa bilir; şüphe yok ki bu, bir Kitap'da bulunmaktadır; şüphe yok ki bu, Allâh için pek kolaydır*". İkincisi, Neml sûresinin 75. âyeti: "*Gökte ve yeryüzünde hiçbir gizli şey yoktur ki apaçık bir Kitap'da bulunmamış olsun*". Üçüncüsü ise, En'am sûresinin 38. âyeti: "*Arzda yürüyen hayvanlar ve iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa ancak hepsi de sizleri andıran topluluklardır. Biz o Kitap'da hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonunda hepsi de haşredilip Rabb'lerinin huzûruna getirilirler*".

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Haydi öyleyse! Bu üç âyette Cenâb-ı Hakk ne demek istiyorsa onu da senden dinleyelim.

NECMETTİN ŞAHİNLER

²⁰ Yâsin/12. (N.Ş.in notu)

²¹ İsrâ/58. (N.Ş.in notu)

²² Rahmân/26-27: "(Yer) üzerinde bulunan her şey fânîdir. Bâkî olan celâl ve ikrâm sâhibi olan Rabb'inin vechidir" . (N.Ş.in notu)

- Efendim; beni zor durumda bıraktınız. Ama deneyeceğim. Bu üç âyetle Cenâb-ı Hakk bana göre şunu beyân ediyor:

Ezel'den Ebed'e kadar vuku bulacak olan her şey Bizim: Rubûbiyet'imizin, Hikmet'imizin, İlm'imizin, İrâde'mizin, Kudret'imizin, ve Rahmet'imizin eseri olarak eksiksiz bir şekilde hükm ve kayd edilmiş bulunmaktadır. Görünüşe aldanarak cüz'î irâde sâhibi olduklarına îman edenlerin ya da vehimlerinin kendilerini: "İnsan kendi kaderini kendi yaratır" diye avuttuğu insanların Kader'in sırrı hakkındaki nasibsizlikleri de, vukûat karşısındaki isyânları da, bütün insanların haşrı da, Cezâ Günü de hep Bizim tertib etmiş olduğumuz o Kader Kitabı'nın (yâni Levh-i Mahfûz'un) gereğidir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, sevgili oğlum; gönlümü hoşnut ettin. Kanaatimce bu âyetler, özetle, ancak bu kadar veciz ve de isâbetli bir şekilde yorumlanabilirlerdi.

Konumuzla ilgili olarak ben de dikkatine iki âyet daha takdîm etmek isterim:

1) "*Yeryüzüne ya da nefislerinize gelip çatan hiç bir musîbet yoktur ki Biz, onları yaratmadan önce onu, bir Kitap'da tesbit etmemiş olalım. Şüphe yok ki bu, Allâh'a pek kolaydır*"²³; ve 2) "*De ki! Bize, Allâh'ın bizim hakkımızda yazmış olduğundan başkası isâbet etmez*"²⁴

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu âyetlerden ne anlaşılması gerektiğini de lûtfetseniz, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Memnûniyetle. Burada açıkça denilmek isteniyor ki:

Sizin büyüleriniz de, fallarınız da, eşyâyı ya da hâdîsâtı uğurlu-uğursuz diye sınıflandırmanızdaki vehimleriniz de hiç Bizim indimizdeki bu Kitab'a te'sir edip de bu Kitab'ın sırlarını sizlere fâş edebilir mi? Ne kadar da bâtil îtikatlarınız var! Hiç değilse bu bâtil îtikatların dahi Levh-i Mahfûz'da sizin hakkınızdaki Hükm'ün gereği olduğunu bir idrâk edebilseniz!

Yeryüzüne ya da nefsinize gelip çatan bir musîbet karşısında haddi, hudûdu aşmayın! Şeriat'ın böyle bir durumda gerektirdiğini yapın! Ama görünen sebeplere bakıp da Allâh'ın Fâil-i Mutlak olduğunu da unutmayın! Bu musîbetler karşısında Allâh'ın takdîrine teslim olarak: "Allâh, demek ki, böyle takdîr etmiş. Mâlikü-l Mülk O'dur. O dilediğini

²³ Hadîd/22. (N.Ş.in notu)

²⁴ Tevbe/51 (N.Ş.in notu)

yapar. Başıma bu gelen de ancak onun Fazl'ındandır" diyerek tevekkül edip Hakk'a teslim olun; gerçek Müslümanlar'dan olun.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; Cenâb-ı Hakk hepimizi böyle bir idrâk ile donatsın ve bu idrâki de her dâim zinde tutmamızı nasîb etsin!

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Âmin, Necmettin'ciğim; âmin! Uzun sözün kısası şudur ki, Tevbe sûresinin 51. âyetinde de beyân olunduğu vechile: *"..Bize, Allâh'ın bizim için yazmış olduğundan başkası kesinlikle isâbet etmez. O'dur bizim dostumuz; ve inananlar da Allâh'a dayanıp tevekkül etmelidirler"*.

Bir hadîsde beyân olunduğu vechile: *"Allâh bir kulu hakkında bir şey takdîr etmişse, bu takdîrini hiç bir şey geri çeviremez"*. Velhâsıl-ı kelâm, Allâh bir kulun Kader'inde kendisi için bir şeye hükmetmişse O'nun bu hükmünü dua da adak da, Şeriat'a uygun, ya da meselâ büyü gibi, muska gibi Şeriat-dışı tedbirler de değiştiremez. Bunların Allâh'ın hükmü üzerinde hiç ama hiçbir tesiri yoktur. Bununla beraber kul, Allâh'ın takdîrinin nasıl tecellî edeceğini bilmediği için, ekseriyetle kendi nefsine hoş gelecek bir beklenti içindedir ve dua ve niyâzları da daha çok nefsini tatmîn edecek bir tecellînin vuku bulması yönünde olur. Aslında onun bu beklentisi de, ve dua ve niyâzları da gene Allâh'ın kendisi için Kader'ine yazmış olduğu hükümlerinden başka bir şey değildir. Gene Hz Peygamber'in bir hadîsinde de belirtilmiş olduğu vechile bir insan: **1) bir işin hayırlısını dilemek** ve **2) Allâh'ın kendisi için takdîr etmiş olduğu şeyin vukuunda da bu takdîre rızâ göstermek** mecbûriyetindedir. Bu konuda belki de her şartta geçerli olabilecek, efrâdını câmî' ve ağyârına mânî' olan bir dua: *"Yâ Rabbi! Bildiğim ya da bilmediğim her türlü şerden Sana sığınır, bildiğim ya da bilmediğim her türlü hayrı Sen'den niyâz ederim"* şeklinde olmalıdır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim bütün bunlardan ben, bir kimsenin Allâh'ın takdîrine râzî olmasının kendisinin bizâtihi saîd olmasına ve (Allâh muhâfaza etsin) Allâh'dan hayır dilemeyi terketmesinin ya da hâlinden şikâyetçi olmasının da kendi bedbahtlığına delâlet edeceği sonucunu çıkarıyorum. Siz ne dersiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bu söylediğin elhak doğrudur; zîrâ bu söylediğin var ya, muhtevâsı bakımından Hz Peygamber'in bir hadîsinin muhtevâsıyla aynıdır. Bunu te'yid eden bir hadîs daha var. Aklımda kaldığı kadarıyla onu da söyleyeyim: *"Allâh'dan bir işin hayırlısını dilemesi insanın iyi olduğunun delâletidir. Allâh'ın takdîr ettiğine rızâ göstermesi insanın iyi olduğunun delâletidir. Allâh'dan bir işin hayırlısını"*

dilememesi insanın kötü olduğunun delâletidir. Allâh'ın takdîrine isyân etmesi ya da hoşnutsuzluk izhâr etmesi de insanın kötü olduğunun delâletidir".

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; konuyu, bağlamak bâbında, özetler misiniz lûtfen?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hz Peygamber'in çok önemli şu iki hadîsini zikretmek istiyorum. Birincisi: "Üç huy vardır ki onlar kimde bulunursa o, Allâh'ın sevgili has kullarından olur. Bu üç huy: 1) **Kader'in hükmüne râzî olmak**, 2) Allâh'ın haram kıldığı şeylere karşı sabretmek, 3) (sâdece) azîz ve celîl olan Allâh'ın zâtı için öfkelenmek", ve ikincisi de: "Şunlar îmanın zayıflığındandır: 1) Allâh'ı kızdırmak bahâsına insanları râzî etmen, 2) Allâh'ın verdiği rızıktan dolayı insanları övmen, 3) Allâh'ın sana vermediği rızıktan dolayı insanları kötülemen. Bir kimse ne kadar şiddetle isterse istesin, Allâh'ın nasîb etmediği şeyi sana getiremez. Hiç kimsenin hoşnutsuzluğu da Allâh'ın sana verdiğini geri alamaz. Allâh, hikmetiyle ve büyüklüğüyle, huzur ve ferahı: 1) **Kader'e rızâ**'ya, ve 2) kuvvetli îmana; kaygı ve üzüntüyü de: A) **şüpheye**, ve B) **kaderine itiraz etme**'ye yerleştirmiştir"

Bu sohbetimizde zikri geçen âyet ve hadîslerden anlaşılmaktadır ki eğer bir kimse bir hâcet için dua eder de o duanın muhtevâsı *bi hikmet-i Hudâ* gerçekleşecek olursa bu duanın, o kimsenin nefesinin kuvvetinin bir emâresi ya da Kader'ini değiştirmiş bir dua olarak değil de: 1) onun, ezelde Cenâb-ı Hakk'ın tâyin ve takdîr etmiş olduğu hükme (zâhirde) paralel düşmüş bir duası, ve kezâ 2) gene ezelde, o kimse için takdîr edilmiş olan hükmün gereği olarak kabûl edilmesi gerekir.

Kazâ'nın zâhirine bakıp da işin aslında bir sebep-sonuç ilişkisinin mevcûd olduğunu vehmetmek vahim bir hatâdır. Cenâb-ı Hakk, Ezel'de, Zât'ını bir sebep-sonuç ilişkisiyle kayıt altına almaksızın Kader'i tâyin etmiştir. **Kader'de**, yalnızca, Cenâbı Hakk'ın (*hikmeti sâdece ve sâdece Zât'ına mâlûm olan*) Hükmü vardır. **Bu Hüküm ise:** 1) "**sebeb-sonuç ilişkisi**"nden **bağımsızdır**; ve 2) bu ilişkinin, insanın nefsinin kendi hayâlinde tahrîk ettiği vehmî zuhûruna da takaddüm eder. Beşerin Akl-ı Meâş'ının kendisine telkîn ettiği sebep-sonuç ilişkisi Kader'in halkedilmesinin temelinde yoktur. Bu ilişki ancak, Kazâ'nın zuhurunda, olayların zaman içinde bir silsile teşkil etmesinin mâkûlemizde (gene de Ezel'deki Kader hükmüne uygun olarak) ihdâs ettiği bir vehimden ibârettir.

Hiç bir işin Kader hükmünün dışında vuku bulmadığı ve kimsenin Kader'in hükmünü değiştiremeyeceği idrâki dâimâ zinde tutulmalıdır.

Bu îtibârla, bâzı hareket ve davranışların "uğurlu" ya da "uğursuz" olduğu vehmine, yâni nefsin insana, açık ya da kapalı bir biçimde, telkin ettiği "**Kader'in hükmünü değiştirebileceği vehmi**"ne kapılmamak gerekir. Bu kabil bir inanç bir tür **şirk-i hafî**'den başka bir şey değildir. İnsan bir takım hareket ve davranışlarla ya da

mezarlardan, meczûblardan, falcılardan ve cincilerden meded umarak **Kader'i** değiştiremez. Başına ne gelecekse gelecektir. Dolayısıyla insan Kader'in hükmüne sabırla teslim olmasını bilmelidir.

Bu anlamda **uğurlu sayılabilecek tek şey** insanın kendi nefsinin hiyle ve oyunlarını teşhis ve tesbit etmek hususunda irâde ve idrâk sâhibi olmasıdır. Beşer, herhangi bir hususta: 1) Şeriat'a, 2) Akl'a ve 3) İlm'e uygun olan bütün gerekli tedbirleri eksiksiz almakla yükümlüdür. Bu tedbirler alınmaksızın Kader'in hükmüne teslimiyet göstermek ise: 1) isâbetli de değildir, 2) Peygamber'in sünnetine uygun bir tavır da değildir.

İnsan Kader'in kendisi hakkındaki **nihaî hükmünü** (yâni Dünyâ'daki hayâtında kazandığı sevâb ve günâhlar yüzünden Cennet'e mi Cehennem'e mi gideceğini) remil atarak da, zâiçe çıkartarak da, fal açarak da, medyumlar ya da cinler ...vb vâsıtasıyla da bilemez. Bununla beraber, insanın Dünyâ hayatındaki fiilleri Kader'in kendisi hakkındaki nihaî hükmünün ne olacağının şaşmaz bir göstergesidir. Eğer bir insan bütün hayâtında **emr-i bi-l mâ'rûf ve nehy-i ani-l münker**'e uygun hareket ederse bu onun Kader'inde tesbit edilmiş olan nihaî yerin Cennet olduğunun işâretidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; meseleyi çok veciz bir sûrette özetlediniz. Özetlerken sabırdan da bahsetmeniz bana bu sabır konusu üzerinde de durulması gerektiğini telkîn etti. Acabâ sabır konusunda nasıl bir edebe sâhib olmak gerekmektedir? Lûtfeder misiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- **Es Sabûr** Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ına lââyık gördüğü Güzel İsimler'den biridir; ve: 1) sabrı yaratmış olan, 2) her tecellînin sonunu sabırla bekleyen, 3) kullarına sabrı bahşeden anlamındadır. "*Muhakkak ki Allâh sabredenlerle beraberdir*"²⁵ ve "*And olsun ki Allâh sabredenleri sever*"²⁶ âyetleri sabır sâhibi olanların Allâh'ın indindeki mertebelerinin azametini işâret etmektedir. Asr sûresinde ise "İnananlar, iyi işlerde bulunanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden başka herkesin hüsrânda olduğu" bildirilmektedir. Cenâb-ı Peygamber Efendimiz: "*El hayru fi mâ vak'a*" yâni: "Vuku bulanda hayır vardır" ve gene "*Bir işin sonunu sabırla beklemek ibâdet*" demiştir. **O hâlde vuku bulanın hayrının tecellî etmesini sabırla ve îmanla beklemek mahzâ edeb ve ibâdet olmaktadır. Böyle bir fırsat, ele geçtiğinde, aslâ hebâ edilmemelidir.**

NECMETTİN ŞAHİNLER

²⁵ Bakara/153. (N.Ş.in notu)

²⁶ Âl-i İmrân/146. (N.Ş.in notu)

- Efendim, minnettârim. Allâh sizden râzî olsun! Beni fevkalâde aydınlattınız.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, Allâh senden râzî olsun. Senin sohbet pîşekârlığının olmasa bu sohbet yapılabilir miydi? Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn seni âleme feyyâz kılsın, sa'yin meşkûr olsun! Âmin!

* * *

hazzı!

Olmak istemez isen bir tarîkat yobazı,
Taklîd ile yetinme, sen tahkîkden al

Teshîr etmesin seni aslâ hurda-i tarîk
Bu en kolay yoldur ki nefsinin eder tahrîk.
Taklîd sarhoşluğuyla kabaran nefiscikler,
Bundan ibâret sanır tarîkatı ve tekler

Ganiyy-

i Muhtefî

TEKKELER NEDEN YOZLAŞTI?

Bu sohbet Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile 15 Mart 1998 Pazar günü Hoca'nın Üsküdar'daki evinde başbaşa bir konuşma esnâsında kaydedilmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim sizce Cumhûriyet idâresinin tekkelerin kapanmasına karar vermesi isâbetli bir karar mıdır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Târih göstermektedir ki her sosyal kurum, ve hattâ kudretli imparatorluklar bile, zamanla yozlaşarak çöküp gitmektedir. Bu genel kuralın aslâ istisnâsı yoktur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Yanlış anlamamak için soruyorum, Efendim. Din de bu genel kuralın içinde midir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Çok isâbetli bir soru! Teşekkür ederim Necmettin'ciğim. Din iki türlü olur: 1) Cenâb-ı Hakk tarafından vaz ve Peygamberi tarafından tebliğ edildiği şekliyle din, ve bir de 2) insanların: A. uydurdukları, ya da B. **uyguladıkları şekliyle** din. Cenâb-ı Hakk tarafından vaz ve Peygamberi tarafından tebliğ edildiği şekliyle din **sosyal değil ilâhî bir kurumdur**; ve bu şekliyle de söz konusu genel kuralın dışındadır. Ama 1) bu ilâhî kurumun beşerî uygulamaları da, 2) insanların uydurdukları dinler de hep bu genel kurala uyarlar.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Gene aydınlanmak bâbında birkaç örnek lûtfedebilir misiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Brahmanizm başlangıçta bir tevhîd dini iken bugünkü uygulamalarına bakılırsa çok-tanrılı bir din kisvesine bürünmüştür. Bu ne azîm bir yozlaşmadır! Katoliklik ise insanların uydurduğu bir dindir. İmân umdeleri konsillerde parmak kaldırmak sûretiyle ya da Papa'nın kendi fikrini ilân etmesiyle oluşur. Alın işte! Teslis akîdesi, Kilise'nin kabûl ettiği incîllerde bile yok iken Konsil kararıyla bir nass yâni imân umdesi olarak icbâr edilmiştir. Kezâ 1950 yılında Papa XII. Pius "*Hız Meryem'in de etiyle kemiğiyle göğsüne çekilmiş olduğunu, ve buna inanmayanların hristiyanlıktan çıkıp cehennemlik olacağını*" yeni bir imân umdesi olarak ilân etmiştir. Bu yeni imân umdesi aklı başında hiçbir hristiyanı tatmin etmemiştir. Katolik Kilisesi bugün ancak Papalığın çok büyük paralar sarfederek ortaya koyduğu ihtişamlı törenlerle halkın ilgisini çekmeğe çalışmakta ama kiliselerinin gitgide ıssızlaşmasının bir türlü önüne geçememektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Gene tekkelere dönecek olursak...

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet tekkelere dönecek olursak diyebiliriz ki tekkeler Tasavvuf'un kurumsallaşmış hâlidir. Kurumsallaşmış Tasavvuf'un kaçınılmaz bir biçimde dünyevîleşip ya da yeni tâbiriyle *sekülerleşip* hem sosyal ve hem de psikolojik açılardan yozlaştığı daha IX. yüzyılın sonu gibi çok erken bir dönemde, kendisi de tasavvufî hayatı dolu dolu yaşayan bir ârif olan Cüneyd-i Bağdâdî'nin tekke ve zâviyelerin o zamanda bile yozlaşmakta olduğu hakkında dostlarından birine yazmış olduğu bir mektuptan anlaşılmaktadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Pekiyi Efendim; ama bu yozlaşmanın bir takım somut sebeplerinin de olması gerekmez mi? Sizce bu sebepleri teşhis etmek mümkün müdür?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Tabîî ki bir şey durup dururken bozulmaz. Tekkeler de böyle olmuştur. Benim şahsî incelemelerime göre yavaş fakat sürekli bir şekilde sekülerleşen tekkelerin bu yozlaşması:

- 1) Tekkelerin maddî ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara yönelmeleriyle,
- 2) *Hurda-i tarîk* denen tekke ritüellerinin ve teşrifatın, yâni işin zâhirî vechesinin, ön plâna çıkarılmasıyla,
- 3) Tekkelerde hurâfelere dayanan hikâyâtın önem kazanmasıyla,
- 4) Tekkelere istîdatlarına bakılmaksızın, yeni müridler celbedilmesinin önem kazanmasıyla,
- 5) Dünyevî güç odaklarının güdümüne girmenin bir politika olarak kabûl edilmesiyle,
- 6) Yaygın olmasa bile, bâzı tarîkatların ve bâzı şeyhlerin, pîrlerin diğerlerinin hepsinden daha üstün olduğunun iddia edilmesiyle,
- 7) Bâzı meşâyîhe ya da pîrâna Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'de bile bulunmayan beşer-üstü vasıflar izâfe edilmesiyle,
- 8) Bâzı kimselerin dîvanlarına ya da diğer eserlerine olması gerektiğinden daha fazla önem atfedilmesiyle, ve hattâ Kur'ân ile mukâyese edilmesiyle,
- 9) Şeyhlik icâzetinin ehil olmayanlara ve hattâ seyr-i sülûk dahi görmemiş olanlara dağıtılmasıyla,
- 10) Dervişleri maddî ve mânevî yönlerden istismâr eden şeyhlerin ortaya çıkması ve sayılarının artmasıyla,
- 11) Şeyhliğin, tekkelerin ekserisinde, bir hânedanlık gibi babadan oğula geçmesini mümkün kılan bir an'anenin teessüs etmesiyle,
- 12) Şeyhlerin tarîkat edebine uymayan tavır ve hareketleriyle ve müridleriyle ile lâubâlî olmalarıyla

gerçekleşmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Tekkelerin bu dünyevîleşmelerine karşı hiçbir genel tepki vuku bulmamış mıdır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Olmaz olur mu? Benim tesbitime göre yalnız Türkiye'de ikisi kısmî, birisi de umûmî olmak üzere üç tepki vuku bulmuştur.

İlk kısmî tepki gene Tasavvuf mensûblarından gelmiştir. Bayrâmî Melâmîlik ile bunun tabîî uzantısı olan Hamzavî Melâmîlik (ya da İkinci Devre Melâmîliği) hem Tasavvuf erbâbının dünyevî güç odaklarıyla fazlaca içli-dışlı olmalarına ve hem de tekke teşrifatına karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır. XVII. yüzyıldan itibaren tekke hayatını terk ederek cemiyetin içine çekilen Hamzavî Melâmîler,

böylelikle Şeyhülislâm'ın kontrolünden de çıkmış olmakla bu makâmın hiddetinin de odağı durumuna düşmüşlerdir. Fakat aynı zamanda, Hamzavî Melâmîler tasavvufî bir hayatın cemiyetten kopmadan ve tekkelere bulaşmadan da var olabileceğinin müşahhas mîsâli olmuşlardır.

İkinci kısmî tepki ise iyice siyâsete bulaşmış, Yeniçeri kışkırtıcılığı yapan Bektâşîler'e ve tekkelerine karşı Sultan II. Mahmûd'un Vak'a-i Hayriye münâsebetiyle izhâr ettiği şedid tepkidir. Bu münâsebetle binlerce Bektâşî öldürülmüş ve Bektâşî tekkeleri Nakşîlere verilmiştir.

Üçüncü tepkiyi ise Türkiye Büyük Millet Meclisi 13.12.1925'de yürürlüğe giren "Tekke ve zâviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım unvanların men ve ilgâsına dair" 677 sayılı kânûnla izhâr etmiştir. Bu kânûnla ilgili olarak albay emeklisi bir tarîkat şeyhi bana aynen: "*Evlâdım, Allâh Mustafa Kemâl'den râzî olsun ki şu tekkelerin çanına ot tıkadı. Bilemezsiniz tekkelerin ne kadar yozlaşmış olduğunu!*" demiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Sizce Cumhûriyet idâresinin tekkeleri kapatmadaki amacı neydi? Bunun pratikteki yararının ne olacağı düşünülmüştü?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bugün için bu kapatmanın görünürdeki sebeplerini ve perde arkasını gerçeğine uygun olarak kesinlikle bilmemiz mümkün değil. Ancak belki bâzı aklayatkin zanlarda bulunabiliriz. Kanaatimce, Atatürk ve arkadaşlarının tekkelerin kapatılması konusundaki kararlılıkları:

- 1) İslâmî tarikatların büyük bir bölümünün sekülerleşmiş olmalarının hâsıl ettiği sosyal ve siyâsî sıkıntıların,
- 2) Tarikatların, yeni kurulmuş olan Cumhûriyet idâresinin maddî ve mânevî kontrolü altında tutulabilmesinin mümkün görülmemesinin, ve
- 3) Tekkelerin siyâset üzerinde muhtemel bir takım baskı grupları oluşturabilmeleri potansiyelinin uyandırdığı şüphe ve endişelerinin

tabîî sonucudur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- 677 sayılı kânûnun doğurmuş olduğu sonuçları da irdeler misiniz, Efendim?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bu kânûn tekkeleri kapatmıştır ama kânûnun metninde tarîkatları da ilgâ ettiğine dair bir hüküm yoktur. Bu kânûn tarîkat hayatının folklorik vechelerine son vermiş ve fakat tarîkatların, günün moda tâbiriyle, "*içselleşmesine*" bir yasak koymamış, türklerin islâmî tarîkat idealine olan samimî ilgisini formel olarak dahi ortadan kaldırmamıştır.

Halk, artık kendisini herkesten ve özellikle de resmî makâmlardan gizleyen gerçek kâmilleri gene arayıp bulmuş; onlara gene mürîd olmuştur. 677 sayılı kânûnun uygulaması da zâten kısa zamanda iyice yozlaşmıştır. Bu yozlaşmanın başında pekçok kimsenin bu kânûn bahâne edilerek haksız olarak polis tâkibâtına uğramış, mahkemelerde ve hapishânelerde süründürülmüş olması gelir. Böylece bu kânûn maalesef her zaman adâletle uygulanmış değildir. Kânûnun metninden haberi olmayan pekçok câhil bu kânûnun târîkatları da yasaklamakta olduğu zannıyla bir düşünce hareketini karalamak istedikleri zaman o hareketi "tarîkat" diye nitelendirmekten ve idârî makamları kışkırtmaktan geri kalmamışlardır. Meselâ tarîkatla hiçbir ilgisi olmayan Nurculuk cereyânını tarîkat ve yobazlık diye damgalamışlar ve pekçok samimî müslümanın işkence görmesine de sebep olmuşlardır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bıraktığımız yere gene dönmek kaydıyla, burada bir سوال sormama izin verir misiniz? Esas itibârıyla Nurculuk denilen akımın içeriği nedir? Lûtfen kısaca açıklar mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Nurculuk, aslında çilekeş bir Nakşî dervişi olan, ama hiç kimseye şeyhlik taslamamış, kimseyi de tarîkat mürîdi olarak kabûl etmemiş olan Said-i Nursî'nin te'lif etmiş olduğu *Nûr Risâleleri*'nde sergilemiş olduğu "âlem görüşü"nü benimsemeye çalışan kimselerin tavrıdır.

Bu bir tarîkat değil, tarîkat-dışı bir *tavır*dır. Çünkü: 1) Said-i Nursî bir tarîkat şeyhi değildir, 2) Nurcular'ın tekkeleri yoktur, 3) Nurcular'ın hurda-i tarîki yâni ritüelleri de yoktur, 4) Nurcuların Hz Peygamber'e dayanan bir tarîkat şeceresi de yoktur; Nurculuğun başlangıcı Hz Peygamber ile değil Said-i Nursî ile; 5) Nurcuların fiktif bile olsa özel bir kıyâfetleri, tâcları ve (sancak, post, tâber, tuğ, keşkül, makâm, taht, âsitâne vesâire kabilinden) tarîkatlarına mahsûs diğer levâzımları da yoktur. "Nurcular" denilen zümre şer'î sorumluluklarını yerine getirmeğe çalışan, bu âlemde Cenâb-ı Hakk'ın ef'al ve sıfatlarının tecellîlerini müşâhede edip de ibret almayı amaçlayan kimselerden oluşmaktadır. Ve bu vasıflardan ayrılmadıkları, nefislerine mağlûb olmadıkları, kendi düşünce ve yaşayış tarzlarını başkalarına icbâr etmeğe kalkışmadıkları sürece hörmete ve itimâda lâıyk kimselerdir.

Tabîî her cemaatte olması mukadder olduğu gibi bu cemaatte de aşırılıklara kaçanlar yok değildir. Nurcular arasında Said-i Nursî'ye mûcizât ve kerâmetler atfedenler, *Nûr Risâleleri*'indeki her söze Kur'ân hükmü imiş gibi î mân edenler, hattâ bu rîsâleleri hıfzeden aşırı fanatiklere de rastlanmaktadır. Said-i Nursî, risâlelerinde zaman zaman pozitif ilimlere de temas etmiştir. Ancak onun bu konudaki bilgisi XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başındaki bilgilerden ibârettir. İlmin gelişmesiyle bu bilgilerin çoğunun hükmünün artık kalmamış olmasına rağmen bu cemaat içinde bu bilgilerin el'an geçerli olduğuna î mân eden ve, meselâ, daha 1905 senesinde geçerliliğini kaybetmiş olan "esîr" kavramının Said-i Nursî'nin mûcizesi olduğu hakkında uzun makâleler yazan üniversite mensûblarının, ya da hastalarına Saîd-i Nursî'nin *Hastalar Risâlesi*'ni okutarak tedâvîye kalkışan *psikiyatrların* bulunması gerçekten de ciddî ve üzerinde durulması gereken bir nâkısadır.

Bu memleketin cehâlet ve suizandan çok çekmiş olduğunu teşhis ve tesbit etmiş olan Said-i Nursî'nin en fazla önem attığı sosyal ideali ve vasiyeti: 1) cehâletin ortadan kaldırılması, ve 2) farklı etnik kökenli halkların anlayış ve muhabbet içinde millî cemiyet hayatına entegre olup huzur içinde yaşamaları için eğitim ve öğrenime olağanüstü önem verilmesiydi. Onun bu vasiyetini yüklenerek müslümanların ellerindeki âtıl parayı eğitim kurumlarına yöneltilmesine vesile olan Fethullâh Gülen de aynı şekilde ağır suizanlara mâruz kalmış ve tarîkatçılıkla suçlanmıştır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; biz gene esas konumuza dönelim!

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet ama nerede kalmıştık?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- 677 sayılı kânûnun yozlaşmasından söz etmekteydik.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bu kânûna uygun olarak ya da bu kânûn bahâne edilerek konulmuş olan yasaklar da zamanla: 1) kendilerine yaygın kamu desteği arayan, lâiklik yanlısı olduklarını beyân eden hattâ bu konuda TBMM'inde yemin bile etmiş olan popülist siyâsîlerin ehl-i tarîki sık ve alenî ziyâretleriyle, onlara kânûnun yasak ettiği unvanlarla hitâb etmeleriyle, ellerini öpmeleriyle ve himmet ve desteklerini dilenmeleriyle ve hattâ özel kıyâfetli ve sarıklı bu zevâta ziyâfet vermeleriyle; 2) "kültür mirasımız" kalkanı ardına saklanarak, bâzı tarîkatların âdab ve erkânının folklorik yanlarını ortaya koyan semâ, semah, cem âyini, zikir ve burhanların yalnızca "gösteri" adı altında umûmî mekânlarda değil bizzât tekkelerde, cemevlerinde geniş halk kitlelerine sunulmasına göz yumulmasıyla kendiliğinden

delinmiştir; dahası, 3) *Mevlevî Dedeleri* ile *Alevî Babaları* 677 sayılı kânûnun yasak ettiği özel kıyâfetleri ve tâclarıyla televizyonlarda alenen arz-ı endâm etmekte ve gene 677 sayılı kânûnun yasak ettiği unvanlarla kendilerine alenen hitâb edilmekte bir sakınca görülmemektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu yasakların başka kötü yanları da var mı?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Nerede bir yasak ya da yasal bir boşluk varsa, muhakkak bunlardan yararlanan zümreler de ortaya çıkar. Nitekim, sözünü ettiğimiz yasakların çok kötü bir yanı da, artık üzerlerinde eskisi gibi bir Meşihat Makâmı kontrolü kalmamış olduğundan, esefle belirtmek gerekir ki, pekçok şarlatanın kendilerini gizlice şeyh diye ilân ederek müridlerini hem maddî ve hem de mânevî yönden istismâr etmelerine uygun bir zemin hazırlamış olmasıdır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Anlaşıldığı kadarıyla 677 sayılı kânûn Tasavvuf'un sekülerleşmiş tezâhürleri olan tekkeleri ve unvanları ilgâ etmiş ama tarîkat olgusuna ve bunun temelindeki Tasavvuf'a bir yasak koymamıştır.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet. 677 sayılı kânûnun yasaklarına riâyet edildiği müddetçe ehl-i tarîk ve mutasavvıf olmak Türkiye'de yasak değildir. Nitekim gerek TBMM'inde, gerek üniversitelerimizde, gerek bürokraside, gerekse askeriyede bugün dahi mensûb olduğu mânevî yolun yâni tarîkin kendisine bahşettiği "âlem görüşü" sâyesinde işinde daha bilinçli, daha âdil ve daha merhametli nice kimse bulunmaktadır. Bunlar, Hamzavî Melâmî olmasalar bile, cemiyetin içinde erimiş Hakk kulları ve erleri olarak hiç kimseyi rahatsız etmeksizin Millet'in refâhına, bütünlüğüne, adâletine ve huzuruna karınca kararınca katkıda bulunan sırlı kimselerdir. Bunlar "Derin Devlet" değildir. Bunların biribirleriyle organik bir bağıntısı dahi yoktur. Bunlar işlerini gerçek ihlâs ile fîsebîlillâh ve yalnızca Allâh rızâsı için yapan ve kimseden maddî ve mânevî bir karşılık beklemeyen bir zümredir.

Uygulamasız Tasavvuf'a gelince, bu yalnızca bir felsefedir. Felsefe olarak kaldıkça söz ve dâvâ yüklüdür; bundan ötürü de kendini mutasavvıf sayanlar arasında münâkaşa ve dâvâ eksik olmaz. Önemli olan *kâl* (yâni söz) değil *hâl* edinmektir. Yâni işi saf teoriden insanın âleme *rahmânî bir bakışla* bakmasını sağlayan bir "*hayat tarzı*"na, *rahmânî bir edeb'e* dönüştürmektir. İşte zor olan da budur. Tarikatların esas gâyesi de, yozlaştırılmadığı sürece, bundan başka bir şey değildir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bazı çevrelerin tarîkatları bu kadar kötü addetmesinin sebebi nedir, Efendim?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Devletin bekâsının, ancak, herşeyin tek elden kontrol altında tutulabilmesiyle sağlanabileceği fikri çok eskidir. Bunu sağlamak için baskı ve yaptırım unsuru olarak yasaklar ve öcüler vaz edilmektedir. Yasak olmamasına rağmen tarîkat da böyle bir öcü olarak kullanılmaktadır. Bu klâsik devlet görüşünde: 1) halk devlet için vardır; 2) halkın maddî ve mânevî talepleri ve huzuru değil devlete hâkim zümrelerin talepleri ve huzuru ön plânda gelir; 3) önemli olan bu zümrelerin huzurunun bozulmaması ve taleplerinin daima icrâ edilebilmesidir. Bu amaca yönelik olarak kânûnların şekli de muhtevâsı da o kadar önemli değildir. Önemli olan bu zümrelerin bunları keyfemâyeşâ yorumlamaları ve bu yorumların kânûnların üstünde bir yaptırıma sâhib duruma getirilmesidir. Cemiyetin bu baskıcı bakış açılarını tâdil edip de doğal insan haklarına uygun bir şekilde olgunlaştırması zor bir süreçtir. Ama bunu, kısmen de olsa, başarmış milletler de vardır. Günün birinde bu ideal gerçekleştiğinde Dünyâ daha huzurlu olacaktır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Tam burada insanın aklına, ister istemez, "Tasavvufî hayatın fikrî zemini nedir?" diye bir soru takılıyor, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet; "Tasavvufî hayatın fikrî zemini nedir?" diye sorulacak olursa buna her mutasavvıfın kendi fehâmetine ve kendisinde tecellî eden mânevî zevke ve neş'e'ye göre verebileceği bir cevabı vardır. Buna rağmen, İslâm'da **Şerîat'a dayanmayan bir tasavvufun bâtil olduğu** husûsunda bir icmâ olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçeve içinde yaşanan Tasavvuf, **ibâhacılık** için bahâne edilemeyecek kadar yüksek bir edebdir.

Mutasavvıfların îtikadları arasında bir karşılaştırma yapmanın, hakikî bir fayda temin etmekten çok, fuzûlî bir cidâle yol açtığı bir vâkıdır. **Kâl'**den (söz'den) **hâl'e** geçememiş kimselerin, yâni **hâl ehli** değil de **kâl ehli** olanların, katıldıkları **tasavvufî** (denilen) **sohbet toplantıları** da bu yüzden verimsiz, sıkıcı, münâkaşa ve nifâka yol açıcı olabilmektedir. Bunun sebebi ise bu kabil toplantılara katılanlardan Tasavvuf yoluna sülûk etmiş olanların kendilerini, işin başındanberi kâmil saymasalar bile, *mutasavvıf* addetmelerinden ileri gelmektedir. Hâlbuki insanın bu yolda **mânen ne kadar ilerlerse o kadar sükûtî olduğu ve münâkaşa ve cidâlden de o kadar kaçındığı bir vâkıdır.**

Teorik olarak İslâmî Tasavvuf'un insana en azından, Şerîat'ı özel bir hâl olarak kabûl eden, bir **Âlem Telâkkîsi** bahşetmiş olması beklenmektedir. Bu görüş

"Şehâdet Âlemi" ya da "Zâhir" denilen fizikî âlemi de, "Bâtın Âlemi" denilen fizik-ötesi âlemi de kucaklaması gereken, avâmın idrâk ettiğinden çok daha zengin olan ve bu yönüyle de insanı zenginleştiren yâni *kemâlini arttıran* bir âlem telâkkîsidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Şehâdet Âlemi ile Bâtın Âlemi'nin bağıntısı nasıl bir bağıntıdır? Bu her iki âleme de vâkıf olan bir kimsenin nitelikleri nasıldır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Yerinde bir soru, Necmettin'ciğim. Şehâdet Âlemi aslında Bâtın Âlemi'nin tafsîlen bir yansıması, bir *tecellîsi* gibidir. Her iki âlemi kucaklayan vâsî bir görüşe sâhib olan bir kimsenin Zâhir'in şe'niyetini yâni *realitesini* aşmış, bunu kucaklayan bir üst Hakîkat'a erişmiş olduğundan söz edilir. Fakat Bâtın'a da nazar edebilen bir kimsenin, Zâhir'e karşı tutumunda da klişeleşmiş îtikad açısından civârını rahatsız etmemesi ve avâm içinde nifâka sebep olmaması için daima temkin ve teennî ile hareket etmesi şarttır. Bu konuda en emîn örnek ise Hz Muhammed'dir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Tasavvufî bir hayat tarzı için en emîn mîsâlin Hz Muhammed olduğunu söylediğimize göre Tasavvuf'un *teorik* vechesinden gâlibâ *pratik* vechesine geçiyoruz, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet Tasavvuf'un bir *hayat tarzı* olma imkânı da vardır. Mutasavvıfın, ahlâk olarak, Hz Muhammed'in *ahlâkını yansıtabilen* bir Mürşid-i Kâmil'in (ya da Mürebbi'-i Kâmil'in) ahlâkını kendisine örnek ve rehber olarak alması lâzımdır. Ayrıca bu "*dünyevî idrâkden ilâhî idrâke giden yolda*" (*seyr-i sülûk'da*) artık *sâlik* diye anılan kimsenin önündeki iki büyük engeli: 1) *nefis* engelini, ve 2) *vehim* engelini ortadan kaldırabilmesini sağlayan bir yol-yordamın da uygulanması gerekir. İşte bu yol yordam tarîkatların esas meşgalesidir. Tarîkatların amacı, yozlaşmadıkları ve yol kesen eşkiyânın eline düşmedikleri sürece, mensûblarını nebevî bir ahlâk sâhibi kılmaktan ibârettir. Bu yüce amaçtan haberi olmayan gâfil ve câhillere ise tarîkatları sâdece kötüyeyip dururlar.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; biraz önce "İslâmî Tasavvuf" dediniz. Tasavvuf yalnızca İslâm'a has bir olgu değil midir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Tasavvuf yalnızca İslâm'a has bir olgu değildir, Necmettin'ciğim. İslâm Tasavvufu'nunkine benzer bir *âlem telâkkisi* târih boyunca Çin'de de, Hind'de de, Mısır'da da, Yunan'da da, Almanya'da da, İsveç'de de, Fransa'da da, İtalya'da da ve

ilh...farklı yerlerde de farklı zamanlarda, farklı kılıklarda ve farklı terminolojilerle zuhur etmiştir. Bu farklı zuhurların birbirlerine bir sebep-sonuç ilişkisi içinde bağımlı oldukları iddia edilmişse de bunun imkânsızlığı pekçok ayrıntılı incelemelerle ortaya konulmuştur. İslâmî Tasavvuf'un temelinde ise Kur'ân'ın bulunduğunu Louis Massignon²⁷ güzel bir şekilde müdafaa ve ispat etmiştir. Bu konudaki en kapsamlı incelemelerden biri de Lao-Tzû ve Çuang-Tzû'dan neşet eden Tao-culuk doktrininin âlem telâkkisi ile Muhyiddin İbn Arabî'nin âlem telâkkisinin derinliğine mukâyesesini yapan Prof.Dr. Toşihiko İzutsu tarafından gerçekleştirilmiştir²⁸.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, Muhyiddin İbn Arabî'nin âlem telâkkisini kısaca özetler misiniz? Bir de Prof. İzutsu'nun bu karşılaştırmasından ortaya ne gibi bir sonuç çıkmıştır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim; Prof. İzutsu'nun İbn Arabî'nin **Fusûs** başlıklı eseri hakkındaki incelemesi Batı Felsefesi kalıplarına uygun olarak hazırlanmış semantik bir inceleme ve yorumdur. Prof. İzutsu bu incelemeyi yaparken Abdürrezzâk Kâşânî'nin ve Sofyalı Bâlî Efendi'nin yorumlarından da istifade etmiştir. Türkçe tercümesinin ilk baskısı 400 sayfa kadar tutan bu inceleme, çetin bir entellektüel cehd ve gayretle ve ancak birkaç kere okunup üzerinde tefekkür edildikten sonra anlaşılabilir. Ama hemen şunu da ilâve edeyim ki avâmın âleme bakış açısının yerine çok kâmil bir âlem telâkkisi ikâme eden böyle bir cehd ve gayretin semeresi büyük bir inşirâha vesile olmaktadır. Ancak bu çetin eserin yansıttığı âlem telâkkisinin özetini yapmak hem çok zordur ve hem de bu eseri **hazmetmemiş** olanlara da pek bir şey ifade etmeyebilir. Ama ben Prof. İzutsu'nun eserinin **İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar** başlığı altında tercüme etmiş olduğum ilk cildinin arka kapağına koyduğum özeti sana okumakla iktifâ edeceğim:

"İbn Arabî'nin âlem telâkkisi: 1) Âlem-i Gayb'da Zât'ıyla mestûr olan Hakk'ı Âlem-i Şehâdet'te en mükemmel tecellîgâhı olan İnsân-ı Kâmil'e birleştiren ve ontolojik bir Nüzûl (İniş) ile ontolojik bir Mi'râc'a (Yükseliş'e) mesned olan bir tecellîler eksenini, ve 2) bu eksen etrâfında seyelân eden İlâhî Rahmet'in her ân bir halk-ı cedîd (yeniden yaratılış) ile âlemlere yansımasının idrâklere sunulan İlâhî Senaryo'sunu tafsîlen kucaklayan bir görüştür. İlâhî Hikmet'e vâsıl olmak ise işte bu İlâhî Senaryo'yu keşfetmekten, fehmetmekten ve şuurlu bir biçimde yaşamaktan ibârettir.

²⁷ Louis Massignon (1883-1962) fransız şarkiyatçısı. Uzun yıllar Collège de France'daki ve Sorbonne Üniversitesi'ne bağlı École Pratique des Hautes Études'deki (İleri Araştırmalar Amelî Okulu'ndaki) kürsülerinde İslâm Mistisizmi ve İslâm Sosyolojisi hakkında dersler vermiştir. Dünyâ'da Hallac-ı Mansûr hakkındaki en kapsamlı araştırmayı yapmıştır.

²⁸ Bk.: 1) Toshihiko Izutsu, **İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar**, (çeviren: Ahmed Yüksel Özemre), 3. baskı, Kaknüs Yayınları, Üsküdar 2003; 2) Toshihiko Izutsu **Tao-culuk'taki Anahtar-Kavramlar** (çeviren: Ahmed Yüksel Özemre), Kaknüs Yayınları, Üsküdar 2000.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Evet Efendim; samimîyetle itirâf etmek gerekir ki bu özet bile kolay hazmedilir bir nesne değil!

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- O kadar da iz'âm etmek doğru değil. Nice kimseler aynı hisle işe başladılar da sonunda İbn Arabî'nin bütün âlem telâkkisini bir güzel hazmettiler. Şimdi unutmadan gelelim, İbn Arabî'nin âlem telâkisiyle Tao-culuk'taki âlem telâkkisinin Prof. İzutsu tarafından yapılan mukâyesesine!

Prof. İzutsu bir yandan İbn Arabî'nin *Fusûs*'unda sergilemiş olduğu *Vahdet-i Vücûd* doktrinine dayalı âlem telâkkisinin anahtar-kavramlarını, diğer yandan da Lao-Tzû'nun *Tao Tê Çing* ve Çuang-Tzû'nun da *Kitap* başlıklı eserlerinde sergilenmiş olan âlem telâkkisinin anahtar-kavramlarını *semantik ilmi*²⁹ açısından derinliğine bir incelemeye tâbi' tutarak araştırmış; ve her iki âlem telâkkisindeki anahtar-kavramların delâlet ettikleri anlamların âdetâ bire-bir örtüşmekte olduklarını ortaya koymuştur. Bunun sonucu olarak erişilen sonuç şaşırtıcıdır. Gerek İbn Arabî'nin gerekse Lao-Tzû ve Çuang-Tzû'nun âleme bakış açıları Vahdet-i Vücûd idrâkinin temelinde aynı, terminolojide farklı iki versiyonu gibidir.

İbn Arabî'nin anladığı şekliyle Zât, Amâ', Adem, Kenz-i Mahfî, Gayb Âlemi, Hakk, Kader, Rabb, Vahdet, Kesret, Rahmân'ın Nefesi, Rahmet, Nefs, Rûh, İnsân-ı Kâmil gibi anahtar-kavramların Tao-culuk'ta yalnızca ontolojik eşdeğerleri bulunmakla kalmamakta, fakat aynı zamanda bu kavramlar İbn Arabî'de nasıl bir yapı oluşturuyor ve birbirleriyle nasıl ontolojik ilişkiler içinde bulunuyorlarsa bunların Tao-culuk'taki eşdeğerleri de kendi aralarında bu yapıyı ve bu ilişkileri aynen muhâfaza etmektedirler.

Çin'de MÖ IV-III. yüzyıllarda doğmuş olan, Çince konuşan iki zâtın 9.500 km uzakta, Mürsiye/İspanya'da kendilerinden 15-16 yüzyıl sonra XII. yüzyılda doğmuş, Arapça konuşan bir başka zâtı etkilemiş olmaları ihtimâli, bir maymunun bilgisayar klavyesinin tuşlarına rastgele basarak Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sini hatâsız yazması ihtimâlinden de küçüktür.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; günümüzde Tasavvuf Anabilimdalı'nın bulunduğu İlâhiyat Fakülteleri'nin diğer anabilimdallarındaki öğretim üyelerinin bile Tasavvuf'a karşı âdetâ bir husûmet beslediklerine şahit olmaktayız. Bu garâbet neden ileri geliyor?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

²⁹ Semantik ilmi: kelimelerin lûgat mânâsına değil de hangi bağlamda kullanılmakta olduklarını araştıran ilim dalı.

- Necmettin'ciğim; bu tesbitin maalesef doğrudur. Kısaca ifâde etmek gerekirse Tasavvuf ve tasavvufî idrâk: 1) fehâmet, 2) idrâk, 3) temyiz, 4) ilim, 5) iz'ân, 6) edeb, ve 7) irfân gerektiren bir vâkıadır. Konunun mâhiyetinin zorunlu kıldığı o şâhâne âhenk içinde bu hasletlere sâhib olmayanların Tasavvuf'u anlaması da, sevmesi de, evrensel vechesini fehm ve idrâk etmesi de tabî'dir ki muhâldir.

Bugün Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da İslâm ile şereflenen entellektüellerin, genellikle, Fıkıh ve Kelâm yoluyla değil de hep Tasavvuf yoluyla İslâm'a girmekte oldukları bir vâkıadır. Bunun sebebi, Tasavvuf'un, *Mızraklı İlmihâl*'in ezber gerektiren soğuk normatif vechesine karşılık, Peygamber ve Allâh sevgisini ön plânda tutmasıdır. Bu sevgi bir kere teessüs etti miydi Kur'ân'da, Âl-i İmrân sûresinin 132. âyetindeki: "*Allâh'a ve Resûl'e itaat edin ki merhamet edilenlerden olasınız!*" emri ve müjdesi uyarınca Şerîat'ın normatif vechesi de kendiliğinden muhabbetle uygulanmaya başlamaktadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bu sohbetiniz için minnetlerimi arz ediyorum.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Estağfirullâh, Necmettin'ciğim. Allâh hayrlısıyla tekrârını nasîb etsin!

* * *

Hamdolsun Rab'bımıza; bizi ahsen-i takvim
Üzre yarattı, kıldı sâlik-i râh-i kavîm.
Rûh'undan üfürmeyle vaz olundu Emânet,
"Eşrefü-l Mahlûkat"a işte bu oldu senet.

Ganiyy-i Muhtefî

BEDEN, NEFS VE RÛH

Bu sohbet de Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile 15 Mart 1998 Pazar günü Hoca'nın Üsküdar'daki evinde başbaşa bir konuşma esnâsında kaydedilmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; geceleyin uyurken rüyâ gördüğümüz zaman bu rüyâyı beden gözüyle mi görmekteyiz? Bu husûsu açıklar mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim; **Rüyâ Âlemi** ile uyanık iken idrâk etmekte olduğumuz **Şehâdet Âlemi** arasında sence ne gibi farklar var?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Uyanık iken, sizin işâret buyurduğunuz gibi, Şehâdet Âlemi'ni idrâk ediyorum ama rüyâda iken meselâ aynı oda içinde, yâni Şehâdet Âlemi'nde bulunan, nakış örmekte olan eşimden de, onun nakışından da haberim olmuyor. Ayrıca, meselâ seneler evvel vefât etmiş olan rahmetli dedem ile rüyâda karşılaşabiliyorum da uyanık iken onunla hiç karşılaşmıyorum. Bir de uyanık iken, yâni idrâkim bu Şehâdet Âlemi'nin realitesine iyice odaklanmış iken, rüyâlarımda tâbi' olduğum kurallar burada aslâ geçerli değil.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Ne gibi kurallara tâbî olmakdan bahsediyorsun, Necmettin'ciğim?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Ne bileyim Efendim; bâzen Rüyâ Âleminde insan: gökte uçup geziniyor, suların üstünde yürüyor, denizin dibinde nefes alıyor, Dünyâ'da mevcûd olmayan bir canavar ile boğuşuyor, bir anda Trabzon'dan Mısır'a gidip Keops Ehramını ziyaret

ediyor ya da Uhud Savaşı'nda şehid oluyor; ama bunların hiç birini bu Şehâdet Âleminde yapamıyor.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Yâni son zikrettiklerine bakılacak olursa sen Rüyâ Âleminde pekâlâ *tayy-ı mekân ve tayy-ı zaman* edebiliyorsun ama bunlar Şehâdet Âlemi'nde hiç vuku bulmuyor.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Evet. Aynen öyle, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Pekiyi; bu Şehâdet Âlemi'ndeki nesneleri idrâk etmende sana yardımcı olan beş duyuya eşdeğer duyular da var mı Rüyâ Âlemi'nde?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Elbette. Meselâ görme duyumun Rüyâ Âlemi'nde çok işime yaradığını söyleyebilirim. Ama bu, Şehâdet Âlemi'ndekinden çok farklı. Bu görme duyusu sâyesinde Şehâdet Âlemi'nde görmem mümkün olmayan şeyleri de görebiliyorum. Fakat bâzen bütün bir rüyâ renklerle dolu olabildiği hâlde bâzen de gördüklerim tamâmen renksiz, hattâ Şehâdet Âlemi'ndeki gibi kesif değil, lâtif olabilmekte. Ses için de farklılık var. Normal seslerin ötesinde ortada fol yok, yumurta yok iken nereden geldiği belli olmayan ya da tüm cihetlerden gelen sesler algılanabiliyor. Diğer duyular için de, bunların hem Şehâdet Âlemi'ndeki bedenime ait duyulara benzediklerini ve hem de bunlardan farklı nitelikleri bulunduğunu söyleyebilirim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Rüyâ Âlemi'nde karşılaştığın, kişilerden, nesnelerden, olaylardan, seslerden, kokulardan, renklerden ve sâireden etkilenmiş oluyor musun?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Tabî Efendim; hem rüyâ âlemi'nde etkileniyorum ve hem de uyandıktan sonra etkileniyorum.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Ha, bak burası çok mühim. Sakın bu ayrıntıyı unutma! Buna gene döneceğiz. Şimdi, Necmettin'ciğim. Hâfızanı bir yokla bakalım! Rüyâ Âlemi'nde, Şehâdet Âlemi'nde tatmadığın bir başka *bilgi edinme şekli*yle daha karşılaştın mı hiç?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bilmem ki Efendim. Bunu hiç düşünmedim. İlk defa böyle bir soruyla karşılaşıyorum. Onun için tereddüdümü mâzur görün! İzin verin de biraz düşüneyim

Hah, gâlibâ buldum Efendim. Şehâdet Âlemi'nde hiç görmediğimiz, nitelikleri hakkında da bir bilginizin olmadığı bir kimseyle karşılaştığımız zaman o kimsenin kim olduğunu teşhis ve tesbit edemiyoruz. Hâlbuki Rüyâ Âlemi'nde **bâzen**, bu âlemde de, o âlemde de hiç karşılaşmamış olduğumuz biriyle karşılaştığımızda o zâtın "filân kişi" olduğuna dair bizde **birdenbire** ve **kesin** bir bilgi, nasıl oluşuyorsa, oluyor; ve o zât ile konuşmaya başladığımızda da kendisi bu bilgiyi te'yid ediyor.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Pekiyi; bütün bu tesbitlerden sonra Rüyâ Âlemi'nde sana verilen bu algılama araçlarının Şehâdet Âlemi'nde bedenine ait görme, işitme, koku, dokunma, tat gibi algılama araçlarının aynı olduğunu söyleyebilir misin?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Hayır, Efendim; müşâhede ettiğim kadarıyla bunlar, onlara benzemekle beraber, çok farklı.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Şimdi sohbetin başında fakîre sorduğun soruya dönecek olursak, rüyâ gördüğün zaman rüyâyı bedeninin mi görüyor?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Şimdi âşikâr oldu ki rüyâyı gören aslâ bedenim olamaz. Ama bu rûhum da olamaz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Neden?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; biraz önce bana: "Rüyâ Âlemi'nde karşılaştığın, kişilerden, nesnelerden, olaylardan, seslerden, kokulardan, renklerden ve sâireden etkilenmiş oluyor musun?" diye sorduğunuz soruya olumlu cevap verdiğimde bendenizi: "Burası çok mühim. Sakın bu ayrıntıyı unutma! Buna gene döneceğiz" diye îkaz etmiştiniz. Biliyoruz ki rûhumuz, üzerine hiçbir şekilde tesir icrâ edilemeyen, yâni hiçbir şeyden etkilenmeyen bir **Aslî Cevher**'dir. Dolayısıyla rüyâları gören rûhumuz da olamaz. Geriye ise yalnızca rüyâları görenin nefsimiz olduğu kalıyor.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet, Necmettin'ciğim. Bizler rüyâları nefsimiz aracılığıyla görürüz. Uyuduğumuz zaman nefsimiz aslî vatanı olan Rüyâ Âlemi'ne çıkar. Bu âlem, Şehâdet Âlemi'nin hudûdunun ötesindeki vâsî **Gayb Âlemi**'nin başladığı yerdir. Rüyâ Âlemi'ne **Mîsâl Âlemi** de denir. Mîsâl Âlemi, Şehâdet Âlemi ile **Melekût Âlemi** arasına sıkışmış olan **Berzah** âleminin de en alt tabakasıdır. Daha önceki sohbetlerimizden birinde nefsin yedi mertebesinin her birine bir akıl, bir vicdân ve bir ahlâk tekâbül ettiğini ifâde etmiştik. İşte, Mîsâl Âlemi'nde de, nefsin her mertebesine o âlemdeki olayları idrâk edebilmek üzere kendine özgü araçlar yâni duyu organları tekâbül etmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim bu söyledikleriniz çok ilginç şeyler; ve bir taraftan da insanın zannını müthiş tahrîk edici şeyler. Şimdi durum böyle olunca acabâ insanın rüyâsında canavarlarla ya da celâlli olaylarla meşgûl olması onun Nefs-i Emmâresi'ne ait duyu organlarının algıladığı, buna karşılık peygamberlerle ve evliyâullâhla karşılaşması ve sohbet etmesi de Nefs-i Kâmile'sinin duyu organlarının algıladığı olaylar mı?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bu zannında fevkalâde isâbetlisin, Necmettin'ciğim. Gerçek budur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- O zaman Efendim, bizdeki rûh hakkındaki bilgimiz nedir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bu öyle hemen cevaplanabilecek bir soru değil. Sen önce bana Kur'ân-ı Kerîm'deki **Emânet** ile ilgili âyeti bir hatırlatsana!

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Azhâb sûresinin: "*Biz emâneti göklere, Arz'a ve dağlara arzettik. Onlar bunu yüklenmekden kaçındılar. Ve bunu insan yükledi...*" meâlindeki 72. âyetini mi kastemiştiniz, Efendim?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet. Bir de lûtfen Cenâb-ı Hakk'ın beşeri şekillendirip de ona **Rûh**'undan üfürmesi ile ilgili olan âyetleri bir hatırlat!

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; bunlar da Sâd sûresinin: "*Rabb'in meleklerle demişti ki: Ben çamurdan bir beşer yaratacağım. Onu şekillendirip içine Rûh'undan üfürdüğümde sizler de ona secde edenlerden olun!*" şeklindeki 72. ve 73. âyetleri değil mi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet. Pekiyi, Cenâb-ı Hakk beşerden başka bir mahlûka da Rûh'undan üfürmüş müdür?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Hayır, Efendim. Kur'ân'da da hadîslerde de Cenâb-ı Hakk'ın herhangi bir başka mahlûka daha Rûh'undan üfürmüş olduğuna dair hiçbir bilgi yok. Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir husûs da şudur ki Cenâb-ı Hakk, beşere Rûh'undan üfürür üfürmez bütün meleklerin beşere secde etmelerini yâni beşerin içine Allâh tarafından bırakılmış olan bu **İlâhî Emânet**'e karşı tıpkı Allâh'a gösterilmekte olan üstün saygı gibi bir saygı gösterilmesini emretmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Şu hâlde yalnızca insan türünün kabûl etmiş olduğu, yalnızca insanda bulunan bu **İlâhî Emânet** ne imiş?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Allâh'ın Rûh'u yâni **Rûhullâh** imiş, Efendim. Demek ki insanı **Eşrefü-l Mahlûkat** yâni yaratılmışların en şerefli ve **Allâh'ın Arzdaki Halîfesi** kılan da bu emânetmiş. Efendim bunun idrâkinde olmak, bu idrâki her daim zinde tutmak insana, kim bilir, ne büyük sorumluluklar yüklemektedir!

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Öyledir, Necmettin'ciğim; öyledir. Her insan potansiyel olarak, yâni **bilkuvve**: 1) bu şerefe sâhiptir, ve 2) Allâh'ın Arzdaki Halîfesi'dir. Ama bunu potansiyel olmakdan reel olmaya, yâni bilkuvve olmakdan bilfiil olmaya, dönüştürmek herkesin kârı değildir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, aklıma bir şey daha geldi. Kur'ân'a göre herkes, ölüm gelip de Hz Azrâîl asıl Sâhibi'ne iade etmek üzere alıncaya kadar, Rûhullâh'ı hâmil bulunmaktadır. Gene Kur'ân'a göre bütün melekler bu muazzam Emânet'i hâmil olana secde etmekle emrolunmuşlardır. Bugünkü Hristiyanlığa bakacak olursak, Hristiyanlık büyük bir yanılgıyla, Rûhullâh'ı Hz Âdem'in bütün zürriyetine değil de yalnızca Hz İsâ'ya münhasır kılmaktadır. Pekiyi, Efendim; bu Emânet'in hâmili olduklarının ve bunun yüklemekte olduğu sorumluluğun idrâkinde olan ve bu idrâki

de her daim zinde tutan müstesnâ insanlar bu Emânet'e karşı saygılarını nasıl izhâr etmektedirler?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Artık yüzdün yüzdün, kuyruğuna geldin, evlâdım. Bunu bana sorma da karşılaştıkları zaman ve ayrılacakları zaman ehl-i tarîkin birbirlerine karşı tavırlarını bir düşün!

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, size minnettârım. Sanırım durumu çözdüm. Ehl-i tarîk birbirine secde etmezler, çünkü 1) melek değil insandırlar, ve çünkü 2) Cenâb-ı Peygamber Efendimiz de Allâh'dan başka kimseye secde etmemiştir. Ama ehl-i tarîk hâmil oldukları İlâhî Emânet'in idrâkinde olduklarını birbirlerine izhâr etmek üzere, karşılaştıkları ve birbirlerinden ayrılacakları zaman, ellerini göğüslerinin üzerine kavuşturarak saygı bâbında hafifçe rükû eder gibi eğilerek "Hû!" derler. Buradaki "Hû!" nidâsı muhâtablarındaki İlâhî Emânet'e ve bu Emânet'in idrâkinde olduklarına delâlet etmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Aşkolsun, Necmettin'ciğim! Tam isâbet! Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn seni âleme feyyâz kılsın!

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Sağ olunuz, Efendim. Şu hâlde, bizdeki rûh aslında Rûhullâh olduğuna ve o da hiçbir şeyin tesiri altında kalmayan *Cevher-i Aslî* olduğuna göre günahlarımız ve sevaplarımızdan O sorumlu tutulamaz değil mi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

-Elhak öyledir, Necmettin'ciğim.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Şu hâlde, öldüğümüz zaman: 1) bedenimiz aslı olan toprağa, 2) Rûh'umuz da Cenâb-ı Hakk'a rücû edeceğine göre, 3) nefsimiz de Dünyâ hayâtında topladığı sevapların ve günahların Rûz-i Cezâ'da çıkarılacak bilânçosunu beklemek ve bu bilânçoya göre cezâsını çekmek ya da ödüllendirilmek üzere Berzah Âlemi'ne rücû edecek demektir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bütün bu isâbetli beyânlarını şimdi fakîre kısaca bir güzel özetler misin, bakayım?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Gayret edeyim, Efendim.... Cenâb-ı Hakk insana: 1) beden, 2) nefis, ve 3) Rûh'u lûtfetmiştir. İnsan öldüğünde topraktan olan beden toprağa dönmekte, nefis Dünyâ hayatında işlediği sevapların ve günâhların bilânçosuna göre hakkında işlem yapılmak üzere Rûz-i Cezâ'yı beklemek üzere Berzah Âlemi'ne rücû etmekte ve insanı Eşrefü-l Mahlûkat ve bilkuvve Hakk'ın Arz'daki halîfesi kılan o İlâhî Emânet yâni Rûhullâh da Hz Azrâil aracılığıyla Sâhibi'ne rücû etmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Böylece Necmettin'ciğim, *beden-nefs-Rûh* muammâsını çözmüş bulunuyorsun. Seni tebrik ederim.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim itirâf etmeliyim ki bu çok garip bir sohbet oldu. Siz mi sohbet ettiniz, yoksa ben mi anlayamadım. Aslında siz fakîri tahrîk edip konuşturdunuz ama ne acâyip iştir ki ben o zamana kadar idrâkinde olmayıp da birdenbire idrâkine kavuştuğum bir sürü şey söyledim; siz de hepsini tasdîk ettiniz. Doğrusu bana ne olduğunu anlayabilmiş değilim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Kadîm Yunan'ın hakîmlerinden Sokrat, insanın ezelden ilimle yüklü olarak Dünyâ'ya geldiğini, fakat bunun idrâkinde olmadığını savunmuştur. Bunu ispat etmek için de okuması yazması dahi olmayan bir köleye yalnızca sorduğu sorularla bir geometri teoreminin ispatını *hatırlatmayı* başarmıştır. Bu yöntemi de (sonradan Batı dillerine *mayötik* diye geçmiş olan) *maieutikos* diye isimlendirmiştir. Bugünkü sohbette fakîr de nazarıma *kabataslak* bu yöntemi uygulayıp, idrâkini azıcık gıdıklamak sûretiyle, Ezel'de sana verilmiş olan ama henüz idrâkine yükselmemiş olan bilgilerin *hatırlanmasını* tahrîk ettim, o kadar!

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, lûtfettiniz; bana büyük bir tecrübe yaşatmış oldunuz.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Estağfirullâh. İnşâallâh bu yöntemi, günün birinde, sen de başkalarına uygulamaya başlarsın. Âmin! ■

	Vehim bir marazdır ki düştü mü insan
buna,	Gerçeği hiç bilmeden hiç bakmadan
sonuna,	Bir bâtilı ısrarla sonunadek savunur; Rezil-rüsvâ olsa da bu marazla avunur. Kuruntu ile beşer, hayâle olur tutsak; Dumura uğrar aklı, fehâmeti de sarsak. Bu nefsanî saplantı perde çeker gerçeğe; Beşer duhûle başlar şeytan ile gerdeğe.
	Ganiyy-i Muhtefî
VEHİM VE MÂNEVÎ SEYİR	

Bu sohbet de Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile 20 Ocak 2003 Pazar günü Hoca'nın Üsküdar'daki evinde başbaşa bir konuşma esnâsında kaydedilmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim şimdiye kadar sizinle tasavvuf, bunun kurumlaşmış şekli olan tekkeler, nefsin arınması, mânevî olgunluk, meşreb ve mizâca uygun olarak ekolleşen tarîkatlar, bu tarîkatların rehberleri olan müridlerin özellikleri gibi pek çok konuda sohbet ettik ve bilgilerinizden yararlandık. Ama aklımıza takılan daha birçok soru var. İzin verirseniz önce şu sorudan başlamak istiyorum. Tasavvuf eğitimi görmek veya başka bir ifâde ile tarîkata intisâb etmek bir zorunluluk mudur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, sen de biliyorsun ki Allâh'ın rızâsını, yâni hoşnutluğunu, kazanmağa çalışmak her müslümana farzdır. İşte, Şerîat bu rızâyı kazanmanın kurallarını oluşturur. Onun içindir ki *akıl melekesiyle donanmış her müslüman Şerîata tâbidir*. Tarîkat ise: 1) insanın nefsi ve rûhu hakkında derin bir bilgi edinmesinin, 2) Allâh hakkında Şerîat'ın sağladığından çok daha geniş ve derin bir bilgi sâhibi olmanın, 3) Hazret-i Muhammed (s.a.)'in güzeller güzeli ahlâkıyla ahlâklanmanın, ve nihâyet 4) bedenî ölümünün vuku bulmasından önce Allâh'a kavuşmanın ipuçlarını sağlar, yolunu çizer.

Şerîatın farz olmasına karşılık, insan tarîkat karşısında muhayyerdir; bu konuda ancak tâlib olabilir. Fakat bu da yetmez. Kendisini derviş olarak kabûl edecek olan Mürid-i Kâmil'in, tâlibin: 1) tarîkatın realitesini hazmetmek, 2) hakikatini fehmetmek, 3) zorluklarına tahammül etmek husûslarında fitraten yetenekli olduğunu da tesbit etmesi gereklidir. *Aksi hâlde, bütün çabaların sonucunda ortaya bir başka İnsân-ı Kâmil değil fakat vehim ve hayâlî gulyabânîleşmiş bir yarı-derviş çıkar*. Yarı-dervişlerin zararı ve bağınazlığı ise, ne yazık ki, yarı-aydınlarınkinin kat kat üstündedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, yanlış anlamıyorsam bu durum bizi derviş eğitimi meselesinin Mürşid-i Kâmil'de düğümlenmekte olduğu gerçeğine götürüyor.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet, doğru bir tesbit. Gerçekten de saf mürîdlerin yolunu kesecek biçimde, altını çizerek söylüyorum, ***bu yolun uğrusu-eşkiyâsı çoktur***. Olgunluktan uzak, yalapaşa bir şeyler kapmış bazı kimselerin mürşidliğe kalkışmaları, hem zabtedemedikleri cezibelerini tâliblerin üzerine yıkmalarıyla onları kâmil dervişler yerine meczûb ve baĝnaz kimseler kılmakta ve hem de tarîkatın imajını ağır biçimde zedeleyen sapıklıklara yol açabilmektedir.

Bu durumu andıran benzer bir felâket de günümüzde dört yıllık bir eğitimden sonra "Psikoloji Diploması" alan 22-24 yaşlarındaki gençlerin bâzen tek başlarına, bâzen de şirketleşip "*Psikoloji Kabinesi*" açarak, ***yasal ve bilimsel yetki ve yetkinlikleri olmadığı hâlde***, insanları psikolojik açıdan tedâvîye(!) soyunmalarıyla ortaya çıkmış bulunmaktadır. Kezâ hemen her özel okulda ya da fabrika ve müessesede birer psikolog bulundurmak bir ayrıcalık sembolü olarak telâkki edilmeye başlanmıştır. Bundan cesâret alan gazetelerin bir psikolog köşesine, televizyon kanallarının da bir psikoloji programına sâhib olması da gitgide kaçınılmaz bir zorunluluk olmuştur.

Bir kimsenin yetiştiği ortam, davranışlarına yön veren mânevî değerler, şahsiyetinin yapısı, idealleri ve bunlara baĝlılık derecesini bilmeden onun psikolojisini düzelteceğim diye psikolog geçinenlerin daha büyük bir tahrîbat yapmakta oldukları maalesef gözlerden kaçmakta. Nice psikolog geçinen kimse "hastaları"na(!) yalnızca kendi dünyâ görüşünü, kendi değerlerini icbâr etmekle onları şizofreniye veya paranoyaya ya da en azından nevroza yönlendirdiklerinin farkında bile değildir! Bu arada psikolojik komplekslerini izâle etmek amacıyla "hastaları"na ahlâk-dışı bir ***hedonizm***³⁰ telkin edenler de, yetkileri olmadığı hâlde antidepresan ve benzeri ilâçlar tavsiye edenler de az değil. Psikolog diploması olanların reçete yazma yetkisi yok; ama bu, onların ilâç tavsiye etmelerine ve bu kabil ilâçları kullanmaları konusunda hastalarını(!) *psikolojik olarak* zorlamalarına engel olamıyor. Sonuç olarak, psikolojisi düzelsin diye psikologlara müracaat eden evli kimselerin evliliklerinin yıkıldığı; gençlerin de çevrelerine büsbütün uyumsuz kılındıkları nâdirattan değildir.

Şimdiye kadar kendileriyle karşılaşp da bu konuları tartışmak fırsatını bulduğum psikologlardan hiçbiri ama hiçbiri ***nefs*** ile ***rûhu*** tefrik etmeyi bilemedi. Buna rağmen hepsinin de bütün beşerî problemlere derman olduğunu iddia ettikleri

³⁰ Hedonizm: beşerin temel amacının zevk ve tatmîne ulaşması olduğunu savunan materyalist doktrin.(N.Ş.in notu)

hazır reçeteleri ve teorileri vardı. Hepsi "hastaları"nın rûhlarını geliştirmeyi(!) ve hattâ kurtarmayı(!) amaçlamaktaydı.

Biz gene asıl konumuza dönecek olursak, Mürşid-i Kâmil her şeyden önce İnsân-ı Kâmil'dir. Ve bu hasletiyle de Hazret-i Peygamber'in ahlâk-ı hamîdesiyle ahlâklanmış, cezbelerini zabtetmesini bilen, temkin, teenni, edeb, merhamet, adâlet, ihsân ve ilim sâhibi bir zâttır. Ulvî vazifesi ise, kabûle lâayık gördüğü tâlibleri:

- 1) Şerîatın: A) nefisleri hakkında, B) rûhları hakkında ve C) Allâh hakkında sağladığından çok daha geniş ve derin bir bilgi sâhibi kılmak,
- 2) Hazret-i Muhammed (s.a.)'in güzeller güzeli ahlâkıyla ahlâklandırmak, ayrıca bu tâliblerin vasîsi olarak da, onları
- 3) Himmetiyle kollayıp korumak, ve
- 4) Her türlü rahmânî hayra yöneltmektir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, siz her zaman söylersiniz “beşer olmak, adam olmak kolaydır ama İslâmîyet'teki İnsân-ı Kâmil idealine erişmek olağanüstü zordur” diye.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet Necmettin'ciğim, o kadar zordur ki bu, bâzan, bütün bir ömrü dolduran uzun ve meşakkatli bir eğitimi gerektirir. Bu eğitimin kendine has bir yolu-yordamı (metodolojisi) vardır. Bu eğitimi verecek olan kimsenin vasfı da çok önemlidir. Şunu unutma ki: “*İnsân-ı Kâmil'i ancak İnsân-ı Kâmil yetiştirir.*”

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Peki, diyelim ki İnsân-ı Kâmil olmayı murâd ederek böyle bir eğitmen bulan ve bu yola giren, sülûk eden kimseyi bu yolun sonunda nasıl bir olgunluk beklemektedir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, böyle bir kemâli hâl edinmek sûretiyle kazanan kişi sonunda kendi varlığının izafiliğini idrâk etmiş ve kendi özünün yâni zâtının kaynağına da ulaşmış olur. Artık o, bu kesret yâni çokluk, ya da *kevn-ü fesâd*: oluşma ve bozulma âleminde zuhur eden eşyânın ve olayların görüntülerine de isimlerine de kapılmaz. Zirâ eğitimi dolayısıyla kazanmış olduğu ilim aracılığıyla eşyânın artık neyi remzettığını ve bunun Allâh'ın hangi Güzel İsimleri'nin ve Sıfatları'nın eseri olduğunu vâsıtasız olarak idrâk eder. O'nun için *realite*: Allâh'ın her eserde, her fiilde ve her sıfattaki tecellî eden Güzel İsimleri, Esmâ'ü-l Hüsnâ'sıdır. Nereye dönerse dönsün, kemâlinden ötürü, her yerde Esmâ'ü-l Hüsnâ'nın yansımalarını, tecellîlerini keşf, fehm, idrâk, müşâhede ve ihâta eder; “*Fe eynemâ tüvellû fe semme*

vechullah"³¹ sırrına âgâhtır. İnsân-ı Kâmil, tenzihden de teşbihden de münezzeh olarak, Kesret'te Vahdet'i ve Vahdet'te de Kesret'i, yâni Çokluk'ta Birlik zevkini, Birlik'te de Çokluk zevkini tadıp idrâk ederek *eşya ilmi*'nin sırrına vukuf kesbeder. İşte Cenâb-ı Peygamber (s.a.) de bunun için: "*Yâ Rabbi, eşyâ hakkındaki ilmimi arttır!*" diye duada bulunmaktaydı. Bundan ötürü İnsân-ı Kâmil'in davranışı eşyânın hüviyetine, mâhiyetine ve tabîatına zıt olmaz; daima temkin üzere olur. Çünkü İnsân-ı Kâmil bütün zıtlıkları Tevhid potasında eriterek kendi Zât'ının vahdetine ve sırrına erişmiş olan, bundan ötürü de bütün âleme rahmânî bir merhamet ve müsâmaha ile nazar kılan bir zâttır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, tarîkatlarda eğitim mertebelerini tamamlayanlar dervişlere müşidleri tarafından yazılı bir belge verildiğini biliyoruz. Merâkımı hoş görün, neler yazılıdır bu belgede?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, bu belgeye *icâzetnâme* ya da *hilâfetnâme* de denir. Bu belgede, genellikle: 1) Şerîat'ın hükümlerini yerine getirmekte sabır göstermek, 2) Seyyidü-l Beşer Efendimiz'in Sünneti'ne uymak, 3) Salâvâtü-l birre sürekli devam etmek, ve 4) Tarîkat-ı Aliyye'nin güzel âdetlerini de Allâh rızâsı için sürdürmek şartıyla Hakk tâlibi olanlara gizli ve açık zikri tâlim ve telkin etmek husûsunda icâzet verilmiş olduğu ve bu çerçeve içinde de dervişin artık şeyh mertebesini kazanmış olduğu yazılı olur. Buna dayanarak, bu şeyh artık can uyandırabilir, yâni tâliblerden yetenekli olanları tarîkat eğitimine kabûl eder; ya da kendi şeyhinin vefâtı dolayısıyla eğitimi yarım kalmış olan dervişlerin eğitimini tamamlayabilir. Eğitimi tamamlanan dervişe de hilâfetnâmesini verir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bütün tarîkatlarda aynı mıdır bu belge?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hayır. Farklı tarîkatlarda uslûb bakımından yazılış farklılıkları olduğu gibi bazı tarîkat kollarında yazılı hilâfetnâme tanzim bile edilmemektedir. Yazılı hilâfetnâme tanzim edilen tarîkatlarda ise, ayrıntıları mahfûz tutulan çok çok istisnâî hallerde, mürîde bütün eğitim merâtibini tamamlamadan da hilâfetnâme verilebilmektedir. Bu istisnâî durumu "teberrüken hilâfet verme" saçmalığı ile karıştırmamak lâzımdır. Gene ayrıntıları mahfûz tutulan çok çok istisnâî hallerde müşid, mürîdine, gönülden de hilâfetnâme verebilmektedir. Bu takdirde mürîdin hilâfeti müşidi ile kendisi arasında, ancak gerektiğinde açığa çıkabilecek, bir sır olarak kalmaktadır. Hilâfetnâme sâhibi zât, Hakk'a yürüdüğü yâni vefât ettiği

³¹ Bakar/115. (N.Ş.in notu)

zaman, bu hilâfetnâmesi genellikle kefeninin içine, göğsünün üzerine konularak sırlanır³².

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; ne olur, lûtfetseniz de bir de bâri şu çok çok istisnâî halin ne olduğunu bir açıklasanız.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Eğer bir mürîd derslerini tamamlamadan Mi'râc'a nâil olursa Mürşid'i ona, kendisine mâlûm bazı şartlarda, hilâfetnâmesini verebilir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu önemli ayrıntı için teşekkür ederim, Efendim. Pekiyi, sâdece erkekler için midir bu icâzetnâme, hanımlara da verilir mi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Eğer bir hanım seyr-i sülûkünü tamamlarsa ona bazı tarîkatlarda yalnızca "seyr-i sülûkünü tamamladığına dair" bir icâzetname verilir. Hanımlar şeyh olamaz; yâni zikir telkin edemez ve mânâları dinleyip de ders geçiremezler ama Hakk sohbeti yapmağa ruhsatları vardır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim siz "*hakikat yolunun başının da sonunun da idrâk olduğunu*" bize hatırlatır ve bunun için de insândaki vehmin mutlak izâle edilmesi gerektiğini sürekli vurgularsınız. Hattâ yine bir sohbetimizde "*Cenâb-ı Hakk'la bizi ayıran perde vehim perdesidir*" demiştiniz. Bu vehmin menşei nerededir ve insân bu vehimden nasıl kurtulur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, vehim: en basit târifiyle, var olmayanı varmış gibi tahayyül etme melekesidir. Bu meleke aynı zamanda bir inancı ya da kendi hâyalinde kurduğu bir fikri, gerçeğe uyup uymadığına aldırış etmeksizin, ısrarla savunma marazına kolayca düşebilme potansiyeline de sâhiptir. Âriflere göre ise vehim: nefsin, beşerin hakîkate erişmesine engel olan bir oyunu, bir hiylesidir. Buna göre vehmin menşei doğrudan doğruya beşerin nefsidir.

Bundan kurtulmaya gelince, bu da ancak nefse karşı bir savaş, bir cihad açmakla gerçekleşir. Çünkü nefis: 1) aşırı şekilde kötülüğü emredicidir, 2) insana vesvese ve vehimler telkin eder, 3) insanı, hevâ ve hevesine tapındıracak yâni

³² (Bu bağlamda) Sırlanmak: gömülmek. (N.Ş.in notu)

onların dikte ettiklerinden daha üstün bir emir, ve nefsinden de daha üstün bir emir mercii tanımayacak kadar soysuzlaştırabilir.

İşte, bunun içindir ki, Turûk-ı Aliyye denilen ve Hz. Alî'ye izâfe edilen tarîkatlarda ittihâz edilmiş olan Etvâr-ı Seb'a metoduyla nefse karşı bir cihâd açılmaktadır. Bu cihâd nefsin tezkiyesini (temizlenmesini), yâni: her nefis mertebesinde nefsin kesâfetinin zikir, sohbet, nazar, tefekkür, râbîta, murâkabe ve riyâzet aracılığıyla letâfete tebdilini ve bunun tabîî sonucu olarak da vehmin hükümlerinin gitgide zayıflamasını hedef almaktadır.

Ancak, Etvâr-ı Seb'a'nın sonuna erişenlerde dahi, belirgin bir letâfet kazânmış hattâ "müslüman olmuş" nefis gene mevcûd olduğundan, bunların vehimden tamamen âzâde oldukları söylenemez. Vehimsiz kalmak için vehmin menşeinin kurumuş, yâni nefsin ölmüş olması gerekir! "*Ölmeden evvel ölüünüz.*" hadîsi "şeksiz şüphesiz, vehmin ve hayâlin bulaşmamış olduğu kesin bilgi" demek olan **Yakîn**'e kavuşmak için nefsin bedeninin ölümünden önce ölümü tatması gerektiğine dikkati çekmektedir. Öte yandan "*Bütün nefisler ölümü tadar, sonra bize rücû' ederler*"³³ âyeti de nefsin ölümü tatmasının tabîî sonucunun Hakk'a rücû' olduğunu müjdelemektedir. İşte bu müjde, aynı zamanda, **Yakîn**'e kavuşmanın Hakk'a rücû' etmekle eşanlamli olduğuna delâlet etmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, Hz.Peygamber'in "*Hepiniz uykudasınız, ölünce uyanacaksınız*" hadîsini düşündüğümüzde anlıyoruz ki beşer bu âlemde uyku hâlidir. Yaşadığı, aslında, görmekte olduğu bir rüyâdan başka bir şey değildir; ama o, bu rüyânın gerçeğin ta kendisi olduğunu vehmetmekte ve ayrıca kendisine de bir *varlık* atfetmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, çok güzel ifâde ettin. Aslında onu Rabb'ından uzak tutan da işte bu kendine bir varlık izâfe etme vehmidir. Buna **Vehm-i A'zâm** ya da en büyük vehim denilmektedir. Bu vehmi üreten ise beşerin nefsidir. Beşer, "Hakk yolunun yolcusu" olur da kâmil bir mürşidin idâresinde hevâ ve hevesden arınırsa ve de sonunda Cenâb-ı Hakk'ın lûtfuyla Mi'râc'ı vuku bulursa artık Hakikat'ın Kaynağı'nı tanımış olmakla kendisinde Yakîn zuhur eder ve kesin olarak vehimden de kurtulmuş olur. Böylece o artık Arz'da bilkuvve halîfelikden bilfiil halîfelik makâmına da ermiş olur.

Hattâ Cenâb-ı Hakk'ın Âdem ile Havvâ'nın meyvesinden yemelerini yasaklamış olduğu ağacın da **Vehim Ağacı** olduğu rivâyet edilmiştir. Cennet'te Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyy'nin huzurunda huzur ve vahdet içinde olan Âdem ve Havvâ bu ağacın meyvesinden tadar tatmaz Rabb'lerini unutmuşlar ve kendi bedenlerinin idrâkine vararak kendilerine bir "varlık" izâfe etmeğe başlamışlardır.

³³ Ankebût/57. (N.Ş.in notu)

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, vehmin nefis mertebelerinde daha çok Nefs-i Emmâre ile Nefs-i Levvâme'de yoğun yaşandığını ve bu mertebelerin de sâliki en çok uğraştıran mertebeler olduğunu bir sohbetinizde duymuştum. Herhâlde bunun bir sebebi olmalıdır.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Şüphesiz vardır ama nefsin oyunları ve tuzakları yalnızca Nefs-i Emmâre ile Nefs-i Levvâme'ye münhasır değildir. Diğer nefis mertebelerinin hiyle ve tuzakları da mürîdi seyr-i sülûkünde çok meşgûl edecektir. Ancak, nefis tezkiyesinde tekâmül edildikçe, bunların etkileri ilk iki nefis mertebesindekiler kadar şiddetli ve sürekli olmaz; gitgide azalır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, biraz bu iki nefis mertebesi hakkında bize bilgi lûtfeder misiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Güzel oğlum, Nefs-i Emmâre, beşeri: tecessüsün, dedikoduculuğun, gıybetin, iftirâcılığın, yalancılığın, aptallığın, dönekliğin, hıyânetin, hiylekârlığın, münâfıklığın, korkaklığın, vurdumduymazlığın, sorumsuzluğun, adâletsizliğin, îmansızlığın, küfrün, bâtıla meyl etme tutkusunun, cimriliğin, tamahın, hırsızlığın, isrâfın, kendini beğenmişliğin, cehâletin, kibrin, kînin, muhabbetsizliğin, kabalığın, şiddetin, gadrin, mahvetme içgüdüsünün, hırsın, her türlü şehvetin, kendisine putlar ihdâs etmenin ve benzeri nâkısaların dürtü ve emirlerine mutî kılan nefis mertebesidir.

Nefs-i Emmâre'nin hevâ ve hevesi ile bütün dürtü ve emirleri beşeri Allâh'ın emirlerine muhâlif hareket etmeğe yönelir; bu bakımdan da Şeytan'ın hiyle ve desîselerinin yansıdığı bir yerdir. Nefs-i Emmâre Allâh'ın emirlerini ve Şerîat'ın kurallarını örter, beşerin idrâk ve basarının bunlara nüfûzunu önler. Bu bakımdan da kâfir sıfatına lâyıktır.

Arapçada, etimolojik olarak, zâten KFR masdarı, hatırladığım kadarıyla daha önceki sohbetlerimizde de sözü edilmiş olduğu vechile, *örtmek*, ve kâfir de *örten* anlamındadır. Bu bakımdan dinî açıdan kâfir: *Allâh'ın âsârını, ef'alini ve sıfatlarını başkalarına karşı da kendi nefsine karşı da örtüp bunların hakikatlerinden haberdâr olmayan* demektir. Tevbe sûresinin 73. âyeti Nefs-i Emmâre mertebesinde kalanın varacağı yerin ancak Cehennem olduğunu beyân etmektedir.

Mürşidinin himmeti ve Allâh'ın da lûtfuyla mürîd, Nefs-i Emmâre'ye karşı cihâdında muzaffer olursa nefsin ikinci kademesi ya da ikinci vechi veyâhut da ikinci tavrı denilen: Nefs-i Levvâme (kendini kınayan nefis) ile karşı karşıya gelir.

Bu mertebede kendine zikir olarak telkin edilen İsm-i Celâl'in Nefs-i Levvâme'yi yontup tâdil etmeğe başlamasının reaksiyonu olarak Nefs-i Levvâme de bütün hiyle ve desîselerini ortaya döker. Bunlar mürîdde: 1) *vehim*, 2) *vesvese*, 3) *hayâl gücü* ve 4) *tereddüd* olarak ortaya çıkar, aklına da kalbine de hükmetmeğe başlarlar.

Nefs-i Levvâme Allâh'ın emirleri, Şerîat'ın kuralları ve Mürşid'in nutuk ve emirleri husûsunda mürîdin idrâkini bulandırır; bu konuda fehâmet ve temyizinde zaaf ve tereddüdler uyandırır. Bu bakımdan da münâfık sıfatına lâyıktır.

Ayrıca, mürîd Nefs-i Levvâme'nin etkisi altında Mürşid'inin mertebesinden ve ilminden şüphe duymağa, bazen ihvândan da soğumağa başlar. Mürşid'ini ziyâret, ona nefesine ağır gelen bir angarya olur. Mürşid'inin nutuklarını haklamakta en azından isteksiz davranır. Kendisinin de mürşid olmasının hayâllerini kurar; Efendisi ile kendisini birçok yönden kıyâs etmeğe kalkışır. Sonra bütün bu düşüncelerin Mürşid'i tarafından mutlakâ bilindiği vesvesesiyle bunlardan utanç ve pişmanlık duyar; nefsini kınamağa ve hattâ kendine ezâ cefâ çektirmeğe başlar. Pişmanlığı onu tövbelere, tövbelerden rucû'a ve yeni tövbelere sürükler. Her seferinde nefsinin kötülüğünü idrâk ile onu kınar durur ama çok geçmeden nefsin oyunlarına kendisini gene kaptırır. Sonuç olarak, tıbbî yönden müşâhede edildiğinde, kompleksli ve paranoid bir hâlet sergiler.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim mürîd açısından bu nâkıs hâli atlatmanın bir yolu vardır mutlaka?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Olmaz olur mu? Mürîd böyle bu durumdan: 1) Mürşid'ine her nâkıs hâlini arz etmesiyle, 2) Mürşid'inin de mürîdin bu ahvâlinin tahlîlini yapıp onu, nefsin bu ve bu kabil oyunlarını müdrîk kılmasıyla ve bunlara karşı sohbet ve nazarıyla tahkîm etmesiyle, 3) Mürşid'ine olan *râbıta*'sını sağlam tutmasıyla, 4) Mürşid'inin nutuklarını ne olursa olsun haklamasıyla, ve 5) Mürşid'inin telkin etmiş olduğu dersi aksatmadan ve usûlüne uygun bir biçimde icrâ etmesiyle selâmete erişir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, diyelim ki mürîd böyle bir eğitimde sebat etmedi ve mürşidini terk etti. Bu durumda ne olur veyâ nasıl bir yol izlenir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım sorunun cevabını Kâmil Mürşidler açısından istiyorsan kolaydır ama eğer olgunluktan uzak yalapaşap bilgilerle mürşidliğe kalkışan ve zabt edemedikleri cezbelerini tâliblerin üzerine yıkarak onları kâmil dervişler yerine meczûb ve bağınaz kimseler kılan ve böylece de tarîkatın imajını ağır biçimde zedeleyen yol eşkiyâları açısından istiyorsan zordur.

Kâmil olmayan müşşidlerin sohbetleri ihvânın anlayışına göre değildir. Nefse ve tevhid mertebelerine ait bilgileri ihvânın idrâk edebileceği bir sistem içinde değil de birbiriyle hiç ilgisi bulunmayan bölük bölük pörçük bilgiler olarak sunarlar. Hâlbuki Kâmil Müşşidler bu bilgileri ve Ledün İlmi'ni câzib, kolay anlaşılır mîsâller aracılığıyla belirli ve tutarlı bir sistem hâlinde ihvânın hâfızasına ve kalbine nakşederler.

Yine kâmil olmayan şeyhler, ihvânın kendilerini terk etmesine karşı, onlara, böyle bir davranışın hem bu âlemde ve hem de âhirette felâketlerine yol açacağı husûsunda korkutur, adetâ bir terör uygularlar. Kâmil Müşşidler ise nefsin, kendine mahsûs hiylelerinin, tâlibi tarîkatı terk etmeye teşvik etmesinin mümkün olması dolayısıyla ihvânı Nefs-i Mutmainne'den Nefs-i Râziye'ye geçişe kadar merhameten muhayyer bırakırlar. Kendilerinden kopup ayrılan ihvân için ise yalnızca hayırlar dilerler. Onların umûrlarının hayra tebdilini Cenâb-ı Hakk'tan niyâz ederler.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim son olarak bir şey daha sormak istiyorum. Bir makâlenizde okumuştum. "Tarîkatların çoğu, Allâh'a uzanan yolda (seyr-i sülûk'de): 1) nefse karşı cihâdı ve 2) ilim iktîsâbını manevî olgunluğun stratejisi olarak seçmişlerdir" diye yazmış, sonra "ilim talebini seyr-i sülûk'un tek stratejisi olarak kabûl eden ve *Muhammed Nûrî-l Arab Hazretleri*'nin yolunu izleyen *Üçüncü Devre Melâmîleri* ise, seyirlerinde, doğrudan doğruya ilim iktîsâbını tercih etmektedirler" diye de ilâve etmişsiniz. Bu farklılık nereden kaynaklanmaktadır? Nefse karşı zikirsiz bir cihâd mümkün müdür?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim. Üçüncü Devre Melâmîleri'nin hepsinde değil bazı kollarında maalesef zikir âdetâ hakir görülmekte ve kemâle ancak nazar ve sohbet aracılığıyla erişilebileceği hakkında yanlış bir kanaat oluşmuş bulunmaktadır. Üçüncü Devre Melâmîliği'nin kurucusu olan Muhammed Nûrî-l Arab hazretlerinin yüzbinden fazla müşdinin olduğu rivâyet edilmektedir. Bu kadar insana 1) tasavvufun inceliklerini izah etmek, ve 2) bunların gerektirdiği hâlâtı kazandırmak mümkün değildir Kendisi de Nakşibendî tarîkatından icâzetli olan Hazret, sayı ile çekilen zikrin nefis üzerindeki kiri, pası temizleyici etkisini pekâlâ bilmektedir. Ancak bu kadar geniş bir kitleye zikir tâlim etmek ve bunun rüyâlar, gündelik ahvâl ve etvârdaki etkinliğini her bir müşd için tâkib etmek tek bir kişinin altından kalkabileceği bir keyfiyet değildir. Bu sebepten ötürü, Muhammed Nûrî-l Arab hazretleri zikri mahdûd bir zümreye ta'lîm etmiş; diğer büyük kitleyi ise, bunları zikir ile yüklemeyen, sohbetleriyle tenvîr edip belirli ve kararlı bir îmn düzeyinde muhâfaza etmek yolunu seçmiştir. Böylece bu kitlenin ve daha sonra da halkın indinde, Hazret'in seyr-i sülûk metodunda büyük bir devrim yaparak zikri kaldırmış ve müşidler yalnızca nazar ve sohbetle kemâle erdirmiş olduğu hakkında *yaygın bir vehim* teessüs etmiş bulunmaktadır. Muhammed Nûrî-l Arab hazretlerinin zikir

metoduyla yetiştirmiş olduğu gerçek halîfeleri el'ân hem ***habs-ı nefese dayanan zikir***, hem nazar ve hem de sohbeta dayanan bir eğitim uygulamaktadırlar.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim sohbet için çok teşekkür ederim. Umarım sizi fazla yormamışımdır. Hakkını helâl edin.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Öyle şey mi olur güzel evlâdım. Helâl olsun. Allâh fazlını füyûzatını arttırsın, seni âleme feyyâz kılsın. Âmin.

* * *

hukûku,
tahakkuku.

Muhtefî

Hakk ve mahlûkâtının hukûkuna riâyet,
Bil ki ulvî ahlâktır; ve emsâlsiz hidâyet.
Ve kezâ kollayarak gözetmek bu

Kâmil dindir işte bu! Nîmettir

Ganiyy-i

HAYATI İBÂDET KILMAK

Bu sohbet de Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile 21 Ocak 2003 Pazartesi günü Hoca'nın Üsküdar'daki evinde başbaşa bir konuşma esnâsında kaydedilmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; lûtfen bana ibâdetin ne olduğunu açıklar mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Allâh senden râzî olsun, Necmettin'ciğim! Bu, fakîre sıkça sorulan ve fakîrin de enine boyuna anlatmakdan yorulmadığım sorulardan biridir. Aslında ibâdet avâmın ve havassın ibâdeti olarak ikiye ayrılır. Avâmın ibâdeti taklîd üzere olur. Kimileri ebeveyninden ibâdet olarak ne görmüşse ömrü boyunca bunu otomatik bir biçimde taklîd eder durur. Bundan mutmain olanı da vardır, mutmain olmayanı da. İbâdetlerin otomatik taklîdinden kasıd: âbidin taklîden öğrenmiş olduğu ibâdetleriyle yetinmesi, başka ibâdetlerin de bulunup bulunmadığı hakkında bir merakının ve ilgisinin olmaması demektir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Pekiyi Efendim; namaz, niyâz, zikir, oruç ve benzerleri gibi bütün ibâdetler arasında rûchâniyeti olan bir ibâdet var mıdır? Meselâ namazın dinin direği olduğu sık sık beyân edilmektedir. Acabâ namazın bütün ibâdetler üzerinde bir rûchâniyeti söz konusu mudur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Ateist ya da müşrik bir kimse, münâfıklık etmek için, namaz kılsa bu namaz Hakk indinde makbûl olur muydu?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; sanırım: "[Allāh] gözlerin hâin bakışını ve kalplerde neyi gizlediğini bilir"³⁴, ve "Allāh kadın münâfıklara da erkek münâfıklara da kâfirlere de içinde ebedî kalacakları Cehennem ateşini vaad etmiştir. O, onlara yeter. Allāh onlara lânet etmiştir. Onlar için devamlı bir azab vardır"³⁵ âyetlerinden dolayı bu münâfıkların namazı Hakk indinde makbûl olmazdı.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Şu hâlde namazdan daha değerli olan, hattâ bütün ibâdetlerin temelinde bulunan ve bütün ibâdetlerin "olmazsa olmaz şartı" mesâbesinde bir ibâdetin varlığı zarûrî olmaktadır. Acabâ bu söz konusu ibâdet nedir?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu olsa olsa *Allāh'a şirk koşturmak ibâdeti* olabilir, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet, Necmettin'ciğim; bütün ibâdetlerin geçerliliklerinin temel şartı olan bu ibâdet *Allāh'a şirk koşturmak*'tır. Bu ibâdet ise namaz gibi şeklî bir ibâdet değil tefekküre ve her daim zinde tutulması gereken bir idrâk ve temyîze dayanan bir ibâdetdir. İnsan Allāh'ın Vâhid (Bir) ve Ahad (Tek) olduğuna îman eder, bunun için *La ilâhe illâllâh* lafz-ı celîlini diline vird eder ama Allāh'a şirk koşturmak yâni O'ndan başka bir şeye kulluk etmemek derin bir fehâmet, idrâk ve temyîz gerektirir. İşte bunun içindir ki "Allāh'a şirk koşturmak" diğer bütün ibâdetlerin temelindeki en zor ibâdetdir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; "Allāh'a şirk koşturmak" nasıl olur da namazın, orucun, haccın ve zekâtın insana verebilmesi mümkün olan meşakkatlerden daha zor olabilir? Bu konuyu biraz açar mısınız?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Güzel evlâdım, genel anlamıyla kulluk ne demektir?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Kulluk bir şeyin, bir kimsenin irâdesine tâbi' olmak ve bu irâdeyi sorgulamamaktır.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

³⁴ Mü'min/19. (N.Ş.in notu)

³⁵ Tevbe/68. (N.Ş.in notu)

- Bravo Necmettin'ciğim. Kulluk hakkında verdiğin tanım cidden efrâdına câmî' ve ağyârına mânî' bir tanım. Tebrik ederim. Pekiyi; farz-ı muhâl tesbih meraklısı bir zâtı göz önüne alalım, öyle ki bu zât için antika bir tesbihin peşinden koşmak, ona mâlik olmak için ailesinin gırtlğından keserek para biriktirmek ve bu tesbihin hayâliyle avunmak hayatının önemli bir bölümünü tesiri altına almış olsun da kendisini bu ihtirasdan kurtarmasın ve hattâ kurtarmayı dahi düşünmesin ya da kendisine durumunun vahâmetini îkaz edenlere husûmet beslesin. Böyle bir kimse artık söz konusu tesbihin kulu mertebesine düşmüş değil midir? Böyle bir kimse her gün namazlarını otomatiğe bağlı bir şekilde kılmaya devam etmekte olsa bile, kendisini tesbihin kendi üzerinde kurduğu bu istibdattan kurtarabiliyor mı? Allâh'dan başka bir de tesbihe kulluk etmekte olduğunun fehm, idrâk ve temyîz edebiliyor mu? Her gün namazlarında en az 40 kere okumakta olduğu Fâtiha sûresinin "*İyyâkena'büdü ve iyyâkenestaîn*" âyetinin anlamını tefekkür edebiliyor, bunun insana vermesi gereken idrâki zinde tutabiliyor ve gereğini de yerine getirebiliyor mu?

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Hayır, Efendim.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- İşte bundan dolayıdır ki Necmettin'ciğim, otomatiğe bağlanmış bir namazı kılmak kolay fakat derin bir tefekkür, idrâk, temyîz ve otokontrol gerektiren "Allâh'a şirk koşmamak" ise en zor ibâdettir. Burada namaz dedik ama bu bir mîsâl vermiş olmak içindi. Şekle bağlı diğer bütün ibâdetler için de durum aynıdır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; "Allâh'a şirk koşmamak" gibi her an zinde derin bir idrâk gerektiren başka ibâdetler de var mıdır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Cenâb-ı Peygamber Efendimiz: "*Bir gün adâletle muâmelede bulunmak altmış yıllık ibâdetten üstündür*"³⁶ buyurmaktadır. Bu hadîs, en azından, "*adâlet ile muamelede bulunmak*" fiilinin Cenâb-ı Hakk'ın emrettiği, ve hiçbir müslümânın kaçınılamıyacağı, diğer mûtaad ibâdetlerden çok üstün bir ibâdet olduğunu bildirmesi bakımından önemlidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

³⁶ Abdülbâkiy Gölpınarlı'nın Suyûtî'nin çoğunu *Al Câmi'- al Sagıyr fî Ahâdis-al Başır-al Nazîr* ve birkaç tânesini de: Abdurraûf-al Munâvî'nin *Kunûz-al Hakâyık fî Hadîsi Hayr-al Halâyık* ve Kâdiy Abu-l Fadl İyâd ibn-i İyâd-al Mâlikiyy-al Andelûsî'nin *Şifâ* başlıklı hadîs külliyyâtından 1000 hadîs seçerek yayınladığı): *Hız Muhammed ve Hadisleri*, s. 50, no.298, Arkın Kitabevi, İstanbul 1957. (N.Ş.in notu).

- "Adâletle muamele bulunmak" fiilinin meselâ namaz gibi, oruç gibi, hac gibi, zekât gibi mûtaad ibâdetlerden üstün tutulmasının sebebi acaba nedir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Aslında dinin temeli olan bu ibâdetler insanların çoğu tarafından, yapılan ibâdetin *menâsik*'inin³⁷ neye delâlet ettiği bilinmeden, otomatiğe bağlanarak *taklîden* icrâ edilmektedir. Hiç kuşkusuz Cenâb-ı Hakk bu ibâdetleri sırf "Allâh'ın emridir" diyerek itaatkâr bir biçimde ifâ edenlerin bu fiillerinden muhakkak ki râzîdir.

Ama, meselâ akşam namazının niçin üç rek'at olduğunun da namaza niçin besmeleyle değil de iftitâh tekbîriyle ve ayakta başlanılmakta olduğunun da kezâ *kıyâm*, *rükû*, *secde* ve *kuûd*'un neden bu sırayı tâkib etmekte olduğunun da Hz Peygamber'in niçin bu şekilde namaz kılmış olduğunun da sebepleri açıklanmış değildir. Peygamber Efendimiz'in Sünneti böyle olduğu için³⁸ herkes de bunların derin mânâsını düşünmeden (zâten düşünse bile fehmedebilmesi, idrâk edebilmesi ve temyiz edebilmesi için elinde kendisini tatmîn edebilecek kıstaslar bulunmadığından) namazını bu minvâl üzere *taklîden ve otomatik bir biçimde* kılar. Zâten Cenâb-ı Hakk da kullarından bundan daha fazlasını talep etmiş değildir.

Buna karşılık, "**adâletle muamelede bulunmak**" otomatik bir ibâdet de otomatik bir davranış şekli de değildir. Herkesin üstesinden gelebilmesinin mümkün olmadığı bu özel ibâdetin menâsiki de mûtaad ibâdetlerinkinden çok farklıdır. Bu ibâdetin: hak, hakkâniyet ve adâlet kavramlarının, *Allâh'ın rızâsına lâîk* olacak şekilde 1) *feh*m, 2) *idrâk*, ve 3) *temyîz* edilmesini, ve bunların da ötesinde 4) hakkâniyetle ilgili olan *hükm*ün cesâretle *ilân* edilip, 5) adâletin *bilfiil* tesisi için harekete geçmek *azmini* gerekli kılan *kendisine has* bir menâsiki vardır. **Bunu gerçekleştirmek ise düpedüz bir cihâd**³⁹ ve Kur'an'ın: "...Âdil olun!..."⁴⁰ ve "Muhakkak ki Allâh hakkâniyete uygun davrananları sever"⁴¹ emr-i ilâhîlerine uyulmasını gerektiren farklı bir durumdur. Herhâlde bunun için olsa gerekir ki "**adâletli olmak**" Câferî Mezhebi'nde, İslâm'ın şartlarından bir şart olarak kabûl edilmektedir.

Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in: "*Bir gün adâletle muâmelede bulunmak altmış yıllık ibâdetten üstündür*" buyruğu ile "... *I'dilû! Hüve akrabu li-t takvâ* ..." yâni: "... Âdil olun! Bu, takvâya yakındır" âyetini⁴² aynı anda göz önünde tutacak olursak Kur'an'daki *takvâ* kelimesinin medlûlünün:

³⁷ Menâsik: fiilî ibâdetleri icrâ ederken izlenecek olan sıra, usûl, yol-yordam. (N.Ş.in notu).

³⁸ Bir hadîsde: "*Namazı benim kıldığım şekilde kılınız!*" denilmektedir. (N.Ş.in notu).

³⁹ Bk. Ahmed Yüksel Özemre: *İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı* 2. baskı. s. 133-140, *İslâm'da Genel Anlamıyla Cihâd*, Kırkambar Yayınları, İstanbul 1998. (N.Ş.in notu).

⁴⁰ Mâide/8. (N.Ş.in notu)

⁴¹ Mümtetine/8. (N.Ş.in notu)

⁴² Mâide/8. (N.Ş.in notu).

- A) Lûgatların işâret etmekte oldukları: 1) çekinmek, 2) fazlasıyla korunmak, 3) nefsi Âhiret'te ona zarar verebilecek şeylerden korumak, ve fayda verebilecek şeylere yönlendirmek anlamlarından çok farklı olduğu, ve
- B) *Takvâ sâhibi olma*'nın, bir günlük uygulaması bile 60 yıllık ibâdetten üstün olan *adâlet*'ten de üstün olduğu âşikârdır.

Ayrıca Tâhâ sûresinin 132. âyetine bir göz atacak olursak burada: "*Ailene namazı emret! Ve sen de ona [namaza] sabır göster! Biz senden bir rızık istemiyoruz. Seni Biz rızıklandırıyoruz. And olsun ki âkıbet takvânındır*" denilmektedir.

Dolayısıyla takvânın “mûtaad ibâdetleri dikkatle ve eksiksiz yapmak”dan çok daha farklı bir şey olduğu da bedihîdir. Herhâlde bu farklılığı belirtmek için olsa gerek Hz Muhammed bir hadîsinde: “*Her takvâ sâhibi Muhammed'in Ehl-i Beyti'ndendir*”⁴³ demektedir. Bir başka hadîsde ise: “*Her şeyin bir mâdeni vardır. Takvânın mâdeni ise âriflerin kalbidir*”⁴⁴ demekle ancak Cenâb-ı Hakk'a ârif olanların takvâ sâhibi olduklarını tefhîm etmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Bu duruma göre, Efendim, gerek "Allâh'a şirk koşmamak" gerekse "Âdil olmak" tam olgunluklarıyla avâm tarafından değil de ancak havas tarafından ifâ edilebilecek ibâdetler gibi gözüküyor mu?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Öyledir de, Rahmet'i Cehennem'i bile kuşatan Rabb'imiz gene de emirlerine, şeklen dahi olsa, uyan kimselere karşı sonsuz merhametlidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Evet, Efendim; insanın Cenâb-ı Hakk'ın Rahmet'inden emîn olması ne büyük bir inşirâh bahşediyor! Yoksa hâlimiz nice olurdu?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, sakın unutma! Mü'min gelecek hakkında, ve özellikle de kendi geleceği hakkında, aslâ karamsar olmaz.

NECMETTİN ŞAHİNLER

⁴³ İsmail Mutlu, İsmail Mutlu, Şaban Döğen, Abdülaziz, *Câmiü's-Sağır Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi*, c. 1, s. 28, no. 10, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996. (N.Ş.in notu).

⁴⁴ *A.g.e.*, c. 3, s. 203, no. 3237. (N.Ş.in notu).

- Efendim, Trabzon'da bendeniz sık sık "**Dindar** kime denir?" sorusuna muhâtab oluyor ve dilimin döndüğü kadar buna cevap veriyorum. Bunun cevabını bir kere de sizden ricâ edebilir miyim?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Tabî evlâdım. Fakîre göre **dindar** diye:

- Şerîat'ın emrettiği ibâdetleri eksiksiz olarak ifâ etmeğe çalışan, fakat bunların ifâsında
- Cenâb-ı Hakk'ın tanıdığı izinlerden de yararlanan;
- Ahlâkını bilhassa hakka tecâvüz edilmemesi ilkesine dayandırıp hak ve hukûku gözeten;
- Sabır, tahammül, müsâmaha ve merhamet sâhibi;
- Gıybet ve dedikodudan sakınan;
- Başkalarının örtülebilecek hatâ, kusur ve sırlarını örten;
- Başkalarına hüsn-i zan ve hüzn-i dua ile yaklaşan,
- Cenâb-ı Hakk'ın hükmüne hem teslim olan ve hem de O'ndan râzî olan

kimseye denir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; affedin beni! Bâri bir de **yobaz** diye kime denir, onu da lûtfedin!

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Lûgatlar yobazı "Düşüncesinde ve inancında aşırı olan" diye tanımlamakta fakat bu aşırılığın kıstaslarını vermemektedirler. Fakîre göre **yobaz** diye:

- Şerîat'ın emrettiği ibâdetleri eksiksiz olarak ifâ etmeğe çalışan,
- Fakat bu ibâdetlerin ifâsında Cenâb-ı Hakk'ın tanıdığı izinlerden yararlanmamayı iftihâr vesilesi yapan, yararlananları da hor ve hakîr gören,
- Herkeste kusur, kabahat ve günah arayarak bunları ilân etmek sûretiyle kendisinin dinî meselelere vukufu kadar müstesnâ bir ahlâk sâhibi olduğunu da herkese icbâr etmek isteyen,
- Sabır, tahammül, müsâmaha ve merhamet konularında örnek alınacak bir olgunluk sergileyemeyen,
- Başkalarının dinî zaafılarını gizlemeyerek dedikodu ve gıybet yapan,
- Başkalarına hüsnüzanla değil mutlakâ dinî eksiklikler arayarak yaklaşan,

kimseye denir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; oldu olacak, içimde niye sormadım diye bir ukte kalmasın! Bir de *bağnaz* diye kime denir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- İçinde ukte kalmasın Necmettin'ciğim, kalmasın! *Bağnazlık*, bir realitenin yalnızca bir vechesinden, hattâ bir ayrıntısından başka bir şeyini ve özellikle de bütününü, fehm ve idrâk edememek illetidir. Basarın ve basîretin o realiteye karşı mühürlü oluşudur. Tek bir yaprağa çılgıncasına meftûn olmaktan ötürü ormanı fark ve idrâk edememe büyüüdür. Bir ayrıntıya saplanıp gerisini inatla reddetmenin nefsi şâha kaldıran sarhoşluğudur. Çoğu kere de sırf o ayrıntı yüzünden onun müsebbibi olan realiteyi tümüyle red ve inkâr etmek cinnetidir.

Bağnazın gâyet oynak (*lâbil*) bir psikopatolojik yapısı vardır. Kendisini yalnızca bir ayrıntıyı idrâke ve ona olağanüstü bir önem atfına mahkûm etmesi bakımından, bağnaz, şizoid eğilimlidir. Realiteyi, yalnızca tek bir ayrıntıdan ibâretmiş gibi vehmetmesi cihetiyle de paranoid bir yapıya sâhiptir. Bağnazlar arasında, bir türlü kuşatamadıkları realitenin saplanıp kaldıkları bir küçücük ayrıntısını süblime ederek buradan hareketle tamamen sun'î bir ahlâk sistemi ya da etik değerler manzûmesi îcad ve vaz eden *psödo-idealist manyaklar* (saplantılı illetliler) ve bu mevhûm etik değerleri korumak üzere marazî zihinlerini, gitgide, vehimlerinin ve hallüsinasyonlarının egemenliğine terk edenler çoktur.

Bu sun'î etik değerler adına bunlar, muarızları olarak telâkki ettikleri kimseleri en azından hor, hakîr, müsâmaha ve affedilmez görürler. Cinnetlerinin had safhasında ise muarızlarının her türlü dışarlanmasına ve hattâ mahvına yönelik *mahvetme içgüdüsü* olanca haşmetiyle tecellî eder. "Pire için yorgan yakmak" deyimi sanki tam bunlar için uydurulmuştur. Buna belirgin bir mîsâl vermiş olmak için, kendisine şefkat ve merhamet dolu bir babalık etmiş olan Sezar'ı politik görüş ayrılığı dolayısıyla ve eski Roma'nın bütün müesses ahlâkî değerlerini hiçe sayarak bir grup suikastçının yardımıyla katleden Brutus'u hatırlamak yeter.

Bu genel tanımlara bakarak geçmişteki ve bugünkü meşhur bağnazları teşhis etmek zor olmadığı gibi Cumhûriyet Türkiye'sinde kimlerin bağnazlıkla hareket etmiş ve etmekte olduklarını tesbit etmek de zor değildir.

Dinlerin ve siyasî ideolojilerin civârında pıtırak gibi biten ne kadar dinî kisveli hizip ve siyasî fraksiyon varsa, tetkik edildiklerinde, hepsinin de bağnazlığın bu marazî ârazını sergiledikleri müşâhede edilir.

Çağımızda halk kütlelerinde bağnazlığı tevîd ve tahrîk eden en önemli etken kütle iletişim araçları olmuştur. Özellikle basının bir kesiminin, pekçok konuda, yalnızca had bir bağnazlıkla hareket etmekle kalmayıp, bağnaz kütlelerin saldırganlıklarını tahrîk etmek üzere her türlü süflî çâreye başvuran bir nifâk kaynağı oluşturduğu da maalesef bir gerçektir.

Son birkaç senedir Rusya, Marksist-Leninist etik ve politikanın 70 yıllık taassubundan kurtulmaya yönelik bir revizyon ve yeniden yapılanma sürecine girmişken, ülkemizdeki "eski tüfek" tâbir olunan iz'an ve temyiz fukarâsı kimselerin hâlâ kör bir komünist taassubuyla vicdânları vesâyet altına alma çırpınılarına ne demeli?

Bağnazlık yalnızca dinî, içtimaî ve siyasî konulara değil, ilmî konulara da musallat olabilmektedir. Ancak, ilmî bağnazlıklar ilmî realiteler ve ilmî verilerden ziyâde, bunların ardındaki "*epifenomen*"lerin bilgi teorisi ve epistemoloji açısından yorumları söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır.

İlim târihinde, modern çağlarda, en yaygın bağnazlık Auguste Comte ve tâkipçilerinin oluşturdukları, daha sonraları "Pozitivizm" ya da "Bilimcilik" diye isimlendirilmiş olan ve bizdeki ilmî disiplin fukarâsı ve epistemoloji câhili yarıaydınların hâlâ baş tâcı ettikleri *epistemik doktrin* çevresinde kümelenen hizbin ortaya koyduğu bağnazlıktır.

A.Comte'un kendisi de bir bağnazın bütün psikopatolojik ârazını en had düzeyde hayatı boyunca sergilemiş bir şahıstır. Vaz ettiği doktrinden kaynaklandığı şizoid, paranoid, manyak pekçok eğilim sergileyen A. Comte, sonunda, hallüsinas-yonlarının pençesinde tam bir çılgın hayatı yaşamış, bütün dostlarını hor ve hakîr görerek dışarlamış ve yepyeni bir din ve ahlâk sistemi kurduğunu dahi vehm ve ilân etmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Çok teşekkür ederim, Efendim. Şimdi biz gene ibâdet konusuna dönecek olursak, acabâ belirli bir menâsike bağlı olmayan, fakat Cenâb-ı Hakk'ın ve O'nun sevgili Peygamberi'nin indinde geçerli olan başka ibâdetler de var mıdır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Müslümanlar, an'anevî bakımdan, farz olan ibâdetlerden hep: namaza, oruca, zekâta ve hacca yönlendirilmişlerdir. Oysa Allâh'ın Kur'ân'da yer alan her emrine uymak farzdır. Allâh'ın her emrine uyuş: O'na tâbî' olmakdan, yâni O'na olan ubûdiyeti tasdîk ve te'yid etmekden, kısacası kulluk yâni ibâdet etmekden başka nedir ki? Meselâ Hucurât süresinin 12. âyetini ele alalım. Bu âyette: "*Ey îmân edenler, zandan çok kaçın; çünkü zannın bir kısmı günahdır. Tecessüs etmeyin! (Birbirinizin gizli yönlerini araştırmayın!). Kiminiz kiminizin gıybetini yapıp arkasından çekiştirmesin...*" denilmektedir. Buna göre, bu kapsamda tecessüs etmeyen birisi tecessüs etmediği her an ibâdettedir demektir. Kezâ gıybet etmediği zamanlar da sürekli ibâdettedir demektir. Kur'ân'dan âyet zikretmek sûretiyle, bu çeşit ibâdetleri sayısız misallerle çoğaltmak mümkündür.

Bir de ayrıca Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in ibâdet olduğunu bildirdiği tutum ve davranışlar vardır. hatırımda kalanları sıralamak isterim:

- Helâl rızık kazanmak için çalışan ibâdettedir.
- Bir işin sonunu sabırla beklemek ibâdettir.
- Az yemek ibâdettedir.
- İbâdetin en fazîletlisi duadır.
- Bir kimse hakkında güzel zanda bulunmak güzel ibâdetlerdendir.
- İbâdetin bir alt kademesi sükûttur.
- Bilgin kimseyle düşüp-kalkmak, oturup durmak ibâdettir.
- Bir an bilgiyle meşgûl olmak, bir an kitaba bakmak, altmış yıl ibâdet etmekden hayrlıdır.
- Bir an bilgi elde etmeye çalışmak, bütün bir geceyi ibâdetle geçirmekden hayrlıdır. Bir gün bilgi elde etmeye çalışmak, üç ay oruç tutmaktan hayrlıdır.
- Bilgi elde etmeye çalışmak Allâh katında namazdan da, oruçtan da, hacdan da Allâhu Teâlâ yolunda cihâd etmekden de üstündür.
- Bir gün adâletle muâmelede bulunmak altmış yıllık ibâdetten üstündür.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, avâmın ibâdetinin taklîden ve otomatik bir biçimde olduğunu olduğunu öğrendik. Pekiyi havassın ibâdeti acabâ nasıl olur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Gâyet tabîîdir ki havas bütün farz olan ibâdetleri yapar; ama bunların üstüne yaptığı bütün nâfile ibâdetler ise taklîd üzere değil idrâk üzere olur. **Bu zevât: hayatı ibâdet kılar.**

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, "hayatın ibâdet kılınması" çok ilginç bir deyim. Bunu ilk defa sizden duyuyorum. Bu nasıl gerçekleşebilir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, hayrlı dua bir ibâdetdir. Hayatın ibâdet kılınması **süreci** ise insanın, **derûnunda**, doğal bir biçimde her fırsatta hayrlı dua etmesi ve her duasının sonunda "Elhamdülillâhi alâ külli hâl!" diyerek bir Fâtiha okumayı bir **hayat tarzı** hâline getirmesiyle **başlar**. Bu bir ilk adımdır.

Bu konuda birkaç mîsâl vermek gerekirse, oturduğun mahalleye her giriş çıkışında bu mahallede ikâmet edenler için:

"İlâhî yâ Rabbi! Bu mahallede oturanların umûrlarını hayra tebdil et! Onları kazâdan, belâdan, hastalıktan, idrâksizlikden muhâfaza et! Hânelerine ve gönüllerine huzur bahşet! Borçları varsa hayrlısıyla vâdelerinde edâ etmelerini nasîb et! Arabalarını kazâsız, ârızasız, hayrlı işlerde kullanmalarını lûtfet! Hepsine de îman selâmeti bahşet!"

Bir hastahânenin önünden geçerken:

"İlâhî yâ Rabbi! Bu hastahâne vefât etmiş olanlara mağfîret et, hasta yatanlara şifâ lûtfet! Hastahâne personelinin merhametle ve ilimle donat! Hepsinin umûrunu hayra tebdil et! Hepsine îman selâmeti ver!"

Hangisi olursa olsun, bir devlet dairesinin önünden geçerken:

"İlâhî yâ Rabbi! Bu devlet dairesinin vatana, millete, devlete hâdim olmasını; rüşvete, nüfûz ticâretine âlet olmamasını, çalışanlarının işlerini ibâdet eder gibi bir idrâk ile ifâ etmelerini nasîb et!"

Bir okulun önünden geçerken:

"İlâhî yâ Rabbi! Bu okulda ve diğer okullarımızda okuyan evlâtlarımızın analarına, babalarına, vatana, millete, devlete hayrlı ve idrâkli hizmetkârlar olarak yetişmelerini lûtfet! Onları bu türlü yetiştiren hocalardan râzî ol! Cümlesini koru! Onları harama yaklaştırmama, helâlden uzaklaştırmama, umûrlarını hayra tebdil et, onlara îman selâmeti ver!"

Çocuklu bir çifti görünce:

"İlâhî yâ Rabbi! Bunların muhabbetini tezyid, vahdetini tahkim et! Çocuklarını hayrlı ve mutî kıl, onlara mürüvvetlerini göster! Cümlesinin umûrunu hayra tebdil et, îman selâmeti ver!"

Gece yatmadan önce:

"İlâhî yâ Rabbi! Bu ülkeyi ve bu beldeyi harpten düşmandan, âfetten felâketten koru! Ahlâk sukutundan, bozgundan, borçdan kurtar. Adâletsizlerin, dirâyetsizlerin, ahlâksızların, hırsızların ve râşîlerin tasallutundan ve zararlarından koru Rabb'im!"

gibi ve buna benzer duaları diline vird ederek bunu bir hayat tarzı hâline getirmiş olanlar işte "hayatı ibâdet kılmak" yolunda *ilk adımı* atmış olurlar.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, lûtfettiniz; bugünkü sohbetinizden de çok şey öğrendim. Allâh tekrârını nasîb etsin!

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- İnşâallâh, Necmettin'ciğim, İnşâallâh!

* * *

nisâ?.

Nefsimden tulû eder an be an sırr-ı İsâ,
Fehmettin mi, kim Meryem; o kutlu hayrî-n

Ganiyy-i Muhteî

TOMAYA GÖRE İNCİL

Bu sohbet de Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile 22 Ocak 2003 Salı günü Hoca'nın Üsküdar'daki evinde başbaşa bir konuşma esnâsında kaydedilmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, öncelikle şu sorudan başlamak istiyorum. *Toma'ya Göre İncil*'i⁴⁵ Türkçe'ye çevirip “kendi yorumunuzla yayınlamak” fikri sizde nasıl oluştu?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, 1966-1967 târihlerinde altı ay süreyle İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi tarafından “bilgi ve görgümü arttırmak üzere” Paris'e gönderilmiştim. Bu arada pozitif ilimlerle ilgili bir dizi yüksek düzeyde dersin yanında Collège de France'da Prof. Henri-Charles Puech'in (1902-1986) vermekte olduğu *Toma'ya Göre İncil* dersini de izleme fırsatım oldu.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Özür dilerim, sözünüzü kesmek istemezdim ama bu *Collège de France* gittiğiniz üniversite bünyesinde bir kurum mudur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Hayır. Collège de France, Fransa kralı I. François tarafından 1530 yılında Paris'de kurulmuş olan, üniversiteden bağımsız yüksek düzeyde bir öğretim kurumudur. Collège de France'da sayıları değişebilen pekçok kürsüde konularında en ileri düzeyde bulunan bilim adamları ders verir. Bu yüksek eğitim kurumunda ne kayıt işlemi, ne ders harcı, ne izin, ne imtihan, ne diploma ve ne de sertifika vardır. Canı isteyen gelir, istediği dersi dinler. Kurum idâresi yalnızca derslerin en üst düzeyde olmasıyla ilgilidir; dersleri dinleyenlerle ya da dinleyicilerin kalitesiyle değil!

⁴⁵ Ahmed Yüksel Özemre, *Toma'ya Göre İncil ya da Hz İsâ'nın 114 Hadîsi*, 2. baskı, Kaknüs Yayınları, Üsküdar 2002.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Peki ne vardı bu İncîl'in içinde sizi etkileyen?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, havârîlerden Didimus Yahûda Toma tarafından yazıya geçirilmiş olduğu beyân edilen ve Hz.İsâ'nın 114 hadîsini ihtivâ eden bu incîlin Fransızca'ya tercümesini 1966 yılında ilk okuduğum zaman, bu incîlin ortaya koyduğu Hz İsâ imajının Kilise'nin resmen kabûl ettiği *Kanonik İncîller*'dekinden çok farklı ve bizim irfânî çevrelerimizden âşinâsı olduğumuz bir imaj olması beni hayli heyecenlandırmıştı.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bu *Kanonik İncîller* tanımlaması ne anlama gelmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, bu sorunun geniş cevabı ancak incîllerin târihi incelenerek verilebilir. Ama kısa bir bilgi vermek gerekirse *Kanonik İncîller*, Kilise'nin resmen tanıdığı dört incîldir. *Apokrif İncîller* ise Kilise'nin dışına itilmiş olan İncîllerdir. Kilise'nin kabûl ettiği Markos, Matta, Luka ve Yuhanna İncilleri kanonik statüsü kazanmış incîllerdir. *Toma'ya Göre İncîl* ise 1945 yılında Mısır'da keşfedilmiş, Kıptîce yazılmış, Didimus Yahûda Toma tarafından kaydedilmiş apokrif bir incîldir.

Şunu da ilâve edeyim ki hristiyan âleminin kutsal kitapları olan *kanonik incîllerin* târihi ilmî belirsizliklerle doludur. Hiçbirinin 1) müellifi, 2) yazıldığı yer, 3) ilk nüshasının dili, ve 4) ilk nüshasının tam içeriği hakkında kesin bilgi ve iknâ edici delîller yoktur. Bilim adamları ile ilâhiyatçılar bu konuları hâlâ ciddî ciddî tartışmaktadırlar. Bunların dışında kalan hristiyanlar ise bu konuda Kilise ne beyân etmişse ona sâdık bir biçimde inanmaktadırlar. Bu incîllerin eldeki en eski nüshaları ise Hz İsâ'nın döneminden ya da o dönemi izleyen yıllardan değil de ancak IV. yüzyıldan kalmış, Hz İsâ'nın konuştuğu dil olan Arâmîce değil Grekçe kopyalarıdır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, *Toma'ya Göre İncîl*'i diğer incillerden farklı kılan nedir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, bu incîlde Hz İsâ'nın, havârîlerinden Didimus Yahûda Toma tarafından kaydedilmiş olduğu bildirilen 114 söz (ya da hadîs) bulunmaktadır. Hz İsâ bu hadîslerinde şer'î değil irfânî bir öğreti tedarik etmekte ve zâhirî âlemin ötesinde adına Melekût dediği bir başka âlemin var olduğunu vurgulamaktadır. Hz İsâ Melekût'u tanımanın ve Melekût'a girmenin önündeki engelleri: 1) nefse ârif olmamak, 2) nefse bağımlı olmak, 3) Dünyâ'ya karşı oruçlu olmamak, 4) zıtları

tevhîd etmekten âciz olmak, 5) Kader'e tam anlamıyla teslim olmamak, 6) Kendisinin yolundan, yâni Şerât'ından uzaklaşmak olarak olarak tesbit etmektedir. İşte bu sayılanlar Toma'ya Göre İncîl'i diğer İncîllerden ayıran bâriz özelliklerdir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bu engellerden “*Dünyâ'ya karşı oruçlu olmamak*” ifâdesi çok dikkat çekici. Ne anlama gelmektedir bu ifâde?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, bu ifâde Yeni Ahid'de benzeri olmayan ve yalnızca *Toma'ya Göre İncîl*'de karşımıza çıkan bir deyimdir. Toma'ya Göre İncîl'in 27. hadîsi içerisinde yer almaktadır. Tamamı şöyledir: (İsâ dedi ki:) “Eğer dünyâya karşı oruçlu değilseniz Melekût'u bulamayacaksınız. Eğer Sebt Günü'nü⁴⁶ (gerçekten de) Sebt Günü kılmazsanız Baba'yı âslâ görmeyeceksiniz”.

Melekût'a yönelmenin şartlarından biri olarak Hz İsâ'nın beyân ettiği Dünyâ'ya karşı oruçlu olmak: Dünyâ'nın lezzetlerinden de dedikodularından da, ilkâ ettiği hevâ ve heveslerden de vazgeçmek, sâde ve edeb dolu bir hayat sürmek, kısacası nefsi sıkı bir kontrol altında tutmaktır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bu hadîste geçen ve eğer semantik bir çözümlemeyle açıklanmayacak olursa iltibâsa yol açma ihtimâli yüksek olan “*Baba*” kavramıyla acaba ne kastedilmektedir. Çünkü bu kavram Müslümanlar olarak bize ters gelmekte ve bizi rahatsız etmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Ataerkil toplumlarda Baba, ailenin reisi olmak hasebiyle daima: kudreti, otoriteyi, ailenin rızkını sağlamayı, ailenin düzenini kontrol etmeyi, aile ferdlerinin (meslek seçmek, evlenmek gibi konularda) geleceğine karar vermeyi temsil etmektedir. Babanın bu beşerî fonksiyonlarının çok ötesinde bu kabil fakat evrensel fonksiyonları olan Tanrı'ya ünsîyet kesbetmek, herkesin göstermesi gereken saygıyı sağlamak için ona da istiâre (*metafor*) yoluyla Baba denilmiştir. Fakat bir şirke yol açabilme potansiyeli karşısında İslâm, Tanrı'nın bunun gibi beşerî bir isimle anılmasına müsaade etmemiş ve İhlâs Sûresi'nin içeriğiyle ve kezâ (X/68, XVI/101, XVII/111, XXIX/35, XXI/26, XLIII/82) âyetleriyle Hz İsâ'nın Sünnet'inin bu vechesini ilgâ ederek Allâh'a mecâzî bile olsa babalık izâfe etmeyi yasaklamıştır.

⁴⁶ Sebt Günü: Yahudilerin, Cuma akşamı Güneş'in batışında Cumartesi akşamı Güneş'in batışına kadar süren, dinî istirahat ve dua günü. Sebt Günü'ne ve getirdiği yasaklara uymak On Emir'in gereğidir. (Bk. A.g.e., s. 95, dipnotu: 9)

Yeni Ahid'de ise Tanrı'yı "Baba" ya da "Tanrı Baba (*Allāh Baba*) diye nitelendiren pekçok âyet bulunmaktadır. Meselâ Hz İsa: "... *Ey göklerdeki Baba'mız! Adın kutsal kılınsın, Hükümrânlığın teessüs etsin, İrâdene Gökte olduğu gibi Yer'de de uyulsun! Bize günlük rızkimızı lûtfet!...*" (Mat 6, 9) ve "*Ey Göğün ve Yer'in Rabbi olan Baba'm! Hamd olsun sana ki bu hakikatları bilge ve akıllı kişilere örttüün de sübyânlara gösterdin...*" (Mat 11, 25) diye dua etmektedir.

Toma'ya Göre İncîl'de ise "Allāh anlamındaki" Baba kelimesi 21 kere geçmektedir. Bunlardan ikisi "Hayy Olan" diye vurgulanmıştır. Ayrıca Baba'nın bu sıfatı, gene Baba'ya delâlet etmek üzere, metinde üç kere de müstakilen kullanılmış bulunmaktadır. Kezâ 22 kere zikredilmiş olan "Melekût"un Baba'ya ait olduğunu vurgulamak üzere de 6 kere "Baba'nın Melekûtu" ve 1 kere de "Baba'nın Melekûtu" tamlaması kullanılmıştır. Bundan başka da: 1 kere "Baba'nın seçilmişleri", 1 kere "Baba'nın Nûru", 1 kere "Baba'nın hükmü", 1 kere "Baba'nın sözü" tamlamaları vardır. Bundan başka (H. 73 -74) hadîslerinde Rabb kelimesi de geçmektedir; ama Rabb, **Toma'ya Göre İncîl'**de, yalnızca birileri Tanrı'ya hitâb edeceksen ya da Tanrı'dan bir istekte bulunacaksa kullanılmaktadır. Bütün bunlar Hz İsa'nın indinde "Baba" kavramının, tıpkı islâmî "Allāh" kavramı gibi "Rabb" kavramından daha zengin bir içeriğe sâhip bulunduğunu göstermektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim sohbetimizin başında *Toma'ya Göre İncîl'*in ortaya koyduğu Hz. İsa imajının Kilisenin resmen kabul ettiği *Kanonik İnciller*'dekinden çok farklı olduğuna işâret etmiştiniz. Bu imaj farklılığını biraz açabilir misiniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Toma'ya Göre İncîl'de Hz İsa, peygamberliğinin ötesinde, Cenâb-ı Hakk ile olan ve Mi'rac'a dayanan mahrem ilişkisini fâş etmektedir. Bu mânevî tecrübeye Hz İsa: 1) kendisine Cenâb-ı Hakk tarafından bir emânet olarak tevdi edilmiş ve O'nu eşrefü'l mahlûkat ve Arz'da halife kılmış olan Allāh'ın rûhu ile Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna yükseltilmiş, 2) Hakk'ın Zât nûru ile istikbâl edilmiş, 3) bir damla mesâbesinde olan kendi zâtı Hakk'ın Zât Ummânî'nde ifnâ-i vücûd etmiş, 4) bu damla orada ne kadar kalmışsa kalmış, Cenâb-ı Hakk onu ne ile donatacaksa donatmış, aralarında sessiz ve sözsüz ne konuşulacaksa konuşulmuş, ve sonra 5) Allāh'ın izni ile, bu damla tekrar Hakk'ın Zât Nûru'ndan geçirilerek ve onun tarafından uğurlanarak bir çeşit ikinci bir mânevî doğum ya da hilkat sonucu bu Dûnyâ'nın idrâk düzeyine irsâl edilmiştir.

Hz İsa dünyevî hayatına ilk defa bâkire Hz Meryem'in rahminden babasız olarak doğmuştur. Bu ikinci doğuşunda ise kendisinin Zât Nûrû'ndan, ve annesiz vücûd bularak doğmuş olduğunu hatırladığından, kendisini nûrânî, ve Zât Nûru'nun da "*Hayy olan Baba*" diye isimlendirmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, buradan Hz İsa'ya neden “Oğul” veyâ “Baba'nın Oğlu” denildiğini daha net anlaşıyor.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, buradaki Oğul'un Baba ile olan bağıntısı, hiç şüphesiz, maddî bir zürriyete tekâbül eden ya da böyle bir zürriyeti îâm eden bir bağıntı değildir. Bu metaforun ardında herkesin anlamasının mümkün olmadığı, kavramsal açıdan girift ve fehm, idrâk ve temyîz açısından da fevkalâde zor olan kavramsal bir yapı bulunmaktadır. Bu da kısaca yukarıda Toma'ya Göre İncîl'de Hz İsa'nın imajını anlatırken işâret ettiğimiz gerçekliktir.

Mi'râc sonucu Baba'ya vâsıl olup da sonra bu âleme gönderilene izâfe edilen “Oğul” vasfı onun Baba'nın Zâtı'nda sönüp de yeni bir hayat bularak zuhur etmesinden ötürüdür. Oğullar babalarının vârisleri ve babaların görülmedikleri yerde de onların adına işlerini yürütmekle yükümlü kimseler, yâni halîfeleri olurlar. Hz İsa kendisine “Baba'nın Oğlu” demekle, iz'an sâhiplerine, hem Allâh'ın Velî'si ve hem de O'nun Yeryüzü'ndeki Halîfesi olduğunu îâm etmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, başta soracaktım unuttum. “Toma'ya Göre İncîl” diyoruz da bu incîli tertib eden zâtan hiç bahsetmiyoruz. Kimdir Toma?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, Toma, cemaat içinde Hz.İsa'nın değer verdiği ve yeni îmânı yayması için Hindistan'a gitmesini emrettiği bir havârîsidir. Ama buna rağmen ne hikmetse Kanonik İncîller'de ismi en az geçenlerden biridir.⁴⁷ Herhâlde Kanonik İncîller'in yazarları Yahûda'yı bilinçli bir şekilde geri plânda bırakmak istemişlerdir. Biz Toma hakkındaki bilgileri daha çok Apokrif kitaplarda bulmaktayız. Özet olarak vermek gerekirse bu bilgilerden Hz İsa'nın Didimus Yahûda Toma'yı: kendisinin 1) mahremi, 2) esrârının emîni, 3) rûhânî bakımdan kendisinin ikizi, 4) ifşâ ettiği kaynaktan içip de sarhoş olmuş [cezbeye düşmüş], ve hattâ 5) ilminin vârisi; ve 6) kendi nefesine ârif ve bundan ötürü de her şey hakkında derinliğine bilgi elde etmiş⁴⁸, 7) cihâd ve irfân ehli bir zât olarak teşhis etmekte olduğu sonucu çıkmaktadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

⁴⁷ Kanonik İncîller'de: Petrus'un 96, Simon'un 58, Yâ'kûb'un 27, Filipus'un 19, Andrea'nın 12 kere zikredilmesine karşılık Didimus Yahuda Toma 10 kere zikredilmektedir. Yahuda Toma'nın zikrinin Markos'da 1, Matta'da 1, Luka'da 1 kere geçmiş olmasına rağmen Yuhanna'da 7 kere geçmiş olması da dikkat çekicidir. (Bk. A.g.e., s. 83, dipnotu: 9)

⁴⁸ Hoca eserinde, *Men arafe nefsehû fakad arefe Rabbehû* (Nefsini bilen Rabbi'ni bilir) hadîsiyle anlam akrabalığına dikkati çekmektedir. (N.Ş.in notu)

- Efendim bu tesbitlerden en çarpıcı olanı kanımca Hz İsâ'nın Toma'yı "rûhânî bakımdan kendisinin ikizi" olarak nitelendirmesidir. Neyi imâ etmektedir bu teşhis?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, bunu idrâk etmek için önce Toma'ya Göre İncîl'in 13 numaralı hadîsine bakmak lâzımdır. Çünkü bu ifâde orada şöyle yer almaktadır:

İsâ müridlerine dedi ki: "*Bir mukâyese yapın da bana kime benzemekte olduğumu söyleyin*". Şem'un Petrus dedi ki: "*Sen siddik bir meleğin benzerisin*". Matta dedi ki: "*Sen hakîm bir filozofun benzerisin*". Toma dedi ki: "*Efendim, senin kime benzediğini ifâde etmek husûsunda benim ağzım aslâ muktedir değil*". İsâ dedi ki: "*Ben artık senin Efendin değilim; çünkü sen benim ifşâ etmiş olduğum kaynayan kaynaktan içtin de sarhoş oldun*". [Bunun üzerine] onu bir tarafa çekti ve ona üç söz söyledi. Toma arkadaşlarının yanına döndüğünde ona sordular: "*İsâ sana ne dedi?*". Toma onlara dedi ki: "*Eğer O'nun bana söylediği sözlerden birini size söylesem, hepimiz taşlar alıp da bana fırlatırsınız; o zaman da taşlardan bir alev çıkıp sizleri yakar*".

Bu hadîsde ise Hz İsâ'nın Yahûda Toma'ya muâmelesi, onun da Hz İsâ gibi Bâtın'ı hakkelyakîn tanımış yâni Mi'râc'ı gerçekleştirmiş bir zât olduğunu imâ etmektedir. Buradan Toma'nın Hz İsâ'nın esrârına âşinâ olduğunu anlamaktayız. İşte bu âşinâlık aynı kaynaktan doğdukları için Hz İsâ ile Toma'yı rûhen ikiz yapmaktadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bu hadîste ilginçtir Toma ile arkadaşları arasında geçen diyalog aynı *Abdullah İbn Abbas* ile sahabeden bir grup arasında geçen konuşmaya benzemektedir. Hatırladığım kadarıyla *Abdullah İbn Abbas* da arkadaşlarına: "Eğer size Talâk Sûresi'nin 12. âyetinin⁴⁹ te'vîlini söylemiş olsaydım beni taş tutardınız (ya da başka bir rivâyete göre: *benim kâfir olduğuma hükmederdiniz*) demişti. Acaba buradan nasıl bir sonuca varabiliriz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım çok güzel bir noktaya temas ettin. Gerek Yahûda Toma'nın gerekse Abdullah bin Abbas'ın birbirlerinden yaklaşık 600 yıllık bir aralıkla ortaya koymuş oldukları bu tepkilerin benzerliği peygamberlerin umûma mahsûs tebliğlerinin dışında kalan ve (*Gnosis, İrfân, Ledün İlmi gibi*) çeşitli isimlerle anılan özel öğretilerinin mâhiyetinin ve ihtivâ ettiği esrârın Şerîat'tan ne kadar farklı olduğuna da işâret etmektedir.

⁴⁹ "Allâh öyledir ki yedi kat Semâvât'ı ve Arz'dan da onun benzerlerini yaratmıştır. Allâh'ın her şeye kâdir olduğuna âlim olasınız diye emr onların arasında iner durur" (N.Ş.in notu)

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, Siz Toma'ya Göre İncîl'in yorumunu yaparken nasıl bir metodoloji izlediniz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Fakîr, takdîm ettiğim yorumda: 1) *Toma'ya Göre İncîl*'deki bütün hadîsleri bu incîlin bazı bölümlerini ihtivâ eden ve *Papirus Oxyrhynchus 1* ve *Papirus Oxyrhynchus 654* diye bilinen grekçe papirüslerdeki Kıptîce metinle uyuşmayan muhtevâlarının getirebileceği düzeltmeleri de göz önünde tutarak) sahîh (*otantik*) olarak kabûl ettim; 2) bu incîlden başka kaynakları ancak hadîsin içeriğine mâkul bir açıklama getirebiliyor ya da onu destekliyorsa zikrettim; 3) Hz İsâ'nın hak peygamber olması dolayısıyla ve "*Muhakkak ki Allâh indinde din İslâm'dır*" (Âl-i İmrân, 19) ilâhî hükmü gereği olarak da, *yorumumun temelini İslâm'ın irfânî vechesi ve bu vecheye has terminoloji oluşturdu*.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, yeri gelmişken sormak istiyorum. Te'vil ile yorum arasında ne gibi bir fark vardır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Yorum "bir sözün bir kimse tarafından nasıl fehm ediliyorsa o türlü dile getirilmesi"ne denir. Bundan dolayı da şahıstan şahısa değişkendir. Te'vîl ise sözün onu fehmedenlerden de fehâmetten de bağımsız olarak sâhip olduğu, ve: 1) *Şe'niyet*'e (Realite'ye) değil *Hakîkat*'a uyan, ve dolayısıyla da 2) *zâhirî* değil *gizlî* olan mânâsıdır. Ancak, burada insanın ayağını kaydırabilecek bir tuzak bulunmaktadır: *insan bir sözün te'vîlini bulmuş olduğunu nasıl, ya da hangi kesin kıstasa göre, idrâk ve temyîz edecektir?* Bu idrâk ve temyîzin ancak *Şe'niyet* ile *Hakîkat*'ı, yâni Zâhir ile Bâtın'ı kesin bir bilgiyle (*Hakkelyakîn*) bilenlere⁵⁰ mahsûs olduğu âşikârdır. Söz konusu olan ise, Bâtın'ın (yâni Melekût'un) rivâyeten (*İlmelyakîn*) bilinmesi değil, zâtî kaynağından bilinmesidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, Toma'ya Göre İncîl'in 7 numaralı hadîsinde Hz İsâ: "*Ne mutlu o aslana ki onu insan yiyecektir de aslan insan olacaktır! Lânet olsun o insana ki onu aslan yiyecektir de aslan insan olacaktır!*" sözüyle nasıl bir dönüşümü kastetmektedir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

⁵⁰ Hicr Sûresi 99. âyette: "*Va'bud Rabbeke hattâ ye'tiyeke-l yakîn*" yâni kelimesi kelimesine: "Sana kesin bilgi (*yakîn*) verilinceye kadar Rabb'ine kulluk et!" denilmektedir. Müfessirlerin önemli bir bölümü bu âyeti, sanki ölümden sonra Rûz-i Cezâ'da Rabb'e kulluk etmek yokmuş gibi: "*Va'bud Rabbeke hattâ cealeke-l mevt*" şeklinde fehmedip, "Sana ölüm gelinceye kadar Rabb'ine kulluk et!" diye indî bir biçimde tercüme etmişlerdir. Kesin bilgi ise ancak *Hakîkat*'ın gerçek kaynağına gark olmakla verilir. Buna da Mi'râc, yâni Hakk'ın huzûruna yükseltme denir. (Bk. *A.g.e.*, s. 139, dipnotu: 10)

- Burada aslan ile Nefs-i Emmâre yâni insana kötülüğü emreden nefis kastedilmektedir. Yalnızca İslâm Tasavvufu'nda değil ama pekçok inanç sisteminde Nefs-i Emmâre'nin sembolü eti yenmeyen yırtıcı hayvanlar ya da yedi-başlı canavardır. Meselâ **Maniciliğin İlâhî Kitabı**'nda, nefis kastedilerek: "*Bu sürekli kükreyen aslanı ne yapacağım? Bu yedi-başlı canavarla nasıl başa çıkacağım?*[deyip duracağına] *bu aslanı boğmak için oruca sarıl! Bak işte iffetli ol da o canavarı öldür!*" denilmektedir. Hz İsâ bu hadîsde, önce, kükremekte ve huzursuzluk vermekte olan nefsi, hazmedilen gıdânın vücûda yaramasını andırır biçimde, mânevî bir dönüşüme tâbî tutarak tasfiye etmiş, artık zarar veremeyecek bir duruma ircâ etmiş olan olgun bir kimsenin nefsinin bu tekâmül etmiş hâlini yüceltmekte, daha sonra da nefsin insanın yerine kâim olmasıyla sonuçlanan azgınlık hâli dolayısıyla buna engel olamamış kimseyi de kınamaktadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, 8 numaralı hadîste de Hz İsâ: "*İnsan, ağını denize salıp da onu küçük balıklarla dolu olarak çeken tedbirli bir balıkçıya benzer. O tedbirli balıkçı bunlar arasında büyük ve güzel bir balık bulmuş; bütün küçükleri denize atmış da hiç tereddüd etmeden büyüğü seçip alıkoymuş. Bunu anlayan anlasın!*" diyor.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, irfânî literatürde "deniz" ilâhî menşe'li ilmi (İslâm'da *İlm-i Ledün*'ü) ve balıklar da bu ilimden elde edilen irfânî bilgileri temsil eder. Hakk yolcusu bu ilimden en büyük hisseyi kapmaya çalışır; ve bilir ki ilimden nasîbi ne kadar büyük olursa o kadar geniş bir görüş açısına sâhib olacak ve insanı ana gâyeye yönlendirmekten alıkoyabilecek olan ayrıntıların yükünü taşımayacaktır. Hz İsâ bu hadîste mürîdlerine, istiâre yoluyla, bu gerçeği idrâk ettirmek istemektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, **Toma'ya Göre İncîl**'de bana çok şaşırtıcı gelen sözlerden biri de 15 numaralı hadîste yer alan Hz İsâ'nın: "*Kadından doğmamış olan kimseyi görürseniz başınızı yere koyarak secde edip O'na kulluk ediniz! İşte Baba'nız O'dur*" sözüdür. Burada Hz İsâ "kadından doğmamış kimse" ile neyi anlatmak istemiştir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, doğuşları zâten bu maddî âlemde vuku bulmamış olan Hz Âdem ile Hz Havvâ'yı bir yana bırakacak olursak, Hz İsâ dâhil herkesin bu maddî âleme ilk doğuşu kadından olmuştur. Ancak, Hz Muhammed'in demiş olduğu gibi: "*Ölmeden evvel ölünüz!*" sırrına erenler için ikinci bir doğuş söz konusudur. Bu doğuş, Cenâb-ı Hakk'ın seçtiği bâzı ender kullarına nefsin ölümünü tattırarak huzûruna kabûl etmesinin akabinde onları tekrar bu Dünyâ'ya irsâl etmesiyle yaşanan bir hâdisedir. Bu hârikulâde hâdisede insan bir damla gibi Hakk'ın Zât ummânında kaybolarak söner (*ifnâ olur*) ve yeniden ama bu sefer zâtının ilâhî menşe'inin kesin ve her dâim zinde idrâkiyle gene aynı zâhirî sûretinde bu Dünyâ'ya rücû' eder. Böylece ona

Velâyet mertebesi lûtfedilmiş olur. Onun bu ikinci doğuşu "kadından" değil (hatırladığı kadarıyla⁵¹) Cenâb-ı Hakk'ın "Zât Nûru'ndan"dır. İşte Hz. İsmâ mürîdlerine böyle bir kimseyle karşılaşp da onun gerçekten de Cenâb-ı Hakk'ın "Zât Nûru'ndan" doğmuş olduğunu teşhis ederlerse o kimsenin *Zât'ı cihetiyle ilâhî olan menşe'i* dolayısıyla gereken ihtirâmı göstermelerini ve emirlerine uymalarını tavsiye etmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Toma'ya Göre İncîl'in bir başka hadîsinde Hz.İsmâ: İsmâ: “Eğer beden Rûh'dan ötürü var ise bu bir mûcizedir; ama eğer Rûh bedenden ötürü varlığa kavuşmuşsa bu mûcizeler mûcizesidir. Ama beni hayrete düşüren, nasıl olup da bu büyük zenginliğin bu fakirlikte ikâmet ettiğidir” diyor. Düşünüyorum da insan olarak ne büyük bir zenginliğe sahibiz ama bunu idrâk etmekten çok uzağız.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bedenin Rûh'dan ötürü var oluşu insanın dahlinin bulunmadığı ve akla hayâle sığan bir olay olmadığı için bir mûcize görünümündedir. Cenâb-ı Hakk ezelde Âdem'e kokmuş balçıkdan bir sûret vermiştir; ve sonra da ona Kendi Rûhu'ndan üfürerek Âdem'i diri kılmıştır⁵². İşte bu, "bedenin Rûh'dan ötürü var olması"nın temelindeki olaydır. Böylece *bütün insanlar* da Allâh'ın Rûhu'ndan ötürü varlık kazanmışlardır ama onlardaki Allâh'ın Rûhu daima mestûr kalmıştır.

Onun içindir ki insanların hemen hemen tümü, taşıdıkları ve kendilerini *Yaratılmışların En Şerefli*⁵³ kılan bu İlâhî Emânet'ten habersizdir. Bununla beraber *insanların ancak çok küçük bir bölümü* bu bedene bağlı ömürleri esnâsında bu İlâhî Emânet'in idrâkine ve Kaynağı'na erişebilirler. Bu takdirde kendileri için mestûr olan Rûh artık kendilerine zâhir olur. İşte bu fevkalâde az kimseye nasîb olan olay bir mûcizeler mûcizesidir. Kendisinde bunun gerçekleşmiş olduğunu hakkelyakîn anlayan kimse, ancak pek az insanın eriştiği bir zenginliğin sâhibi olmuş olduğunu da idrâk eder. İnsanı hayrete düşüren ise bu zenginliğin kimyasal bakımdan âhım-şâhım bir değeri bulunmayan ve eninde sonunda toprağa karışacak olan bir bedende tecellî etmesidir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, Hz. İsmâ 48 numaralı hadîste: “Eğer aynı bir evde ikisi uyum içindeyseler, dağa 'Yürü!' deseler dağ yürür” diyor. Bu sembolizmin işâret ettiği gerçeklik nedir?

⁵¹ Bu Mi'râc hâdisesinde insan Zât ummânına duhûl ettiğinin idrâkine sâhiptir ama ondan sonrası Mevlîd yazarı Süleymân Çelebî'nin dediği gibi: “*Bî hurûf u lafz u savt ol Pâdişâh/Mustafâ'ya söyledi bî iştibah*” gereği harfsiz, lâfsız, sessizdir ve de vukuu hakkında da hiçbir şüphe yoktur (yâni hakkel-yâkîn idrâk üzredir). (Bk. A.g.e., s. 154, dipnotu: 24)

⁵² Bk. (Hicr 28-29) ve (Sâd 72) âyetleri.

⁵³ *Eşrefü-l Mahlûkat*.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Burada "ev"den maksad beden ve "ikisi"nden maksad da Rûh ile nefsdir. Rûh ile nefsin uyum içinde olması ise Rûh'un nefsin bütün hiyle, vehim ve hayâllerini ortadan kaldıran mutlak hükümrânlığı demektir. İkisinin bir kılınması ise insanın Melekût'a vâsıl olması, yâni Cenâb-ı Hakk'ın Zât ummânında kendi dünyevî zâtîyetini ifnâ ettikten sonra Zât Nûru'ndan yepyeni bir hayat bulduğunun idrâki ile tekrar bu Dünya'nın realitesine irsâl edilmesidir. Ancak bunun gerçekleşmesi hâlinde kişiye eşyâ üzerinde ilâhî bir tasarruf zuhur edebilir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, siz Toma'ya Göre İncîl'in 83 numaralı hadîsini, bu incîlin en gizemli hadîsi olarak tanımlıyorsunuz. Bu hadîste Hz İsa: “*Sûretler insana izhâr olunmuşlardır ama onlardaki nûr Baba'nın Nûru'nun sûretinde gizlidir. O tecellî edecektir ama sûreti Nûru tarafından örtülmüştür*” diyor. Hz İsa'nın bu hadîs aracılığıyla anlatmak istediği nedir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, Şehâdet Âlemi'ndeki yâni Zâhir'deki eşyânın sûretlerini biz gözlerimiz (*basar*) aracılığıyla algılarız. Bâtın Âlemi'nin en alt kademesi olan, ve Misâl Âlemi de denilen, Rüyâ Âlemi'nde ise karşılaştığımız nesnelerin sûretlerini gözlerimizle değil de başka bir algılama aracıyla algılamakta olduğumuz da âşikârdır. Buna da *basîret* ya da *kalb gözü* denilmektedir. İster maddî isterse mânevî kökenli olsun bütün bu sûretlerde bir nûr vardır. Bu nûrun kaynağı ise (*Nûr* 35) âyetinde "*Allâh Semâvât'ın ve Arz'ın Nûru'dur*" şeklinde beyân edildiği vechile Cenâb-ı Hakk'ın Nûru'dur. Fakat bizler basarımızla bu nûru göremeyiz. Çünkü eşyâdaki bu nûr Cenâb-ı Hakk'ın Nûru'na has olan sûrette yâni "*Fe eynemâ tuvellû fe semme vechullâh*" "Nereye dönerseniz dönünüz Allâh'ın Vechi oradadır" (*Bakara* 115) âyetiyle bildirilmiş olan Vechûllâh'da gizlidir. Cenâb-ı Hakk Mi'râc'da tecellî ettiği zaman O'nun Nûru öylesine kuvvetlidir ki bu Nûr O'nun Sûreti'ni örtmekte ve Cenâb-ı Hakk'ın sûretini doğrudan doğruya görmemize de engel olmaktadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, yine bir hadîste Hz.İsa: “Onların hepsinin üstündeki Nûr benim; Âlem [*de*] benim. Âlem benden çıktı ve Âlem gene bana dönecektir. Odunu yar! Ben oradayım. Taşı kaldır! Beni orada bulacaksın” diyor. Nasıl anlamamız gerekir bu sözleri?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, Hz İsa gibi Mi'râc eden ve Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ında ifnâ olduktan sonra O'nun Zâtı'nın Nûru'ndan (yâni Nûr'un kaynağından) yeniden zuhur eden bir Velî'nin her şeyden âlî mertebede bulunan bu durumu dolayısıyla "Her şeyin

üstündeki Nûr'un kendisi olduğunu" beyân etmesi doğaldır. O Nûr kaynağı ki, aynı zamanda, Hayy Olan Cenâb-ı Hakk'ın varlık ve hayat bahşettiği makâmdır. Bu makâmda kıyâm eden kimsenin de o makâmın zâtî sâhibi gibi Hayy olacağına ve varlık dağıtacağına daha önce işâret etmiştik. Hz İsâ da Muhyiddîn İbn Arabî'den çok önce bir "Vahdet-i Vücûd"çu gibi kendi zâtı ile Âlem'de varlık olarak ne varsa onların nihaî zâtları arasında bir Vahdet olduğunu beyân etmektedir.

Bu bakımdan Hz İsâ Hakk'ın bir tecellîgâhı, ve mürîdlerin kendisinde müşâhede ettikleri de yalnızca Hakk'ın güzel isimlerinin tecellîleridir. Bu tecellîleri teşhis edebilenler tecellîlerin ardındaki Zât'ı fehmedebilirlerse, odunu yarsalar da taşı kaldırsalar da orada gene bu Zât'ı bulacaklardır. Bu arada Hz İsâ, kendisinin beşer sûretinde etten-kemikten görünmüş olmasının mürîdleri aldatmamasına ve kendi Bâtın'ındaki tecellîyi gözardı etmemelerine dikkati

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, siz “Toma'ya Göre İncîl'de Hz İsâ, karşımıza peygamber vasfı ile değil fakat daha küçük bir mürîd topluluğunu kendisinde tecellî eden İlâhî Hikmet ve İlâhî İlmi sohbet yoluyla anlatıp fehm, idrâk ve temyîz ettirmeğe çalışan bir velî vasfıyla çıkmaktadır” diyor ve Hz İsânın hasletini Merâtib-i Tevhid'in Cem Makâmı'nda bulunan bir zâtın doğal hasleti olarak teşhis ediyorsunuz. Benim merak ettiğim şu. Cem Makâmı'nda bulunanlar acabâ nasıl özelliklere sahiptirler?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bu makâmda bulunanlar: 1) dünyevî her şeyi küçümsemeyi, 2) dünyevî her şeyi Bâtın'dan söz açmak için bir basamak ya da bir bahâne olarak kabûl etmeyi, ve 3) konuşmasında rasyonel bir silsile ve istidlâl (çıkarım) kullanmak yerine, hitâb ettiği kimselerin fehâmetlerini tahrîk edecek istiârelere⁵⁴ (benzetimlere) başvurmayı sık sık kullanırlar. Hz İsâ da bu incîldeki hadîsleri kendisinin Mi'râc'ından sonra ve henüz daha *Cem' Makâmı* denilen bir manevî makâmda bulunuyor iken beyân etmiştir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, güzel bir sohbet oldu. Teşekkür ederim. Bilmiyorum son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, Allâh senden râzî olsun. Sorularınla birçok hayırlara vesile oldun. Fâkir, Hz İsâ'nın mürîdlerine, mürîdliğin edebi ve erkânı ile ilgili olarak söylediklerini hatırlatarak bu sohbeti noktalamak istiyorum.

⁵⁴ *Toma'ya Göre İncîl*'deki 114 hadîsden an az ellisi istiâreye dayanmaktadır. (Bk. A.g.e., s. 214, dipnotu: 1)

Hz İsa müridlerinden:

- 1) aramalarını, ve aramaktan vaz geçmemelerini,
- 2) nefslerini tanımalarını,
- 3) yalan söylememelerini ve nefret ettikleri işleri yapmamalarını,
- 4) kendisi bu Dünyâ'daki ömrünü doldurduktan sonra ilminin vârisi ve halîfesi olan Sıddîk Ya'kub'a bîat etmelerini,
- 5) ağızlarından çıkacak olan sözlere çok dikkat etmelerini ,
- 6) kendisinin sözlerini dinlemelerini,
- 7) âleme karşı uyanık olmalarını,
- 8) tefekkür ve murâkabelerinin Vahdet'e yönelik olmasını,
- 9) diğer mürid kardeşlerini kendi nefsleri gibi sevip kusurlarını örtmelerini),
- 10) kendilerini basîretsiz bir kimsenin gütmemesinden sakınmalarını,
- 11) kendilerinde vuku bulan tecellîler hakkında endîşe etmemelerini,
- 12) yılanlar kadar temkinli ve güvercinler kadar temiz yürekli olmalarını,
- 13) Dünyâ'nın câzibesine ve lezzetlerine kapılmamalarını,
- 14) söylediklerinden kendisinin nasıl biri olduğunu tefekkür etmelerini,
- 15) hem Allâh'a kulluk ve hem de kendi nefslerine hizmet etmemelerini,
- 16) kendilerine tevdi edilen esrârı muhafaza etmelerini, gizliliğe riâyet etme-lerini,
- 17) daimâ kendisine sığınmalarını,
- 18) herkesin hakkına karşı âdil davranmalarını

taleb etmektedir.

* * *

TEVHİD MERTEBELERİ

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bir makâlenizde "*Tarîkatlarda mânevî eğitim merkezî bir rol oynar. Mürîd bu eğitim sâyesindedir ki: 1) nefsinin ve nefsinin hiylelerini teşhis ederek bunları ayrıntılarıyla tanıyarak ve bunlara karşı her an uyanık, her an müdrîk olarak cihâd eder, 2) tevhid mertebelerini zevk eder, ve 3) Ledün İlmi'nin başlangıcına âşinâ olur. Bu eğitimin stratejisi tarîkattan tarîkata değişebilir. Hattâ aynı bir tarîkatın kolları arasında bile teferruat açısından farklar bulunabilir. Bazı tarîkatlarda bu üç husûsa olabildiğince eşit ağırlık atfedilirken, **Üçüncü Devre Melâmîleri** gibi diğer bazılarındaki tevhid mertebelerinin tedrisi yâni bu mânevî eğitimin ilme dayanan yanı, ön plâna alınmıştır*" yazmışsınız. Şimdiye kadar sizinle nefsin mertebeleri, nefsin nasıl arındırılacağı, yine nefsin hiyle ve hurdasının nasıl anlaşılacağı konusunda uzun sohbetlerimiz oldu. Ama "**Tevhid Mertebeleri**" üzerine hiç konuşmadık. Tevhid Mertebeleri'nin içeriğini ne oluşturur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Doğru söylüyorsun evlâdım ama şüphesiz bunun bir sebebi ve hikmeti var. Biliyorsun Tevhid Mertebeleri nefse karşı cihâd bitmeden el atılacak bir konu değildir. Ne zaman ki mürîd, nefsin yedi tavrını başarıyla idrâk eder de bütün hiyle ve tuzaklarını tanırsa kâmil ve müslüman bir nefis sâhibi olmuş olur. Böylece nefse karşı cihâd da sona erer. Artık **açık şirk** onun yakasını terketmiştir. Bu safhadan sonra mürîd artık, müslüman olmuş olan nefsinin bu kemâlinin muhafazasıyla yükümlüdür. Bu çabası da en az nefse karşı açtığı cihâd kadar zor ve çetindir. Ancak seyr-i sülûkunun başında cihâd açtığı düşman kendisine içinden saldırmaktayken şimdi Şeytân, müslüman olan nefsinin eski hâline döndürmek amacıyla bu sefer dışarıdan saldırarak, onun vehmini arttıran ve onu **gizli şirke** sevkeden girişimlerde bulunacaktır. Mürîdin vehme karşı cihâd da ilim talebiyle bu safhadan itibâren başlar ve böylece devreye **Tevhid Mertebeleri** girer. Tevhid Mertebeleri'nin ilme-l yakîn bile zevk edilmesiyle Allâh'ın âsârı, ef'ali, sıfatları ve isimleri ile bunların tecellîleri hakkında mürîd âvâmınkinden çok farklı bir idrâk ile donanır.

Kâmil Mürşidler sâlik ilerledikçe onu, sohbet ve nazar aracılığıyla, tevhid mertebeleri olan: **Tevhid-i Ef'al, Tevhid-i Sıfat, Tevhid-i Zât, Cem, Hazretü-l Cem, Cem'ü-l Cem**, ve **Ahadiyyet** hakkında gerektiği kadar bilgi sâhibi yapar ve bunları idrâk ve zevk etmesinin zeminini temkinle hazırlarlar. Tevhid mertebeleri Ledün İlmi'nin ancak başlangıcıdır. Bu ilim Cenâb-ı Hakk'ın esrârını bildirir ve ancak ehline nasîb olur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Tevhid Mertebeleri daha **Ledün İlmi**'nin başlangıcıysa anlaşılıyor ki insanın önünde yürüyeceği çok yol var! Pekiyi, bu mertebeleri idrâk ve zevk eden bir kişide

nasıl bir değişiklik olur. Daha doğrusu böyle bir kişi varlık âlemine nasıl bir nazarla bakar?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, *Tevhid Mertebeleri*'nin gâyesi insânda *Mi'râc idrâkini ve zevkini* uyandırmaktır. Mürebbî'-i Kâmiller'in bir kimseyi Mi'râc ettirmek gibi bir kudretleri yoktur. Evliyâlığın *olmazsa olmaz şartı* olan Mi'râc vehbîdir; yâni Cenâb-ı Hakk, onu, dilediğine lûtfeder. Kendisi Mi'râc etmeden bunun idrâkine ve zevkine mazhar olan kimse kendi varlığının izafiliğini ve kendi zâtının aslî kaynağını en azından zevken ve ilmen idrâk eder. Bu idrâk ona eşyânın artık neyi remzettığını ve bunun Allâh'ın hangi Güzel İsimlerinin ve Sıfatlarının eseri olduğunu da fehm ettirir. O kimsede, aynı zamanda, kesrette Vahdeti ve Vahdette kesreti idrâk etmek zevki de oluşmağa başlar. Bundan ötürü böyle bir insânın davranışı da eşyânın hüviyetine, mâhiyetine ve tabiatına uygun olur; ve o kimse daima temkin üzere olur. Çünkü o, bütün zıtlıkları Tevhid potasında eriterek kendi Zât'ının vahdetinin zevkine erişmiş olan, bundan ötürü de bütün âleme rahmânî bir merhamet ve müsâmaha ile nazar kılan bir zâttır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, *Tevhid Mertebeleri*'ne böyle bakıldığında bunun Allâh'ı yalnızca dille ve kalple zikretmenin ötesinde, *ideal* diyebileceğimiz farklı *bir zikr*'e de işaret ettiğini söyleyebilir miyiz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Fevkalâde önemli bir noktaya temâs ettin, sevgili oğlum. Çünkü bir kimsenin, yalnızca dil ve kalp ile Hakk'ı zikretmesini esas alan mûtab zikir Hakk ile insân arasındaki diyalogun en alt düzeyini temsil eder. Zikir Hakk'ı yalnızca dille ve kalple zikretmek değil, daha ileri noktada, Hakk'ın 1) Âsâr, 2) Ef'al, 3) Evsâf, ve 4) Zât'ı ile 5) bunların bu Mükevvenât'taki tecellîlerinin idrâkini zinde tutmak anlamındadır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, insân Allâh'ı sâdece tecellîlerinin yansıdığı sûrette mi bilebilir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evet, Necmettin'ciğim! Hattâ bu söylediğini biraz değişik bir biçimde söylersem, insânın Allâh'ı ancak O, Hakk mertebesine nüzûl ettiği vakit bilmesi mümkündür. Çünkü *Mutlak Gayb* olarak gizlenmiş bulunan Allâh, beşer zekâsının kavrayabileceği her türlü sıfat ve bağlardan münezze ve müteâl olduğundan, bize tümüyle meçhûl kalır. Beşer, önceden bâzı sıfatlarla nitelendirmeksizin ve şu ya da bu sûretle kayıtlandırmaksızın herhangi bir şeyi ne düşünebilir ve ne de onun

hakkında konuşabilir. Bu îtibârla, kayıtsız şartsız münezzeh olması ve aslî tecrîdi bakımından Allâh, beşerin bilgisine ve idrâkine konu aslâ olamaz.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Yanlış anlamadıysam, "*Gizli bir hazîne idim. Bilinmek istedim...*" kudsî hadîsinin öznesi Allâh'tır.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Doğru anlamışsın evlâdım! Allâh, "*Bilinmeyen ve Bilinmeyecek Olan*"dır. O, *Gayb-ı Mutlak* denilen Sır'dır. Aynı zamanda O, bu durumun gerektirdiği gibi hiçbir sûretle kavranamayan Zât'tır. Ve bu, dinî îmânın konusu olamadığı gibi beşerin lisânına da aslâ sığmaz. *Zât-ı İlâhî*'nin kendisi ebediyen "*gizli bir hazîne*" olarak kalacaktır. Bizler Allâh'ı ancak O'nun, Hakk vechesiyle fehmedebiliriz.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Pekiyi ama Efendim, Allâh'ın Hakk vechesi nedir? Yâni Allâh'ın farklı vecheleri de mi vardır?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, seni ele alalım. Sen Trabzon'da 1) tuhâfiye ticâretiyle iştiğâl eden, 2) evli, 3) çocukları olan, 4) iyi gitar çalan, 5) değerli mânevî eserler yazan, ayrıca 6) herkese ve çocuklarına iyi şeyler öğretmek için çırpınan bir mürebbi'sin. Çocukların ev ödevlerini yaparken senin mürebbi' vasfından mı (ya da *vechinden* mi) yoksa tüccar vasfından mı (ya da *vechinden* mi) istifâde ederler? Kezâ senden üç metre mermerşâhî satın almak isteyen bir müşterinin ihtiyâcını gitar çalarak mı karşılırsın?

İşte, buna benzer şekilde, Allâh'ın da herbiri Esmâ'ü-l Hüsnâ'dan bir isimle belirlenen bir vasfı (ya da *Vechi*) vardır. Allâh lafz-ı celîli bütün bu vecihlerin tümüne sâhip olan Zât-ı Âlâ'ya delâlet etmektedir. Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'den bir şey istemenin edebinin sırrı da işte burada yatar. Tutup da sağlık istemek için: "İlâhî yâ Rabbî! Bana El Mümît (*ölümü veren*) ism-i şerîfinin hörmetine sağlık lûtfet!" denmez; "İlâhî yâ Rabbî! Bana Eş-Şâfî (*şifâ veren*) ism-i şerîfinin hörmetine sağlık lûtfet!" denir.

"El Hakk" da Allâh'ın Zât'ına lâyük görüp insanlara Kur'ân aracılığıyla bildirmiş olduğu Esmâ'ü-l Hüsnâ'sından biridir ve Allâh'ın: "İnsan tarafından idrâk olunabilen ve olunamayan her hakîkatın (*gerçeğin*) Hâlikî" Vechi'ne işâret etmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, bütün bu söylediklerinizi anladığım kadarıyla özetlemeye çalışırsam: 1) Allâh'ın tenzihî ve teşbihî olmak üzere iki farklı vechesi vardır. 2) Tenzihî vechesiyle Allâh, sırrı en yüce mertebeden keşif ehline dahi perdeli kalan ezeli ve ebedî bir Gayb ve Muhyiddin İbn Arabî'nin ifâdesiyle A'mâ, yâni Dipsiz Karanlık'dır. 3) Teşbihî vechesiyle ise Allâh, beşerin bilgi alanına, Esmâ'ü-l Hüsnâ'sının tecellîlerinin idrâki ile girmektedir. Hz Musâ'nın tebliğinin tenzihe, Hz İsâ'nın tebliğinin teşbihe dayanmış olmasına karşılık Hz Muhammed'in tebliği bu iki zıt görünümün tevhidine dayananmaktadır. İşte bunun içindir ki Muhammedî İslâm bir Tevhid dinidir.

Efendim, bu anlattıklarınızdan "*Allâh'ın Zât'ının aslâ görülemeyeceği*" anlaşılmaktadır. Pekiyi insân derûnundaki müşâhedesinde Allâh'ı hangi sûrette bilebilir?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Bak Necmettin'ciğim, buraya çok dikkat et! Allâh, "*bilinsin*" diye kendini âleme Hakk olarak izhâr eder. Lâkin kendini, gene Hikmet'i kendine mâlûm olduğu vechile, Ezel'de her nesnede yaratmış olduğu ferdî istîdâda uygun olarak izhâr eder.

Buna bir misâl getirmek gerekirse, içine hiç gün ışığı girmeyen bir odayı göz önüne almak isâbetli olacaktır. Işıksız bir odadaki eşyâ da, bu eşyânın renkleri de görülemez. Odaya gün ışığının girmesine müsaade edilir edilmez karanlıkta görülemeyen eşyâ da, eşyânın renkleri de derhâl algılanmaya başlar. Buna göre, meselâ: duvarların şampanya rengi, kapı ve pencere pervazlarının beyaz, masanın maun rengi, yerdeki döşemenin kahverengi, kütüphânede dizili duran kitapların da rengârenk olduğunu algılarız. Oda tekrar karanlık olduğunda bütün eşyâ ve renkler tekrar algı alanımızdan çıkarlar. Gün ışığı odaya yeniden dâhil olunca da renkler aynı renkleri olarak gene ortaya çıkarlar. Odadaki her bir nesnenin, üzerine gün ışığı düştüğünde değişmeyen bir rengi vardır. Gün ışığı odadaki her bir nesneyi onun istîdâdına uygun bir renkle aydınlatır. Ya da daha bir "fizikçi" edâsıyla ifâde edecek olursak, her bir nesne, üzerine düşen ışığı meydana getiren renklerden bir tânesini yansıtır, diğerlerini ise soğurur. Yansıttığı renk o nesneye *has* renktir. İşte biz göz önüne aldığımız nesnenin üzerine düşen gün ışığındaki nesneden yansıyan yâni tecellî eden rengini nesnenin rengi olarak algılarız. O nesne yansıttığı rengin *tecellîgâhı*'dır. O renk o nesneden dolayı ortaya çıkar.

Nasıl ki gün ışığı bütün renkleri câmi ise, Allâh da bütün Esmâ'ü-l Hüsnâ'yı câmidir. Nasıl ki bir nesne gün ışığına göre bir rengin tecellîgâhı ise, bir nesne aynı zamanda Allâh'ın Nûr'una göre bir ya da birçok Esmâ'nın tecellîgâhı olur. Bunu daha önceki "*İnsân-ı Kâmil ve Tarikatlar*" başlıklı sohbetimde çay dolu bir bardakta tecellî ettiğini gösterdiğim 21 Esmâ' misâli ile ayrıntılarıyla gözler önüne sermiştim.

Bu bağlamda insan Allâh'ın Nûru'na göre *en güzel* (Arapça'sı: *ahsen*) tecellîgâhtır; Allâh'ın Esmâ'ü-l Hüsnâ'sını en iyi yansıtan aynadır. Bunun içindir ki

Kur'ân'da 95. sûre olan Tîn Sûresi'nin 4. âyetinde: "*Lekad halakne-l insâne fî ahseni takvîm*" yâni: "*Biz insanı en güzel sûrette yarattık*" denilmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, anlayamadığım bir şey var. Hakk kendisini bütün eşyâda izhâr eder ve bu anlamda da eşya Hakk'ın sayısız "*sınırlı*" sûretleri olur. İyi de Hakk'ı böylesine "*kayıt altına*" alarak somutlaştırmak bize manevî bir sorumluluk yüklemeyi mi? Bu Hakk'a karşı takınmamız gereken doğru ve isâbetli bir tutum mudur?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, bu soruya cevap bulabilmek için önce iki anahtar kavramı yâni *Tenzîh* ve *Teşbîh*'i iyi anlamamız gerekir. Arapça "nezehe" fiilinden türemiş olan Tenzîh, Allâh'ın yaratılmış olan herhangi bir şeyle mukâyese edilmesinin temelde ve kesinlikle mümkün olmadığı, O'nun varlığının yaratılmışlara ait bütün niteliklerin üstünde oluşunun bir beyânıdır. Kısacası ilâhî erişilmezliğin, aşkınlığın, müteal oluşun bir beyânıdır. Teşbîh ise; "bir şeyi başka bir şeye benzer kılmak ya da telâkki etmek" anlamına gelen "şebehe" fiilinden türetilmiştir ve, kaba tâbiriyle "Allah'ı yaratılmış şeylere benzetmek", irfânî tâbiriyle de: "Mükevvenât'ta Allâh'ın âsârını, e'falini ve sıfatlarını Esmâ'ü-l Hüsnâ'sı aracılığıyla idrâk etmek" anlamında kullanılmaktadır.

İnsân, Hakk'ı idrâk edişinde, yalnızca teşbîhe başvurursa şirke düşebilir. Teşbîhi gözdârdı edip de kuvvetle tenzîhi yeğlerse, bu sefer de bütün yaratılmış âlemin yâni Mükevvenât'ın, Hakk'ın tecellîgâhı olması hasebiyle, haiz olduğu ilâhî tabîatını inkâr etmiş olur. İnsânın Allâh'a karşı yegâne isâbetli ve doğru tutumu, Kur'ân'ın tebliğinde ortaya çıktığı ve Hz Muhammed'in de te'yid ettiği vechile, Tenzîh'i ve Teşbîh'i *Tevhid* etmektir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, lütfetseniz de bu âhenkli birliğe nasıl ulaşacağımızı öğrensek?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim, bizâtihi Mutlak olan *Hazret-i Allâh*, kendine yaklaştırmaya yönelik bütün beşerî çabaları boşa çıkaran ve hangi şekliyle olursa olsun beşerin kavrayışını hayal kırıklığına uğratan bir *Gayb* (Bilinmeyen) olduğundan sağduyunun da doğal olarak Tenzîh'e eğilimi vardır. Bu, bilinmeyen ve bilinemez olan Allâh'ın huzûrunda, beşer aklının doğal bir tutumudur. Ama buna rağmen bizim için en isâbetli tutum *Tenzîh* ve *Teşbîh*'i birbiriyle uyumlu ve birbirlerini tamamlayan eşit mertebede anlamamızdır.

Tenzîh Allâh'ın "**mutlaklık**" vechesine ve Teşbîh de O'nun âsâr, ef'al ve sıfatlarının Hilkat'inde yansıyan "**sınırlılık**" vechesine işâret etmektedir. Allâh her mahlûkta (yaratılmışta) bu mahlûkun istidâdına uygun olarak (Zât'ıyla değil) âsârı, ef'ali ve sıfatlarıyla görülür. Bu kapsamda O, ferdî aklın istidâdına uygun olarak idrâki mümkün olan her şeyde kendisini izhâr eden **Zâhir**'dir. Ve her aklın bu özel istidâdı da O'nun Zâhir'deki sınırır.

Fakat Allâh kezâ **Bâtın**'dır da; ve bu kapsamda O, akıl için, kendi istidâdının sınırının ötesinde aslâ idrâk edilebilir değildir. Allâh'ın ne olduğunu idrâk etmek aklın işi değildir. Bunun için insanın bir başka idrâk mekanizmasına ihtiyâcı vardır ki bu ancak Mi'râc'da vuku bulur. İnsan Mi'râc olayını yaşasa bile bu yaşantısı akla, lâfa sığabilen, bir başkasına intikâl ettirilmesi mümkün olan bir olay değildir. Ama Allâh'ın bir vediası olarak Mi'râc'ı gerçekleştiren kimse artık Allâh'a **ârif** olur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, söylediklerinizden şunu anlıyorum ki; Tenzîh ile Teşbîh'i bağdaştıran Tevhid, Kesret'de Vahdet'i ve Vahdet'de de Kesret'i ya da Kesret'i Vahdet ve Vahdet'i de Kesret gibi idrâk edebilmektir.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Şimdi bak evlâdım! Akıl Tenzîh'e Vehim de Teşbîh'e mayyâldır. Eğer insân Hakk'ı yalnızca aklının gücü yardımıyla tanımağa kalkarsa o zaman ister istemez, derûnunda Teşbîh'e hiç yer vermeyen Tenzîh'e ulaşır. Bunun aksine, eğer yalnızca Vehm'ini işletirse bu sefer de Teşbîh'e düşmesi kaçınılmazdır. İnsân Mükevvenât'ın Hakikat'ının idrâkine yâni kâmil bir Tevhid'e ancak Mi'râc'da kavuşur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim mümkünse biraz da **A'yân-ı Sâbite** hakkında konuşabilir miyiz?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- **A'yân-ı Sâbite**, lûgat anlamıyla *değişmeyen, sâbit kalan kaynak* demek olup eşyânın varlığa büründürülmesinden önce Hakk'ın ilminde: 1) mâhiyetinin, ve 2) varlığa büründürüldükten sonraki Kader ve Kazâ'sının yazılı olduğu bir çeşit dosyadır. A'yân-ı Sâbite, Zâhir'de ya da Âlem-i Şehâdet'te var olan eşyânın Allâh'ın ilmindeki kayıdır.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, eşyâ ve hâdiselerin a'yân-ı sâbiteleri insânlar tarafından bilinebilir mi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Necmettin'ciğim! Eşyânın ve hadîselerin a'yân-ı sâbitelerini Allâh'tan başka kimse bilemez. Bu özelliği itibariyle A'yân-ı Sâbite'ye **Kader'in Sırrı** adı da verilir. İnsânın bunları bilmesi mümkün olsa Kader'i ve geleceği de bilmiş olurdu. Bunun için Allâh A'yân-ı Sâbite sahâsını insânlara kapatmış, onun bilgisini kendisine tahsis etmiştir. Çok nâdir hallerde, Allâh nebîlerine ve velîlerine bâzı a'yân-ı sâbiteleri gösterir. Bir de aklını dirâyetle ve isâbetle kullanabilen bir kimse bir nesnenin kaderinin ancak belirli bir bölümünün ne olduğunu ve o da kaderinin kazâ olarak ortaya çıkmasından sonra idrâk edebilir: "Demek ki bunun kaderinde şu şu hadîselerin vuku bulması yazılıymış" diyebilir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim eğer bir insânın kader'in gerçek bilgisine sâhip olması nasîbinde olsaydı insâna acabâ bu nasıl tesir ederdi?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, insan Kader'in sırrına nüfûz edemez. Zâten Cenâb-ı Peygamber Efendimiz de: "*Bana Kader'in sırrından sual etmeyin!*" dememiş midir? Ama kâmil bir insan **Kader'e imânın edebine** sâhiptir. O, tedbirin takdîri bozamıyacağını bilir; fakat bir işin gerçekleşmesi için şer'î bütün tedbirleri almakdan da geri kalmaz. Çünkü şer'an buna mecburdur. Eğer aldığı bütün tedbirlerden sonra tasarladığı iş gerçekleşecek olursa Rabb'ine hamd eder. Eğer aldığı bütün şer'î tedbirlere rağmen o iş gene de gerçekleşmeyecek olursa, bu sefer de: "*Îlâhî yâ Rabbî! Aldığım bütün şer'î tedbirlere rağmen bu işin gerçekleşmemiş olması senin Hikmet'inin ve Kader'inin eseridir. Mâlikü-l Mülk ve Mâlikü-l Hüküm Sen'sin; ve ben de Sen'in hükmüne teslimim. Bende böyle bir idrâkin teessüs etmesi muhakkak ki Sen'in Fazl'ındandır ve benim için de büyük bir Rahmet ve de lûtuftur. Sana sonsuz hamd olsun! Ben senden râzîyim. Sen de bu kulundan râzî ol, yâ Rabbî!*" der. İnsanın bu sıradışı iç huzuru, âlemdeki her şeyin ezelde belirlendiği gibi vuku bulduğu bilincinden ileri gelir. Kendisinin ve diğer kimselerin başına ne gelirse gelsin o bundan tamâmen râzî (*hoşnut*) olur. Kendi istîdâdında bulunmayanı elde etmek için boşuna mücâdele edecek yerde kendisine verilmiş olandan memnûn ve mes'ud olur. Ama öte yandan da kendi civârında gitgide artan bir biçimde hüküm sürmekte olan ve adına "**haksızlıklar**", "**kötülükler**" ve "**ızdırablar**" denilen şeylerin müşâhedesinden de acı da duyabilir. Ama bilir ki âlemde bunları ortadan kaldırmak onun kendi "**istîdâd**"ında yoktur.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim, sohbetimizde en çok geçen sözcüklerden biri de "**tecellî**" ama biz bu kavram üzerinde hiç durmadık. Nedir tecellî?

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Evlâdım, tecellî sözlük anlamıyla "*zâhir olmak, görünmek, belirmek, bir perdenin ardındaki gizli bir şeyin fâş olması*" demektir. İrfânî literatürde Hakk'ın âsârını, ef'alini, sıfatlarını, Zât'ını izhâr etme faaliyetine "*tecellî*" adı verilir. Hakk'ın bu ilâhî tecellîsi ancak özel ve belirli sûretlerde kuvveden fiile çıkabildiğinden, tecellî Hakk'ın kendi kendini belirlemesinden ya da kendi kendini sınırlamasından başka bir şey değildir. Bu anlamda kendi kendini belirleme ya da sınırlandırmaya *taayyün* (etimolojik olarak: "kendini özel bir nesne, bir *ayn* kılma) denilmektedir.

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Efendim; Allâh'ın İlmi'nde örtülü bulunan bu a'yân-ı sâbite ile hilkat arasındaki ilişkiyi bir misâl ile açıklamanız acabâ mümkün müdür? Misâller insan aklının ve fehâmetinin zorlandığı hakîkatlerin birdenbire idrâk edilivermesinde çok önemli bir rol oynuyorlar da.

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

- Haklısın Necmettin'ciğim! Nüfûz edilmek, kavranılmak istenilen hakîkatın unsurları arasındaki bağıntıların mâhiyeti ile uygun seçilmiş bir misâli teşkil eden unsurların arasındaki bağıntıların mâhiyeti arasında yapısal bir benzerlik varsa bu misâlin idrâkinden hareketle söz konusu hakîkatın fehâmetine yükselmek gerçekten de mümkün olabilmektedir. Sana konumuzla ilgili bir misâl olarak şunu dikkatine takdîm etmek istiyorum:

Rönesans'ın en büyük heykeltıraşı addedilen Michelangelo Buanorroti⁵⁵ 3 yıllık bir mesâi sonunda 24 yaşında iken tamamlayacağı ve şimdilerde Roma'da San Pietro katedralinin girişinde sağ tarafta bulunan "Pietà" isimli heykelin⁵⁶ tasarımını yaptıktan sonra bunu gerçekleştirebilmek için Carrara mermer ocaklarından çok özel bir mermer blok getirtmişti.

Michelangelo bu mermer blokdan "Pietà"yı hâsıl edecek olan mermer yontma fiiline başlamadan önce, yâni heykeltıraş kalemiyle bu blokdan ilk yongayı koparmadan önce "Pietà" heykeli: 1) hem kendi tasarımında, ve 2) hem de mermer blokun bâtınında mevcûd idi. Bu heykelin heykeltıraşın ilminde ve tasavvurunda mevcûd olması Michelangelo'nun El Alîm, El Musavvir ve El Bâtın isimlerinin özel bir tecellîgâhı ve 3 yıllık sabırlı bir mesâi sonucu ortaya çıkması da Es Sabûr, El Hâlık ve Ez Zâhir isimlerinin özel bir tecellîgâhı olmuş olmasından ötürüdür.

İşte Allâh'ın İlmi'nde bâtın olarak mevcûd olan a'yân-ı sâbiteler de Allâh'ın Esmâ'ü-l Hüsnâ'sının yansıyabileceği özel tecellîgâhlarda bu isimlerin kudretiyle Mükevvênâtı oluşturan nesneler olarak halkedilip zuhura gelirler.

⁵⁵ Michelangelo Buanorroti (1475-1564). (N.Ş.in notu)

⁵⁶ Bu heykel italyan *manierizm*'inin en mümtaz örneklerinden biridir. Haçtan indirilmiş Hz İsâ'yı annesi Hz Meryem'in kucağında resmetmektedir. (N.Ş.in notu)

NECMETTİN ŞAHİNLER

- Allâh râzî olsun Efendim! İdrâkiyle, gerçekten de, a'yân-ı sâbite ile hilkat arasındaki ilişkiyi fehmettirici bir misâl oldu.

SONSÖZ

Rab'bın emirlerine itaattir **Şerîat**;
Nefsine muhâlefet olur künh-i **Tarîkat**.

Esrâr-ı İlâhî'yi zevketersen eşyâda,
Hakîkat'ın künhüne vardırır seni Hudâ.

İdrâk-i Bekabillâh ile erirsen halkda,
Bâkî ve Hayy olursun **Mârifet** ile Hakk'da.

Sıfatla zâhir iken olmuştur Zât'la hafî,
Mahzen-i esrâr-ı Hakk şu *Ganiyy-i Muhteftî*.

MİNİ SÖZLÜK

A

Âb-ı Hayat: Ebedî hayata sebep olan hayat suyu, içeni ölümsüz kılan su.

Addetmek: Saymak, itibar etmek.

Ahvâl: Hâller, oluşlar.

Atıf: Bağlama,ekleme.

Akl-ı Evvel: İlk akıl. Hakk'ın ilk yarattığı: Hz. Muhammed'in hakîkatı.

Akl-ı Meâd: İrfan ve ilimle terbiye olan, âhireti düşünen akıl, geleceği ve bâtını kavrayan akıl.

Akl-ı Meâş: Gündelik akıl, aklın en alt tabakası, dünyada geçim işini düşünen akıl.

Âlem-i Misâl: Rüyâda müşâhede edilen âlem.

Amâ: Hakk'ın hiçbir tecellîye mazhar olmamış, hiçbir sıfatla nitelendirilmemiş, Gayb hâli.

Analoji: Benzetim.

Ashâb-ı Suffe: Hz.Peygamber'in hücresinin civarında hücreleri bulunan, Peygamber'e en yakın ashâbın *fukarâ-i sâbirîn*'den olanları.

Âsâr: Eserler, izler, nişânlar.

Asimtotik: Belirli bir değere gitgide yaklaşma ama bu değere ancak sonsuzda ulaşma hâli.

Attâr: (galat-ı meşhûru: *aktar*) : İtriyat (güzel kokular) , bâharat ve sağlığa faydalı otların satıldığı dükkân ya da bunları satan kimse.

Avamî: Halkın ayak takımı ile ilgili.

Aynel Yakîn: Göz ile görüp ilmî kesinlik kazanma.

B

Bâkî: Ebedî, sonu gelmez, sonsuz, her şey fânî olup gittikten sonra bunların ardından var olmağa devam eden, Allâh (c.c.).

Bâtınî: İçe ait olan.

Bid'at-i seyyieler: Dinin aslından olmayıp sonradan dine katılan kötü alışkanlıklar.

Bühtân: İftirâ.

C

Cehd: Fazla çalışma, güç ve kuvvetini sarf etme.

Cezbe: Allâh 'ı hatırlayıp Allâh sevgisi ile O'na doğru bir çekilişin vukuu.

D

Dâî: Dâvet eden, çağırıcı.

Dâvâ: İddia, kendini haklı görüp veya zannedip üstün fikirlilik iddia etmek, ayak diremek.

Dehrî: Materyalist.

Dereke: Aşağı mertebe, düşüklük.

Derûnî: İç, içten, gönülden.

Dirâyet: Zekâ, bilgi, kuvvetli tecrübe sâhibi olmak, temkin ve tecrübeye dayanan akıl.

E

Ebrû: Bir nevi dalgalı kumaş ve kağıt ismi.

Ef'al: Fiiller.

Emrâz-ı beşer: İnsân hastalıkları.

Ervâh: Ruhlar, canlar.

Esfel-i Sâfilîn: En alt, aşağıların aşağısı.

Esmâ: Allâh 'ın isimleri.

Eşref'ül Mahlûkat: Yaratılmışların en üstünü şerefli, insân

Etibbâ: Tıp ilmini bilenler, doktorlar.

Etvâr-ı Seb'a: Nefsin yedi tavrı

Evsaf: Özellikler, vasıflar.

F

Fâzıl: Fazîlet sâhibi, üstün kimse.
Fehâmet: Çok anlayışlı, en çok anlayan.
Fehm: Anlayış, kavrayış.
Fesad: Karışıklık.
Füyûzât: Mânevî tecellîler.

G

Gâile: Dert, sıkıntı, uğraş, düşünce.
Ganiy: Zengin, kimseye muhtaç olmayan, varlıklı. Allâh 'ın güzel isimlerinden.
Garâbet: Yabancılık, gariplik, tuhaflık. (Edebiyat alanında: Ne demek olduğu herkesçe anlaşılmayan söz).

H

Hâdim: Hizmet eden, işe yarayan.
Hakkal yakîn: Mârifet mertebesinin en yükseği.
Hallâc-ı Mansur: Bir tasavvuf eri; mânevî coşkunun anında hissettiklerini Şerât'a zâhiren zıd düşen ifâdelerle söylediği için hicrî 306 senesinde îdam edilmiştir.
Halvetiyye: Bir tarîkâtın adı.
Hâmid: Cenâb-ı Hakka hamd eden.
Hâmil: Yüklü, taşıyan, götüren.
Handân: Gülen,sevinçli.
Harîm: Herkesin giremeyeceği, dokunamayacağı şey.
Hasbelkader: Kader yönüyle.
Hassu-l Havas: Dindarlık ve doğruluğu ile tanınan zâtların en seçkinleri.
Hayrî-l halef: Birinin yerine sonradan geçen hayırlı kimse.
Hemdem: Cancığer, arkadaş.
Himmet: Allâh indinde makbul ve mübârek bir kimsenin mânevî yardımı ile birisini koruması, yardım etmesi.
Hubb-i riyâset: Baş olma sevdâsı.
Hurâfe: Uydurma,bâtıl inanç.
Hurde-i tarîk: Tarîkat törenleri, tarîkatın teşrifâtına ait örf ve âdetler.
Huşû: Alçak gönüllülük, korku ile karışık sevgiden gelen edebî bir hâl.
Hüsn-i zan: İyi fikirde bulunup, iyi olacağını düşünmek.

İ

İbâhiyye: Haramları helâl kabûl eden bâtıl bir fırka.
İcâzet: İzin, ilmî yeterlilik belgesi, diploma.
İdâme: Devam ettirme.

- İfnâ-i nefis:** Nefsin yok edilmesi.
İhâta: Kapsama, kuşatma.
İhrâz: Nâil olmak, erişmek.
İhsân: İyilik, bağışlamak, Allâh 'ı görür gibi ibâdet etmek.
İhvân: Kardeşler, aynı tarîkate bağlı olanlar.
İhyâ: Diriltme, yeniden hayata kavuşturma.
İktifâ: Fazla istemeyiş, yeter bulmak.
İlhâm: Allâh tarafından kalbe gelen mânâ.
İnhitat: Aşağılanma, gerileme, düşme.
İnkılâb: Başka tarza değişme, diğer hâle geçme, altüst olmak.
İlmel yakîn: Bir şey hakkında ilmî kıstaslarla kesinlik elde edilmesi.
İlm-i Ledün: Cenâb-ı Hakk'ın hilkatine ve tecellîlerine ait esrarı açıklayan ilim.
İntisâb: Bir mürşid'e bağlanma.
İtidâl: Yumuşaklık, uygunluk, vasat derecede olmak, aşırılığa kaçmamak.
İttibâ: Tabi' olma, arkasından gitme.
İttika: Sakınmak, çekinmek, günâhlardan ve bütün kötülüklerden kendini çekmek.
İrsâl: Gönderme, gönderilme, yollanma.
İsâbet: Doğruca varıp erişmek, doğru düşünmek.
İstiâre: Ödünç almak, (Edebiyat alanında: Bir kelimenin mânâsını geçici olarak başka mânâ-da kullanmak).
İstihdam: Bir hizmette kullanmak, hizmete almak.
İstihraç: Bir şeyin içinden bir şeyi çıkarmak.
İştîyâk: Şiddetli istek.
İzafî: Değişken.
İzâle: Giderme, ortadan kaldırma.
İzolâsyon: Yalnız başına bırakma.

K

- Kâhin:** Falcı, gelecekte haber verdiği söylenen kimse.
Kanaat-ı kâmile: Olgun düşünce/karar.
Kıstas: Ölçüt, mânevî değer ve kıymet ölçüsü.
Kerâmet: Allâh indinde makbul bir velînin lûtf-u ilâhî ile gösterdiği büyük mârifet.
Kesb: Kazanma.
Kesbî: Çalışarak kazanılan.
Kesret: Çokluk.
Kevn: Varlık, var olmak, kâinat, âlem.
Kıymet-i harbiye: Stratejik değer.
Kibrît-i Ahmer: Dokunduğunu altın'a dönüştüren efsânevî madde.
Kurbîyyet: Yakınlık kazanma.
Kutbiyyet: Zamanın en büyük mürşidinin makamı.
Küh: Bir şeyin aslı, özü, gerçek yüzü.

L

Levn: Renk.

Levn-i beşer: İnsânlık sıfatları.

M

Mahfûz: Hafızaya alınmış, saklı, gizli.

Mahdut: Sınırlı.

Mâhiyet: Bir şeyin iç yüzü.

Mahv: Yıkılma, ortadan kalkma.

Mâkul: Akla yakın, aklın kabûl edeceği.

Maktul: Öldürülmüş.

Mâruz: Bir şeyin etkisine uğrama.

Mâsum: Suçsuz, günâhsız.

Masun: Korunan, muhafaza edilen.

Mazhar: Nâil olma, sâhib olma.

Meclûb: Çekilmiş, kapılmış, taraftarlığı kazanılmış kimse.

Meczub: Deli, aşk-ı ilâhî ile kendinden geçmiş.

Melâmî: Bir tarîkat adı, kınanmış ve ayıplanmışlardan olan, hâli ve meşrebi Hz.

Peygam-

ber'inkilerine uyan kimse.

Merâtib-i tevhîd: Tevhîd mertebeleri.

Merci: Baş vurulacak yer, merkez.

Meşâyah-i rüsûm: Resmî şeyhler.

Meyyâl: Meyleden, çok istekli.

Mir'at: Ayna.

Muammâ: Sır, bilmece.

Muhabbet: Sevgi,

Muhayyer: Seçilmesi serbest olan.

Muhkem: Sağlam, kuvvetli.

Muhtefî: Gizlenen, saklanan.

Muvâhecesinde: Çerçevesi içinde.

Musaddak: Tasdik edilmiş.

Muvazzaf: Vazifeli.

Müceddid: Yenileyen, yenileyici.

Mücehhez: Donanmış, noksanları tamamlanmış.

Müessir: Tesirli.

Mükellefiyet: Sorumluluk

Münâferet: Birbirinden kaçıp nefret etmek.

Mündemic: İçine alınmış olan.

Mürâilik: İki yüzlü kimse, dalkavuk, riyâkar, münâfık.

Mürebbi: Terbiye eden, terbiyeci.

Müsemma: Bir ismin delâlet ettiği mânâ.

Müşâhede: Gözle görme, seyretme.

Müteşekkir: Şükreden.

Mütevaıffâ: Ölü, vefat etmiş.

Müteşâbih: Mânâsı açık olmayan âyet.

N

Nâdir: Az bulanan.

Nâfiz: İçer işleyen, delip geçen, tesirli.

Nâmütenahi: Sonsuz.

Nâsut: İnsânın fizikî olarak içinde bulunduğu âlem.

Nâtık: Konuşan, söyleyen.

Nâzil: İnen.

Nazar: Göz atmak, göz değmesi.

Nebze: Az miktar.

Nezâket: İncelik.

Nif âk: Bozgunculuk.

P

Parametre: Kendi başına değişen değer, değişken.

Penah: Sığınılacak yer.

Pîr-i fânî: Yaşlı adam, dünyadan elini eteğini çekmiş ihtiyar.

R

Râbıta: Yakınlık, bağlılık.

Râci: Geri dönen.

Radde: Derece, rütbe.

Rahle-i tadrîs: Bir âlimden alınan ders.

Reşîd: Doğru yolda giden, hak yolda olan, doğruyu ve yanlış temyiz yeteneğiyle donanmış ve ahvâlini de hayra yönelten kimse.

Rikkat: Acıma, incelik, yumuşaklık.

Rûh-i âzam: Büyük, yüce ruh.

Rücû: Geri dönme.

Rüsûh: İlimde bâtınî derinlik ve sağlamlık.

S-Ş

Sâfiyet: Saflık, temizlik.

Savm-ı Dâvud: Gün aşırı tutulan sürekli oruç.

Sâik: Sebep.

Serab: Şaşkın hâle gelme, sıcak ülkelerde optik yanılsama yoluyla, var olmayan bir takım ağaçları ve su birikintilerini görme.

Seküler: Dünyevî.

Sır: Gizli Hakikat.

Sırlamak: Gizlemek.

Silsile: Birbirine bağlanan, zincir.

Su-i zan: Kötü düşünce besleme.

Sükût: Susma.

Sülûk: Yol.

Şâkir: Allâh 'a şükreden.

Şer-i şerif: Şeriat'ın emirleri.

Şirk: Allâh 'a eş koşma.

Şevk: Şiddetli istek.

T

Tahayyül: Hayâlde canlandırma.

Tahkik: Doğru olup olmadığını araştırma.

Tahkim: Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

Tahmil: Yükleme, taşıtma.

Takaddüm: İleri geçme, önde bulunma.

Takdim: Arz, sunuş.

Takiyye: Kendini koruyup çekinme, kendine zarar gelmemesi için bâzı şeyleri açıklamama ya da zâhiren reddetme.

Takvâ: Bütün günâhlardan kendini koruma, sakınma.

Tasavvur: Bir şeyin zihinde şekillendirilmesi.

Tayy-i Mekân: Mekânı ortadan kaldırma. Bir şahsın bir anda farklı yerlerde görünmesi.

Tayy-i Zaman: Zamanı ortadan kaldırma. Çok uzun bir zamanı pek kısa olarak görmek.

Tebeddülât: Değişiklikler.

Tecerrüt: Soyunma.

Tedrîsat: Eğitim, ders verme.

Teenni: İhtiyatlı ve akılcıca davranma.

Teessüs: Yerleşme, kurulma.

Tefekkür: Düşünme.

Tefrika: Nifak, ayrılık, bozgunculuk.

Tekâmül: Olgunlaşma, kemâl bulma.

Tekzib: Yalanlama.

Telâkki: Kabûl etmek, şahsî anlayış ve görüş.

Telif: Barıştırma, yakınlık kurma.

Telkîn: Fikir aşılama.

Telvin: Renk verme, boyama.
Temyiz: Bir şeyi diğerinden ayırma.
Terakki: İlerleme, yükselme.
Tereddi: Gerileme, aşağı düşme.
Terennüm: Güzel güzel anlatma, yavaş ve güzel sesle şarkı söyleme.
Teşekkül: Şekillenme.
Teşrifat: Protokol, resmi kabûl ve ziyaretlerdeki merasim.
Teşviş: Karıştırma, karma karışık etme.
Tetkikat: Araştırma, inceleme.
Te vessül: Sebeplere sarılma, Allâh 'ın dergâhına yaklaştıracak amel işleme.
Te'vil: Aslına, asıl anlamına döndürme.
Teyid: Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
Tezhib: Altın sürme, sürülme;süsleme, süslenme.
Turûk-i Aliyye: Yüce yollar, Hz. Ali'ye bağlı tarîkatlar.

U

Ulvî: Yüce.
Uşşâk: Âşıklar.

V

Vahdet: Birlik, yalnızlık.
Vâkıa: Olmuş olan.
Vâkıf: Bilen, haber sâhibi.
Vâris: Mirasçı.
Vâsî: Geniş, bol.
Vasî: Bir kimsenin hukukunu gözetip kollayan.
Vecd: Kendinden geçecek, unutacak kadar ilâhi bir aşk hâli.
Vech: Yüz.
Vecîbe: Kural.
Vehbî: Allâh vergisi.
Vehim: Kuruntu.
Velâyet: Velîlik, Allâh 'ın dostu olma hâli.
Vesîle: Sebep, bahâne.
Vukuf: Bir şeyi bilme.
Vücûd: Varlık, var olma.
Vüsât: Genişlik, bolluk.

Y

Yakîn: Şüphesiz, sağlam, kesin.

Yed-i Tûlâ: En geniş ilim, kudret.

Z

Zapturapt: Disiplin, düzen.

Zeheb: Altın.

Zuhur: Meydana çıkma, baş gösterme, ansızın ortaya çıkma.

* * *